AUTOAREA BESTSELLERELOR

POVESTEA SLUJITOAREI ȘI TESTAMENTELE

MARGARET ATWOOD

ÎNAINTE DE EDEN

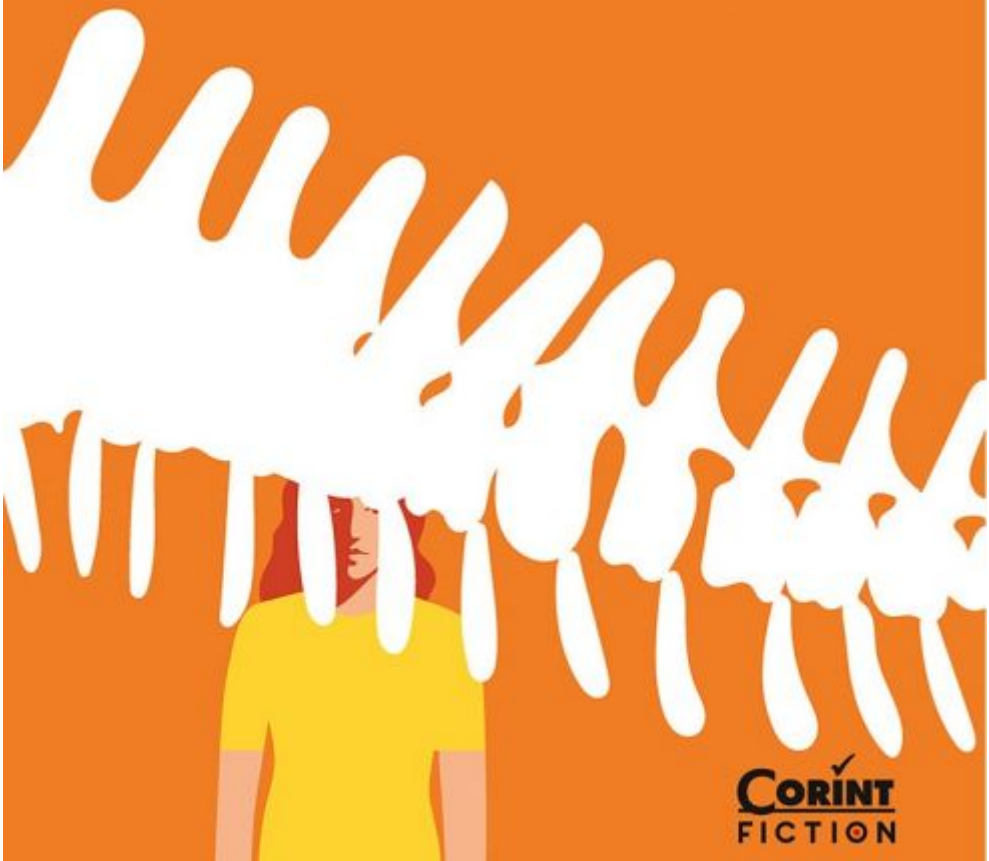

CORINT FICTION

MARGARET ATWOOD

ÎNAINTE DE EDEN

Traducere din limba engleză de

GABRIELA NEDELEA

Imprint coordonat de
ANA ANTONESCU
EDITURA CORINT FICTION

Margaret Atwood
LIFE BEFORE MAN
Copyright © O.W. Toad Limited
1979

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba românăaparțin CORINT FICTION,un imprint al CORINT BOOKS,str. Mihai Eminescu nr. 54A, Bucureşti.
www.edituracorint.ro

ISBN 978-606-088-069-1

ISBN 978-606-088-240-4

Redactare: Antonia Kacsó
Tehnoredactare: Mihaela Ciufu
Design copertă: © Cover design by Megan Wilson
Ilustrație copertă: © Cover illustration by Ben Wiseman

Nicio parte a acestei scrieri nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă în nicio formă, prin niciun mijloc, electronic, mecanic, fotocopiere sau de altă natură, fără a se obține în prealabil permisiunea scrisă a editorului.
Această carte este o operă de ficțiune. Numele, locurile, evenimentele şi incidentele sunt fie produsul imaginației autorului, fie sunt folosite în mod fictiv. Orice asemănare cu evenimente sau persoane reale, în viață sau decedate, este pur întâmplătoare.

Pentru G.

„În loc să fie o parte a organismului în sine, fosila poate fi un soi de înregistrare a propriei prezențe, cum ar fi o cărare sau un bârlog fosilizat. Aceste fosile ne oferă singura şansă să vedem animalele dispărute în acțiune şi să le studiem comportamentul, deşi identificarea sigură e posibilă doar atunci când animalul s-a prăbuşit şi a murit pe cărarea lui şi s-a fosilizat la fața locului."

BJÖRN KURTÉN, *The Age of the Dinosaurs*

„Priveşte, îți zâmbesc, zâmbesc în tine, zâmbesc prin tine. Cum să fiu mort, odată ce respir cu fiecare freamăt al mâinii tale?"

ABRAM TERTZ (ANDREI SINIAVSKI), „The Icicle" *(Fantastic Stories)*

PARTEA ÎNTÂI

Vineri, 29 octombrie 1976

ELIZABETH

N-am nici cea mai mică idee despre cum s-ar cuveni să-mi trăiesc viața. Habar n-am cum o fac ceilalți. Tot ce ştiu e cum trăiesc eu, de fapt: ca un melc jupuit. Şi asta nu-mi aduce parale.

Îmi vreau cochilia înapoi, mi-a trebuit prea multă vreme s-o construiesc. Mi-ai luat-o cu tine, pe unde-oi fi tu. Erai bun la extirpări. Vreau o cochilie precum o rochie cu paiete, făcută din bănuți de cinci şi de zece cenți şi de un dolar, din argint, aranjați în straturi, precum solzii de tatu. Un vibrator blindat. Impermeabilă; ca o pelerină de ploaie franțuzească.

Ce bine era să nu fiu nevoită să mă gândesc la tine! Ai vrut să mă impresionezi; ei, bine, nu mă simt impresionată, mă simt scârbită. Ai făptuit un lucru dezgustător, copilăresc şi stupid. O isterie, să zdrobeşti o păpuşă, dar n-ai făcut decât să-ți sfărâmi propriul cap, propriul trup. Intențiile ți-au fost al naibii de bune şi, cu siguranță, nu voi mai putea vreodată să mă răsucesc în pat fără să simt trupul acela alături de mine – nu propriu-zis acolo, însă tangibil, aşa, ca

un picior amputat. Expulzat, dar cu locul încă dureros. Ai vrut să plâng, să jelesc, să stau într-un balansoar cu o batistă tivită cu negru, cu ochii şiroind sânge. Dar nu plâng, sunt furioasă. Sunt atât de furioasă, încât te-aş putea ucide. Dacă n-ai fi făcut-o tu însuți deja.

Elizabeth stă lungită pe spate, cu hainele impecabile pe ea, cu pantofii aranjați unul lângă altul pe carpeta de alături, un oval împletit, cumpărat de la Nick Knack's, cu patru ani în urmă, pe când o mai interesau încă amenajările interioare, covoraşe garantat autentice, din zdrențe răsucite, de pe vremea bunicii. Stă cu brațele întinse pe lângă ea, cu picioarele apropiate, cu ochii deschişi. Tot ce vede e o frântură de tavan. Prin câmpul ei vizual trece o crăpătură mică, din care se iţeşte alta, mai fină. N-o să se întâmple nimic, n-o să se deschidă nimic, fisura nu se va căsca, nu se va despica şi n-o să iasă nimic prin ea. Nu înseamnă decât că tavanul trebuie iar zugrăvit, nu anul acesta, la anu'. Elizabeth se străduieşte să se concentreze asupra cuvintelor „la anu'", dar îşi dă seama că nu e în stare.

Din stânga se întrezăreşte o spuză de lumină; dacă întoarce capul, o să vadă fereastra cu plante agățătoare, cu storul chinezesc din bambus, rulat pe jumătate. A telefonat după prânz la birou şi le-a spus că n-o să vină. Face asta cam des; are nevoie de serviciu.

Nu se află înlăuntrul ei. E undeva, între trupul care-i zace amorțit în pat, pe pledul indian cu imprimeuri, pe tigri şi flori, îmbrăcată cu un pulover negru, pe gât, o fustă dreaptă, tot neagră, cu chiloți mov, sutien bej ce se încheie în față şi o pereche de ştrampi, din aceia ce se vând în ouă de plastic, şi tavanul cu fisurile sale cât firul de păr. Se vede pe sine acolo, o închegare a aerului, precum albumina. Ceea ce iese atunci când fierbi un ou şi-i crapă coaja. Ştie de vidul de partea cealaltă a tavanului, care nu e acelaşi cu etajul doi,

unde stau chiriaşii. Departe, ca un tunet firav, copilul lor dă de-a dura bile de marmură pe duşumea. Vidul negru soarbe aerul cu un şuierat uşor, abia auzit. Ar putea fi trasă într-acolo ca fumul.

Nu-şi poate mişca degetele. Se gândeşte la mâinile ei întinse pe lângă ea – mănuşi de cauciuc: se gândeşte să-şi forţeze oasele şi carnea să pătrundă în formele acelea, deget cu deget, ca aluatul.

Prin uşa pe care o lăsase întredeschisă, din obişnuinţă, mereu primitoare, ca serviciul de urgenţe dintr-un spital, aşteptând chiar şi în clipa aceasta să audă pocnete, trosnete, ţipete, se strecoară mirosul de dovleac prăjit. Copilele ei şi-au aprins felinarele, deşi mai sunt două zile până la Halloween. Şi nici măcar nu s-a întunecat încă, cu toate că lumina de la capul ei păleşte. Le place atât de mult să se travestească, să-şi pună măşti şi costume şi să alerge pe străzi, printre frunzele moarte, ca să le bată străinilor la uşi şi să le întindă pungile de hârtie. Câtă speranţă! Mai demult, o înduioşa efervescenţa asta, bucuria asta sălbatică, pregătirea de dinainte ce dura săptămâni întregi, îndărătul uşii închise a camerei lor. Mai demult toate acestea răsuceau ceva în ea, precum o cheie. Anul acesta, le simte departe. Un perete de sticlă silenţios al salonului pentru lăuze din spitalul unde s-a aflat, pe rând, pentru fiecare, uitându-se la gurițele acelea trandafirii cum se deschideau şi se închideau, la chipurile ce se contorsionau.

Le vede, o văd. Ele ştiu că ceva nu merge. Politeţea, eschivarea lor îi dau fiori, pentru că e impecabilă.

*

Nu mă scapă din ochi. Nu ne scapă din ochi pe niciunul, de ani de zile. Şi de ce nu s-ar pricepe la asta? Se comportă de parcă totul ar fi normal şi, poate, pentru ele, chiar e normal. Curând vor vrea să mănânce, iar eu am să le pregătesc cina.

Am să mă dau jos din pat şi-am să prepar mâncarea, iar mâine am să le conduc la şcoală, după care am să mă duc la birou. E ordinea firească.

Elizabeth gătea, şi încă foarte bine. Pe vremea când o interesau şi covoarele. Găteşte şi acum, curăţă de coajă nişte lucruri şi le încălzeşte pe altele. Unele se întăresc, celelalte se înmoaie; albul se transformă în cafeniu. Treaba merge înainte. Dar când se gândeşte la mâncare, nu percepe culorile strălucitoare, roşu, verde, portocaliu, prezentate în *The Gourmet Cookbook*. Ci le vede ca pe ilustraţiile din articolele acelea din reviste care-ţi arată câtă grăsime se află în micul tău dejun. Albuşuri moarte, firicele albe de şuncă, unt alb. Pui, copturi şi fripturi modelate din slănină fadă. Pentru ea, acum, aşa e gustul tuturor mâncărurilor. Cu toate acestea, mănâncă; mănâncă peste măsură, împovărându-se.

Se aude un ciocănit uşor: Elizabeth îşi coboară privirile. Vede, în oglinda ovală, cu ramă de stejar, de deasupra măsuţei de toaletă, cum se deschide uşa – întunericul de dincolo de ea, chipul lui Nate săltând ca un balon livid. Intră în încăpere, rupând firul invizibil pe care îl întinde ea peste prag, ca să-l ţină afară, şi întoarce capul. Îi zâmbeşte.

— Cum te simţi, iubire? zice el. Ţi-am adus un ceai.

Vineri, 29 octombrie 1976

NATE

În ceea ce-i priveşte, el nu mai ştie ce înseamnă cuvântul „iubire”, deşi îl rostesc întruna amândoi. De dragul fetelor. Nu-şi aminteşte când începuse să bată la uşa ei sau când încetase s-o mai considere şi a lui. Când le mutaseră pe copile, pe amândouă, în aceeaşi încăpere, iar el preluase patul vacant. Patul vacant, aşa-i zicea ea pe-atunci. Acum îi zice patul de rezervă.

El aşază ceaşca de ceai pe noptieră, alături de radioul cu ceas care o trezeşte în fiecare dimineaţă, cu ştirile vesele de la micul dejun. E şi o scrumieră, fără chiştoace; ce-o căuta acolo? Ea nu fumează. Deşi Chris fuma.

Când dormea Nate în camera aceasta, erau scrum, chibrituri, ochelari, bănuţi din buzunarele lui. Îi păstrau într-un borcan de unt de arahide şi îşi cumpărau mici daruri cu ei, unul altuia. Bani nechibzuiţi, aşa-i numea ea. Şi acum îşi goleşte buzunarele de mărunţiş, în fiecare seară; se strâng precum căcărezele de şoareci pe tăblia biroului din încăperea unde stă, camera lui personală. Camera ta personală, aşa-i zice ea, de parcă ar vrea să-l ţină acolo.

Îşi ridică privirile spre el, cu chipul lipsit de culoare, cu ochii încercănaţi, cu un surâs şters. N-are de ce să-şi dea osteneala, dar se străduieşte mereu.

— Mulţumesc, iubire, zice ea. Mă scol imediat.

— Dacă vrei, fac eu cina în seara asta, zice Nate, din dorinţa de a fi de ajutor, iar Elizabeth acceptă apatic.

Lipsa ei de reacţie, faptul că nu-l încurajează îl înfurie, dar nu zice nimic, se întoarce şi închide încetişor uşa în urma lui. A avut şi el o iniţiativă, iar ea se comportă ca şi cum n-ar însemna nimic.

Nate se duce în bucătărie, deschide frigiderul şi cotrobăie prin el. E ca şi cum ar scotoci printr-un sertar cu haine puse claie peste grămadă. Resturi în borcane, muguri de

fasole stricați, spanac pe cale să putrezească într-o pungă de plastic, ce emană mirosul acela de compost în descompunere. Nu-şi face iluzii că Elizabeth o să-l curețe. Altădată o făcea. Acum, curățã orice altceva, dar nu frigiderul. O să facă el ordine acolo, mâine sau poimâine, când o să-i vină la îndemână.

Între timp, va trebui să improvizeze ceva pentru cină. Nu e mare scofală, a ajutat adesea la gătit, dar mai demult – se gândeşte la asta ca la vremurile de odinioară, ca la o epocă romantică apusă, cum ar fi un film Disneyland despre cavalerism – aveau mereu provizii. Acum el e cel care face cumpărăturile, cărând o plasă-două acasă, în coşul de la bicicletă, dar uită câte ceva şi ziua rămâne lacunară: fără ouă, fără hârtie igienică. Atunci e nevoit să trimită copilele la magazinul din colț, unde totul e mai scump. Mai demult, înainte să vândă maşina, nu era o problemă. O ducea pe Elizabeth o dată pe săptămână, sâmbăta, şi o ajuta să depoziteze conservele şi pachetele congelate, când ajungeau acasă.

Nate scoate spanacul fleşcăit din sertarul pentru legume şi îl duce la lada de gunoi; musteşte de-o zeamă verde. Numără ouăle: nu sunt destule pentru omletă. Va trebui să facă iar macaroane cu brânză, ceea ce e în regulă, de vreme ce copilele le adoră. Lui Elizabeth n-o să-i placă, dar o să le mănânce, o să le înfulece absentă, de parcă ar fi ultimul lucru la care să se gândească, zâmbind ca un martir perpelit la foc mic, holbându-se dincolo de el, la pereți.

Nate amestecă şi rade pe răzătoare; amestecă şi rade. Din țigară, i se desprinde un crâmpei de scrum, gata-gata să-i cadă în oală. Nu e vina lui că Chris şi-a zburat creierii cu o armă automată. O armă automată: asta spune totul despre genul de extravaganță, de isterie, pe care le-a socotit totdeauna lipsite de gust la Chris. El, unul, s-ar fi folosit de un pistol. Asta dac-ar fi fost s-o facă. Ceea ce îl înnebuneşte

e privirea pe care i-a aruncat-o ea când au primit telefonul: *Cel puțin, el a avut curajul. Cel puțin el a fost serios.* N-a spus-o, bineînțeles, dar sigur face comparație între ei, îl judecă în defavoarea lui, pentru că trăieşte încă. Un fătălău, pentru că e în viață. N-are boaşe.

Deşi, în acelaşi timp, tot fără s-o spună, ştie că dă vina pe el pentru tot ce s-a întâmplat. Dac-ai fi aşa şi pe dincolo, dac-ai fi făcut asta sau aia – habar n-are ce – atunci nu s-ar fi întâmplat aşa ceva. N-aş fi fost constrânsă, forțată, obligată... aşa vede ea lucrurile, că, în ceea ce-o priveşte, el a dat greş, iar această greşeală a lui, nedefinită, a transformat-o într-o masă tremurătoare de carne nevolnică, gata să se lipească precum o ventuză de primul nebun ce ar trece pe lângă ea şi i-ar spune: Ai țâțe frumoase. Sau orice altceva i-o fi spus Chris ca s-o facă să-şi descheie Capsa Iubirii a sutienului. Mai degrabă, probabil, ceva de genul: Ai ramificații frumoase. Aşa sunt şahiştii. Nate ştie: a fost şi el jucător de şah. Nu-şi poate explica în ruptul capului de ce femeile consideră jocul de şah sexy. Unele dintre ele...

Aşa că se împlineşte o săptămână de la acea noapte, de când îşi petrece după-amiezile acolo, lungită în patul ce fusese al lui, pe jumătate al lui, iar el îi tot aduce ceşti cu ceai, câte una, în fiecare zi. Ea le acceptă cu acea privire de lebădă muribundă – privire ce-l scoate din minți şi îl face să cedeze. E vina ta, iubitule, dar ai voie să-mi aduci ceşti cu ceai. O fărâmă de căință. Şi o aspirină din baie şi un pahar cu apă. Mulțumesc. Acum pleacă undeva şi simte-te vinovat. Iar el se lasă fraierit. *Ca un băiat bun ce e.*

El, nu ea, Elizabeth, a fost cel care a trebuit să se ducă să identifice cadavrul. După privirile ei îngrozite, nici n-aveai cum să te aştepți să facă una ca asta. Aşa că se supusese şi se dusese. Acolo, în apartamentul acela în care nu mai intrase decât de două ori, dar unde ea se ducea de cel puțin două ori pe săptămână, în ultimii doi ani, el, căznindu-se să

nu vomite, luându-şi inima-n dinți să se uite, simțise că era şi ea prezentă, în încăpere cu ei, o curbură a spațiului, un înger de pază. Mai degrabă aşa, decât Chris. Nu se mai putea vorbi de cap. Călărețul fără cap. Dar recognoscibil. Expresia lui Chris nu constase nicicând în fața aceea a lui lătăreață, greoaie; nu ca în cazul majorității oamenilor. Ci în trup. Capul fusese mereu o pacoste pentru el, din acest motiv Chris alesese, probabil, să-şi zboare creierii, în loc să tragă în altă parte din el. N-ar fi vrut nicicum să-şi mutileze corpul.

O duşumea, o masă, o tablă de şah lângă pat – patul unde zăceau trupul şi mădularele, după cum s-a spus; celălalt corp al lui Nate, unit cu el prin acea legătură subtilă, acea gaură din spațiu controlată de Elizabeth. Chris se îmbrăcase în costum cu cravată, cu o cămaşă albă. Gândindu-se la acel ceremonial – la mâinile butucănoase înnodând cravata, potrivindu-şi-o în oglindă, Doamne, pantofii erau lustruiți impecabil – lui Nate i-a venit să plângă. Şi-a vârât mâinile în buzunarele sacoului; degetele i s-au încleştat pe bănuți, pe cheia casei. „Există vreun motiv pentru care a lăsat numărul dumneavoastră pe masă?" a spus cel de-al doilea polițist. „Nu", a răspuns Nate. „Presupun că pentru că i-am fost prieteni." „Amândoi?" a întrebat primul polițist. „Da", a zis Nate.

Janet intră în bucătărie, în timp ce el vâră caserola în cuptor.

— Ce-avem la cină? întreabă ea, adăugând „tati", ca şi cum ar fi vrut să-i reamintească cine e.

Brusc, întrebarea i se pare lui Nate atât de sfâşietoare, încât, o clipă, nu e în stare să răspundă. E o întrebare din vremuri de altădată, din vremuri de odinioară. I se înceţoşează privirea. Îi vine să dea de pământ cu caserola şi

s-o ridice pe Janet, s-o ia în braţe; dar n-o face, ci închide uşurel uşa cuptorului.

— Macaroane cu brânză, zice el.

— Mmmm, face ea, cu glas reţinut, depărtat, imitând plăcerea. Cu sos de roşii?

— Nu, zice el, n-am găsit în frigider.

Janet îşi trece degetul mare de-a lungul mesei de lemn din bucătărie, scoţând un zgomot strident. O face de două ori.

— Mami se odihneşte? întreabă ea.

— Da, îi răspunde Nate. Apoi, aşa, aiurea: I-am făcut o ceaşcă cu ceai.

Îşi duce mâna la spate şi se sprijină de blatul de bucătărie. Ştiu amândoi ce să evite.

— Atunci, zice Janet cu un glas de adult mititel, pe curând.

Se întoarce şi iese pe uşă.

Lui Nate îi vine să facă ceva, să acţioneze cumva, să spargă cu mâna fereastra de la bucătărie. Numai că de partea cealaltă a geamului e un panou. Asta l-ar neutraliza. Orice ar face acum ar fi absurd. Ce înseamnă a zdrobi o fereastră, faţă de a-ţi zbura creierii? *E pus la colţ.* Să fi fost un plan ticluit de ea şi tot nu-i ieşea atât de bine.

Vineri, 29 octombrie 1976

LESJE

Lesje rătăceşte prin preistorie. Sub un soare mai portocaliu decât fusese vreodată al ei, în mijlocul unei câmpii luxuriante, mlăştinoase, cu plante cu tulpini groase şi ferigi uriaşe, paşte o turmă de stegozauri cu carapace osoasă. La marginile acestui grup, la adăpostul lor, dar fără nicio legătură cu ei, se află câțiva camptozauri mai înalți şi mai delicați. Precauți, neliniştiți, îşi înalță din când în când căpşoarele, ridicându-se pe picioarele dindărăt, să amuşineze aerul. Dacă apare vreun pericol, sunt primii care vor da alarma. Mai aproape de ea, o turmă de pterozauri ce planează printre copacii-ferigă. Lesje se ghemuieşte pe cel mai de sus mănunchi de crengi al unuia dintre arborii aceştia, uitându-se prin binoclu, fericită, detaşată. Niciunul dintre dinozauri nu-i acordă nici cea mai mică atenție. Dacă se întâmplă s-o zărească sau s-o amuşineze, n-au s-o bage, oricum, în seamă. Le e atât de străină, încât nu vor fi capabili să se concentreze asupra ei. Când aborigenii au zărit corăbiile căpitanului Cook, le-au ignorat, pentru că ştiau că aşa ceva nu avea cum să existe. Iată al doilea lucru bun în a fi invizibil.

Lesje ştie, când reflectează la asta, că probabil nu toată lumea are aceeaşi idee când vine vorba de o fantezie liniştitoare. Oricum, pentru ea aşa e; mai ales când, odată ajunsă acolo, îşi ia libertatea să încalce fără jenă orice versiune oficială a realității paleontologice pe care o alege. În general, are o privire limpede, obiectivă şi destul de doctrinară în timpul orelor de muncă, ceea ce, simte ea, justifică extravaganța ei aici, în smârcurile din jurasic. Amestecă erele, adaugă culori: de ce nu un stegozaur cu buline roşii şi galbene, în loc de griurile şi marourile mohorâte postulate de experți? Dintre care, păstrând proporțiile, face şi ea parte. De-a lungul flancurilor de

camptozauri apar şi dispar pâlpâiri pastelate, rozaliu spre roşu, mov, roz pal ce reflectă emoţii, la fel ca în cazul pulsaţiilor cromatoforilor de pe pielea caracatiţelor. Doar când mor, camptozaurii devin cenuşii.

La urma urmei, nu e chiar aşa ieşit din comun; e obişnuită cu cromatica unor şopârle moderne mai exotice, ca să nu mai vorbim de variaţiile mamiferelor, cum ar fi fesele mandrililor. Cu siguranţă, acele tendinţe bizare se trag de undeva.

Lesje ştie că regresează. În ultima vreme, o face foarte des. E reminiscenţa unui vis cu ochii deschişi, din copilărie şi de la începutul adolescenţei, pus deoparte în favoarea altor speculaţii. E-adevărat, oamenii le-au luat locul dinozaurilor atât în capul ei, cât şi în timpul geologic; numai că gândul la fiinţele umane nu-i aduce nicio satisfacţie. Oricum, acea parte a vieţii sale a devenit stabilă, pentru moment. Stabilă la modul deficitar. În clipa aceasta, *oameni* înseamnă William. William îi consideră pe amândoi aşezaţi. Nu vede niciun motiv să se schimbe vreodată ceva. Şi, dacă se gândeşte mai bine, nici Lesje. Numai că nu mai visează cu ochii deschişi la William, chiar dacă se căzneşte; şi nici nu-şi aminteşte cum era pe vremea când o făcea. A visa la William cu ochii deschişi e, oarecum, o contradicţie în termeni. Nu acordă prea multă importanţă acestui fapt.

În preistorie, nu există bărbaţi, nu există alte fiinţe umane, cu excepţia câte unui spectator singuratic ocazional, aşa, ca ea, turist sau refugiat, ghemuit, cu binoclu, în feriga sa personală, văzându-şi de treaba lui.

Sună telefonul, iar Lesje tresare. Deschide brusc ochii, mâna ce ţine cana cu cafea ţâşneşte în aer, într-un gest de apărare. Face parte dintre cei care tresar exagerat la orice zgomot brusc, le spune ea prietenilor. Se consideră o persoană timorată, o erbivoră. Tresare când apare cineva

îndărătul ei şi când fluieră supraveghetorul de la metrou, chiar şi când e conştientă că e acolo şi că urmează să fluiere. Unora dintre prietenii ei li se pare înduioşător, însă îşi dă seama că pe alţii, pur şi simplu, îi irită.

Dar ei nu-i place să irite pe nimeni, aşa că se străduieşte să se controleze, chiar şi când nu e nimeni de faţă. Îşi aşază cana cu cafea pe masă – o să şteargă ce-a vărsat mai încolo – şi se duce să răspundă la telefon. Nu ştie la cine se aşteaptă să-i răspundă, cine ar vrea ea să fie. Conştientizează că sunt două lucruri diferite.

Când ridică receptorul, linia e deja deschisă. Bâzâitul din telefon e al oraşului, reverberează dincolo de panoul de sticlă, amplificat de steiurile de ciment ce-o înfruntă şi unde trăieşte ea însăşi. Locuieşte suspendată pe-o stâncă. La etajul paisprezece.

Lesje ţine un minut receptorul în mână ascultând bâzâitul de parcă ar fi un glas. Apoi îl pune în furcă. În niciun caz nu e William. Nu i-a telefonat niciodată fără să aibă ceva de zis, fără un mesaj pragmatic. Trec pe la tine. Ne întâlnim la. Mi-e imposibil s-ajung la. Hai să mergem la. Iar mai târziu, când s-au mutat împreună, Mă întorc la. Şi, în ultima vreme, Nu vin acasă înainte de. Lesje o ia drept un semn de maturitate a relaţiei lor faptul că n-o deranjează absenţele lui. Ştie că lucrează la un proiect important. Evacuarea canalelor. Îi respectă munca. Şi-au promis totdeauna să-şi ofere unul altuia toată libertatea.

E a treia oară. De două ori, săptămâna trecută, şi o dată, acum. În dimineaţa aceasta le-a spus aşa, în treacăt, fetelor, femeilor de la serviciu, dezvelindu-şi dinţii într-un zâmbet fugar, ca să arate că nu-şi face griji, după care şi-a acoperit imediat gura cu mâna. E de părere că are dinţii prea mari pentru faţa ei: o fac să pară schiloadă, înfometată.

Era şi Elizabeth Schoenhof acolo, la bufetul unde se duceau ele la zece jumătate, când nu aveau prea mult de lucru. Ea lucrează la Proiecte Speciale. Se văd destul de mult, pentru că fosilele sunt una dintre cele mai populare atracţii ale muzeului, iar lui Elizabeth îi place să-şi vâre nasul pe-acolo. De data asta, venise la masa lor ca să-i spună că are nevoie de puţin material pentru o serie de vitrine. Voia să juxtapună câteva articole mici din Canadiana[1] şi obiecte naturale din acelaşi areal geografic. *Artefacte şi ambient,* aşa le numea ea. Ar putea folosi nişte animale împăiate, împreună cu topoarele şi capcanele pionierilor, şi câteva oase fosilizate, pentru atmosferă.

— E o ţară veche, a zis ea. Vrem ca oamenii să vadă asta.

Lesjie e împotriva acestui gen de promovare eclectică, cu toate că-şi dă seama de utilitatea ei. Publicul larg. Totuşi, e o trivializare, iar Lesjie încercase un dezacord lăuntric, în clipa când Elizabeth a întrebat-o, în felul acela al ei materno-competent, dacă nu i-ar putea găsi vreo câteva fosile realmente interesante. De parcă n-ar fi toate fosilele interesante! Lesje i-a spus politicos c-o să vadă ce poate să facă.

Elizabeth, expertă în a cataloga reacţiile altora, lucru pentru care Lesje nutreşte o oarecare stimă – ea, una, simte că nu e în stare de asta – i-a explicat prevenitoare că s-a referit la ceva interesant din punct de vedere vizual. I-ar fi realmente recunoscătoare pentru asta, a zis.

Lui Lesje, sensibilă totdeauna la recunoştinţa celorlalţi, i-a crescut inima. Dacă Elizabeth voia nişte falange uriaşe şi un craniu sau două, era bine-venită. Şi-apoi, arăta groaznic – albă ca varul, deşi toată lumea zicea că face faţă minunat. Lesje nu-şi poate închipui cum ar proceda în locul ei, aşa că

---

[1] Termen ce desemnează obiecte (cărţi, documente şi artefacte), idei sau activităţi legate de Canada, de poporul şi de cultura ei (n. tr.).

nu e în stare să-şi imagineze cum s-ar descurca. Bineînțeles, ştia toată lumea, scrisese în ziare, iar Elizabeth nu se străduise prea mult să ascundă faptele în timpul derulării acelei întâmplări.

Toți evitau cu osârdie să aducă vorba de Chris sau de altceva legat de el, de față cu Elizabeth. Lesje s-a trezit clipind când Elizabeth a zis că voia să folosească o placă cu cremene în vitrină. Ea, una, n-ar fi ales arme. Dar, probabil, aceste puncte nevralgice erau necesare, aparțineau modalității ei de a face față atât de bine. Cum să te descurci fără ele?

Ca să schimbe vorba, a zis cu vioiciune:

— Să vă spun ceva! Primesc nişte telefoane anonime.

— Obscene? a întrebat Marianne.

Lesje i-a răspuns că nu.

— Tipul nu face decât să sune, iar când răspund, închide.

— Probabil că greşeşte numărul, a zis Marianne, cu ceva mai puțin entuziasm.

— De unde ştii că e un tip? a întrebat-o Trish.

— Scuzați-mă, a zis Elizabeth.

S-a ridicat, a stat o clipă, apoi s-a întors şi a pornit-o cu pas egal, ca o somnambulă, spre ieşire.

— Groaznic, a zis Trish. Cred că se simte cumplit.

— Am spus ceva greşit? a întrebat Lesje.

Nu intenționase asta.

— Păi, nu ştiai? a zis Marianne. El îi telefona aşa. Cel puțin o dată pe noapte, în ultima lună. După ce a demisionat de-aici. I-a spus ea lui Philip Borroughs, of, cu mult înainte să se întâmple. Ai zice că ştia că asta prevesteşte ceva.

Lesje roşise şi-şi dusese mâna la obraz. Mereu era câte ceva ce nu ştia. Acum Elizabeth o să creadă c-o făcuse intenționat şi-o s-o urască. Nu-şi putea închipui cum de îi

scăpase taman această mică bârfă. Probabil că discutaseră despre asta chiar aici, la masă, iar ea nu fusese atentă.

Lesje se întoarce în camera de zi, se aşază în fotoliu, alături de locul unde vărsase cafeaua, şi îşi aprinde o ţigară. Nu trage fumul în piept când fumează. În schimb, îşi ţine mâna dreaptă dinaintea gurii, cu ţigara între primele două degete, sprijinindu-şi-l pe cel mare de linia maxilarului. În felul acesta, poate să vorbească şi să râdă fără probleme, clipind prin fumul ce se înalţă şi-i intră în ochi. Ochii sunt punctul ei forte. Înţelege de ce femeile poartă voaluri, până la jumătatea feţei, în ţările din Orientul Mijlociu. Nu e vorba de modestie. Uneori, când e singură, îşi acoperă cu una dintre feţele ei de pernă înflorate jumătatea de jos a feţei, trecându-şi-o peste piramida nazală – nasul acela puţin cam lung, cam prea coroiat pentru ţara aceasta. Ochii ei întunecaţi, aproape negri, o privesc enigmatic din oglinda din baie, pe deasupra florilor albastre şi liliachii.

Sâmbătă, 30 octombrie 1976

ELIZABETH

Elizabeth şade pe canapeaua cenuşie, în lumina apoasă a camerei de zi, cu mâinile împreunate fără vlagă în poală, de parcă ar aştepta avionul. Lumina de aici nu cade niciodată

direct, având în vedere că încăperea dă spre nord; ei i se pare un lucru liniştitor. Canapeaua nu e chiar cenuşie sau nu numai; are o uşoară nuanță de mov la bază, un design ca o încrengătură de vinişoare; o țesătură batik[2]. A ales-o pentru că nu-i deranjează ochii.

Pe carpeta de culoarea ciupercii, lângă piciorul ei stâng, zace o bucățică de hârtie creponată portocalie, rătăcită acolo de la ceva ce fac copilele în camera lor. Un rest de flacără, care-ți sare în ochi. Dar n-o ia în seamă. În mod normal, s-ar apleca, ar lua-o de jos, ar mototoli-o în mână. Nu-i place ca încăperea să fie maculată nici de fete, nici de Nate cu urmele lui de rumeguş şi de ulei de in. N-au decât să facă mizerie cât vor în camerele lor, unde nu e nevoită s-o suporte. Cândva, se gândea să pună nişte plante aici şi în dormitor, dar a hotărât că mai bine nu. Nu-şi mai doreşte nimic de care să aibă grijă.

Închide ochii. Chris se află în cameră cu ea, o povară grea, fără suflare, ca aerul dinaintea furtunii. Sufocant. Sultan. Supărat. Dar nu pentru că a murit. Aşa a fost mereu. O strivea cu spatele de uşă, strângând-o în brațe, cu umerii lui masivi, când încerca să-l împingă, lăsându-şi fața greu peste a ei – forță gravitațională. Se sprijinea de ea. Nu te las să pleci încă. Nu suportă ca să aibă cineva putere asupra ei, n-a suportat asta niciodată. Nate nu are genul ăsta de putere, n-a avut-o niciodată. S-a căsătorit uşor cu el, ca atunci când încerci un pantof.

E în încăperea de pe Parlament Street, bea vin, paharele pline ochi lasă urme inelare pe muşamaua mesei lui închiriate, vede designul pe materialul cauciucat, coroniță

---

[2] Tehnică indoneziană de imprimare a materialelor textile cu vopsea, folosindu-se ceara (n. tr.).

de flori lipsite de gust, verde-brotăcel pe galben, pirogravat, parcă, în adâncul ochilor ei. Vorbesc totdeauna în şoaptă în camera aceea, deşi n-ar avea de ce. Nate e la kilometri întregi depărtare de ei şi, oricum, ştie unde e ea, îi lasă numărul, în caz de urgență. Şoaptele lor şi ochii lui plați, fierbinți, o scânteiere de piuneze. Vipere arămii. Orți pe ochi. O strânge de mână peste masă de parcă, dacă o slăbeşte, ea se va prelinge peste margine, peste muchia unui stei sau a unor nisipuri mişcătoare şi se va pierde pe vecie. Sau el va fi cel care se va pierde.

În timp ce ascultă, priveşte suprafața încrețită a mesei, lumânarea pe care o cumpărase el de la cine ştie ce negustor ambulant, florile de plastic deliberat vulgare şi bufnița furată de la muncă, nici măcar asamblată, fără ochi – gluma lui macabră. Coronițele ce se rotesc încet pe suprafața mesei, ca pe o mare uleioasă, îndepărtându-se plutind; undeva, oamenii făceau asta ca binecuvântare. Apoi, ridicându-se, violența din mâinile lui şovăia, totul se oprea, cădea, trupul sărat lăbărțându-se peste ea, dens precum pământul, pe patul acela în care nu rămăsese niciodată să doarmă, cearşafurile mereu uşor jilave, înnegrite de fum, într-o înfrânare, până când nimic nu mai putea fi ținut în frâu. Nu văzuse niciodată încăperea aceea la lumina zilei. Refuză să-şi imagineze cum arată acum. Salteaua goală. O fi venit cineva să curețe duşumeaua.

Deschide ochii. Trebuie să se concentreze asupra a ceva simplu şi limpede. Pe bufet, sunt trei boluri, movulii spre roz, de porțelan, de-ale lui Kayo[3] – unul dintre cei mai buni. Are încredere în gusturile ei, ştie destule ca să-şi fi câştigat

[3] Kayo O'Young (n. 1950), artist autodidact din Ontario, unul dintre cei mai buni creatori de porțelan din Canada (n. tr.).

această încredere. Bufetul e din lemn de pin, îl cumpărase înainte ca pinul să ajungă la modă, îl comandase pe bucăți, înainte ca lucrurile pe bucăți să fie la modă. Acum nu şi-ar mai permite aşa ceva. E o piesă valoroasă, bolurile sunt valoroase. N-ar accepta nimic lipsit de valoare în această încăpere. Îşi plimbă privirea peste boluri, peste culorile lor subtile, peste curburile lor uşor asimetrice – ce simțământ minunat să depăşeşti echilibrul. Nu e nimic în ele. Ce naiba să pui în asemenea boluri? Fără flori, fără scrisori. Au fost menite să conțină altceva, au fost menite ofrandelor. În momentul acesta ele îşi conțin propriul spațiu, propria lor absență frumoasă.

Era camera ta şi toate celelalte erau afară, şi bariera dintre cei doi. Îți purtai încăperea cu tine ca pe o mireasmă – era un miros de formaldehidă şi de interioare de dulapuri vechi, de şoarece, discret, precum moscul, melancolic şi greu. Ori de câte ori am fost cu tine, m-am aflat în încăperea aceea, chiar şi când eram afară, chiar şi când eram aici. Acum sunt în ea, numai că ai încuiat uşa, uşa cafenie cu vopseaua scorojită, lăcuită, cu o yală de culoarea alamei şi cu lanț, cu două găuri de gloanțe ce trecuseră prin lemn, când se trăsese pe hol, săptămâna trecută. Nu era o zonă sigură. Luam totdeauna taxiul, îi spuneam şoferului să aştepte până apăsam pe sonerie şi intram teafără în foaierul cu podeaua ştirbă, de mozaic. Siguranța e totdeauna o glumă. Uşa e încuiată, nu pentru prima oară; nu mă vrei niciodată plecată. Ai ştiut mereu că voiam să ies de acolo. Dar, în acelaşi timp, eram conspiraționişti, ştiam lucruri unul despre altul pe care nu are să le ştie altcineva nicicând. În unele privințe, am mai multă încredere în tine decât am avut vreodată în cineva.

Acum trebuie să plec, zice ea. El jucându-se cu o şuviță din părul ei – i-o tot răsuceşte şi i-o dezrăsuceşte. Îşi trece degetul peste buzele ei, stângaci, peste dinți; simte gustul de vin şi propria-i sudoare, propriu-i gust, sânge de la buza muşcată, nu mai ştie a cui.

De ce, zice el.

Pentru că, pur şi simplu, trebuie. Nu vrea să spună *copiii* pentru că ştie că el o să se înfurie. Însă nu vrea ca fetele să se trezească şi să nu ştie unde e ea.

El nu-i răspunde; îi răsuceşte şi-i dezrăsuceşte pletele, mângâind-o cu propriu-i păr pe gât, ca un fulg, lunecându-şi degetele peste bărbia şi beregata ei, de parc-ar fi surd, de parcă nu o mai poate auzi.

Sâmbătă, 30 octombrie 1976

LESJE

Lesje păşeşte alături de William, mână în mână rece. Aici nu sunt dinozauri, ci doar plimbăreți similari ce dau târcoale în căutarea unei prăzi, la fel ca ei – o aparentă patrulare fără țintă, prin rețeaua luminată din centrul oraşului. Lesje aruncă priviri în treacăt prin vitrinele magazinelor de haine, ale celor universale, sesizând manechinele cadaverice care stau cu pelvisurile ițite, cu mâinile angulare în şold, cu picioarele îndoite. Dacă aceste

trupuri ar fi în mişcare, s-ar roti, ar tresări, într-un final orgasmic, de stripper. Dat fiind că sunt ipsos şi sârmă îngheţate, totuşi, sunt de bun-gust.

În ultima vreme, Lesje şi-a petrecut destul de mult timp în aceste magazine, în drum spre casă, când se întoarce de la serviciu. Mişună printre rafturi, căutând ceva ce i s-ar potrivi, ceva ce-ar face-o pe ea potrivită. Nu cumpără nimic, aproape niciodată. Rochiile pe care le probează sunt lungi, vaporoase, brodate, cu totul diferite de blugii şi de lucrurile clasice discrete pe care le poartă de obicei. Unele, cu fuste înfoiate; la modul ţărănesc. Ce-ar mai râde bunică-sa! Sunetul acela, de scârţâit de uşă, ce se auzea din dosul mâinilor ei micuţe, de culoarea cojii de nucă.

Se gândeşte să-şi facă găuri în urechi. Uneori, după ce aruncă o privire la rochii, se duce în raionul de parfumuri şi se dă cu testerele la încheietura mâinii. William zice că nu-l interesează hainele. Singura lui condiţie e să nu cumva să-şi taie părul. Asta n-o deranjează, odată ce, oricum, n-are de gând să se tundă. Nu trădează nimic.

William o întreabă dacă nu vrea să bea ceva. Îi răspunde că n-ar fi rea o cafea. Doar n-au ieşit la băut; intenţionaseră să meargă la cinema. Însă zăboviseră prea mult asupra paginilor cu distracţii din *Star,* încercând să se decidă. Fiecare aştepta din partea celuilalt să-şi asume responsabilitatea. Lesje voia să vadă o reluare a filmului *King Kong,* la cinematecă. Într-un final, William a mărturisit că şi-a dorit totdeauna să vadă *Fălci.* Pe Lesje n-a deranjat-o, văzuse cât de bine construiseră rechinul, care, la urma urmei, era una dintre cele mai primitive forme de viaţă existente. L-a întrebat pe William dacă ştia că stomacurile rechinilor sunt plutitoare şi că, dacă atârni unul ţinându-l de coadă, paralizează. William nu ştia. Când au ajuns ei la *Fălci,* nu mai erau locuri libere, iar *King Kong* începuse de jumătate de oră. Aşa că acum se plimbă.

În momentul acesta, stau la o măsuță albă, la etaj, la Colonnade. William ia un Galliano, Lesje, o cafea vieneză. Linge cu gravitate frişca de pe linguriță, în vreme ce William, după ce o iertase că îl făcuse să piardă *Fălci,* îi prezintă ultima lui problemă, referitor la dilema dacă, pe termen lung, s-ar pierde mai multă energie, prin folosirea căldurii provenite de la incinerarea gunoiului la acționarea generatoarelor, decât lăsându-l să se înalțe sub formă de fum. William e specialist în ingineria mediului, deşi glasul hârâit şi firav ce se face auzit dincolo de chipul atent şi vigilent al lui Lesje îi zice evacuarea canalelor. Totuşi, Lesje îi admiră munca şi e de acord cu el că e mai importantă pentru supraviețuirea speciei umane, decât a ei. Ceea ce e adevărat, cu toții sunt în pericol să se înece în propriul lor căcat. William îi va salva. Îți dai seama de asta doar uitându-te la el, văzându-i încrederea, entuziasmul. Mai comandă un Galliano şi îşi expune planurile sale de generare a gazului metan din excrementele în descompunere. Lesje murmură apreciativ. Printre altele, asta va rezolva criza petrolului.

(Adevărata întrebare este: Îi pasă ei, oare, dacă rasa umană supraviețuieşte sau nu? Nu ştie. Dinozaurii n-au supraviețuit şi n-a fost sfârşitul lumii. În momentele ei mai întunecate, printre care, conştientizează ea, acesta este unul dintre ele, simte că rasa umană spre asta se îndreaptă. Natura se va gândi la altceva. Sau nu, după caz.)

William vorbeşte despre gândacii de bălegar. E un om bun; de ce-o fi ea atât de nerecunoscătoare? Cândva, au interesat-o gândacii de bălegar. Felul în care Australia a rezolvat problema păşunatului – straturile de căcăreze ovine şi balegile vitelor împiedicau să crească iarba – prin importarea masivă a gândacului de bălegar gigant a constituit, cândva, un semnal de speranță. La fel ca William, l-a considerat o modalitate ecologică elegantă de rezolvare a

problemelor. Dar mai auzise asta de multe ori în trecut. Până la urmă, optimismul lui William, credința lui că orice catastrofă nu e decât o problemă ce caută o soluție genială, e ceea ce ajunge la ea. Se gândeşte la creierul lui William ca având obraji trandafirii, lipsiți de păr. William Wasp[4], aşa-i zicea ea cu suficientă duioşie, până când şi-a dat seama că lui i se părea o mizerie rasială. „Eu nu-ți zic Lesje Letona", ripostase el, ofensat.

„Lituaniana", i-a spus ea. „Litvak."

William avea probleme, când venea vorba de țările baltice. „Nu m-aş supăra dacă mi-ai zice aşa." Însă mințea. „Pot să-ți zic William Canadianul?"

Billy Boy, fermecătorul Billy. Unde-ai fost toată ziua? La puțină vreme după asta, s-au certat în legătură cu cel de-Al Doilea Război Mondial. Părerea lui e că britanicii şi, bineînțeles, canadienii, inclusiv tatăl său, care era căpitan în marină, ceea ce-a făcut din William o autoritate mondială, au intrat în război din cauza principiilor morale superioare, ca să salveze evreii, să nu fie reduşi la nişte molecule de gaz sau nasturi. Lesje a contestat acest punct de vedere. Salvarea câtorva evrei era ceva secundar, a zis ea. Nu era, realmente, decât înhățare şi contra-înhățare. Hitler i-ar fi perpelit pe evrei după pofta inimii, dacă n-ar fi înhățat Polonia şi n-ar fi invadat Olanda. Lui William punctul acesta de vedere i se pare ingrat. Atunci Lesje a ieşit cu leşul mătuşii sale, Rachel, care nu fusese salvată, ai cărei dinți de aur anonimi umflaseră cine ştie ce cont bancar elvețian. Ce replică să dai stafiei ofuscate? Încurcat, William s-a dus la baie să se bărbierească. Lesje s-a simțit cam jenată.

---

[4] White Anglo-Saxon Protestants, protestanții albi americani, elite care au dominat societatea, cultura şi politica americană, până în 1945, când mulți dintre cetățeni au început să critice hegemonia acestora (n. tr.).

(Şi-apoi, mai era şi cealaltă bunică a ei, mama mamei sale, care spunea: La început, l-am primit pe Hitler cu braţele deschise. Credeam că era mai bun decât ruşii. Acum, vezi ce s-a întâmplat. Ceea ce era o ironie, deoarece soţul ei era comunist, acasă, în Ucraina. De-aceea au fost nevoiţi să plece: politica. Nu voia să meargă la biserică, n-ar fi pus piciorul acolo în ruptul capului. Scuip pe biserică, zicea. Mult după moartea lui, bunica lui Lesje plângea încă, la gândul acesta.)

De curând, şi-a dat seama că nu mai aşteaptă ca William s-o ceară de nevastă. Mai demult se gândea că era ceva ce avea să urmeze firesc. La început, trăieşti împreună cu cineva, ca să vezi dacă merge. Apoi te căsătoreşti. Aşa făceau prietenii ei de la universitate. Însă acum conştientizează că William o consideră insuportabil de exotică. E drept, într-un fel, o iubeşte. O muşcă de gât, când fac dragoste. Lesje nu crede că el şi-ar da drumul aşa cu o femeie de teapa lui, după cum se exprimase, odată, luându-l gura pe dinainte. Cu aceea ar face dragoste ca doi somoni, de la depărtare, William i-ar fertiliza ouăle reci, argintii, de la o distanţă adecvată. La copiii lui s-ar gândi ca la *urmaşi.* Urmaşii lui, necontaminaţi.

Asta-i buba: William nu vrea să aibă un copil de la ea. Cu ea. Deşi i-a făcut aluzii; deşi i-ar putea turna unul, pe nepusă masă. Ia ghici, William, am o pâinişoară în cuptor. Pâinişoara ta. Păi, ar zice el, scoate-o de-acolo!

Ooo, foarte nedrept faţă de William. El îi admiră inteligenţa. O încurajează să folosească un limbaj tehnic, în faţa prietenilor lui. Îi provoacă erecţie, când rosteşte ea pleistocen. Îi spune că are păr frumos. Rămâne pierdut în ochii ei ca mura. E mândru de ea, ca de un trofeu şi ca de o mărturie a propriului său liberalism. Dar ce părere ar avea familia lui din London, Ontario?

Lesje îşi închipuie familia lui ca fiind numeroasă, cu părul de un blond rozaliu. Membrii ei îşi petrec cea mai mare parte a timpului jucând golf, printre partide de tenis epuizante. Când nu se ocupă de asta, se strâng cu toţii pe terase – îi vede aşa chiar şi iarna – şi beau cocktailuri. Sunt politicoşi cu străinii, dar fac remarci pe la spatele lor, cum ar fi: „Tipu' ăsta habar n-are cine e bunicul lui." Lesje ştie bine cine-i sunt bunicii; problema ei sunt străbunicii.

E conştientă că familia lui William nu e chiar aşa. Dar, la fel ca părinţii ei, adaugă o treaptă pe scară oricui deţine un nume autentic şi, după toate aparenţele, nu trăieşte pe o bancă, în parc. Ştie că n-ar trebui s-o facă. Probabil că cei din familia lui William nu au mult mai mulţi bani decât au ei. Au doar mai multe pretenţii.

Cândva, se temea să facă cunoştinţă cu ei, temându-se de verdictul lor. Acum şi-ar dori foarte mult. Şi-ar vopsi dinţii în auriu, ar intra zăngănind o tamburină, bătând din picior, cu capul acoperit de şaluri cu ciucuri. Ca să se ridice la aşteptările lor oripilate. Bunica ei, cu mâinile ei mici strâns împreunate, ca lăbuţele de cârtiţă, cu râsul ei scârţâit, încurajând-o. Sângele vorbeşte. „Pe vremea când noi vorbesc cu Dumnezeu, ei vorbea cu porcii." De parcă vârsta oamenilor era un avantaj, precum vechimea în cazul brânzei.

— În neodevonian, nu existau gândaci de bălegar, zice Lesje.

William e luat pe nepregătite.

— Cum adică?

— Păi, mă întrebam şi eu, aşa, zice ea. În legătură cu evoluţia paralelă a gândacilor de bălegar şi a rahatului. De pildă, ce-a apărut întâi, omul sau bolile venerice? Presupun că gazdele ar trebui să-şi preceadă paraziţii; dar e, oare, chiar aşa? Poate omul a fost inventat de viruşi, ca să le ofere un loc convenabil de locuit.

William trage concluzia că glumeşte. Râde.

— Mă iei peste picior, zice el.

E de părere că ea are un simţ al umorului extravagant.

Un albertozaur sau – numele pe care îl preferă ea – un gorgozaur îşi croieşte drum prin peretele dinspre nord al Colonnadei şi se opreşte acolo, nesigur, amuşinând mirosul străin de carne umană, balansându-se pe picioarele dindărăt, cu lăbuţele din faţă, cu gheare ascuţite ca briciul, strânse la piept. Într-o clipă, William Wasp şi Lesje Litvak au s-ajungă două grămăjoare de zgârciuri. Gorgozaurul pofteşte şi pofteşte. E un stomac cu picioare, ar înghiţi şi lumea, dac-ar putea. Lesje, cea care l-a adus aici, se uită la el cu o obiectivitate prietenoasă.

Iată o problemă pentru tine, William, îşi zice Lesje. Rezolv-o!

Sâmbătă, 30 octombrie 1976

NATE

Nu şi-a pus pelerină de ploaie. Burniţa uşoară se adună în broboane pe jerseul lui greu, pe barbă, i se adună pe frunte, începe să se prelingă. Cum să refuze să-i dea drumul în casă, odată ce vede că n-are pelerină de ploaie, că e ud şi înfrigurat?

Îşi parchează bicicleta pe alee, legând-o cu lanțul de tufa de liliac, închizând lacătul cu un țăcănit. Ca de obicei; numai că nu e ca de obicei. N-a mai văzut-o de-o lună. De patru săptămâni. Lacrimi din partea ei, ridicări din umeri jalnice, din partea lui, şi o grămadă de dulcegării de după-amiază din partea amândurora, inclusiv *E mai bine aşa.* L-a sunat de vreo două ori de atunci, aşteptându-l să treacă pe la ea, dar el n-a făcut-o. Nu-i place să tot spună acelaşi lucru, nu-i place predictibilitatea. Totuşi, de data asta a sunat-o el.

Locuieşte la 32 A, într-un apartament din casele acelea vechi, la est de Sherbourne. Numărul e scris pe fronton, A-ul, pe lateral. Când sună, îi deschide imediat. Îl aşteaptă. Totuşi, fără să se fi spălat pe cap, fără să-şi fi pus capotul de catifea; poartă doar nişte pantaloni largi şi un pulover verde-deschis, cam şleampăt. Ține un pahar, pe jumătate gol. În el, pluteşte o cojiță de lămâie, un cub de gheață. Întăritoare.

— Păi, zice ea. La mulți ani!

— Pentru ce?

— Lunea a fost mereu ziua noastră.

E aproape beată, e amărâtă. N-o poate învinui pentru asta. Lui Nate îi e greu să învinuiască pe cineva pentru ceva. De cele mai multe ori, îi poate înțelege amărăciunea. Dar nu e, pur şi simplu, în stare să facă mare lucru, în privința asta.

— Nu că ea ar fi ținut cont vreodată, continuă Martha. Urgență ici, urgență colo. Vai, ce rău îmi pare că te întrerup, dar tocmai i-a căzut capul uneia dintre copile.

Martha râde.

Nate vrea s-o ia de umeri şi s-o scuture zdravăn, s-o izbească de perete. Însă, bineînțeles, nu poate să o facă. Aşa că stă acolo, cu apa şiroind pe podea, uitându-se la ea, fără să rostească o vorbă. Îşi simte trupul prelingându-i-se pe lângă şira spinării, ca o pralină pe băț, încălzită. Caramel.

Nu alerga cu beţişorul în gură, le spune el copilelor, văzându-le deja cum cad cu ţepuşa ascuţită străpungându-le cerul gurii. După care o ia la fugă, îngenunchează, ridică, îşi aude propriul glas – un urlet. O, Doamne!

— Ai putea să nu le amesteci pe fete în treaba asta? zice el.

— De ce? întreabă Martha. Doar au fost mereu prezente, nu-i aşa?

Îi întoarce spatele şi-o ia pe hol, spre living.

Ar trebui să plec acum, îşi zice Nate. Însă o urmează, lăsându-şi mai întâi să-i alunece pantofii uzi din picioare, călcând tiptil de-a lungul carpetei vechi. Vechea rutină.

Doar o lumină aprinsă. A făcut-o deliberat, asta, cu lumina. Se aşază în partea cealaltă a încăperii, vizavi de lampă, în umbră, pe canapea. Pe canapeaua de pluş, unde a sărutat-o prima dată, i-a desfăcut părul, i l-a mângâiat peste umerii ei largi. Mâini mari, eficiente. Îşi zisese că avea să fie apărat în mâinile acelea, între genunchii aceia.

— Asta a fost mereu scuza ei, zice Martha.

Poartă papuci de lână croşetaţi.

— Nu i-ai displăcut niciodată, zice Nate.

Mai trecuseră prin asta.

— Nu, zice Martha. Cum să nu-ţi placă de servitoare? Eu am făcut treaba murdară, în locul ei. Ar fi trebuit să mă plătească.

Nate simte – şi nu e pentru prima oară – că i-a spus prea multe Marthei. Ea răstălmăceşte totul, foloseşte propriile-i confidenţe împotriva lui.

— Nu e corect, zice el. Te respectă. Nu şi-a băgat niciodată nasul în asta. Şi de ce-ar fi făcut-o?

Nu răspunde la remarca spirituală cu munca murdară. Aşa ai considerat-o tu? ar vrea el s-o întrebe, însă se teme de răspunsul ei. *Ia-ţi catrafusele.* Conversaţie relaxată, la vestiarul liceului. Simte că miroase, şosetele ude,

terebentina de pe pantalonii lui. Îl tachina, în vreme ce-l spăla pe spate, în cada cu suporturi în formă de gheare. *Nevastă-ta nu are grijă de tine.* În mai multe privințe.

— Mda, zice Martha. De ce s-o facă? A vrut totdeauna să fie şi-n căruță, şi-n teleguță. Ăsta eşti tu, Nate. Teleguța lui Elizabeth. Eşti o trăsurică.

Nate îşi aminteşte că atunci când a văzut-o prima oară, la biroul ei de la Adams, Prewitt & Stein, mesteca gumă pe furiş – obicei la care renunțase când el i-a spus că lui nu-i place.

— Înțeleg de ce eşti supărată, spune el.

E una dintre tacticile lui Elizabeth, înțelegerea, şi se simte un ticălos că se foloseşte de asta. Ştie că, de fapt, nu înțelege. Şi nici Elizabeth nu înțelege, când o face. Dar îl descurajează totdeauna.

— Mi se rupe dacă înțelegi sau nu, zice Martha beligerant.

Nicio fărâmă de înțelegere pentru ea. Se uită la el direct, deşi ochii îi sunt în umbră.

— N-am venit aici să discutăm despre asta, zice Nate, fără să înțeleagă exact despre ce vorbesc, de fapt.

În conversațiile de genul acesta, nu e niciodată sigur. E limpede că simte că a dat-o-n bară. A fost nedrept cu ea. Însă a încercat să fie sincer încă de la început, n-a mințit. Ar trebui să i se acorde credit, în această privință.

— Aşadar, de ce-ai venit? întreabă Martha. Ai fugit de mămica? Ți-ai dorit altă domniță să-ți dea o guriță şi să-ți cadă la aşternut?

Lui Nate i se pare brutal. Nu-i răspunde. De fapt, îşi dă el seama, asta şi-a dorit, deşi, pentru moment, nu simte nevoia.

Martha îşi trece dosul mâinii peste gură şi nas. A micşorat lumina nu pentru vreun efect romantic, ci pentru că se aştepta să plângă şi nu voia ca el s-o vadă prea bine.

— Nu se poate să treci de la una la alta atât de uşor,zice ea.

— Mă gândeam c-am putea sta de vorbă, zice Nate.

— Te ascult, spune Martha. La asta chiar mă pricep.

Nate nu prea e de aceeaşi părere. Se pricepe când vorbeşte despre ea, categoric. Numai ochi şi urechi. *Ai cele mai frumoase coapse din lume.* Aşa e, are coapse frumoase, dar cele mai frumoase din lume? De unde să ştie el asta?

— Presupun c-ai auzit ce s-a întâmplat, rosteşte Nate, într-un târziu.

Nu e în stare să explice de ce moartea lui Chris ar trebui să-l facă să simtă nevoia de consolare. După înţelepciunea populară, ar trebui să fie în al nouălea cer, acum, că nu mai e încornorat, cu pata de pe onoarea lui spălată cu sânge.

— Vrei să spui ce i s-a întâmplat lui Elizabeth, zice Martha. Toţi din oraşul ăsta ştiu ce li se întâmplă celorlalţi. Toţi au venit să-mi spună, fii sigur. Le place foarte mult. Le place foarte mult să se uite la mine, când îţi rostesc numele. Ambele tale nume. Iubitul lui Elizabeth şi-a dinamitat scăfârlia. Unii zic, *bărbatul* lui Elizabeth. Şi ce-i cu asta? Ce-ar trebui să zic eu? Ghinion? Nici că se putea mai bine pentru ea? Până la urmă, i-a venit de hac?

Nate n-o mai văzuse atât de dură, nici măcar în certurile lor cele mai violente. Ceea ce îi plăcuse la ea, la început, era nehotărârea, lipsa unui scop, absenţa muchiilor, calităţi ce-i confereau o pâlpâire nebuloasă. Acum e ca şi cum ar fi fost lăsată să cadă pe trotuar de la mare înălţime şi rămăsese proptită acolo, frântă, făcută ţăndări.

— Nu-l mai văzuse de-o vreme, zice el, luându-i apărarea lui Elizabeth, pe măsură ce Martha îl forţează ritualic s-o facă. I-a cerut să-şi părăsească copiii. Ea n-a putut să facă una ca asta.

— Bineînţeles că nu, zice Martha.

Coboară privirile spre paharul gol, pe care îl lasă să cadă pe covor, între picioare.

— Supermămica nu şi-ar putea părăsi copiii vreodată.

Începe să plângă, fără să mai facă niciun efort ca să-şi ascundă faţa.

— Mută-te cu mine, zice ea. Vino să trăieşti alături de mine. Nu vreau decât să ne dăm o şansă.

Nate îşi spune: Poate am avut-o deja. Acum, n-o mai au. Se apleacă în faţă pe scaun, să se ridice. O să sară pe el într-o clipă, cu braţele unduindu-i-se pe după gât, precum nişte alge, cu chipul ud de lacrimi la pieptul lui, cu pelvisul vârându-i-se în vintre, în timp ce el zace acolo ofilit.

— Cum crezi că mă simt eu, zice ea. Ca într-o aventură ascunsă, pe scara de serviciu, cu băiatul de la bucătărie, de care ştie toată lumea, iar tu te întorci seara la afurisita ta de nevastă şi la afurisiţii tăi de copii, pe când eu citesc romane poliţiste până la patru dimineaţa, ca să nu-mi pierd minţile.

Nate meditează asupra băiatului de la bucătărie. Metaforele ei îl deconcertează. Cine mai are scară de serviciu? Îşi aminteşte de-o seară, când ei doi, înfăşuraţi într-un cearşaf, în pat, bând gin, se uitau la *Upstairs, Downstairs*[5], râzând. Servitoarea gravidă cu fiul moştenitor era muştruluită de mama cu chipul de gheaţă. Asta a fost mai demult, când totul mergea bine între ei. Nu era într-o sâmbătă; era înainte ca Elizabeth să spună, Să fim rezonabili, apropo de asta. Trebuie să fim conştienţi că ne putem baza unul pe altul, în anumite momente. Ea a ales joia, el, sâmbăta, pentru că era sfârşit de săptămână şi Martha nu trebuia să se scoale devreme în dimineaţa următoare. Şi acea altă seară, când Martha a zis, Cred că

[5] Serial britanic, în care servitorii sunt prezentaţi la parter, iar stăpânii lor, la etaj (1971–1975) (n. tr.).

sunt însărcinată. Primul lui gând a fost: Elizabeth n-o să se împace cu asta.

Dacă o consolez, o să spună că sunt ipocrit, îşi zice el. Dacă n-o fac, sunt un ticălos. Afară, cât mai e timp! A fost o mare greşeală din partea lui. Să-mi iau pantofii din hol, nu trebuia să-mi blochez bicicleta.

— Poate luăm prânzul împreună, cândva, zice el, când ajunge la uşa livingului.

— Prânzul? Glasul ei îl urmăreşte pe hol. Prânzul?

Un vaier în scădere.

Pedalează prin ploaie, luând-o deliberat prin bălți, făcându-se leoarcă la picioare. Un neghiob. Îi lipseşte ceva din ceea ce au alții. Pur şi simplu, nu e niciodată în stare să prevadă viitorul, nici măcar când e limpede. E un soi de diformitate, ca atunci când eşti înalt. Ceilalți oameni trec pe uşi, el dă cu capul. O dată, de două ori, până când şobolanul îşi învață lecția şi se apleacă. De câte ori, cât o să dureze?

După o jumătate de oră, se opreşte la colțul dintre Dupont şi Spadina, unde ştie că e o cabină telefonică. Îşi sprijină bicicleta de ea şi intră. O firidă de sticlă cu lumina aprinsă, expunere totală. Un ciudat retardat intră în cabina telefonică, îşi scoate hainele de pe el, stă acolo aşteptând ca Superman să pună stăpânire pe trupul lui, în vreme ce oamenii se holbează la el din maşinile ce trec pe acolo, iar o doamnă în vârstă sună la poliție.

Scoate o fisă din buzunar, o ridică. Jetonul lui, talismanul lui, speranța lui de salvare. La celălalt capăt al firului, aşteaptă o femeie subțirică, cu chipul palid, încadrat de păr negru, cu mâna ridicată, cu degetele înălțate a binecuvântare.

Nu-i răspunde nimeni.

Duminică, 31 octombrie 1976

ELIZABETH

Elizabeth stă în bucătăria ei, aşteptând să fie surprinsă. E mereu surprinsă în această perioadă a anului; e surprinsă şi de ziua ei de naştere, la Crăciun şi de ziua mamei, pe care copilele insistă s-o sărbătorească, în ciuda faptului că le spune că e o treabă comercială, aşa că nu au de ce s-o facă. Se pricepe să se lase surprinsă. E mulţumită că s-a antrenat îndeajuns, în această privinţă: o să poată să treacă prin toate diseară, fără să dea greş – exclamaţii, zâmbet satisfăcut, râsete. Îndepărtarea de ele, distanţa pe care trebuie s-o străbată, fie şi numai ca să poată auzi ce spun. Îşi doreşte să reuşească să le atingă, să le ia în braţe, dar îi e imposibil. Sărutările de noapte bună pe obrazul ei, picături de rouă reci; gurile lor, flori trandafirii perfecte.

Mirosul de dovleac prăjit pluteşte pe coridor: cele două felinare expuse, în sfârşit, unul lângă altul la fereastra camerei de zi – legitime, într-o noapte legitimă. Admirate deja îndeajuns de ea. Scobiţi pe ziare întinse prin bucătărie, gogoloaie de seminţe albe, în mrejele de fire vâscoase – o formă grotescă şi radicală de chirurgie pe creier; două fetiţe ciucite asupra capetelor portocalii, fiecare cu lingura şi cu cuţitul ei. Mici oameni de ştiinţă nebuni. Au pus atâta suflet, mai ales Nancy. Pe-al ei şi l-a dorit cu coarne. Până la urmă, Nate i-a sugerat să folosească morcovi, aşa că dovleacul lui Nancy are acum coarne piezişe, pe lângă expresia încruntată. Al lui Janet e mai cuminte: zâmbet arcuit, ochi piezişi, în formă de semilună. Privit dintr-o

parte, seninătate; din cealaltă, imbecilitate. Al lui Nancy are o energie fioroasă, o voioşie demonică.

Vor arde aşa toată seara, după care sărbătoarea se va termina. Janet, copil rezonabil, îl va arunca pe al ei la gunoi, va face curat, gata să înceapă altceva. Nancy, dacă e să te iei după ce făcuse anul trecut, va avea grijă de al ei, păstrându-l în dulap, până se va pleoşti şi va putrezi, refractară la ideea de a-l arunca.

Au pus-o să stingă lumina şi să stea în întuneric, doar cu o lumânare aprinsă; n-a fost capabilă să le explice de ce nu vrea să facă asta. Lumina pâlpâie pe pereți, pe vasele murdare ce aşteaptă să fie frecate şi puse în maşina de spălat, pe bilețelul pe care îl prinsese ea însăşi pe bufetul de bucătărie, cu peste un an în urmă:

faceți curat după voi!

Un sfat de bun-simț. Şi acum e de bun-simț, dar bucătăria s-a schimbat. Nu mai are nimic familial, nu mai e un loc unde sfaturile de felul acesta să fie urmate. Sau, mai bine zis, nu de ea. Pe frigider e o pictură cu marginile răsucite, a lui Nancy, de anul trecut; o fată cu un zâmbet roşu, soarele strălucitor, azvârlind raze galbene; cerul e albastru, totul e aşa cum ar trebui să fie.

Dinspre uşă, sare la ea o umbră neagră.

— Bau-bau, mami!

— O, draga mea, zice Elizabeth. Ia să văd!

— Nu-i aşa, mami, că sunt înfricoşătoare? zice Nancy, cu degetele ca nişte gheare îndoite amenințător.

— Eşti foarte înfricoşătoare, iubito, zice Elizabeth. O minune!

Nancy a mai născocit o variantă a costumului ei preferat. Îi zice „monstrul”, în fiecare an. De data asta, şi-a prins cu ace solzi portocalii de hârtie, pe salopeta ei neagră; a modificat vechea mască de pisică a lui Janet, adăugându-i

coarne din staniol argintiu şi patru colți roşii, doi sus, doi jos. Ochii îi strălucesc prin cei de pisică. Coada, fosta coadă de pisică a lui Janet, are acum trei zimți roşii de carton. Elizabeth simte că i s-ar potrivi altceva, în locul cizmelor de cauciuc, dar ştie că ar fi o greşeală fatală să-i aducă vreo critică. Nancy e atât de entuziasmată, încât ar izbucni în plâns.

— N-ai țipat, îi zice Nancy cu reproş, iar Elizabeth îşi dă seama c-a uitat s-o facă.

Ce eroare, ce gafă din partea ei!

— Pentru că mi-ai tăiat respirația, zice ea. M-ai speriat prea tare ca să mai țip.

Nancy e satisfăcută de explicație.

— Au să se sperie zdravăn de mine, zice ea. N-au să-şi dea seama cine sunt. E rândul tău, adaugă întorcându-se spre hol şi Jane îşi face afectată apariția.

Anul trecut, a fost stafie, acum doi ani, pisică, ambele, standard. Tinde să nu sară calul; când eşti prea original, râde lumea de tine, aşa, ca în cazul lui Nancy, uneori.

Anul acesta nu poartă mască. În schimb, şi-a vopsit fața – buze roşii, sprâncene negre, arcuite, obraji scorojiți. Nu sunt fardurile lui Elizabeth, odată ce ea nu se machiază niciodată. În niciun caz, nu foloseşte ruj roşu. Şi-a pus o eşarfă făcută dintr-o față de masă înflorată, țipătoare, primită de la cineva – să fi fost mama lui Nate? – pe care Elizabeth o azvârlise prompt în cutia cu jucării. Iar pe sub ea, o rochie de-a lui Elizabeth, înnodată şi rulată în jurul taliei, ca să fie mai scurtă, încinsă cu o bandană roşie. Pare surprinzător de bătrână, ca o femeie micşorată de vârstă, până la dimensiunea unui copil de zece ani; sau ca un pitic de treizeci de ani. Un efect stânjenitor, de târfă.

— Minunat, draga mea, zice Elizabeth.

— M-am deghizat în țigancă, zice Janet, ştiind, cu tactul ei obişnuit, că Elizabeth s-ar putea să nu fie familiarizată cu

înfățişarea asta, şi dorind s-o scutească de jena de a întreba.

Când era mai mică, tot aşa îşi explica şi desenele pe care le făcea. Pe de altă parte, Nancy era jignită dacă nu ştiai despre ce e vorba.

— Ghiceşti viitorul? întreabă Elizabeth.

Janet zâmbeşte cu buzele ei roşu aprins.

— Da, zice ea, după care: Nu tocmai.

— De unde ai luat rochia mea? întreabă Elizabeth precaut.

În mod normal, trebuie să ceară voie când împrumută lucruri, dar nu vrea să strice seara, făcând un capăt de țară din asta.

— Tati a spus că pot s-o iau, zice Janet politicos. A spus că tu n-o mai porți.

E o rochie albastră, bleumarin; ultima dată când a îmbrăcat-o era cu Chris. Mâinile lui fuseseră ultimele care i-o descheiaseră la spate, odată ce, după ce se îmbrăcase să plece acasă, nu s-a mai obosit s-o încheie iar. E jenant s-o vadă pe fiica ei purtând-o, purtând invitația aceea, stindardul acela sexual. Nate n-are niciun drept să hotărască asupra a ceea ce-i aparține. Însă e-adevărat, n-o mai poartă.

— Am vrut să-ți fac o surpriză, adaugă Janet, simțindu-i disperarea.

— Nu-i nimic, draga mea, zice Elizabeth veşnicele cuvinte magice.

Într-un fel, e mai important pentru ele s-o surprindă pe ea, decât pe Nate. Din când în când, se consultă, chiar, cu el.

— Tati v-a văzut? o întreabă ea.

— Da, zice Janet.

— El mi-a prins coada, zice Nancy, țopăind într-un picior. Iese în oraş.

Elizabeth se îndreaptă spre uşa din faţă, să le conducă afară, aşteptând în fâşia lungă de lumină, în vreme ce ele bâjbâie pe scările verandei, cu grijă, din cauza măştii şi a cozii lui Nancy. Au în mâini sacoşe de cumpărături, pe cele mai mari pe care le-au găsit. Le-a dat instrucțiuni: Numai în cvartalul nostru. Staţi cu Sarah, pentru că e mai mare. Să nu traversaţi pe la mijlocul străzii, numai la colţuri. Nu-i deranjaţi pe oameni, dacă nu vor să vă deschidă. Unii dintre cei de aici s-ar putea să nu înţeleagă, au alte obiceiuri. Acasă, să nu treacă de nouă.

Glasuri, altele decât ale lor, strigă deja: *Ieşiţi din cochilie! Ieşiţi din cochilie! Au apărut vrăjitoarele!* E o petrecere, una dintre multele de la care se simţea, cândva, exclusă, la fel ca acum. Nu aveau voie să aibă dovleci şi nu aveau voie să se deghizeze şi să strige pe străzi, la fel ca alţii. Trebuia să meargă devreme la culcare, să se întindă în pat, ascultând râsetele din depărtare. Tuşica ei, Muriel, nu voia să sporească notele de plată ale dentiştilor, cu atâtea bomboane.

Duminică, 31 octombrie 1976

NATE

Mai întâi, Nate se spală pe mâini cu grijă, cu săpunul din făină de orz pe care îl preferă acum Elizabeth. Are în el

ceva aspru, scoțian, penitent. Cândva, se răsfăța cu santal, scorțișoară, mosc, arome arăbeşti, pastelate şi excesive, deopotrivă. Asta era pe când cumpăra loțiuni cu nume exotice şi, ocazional, câte o sticluță cu parfum. Nu îl masase pe el cu loțiunile acelea şi nu pentru el se dădea ea cu parfum după ureche, deşi îşi amintea ca prin ceață că a fost o vreme când, poate, ar fi făcut-o. Da, şi-ar putea aminti exact, dac-ar vrea, dar refuză să se gândească la asta, la aromele acelea, la dansul înmiresmat de fluture dedicat lui şi numai lui. De ce să-şi ademenească celulele acelea nervoase? Totul s-a terminat, sticluțele sunt goale, lucrurile s-au consumat.

Aşadar, acum săpunul e cu făină de orz, cu recomandările lui pentru pielea crăpată şi pentru degerături. Iar pentru mâini, nimic mai sofisticat decât glicerina şi apa de trandafiri.

Nate îşi pune un pic pe propriile-i mâini. Nu-şi bagă nasul, de obicei, în cosmeticalele lui Elizabeth; doar atunci când, la fel ca acum, îşi simte mâinile stângace şi aspre, scorojite de la soluția pe care o foloseşte ca să se curețe de vopsea şi de poliuretan. Îi rămâne, totuşi, o linie cafenie, o semilună, la baza fiecărei unghii; şi nu scapă niciodată total de mirosul de vopsea. Cândva, acesta îl bucura. Îi spunea: *Exişti.* Departe de abstracțiunile hârtiei, de prejudicii şi de dispoziții, convulsiile unei limbi deliberat seci, cu scopul de a se goli de orice valori estetice. Asta se întâmpla pe vremea când obiectelor fizice li se conferea o aură magică, misterioasă, superioară puterii în scădere a, să zicem, politicii sau a legii. Renunțase în anul trei de practică. Ia o atitudine etică. Înalță-te. Schimbă. Conştientizează-ți potențialul.

Elizabeth fusese de acord cu mişcarea, pentru că era genul de hotărâri care ar fi înfuriat-o pe mătuşa ei. Spusese chiar că pot trăi din salariul ei, până se pune el pe picioare.

Indulgența ei dovedea că nu era deloc ca tuşica Muriel. Dar pe măsură ce trecea timpul, iar el abia reuşea să se țină pe linia de plutire, a devenit din ce în ce mai puțin înțelegătoare. Încurajatoare, după cum se spunea. Casa aceasta, realmente prea mică, chiriaşii de la etajul doi, atelierul din pivniță se presupunea să fie temporare, îi reamintise ea. Apoi, a încetat să-i mai reamintească.

În parte, e vina ei. Jumătate din ea îşi doreşte un artist sensibil, scăpătat, cealaltă jumătate, un avocat plin de forță, agresiv. Era avocatul cu care s-a căsătorit, după care l-a găsit prea convențional. Ce să fi făcut şi el?

Uneori, deşi nu mereu, în niciun caz, Nate se vede ca pe un boț de plastilină, modelat fără speranță de pretențiile nesfârşite şi de dezaprobările pline de cruzime ale femeilor în preajma cărora nu se poate abține să nu se lase atras. Încearcă, docil, să le facă pe plac. Dă greş nu din pricina vreunei slăbiciuni intrinsece sau a lipsei de voință, ci pentru că propriile lor dorințe sunt divizate fără speranță. Şi nu e o singură femeie aşa. Ele abundă, viermuiesc.

„Jucării?" se mirase mama lui. „Are vreun rost?" Vrând să zică: în toată lumea, oamenii sunt torturați, închişi şi împuşcați, iar tu faci jucării. Ea şi-l dorise un avocat radical, care să-i apere pe cei acuzați pe nedrept. Cum să-i spună că, afară de tranzacțiile monetare sterile, de contracte şi de proprietăți funciare, majoritatea oamenilor cu care avusese de-a face la Adams, Prewitt & Stein fuseseră, de fapt, acuzați pe drept? I-ar fi spus că asta nu era decât perioada de calificare, o ucenicie prin care trebuia să treacă, ca să fie pregătit pentru marea cruciadă.

Îi parvine încă buletinul informativ de la Amnesty International, în fiecare lună, exemplarul mamei sale, marcat cu asterisc, ca să-i arate unde să-şi trimită scrisorile de protest cu exprimarea lui curtenitoare. Copii torturați în fața mamelor lor. Fii dispăruți ce apar după câteva luni cu

degete lipsă, cu pielea plină de arsuri şi zgârieturi, cranii sfărâmate, azvârlite la marginea drumului. Bătrâni ce mor de probleme renale, în celule jilave. Oameni de ştiinţă drogaţi, în spitalele de nebuni sovietice. Negri sud-africani împuşcaţi sau loviţi cu picioarele, până la moarte, în timp ce „evadează". Mama lui are o hartă prinsă cu scoci pe peretele bucătăriei, pe care o contemplă, în vreme ce şterge farfuriile. Lipeşte steluţe roşii pe ea, ca acelea pe care le distribuie profesorii, pentru locul doi la dictare. Aceste steluţe şcolare inocente marchează fiecare caz nou de tortură sau de ucidere în masă recent raportat; lumea e acum o puzderie de stele, constelaţii peste constelaţii.

Cu toate acestea, mama lui îşi continuă cruciada, astronom neînfricat, marcând pe hartă noi atrocităţi, trimiţându-şi comunicatele scrise politicos şi dactilografiate frumos, fără să ţină seama de inutilitatea a ceea ce face. În privinţa lui Nate, ea n-are decât să-şi trimită scrisorile şi pe Marte. L-a crescut în credinţa că Dumnezeu e binele din oameni. O modalitate de a lupta, Dumnezeu. Lui Nate, aceste buletine informative i se par atât de copleşitor de dureroase, încât nu mai e în stare să le citească. Le aruncă la coşul de gunoi de cum îi parvin, după care se duce în pivniţă să dea cu ciocanul şi cu dalta. Se consolează la gândul că jucăriile sunt cele cu care s-ar juca acei micuţi torturaţi, dacă ar putea. Orice copil ar trebui să aibă jucării. Să renunţi la toate jucăriile numai pentru că unii dintre ei nu le au nu e o soluţie. Fără jucăriile lui, n-ar mai fi nimic pentru care să lupţi, cu siguranţă. Aşa că o va lăsa pe mama lui, straşnică femeie, să-şi ticluiască scrisorile; el o să facă jucării.

În seara aceasta termină nişte căluţi de lemn; sunt cinci, îi e mai uşor să-i facă în seturi de câte cinci. I-a şlefuit ieri. Astăzi le pictează ochii. Ochi rotunzi, fără nicio expresie, ochi de făpturi create să fie călărite pentru plăcerea altora.

Tuşul negru, de ochi, al fetelor de oraş. Nu aşa întenționa el să arate caii; îşi dorea bucurie. Dar, de la o vreme, jucăriile pe care le face au, din ce în ce mai mult, o privire goală, de parcă nu-l pot vedea.

Nu le mai spune oamenilor că face jucării de lemn, lucrate manual, în pivnița sa. Le spune că se ocupă de afaceri cu jucării. Asta nu pentru că industria manufacturieră a încetat să mai fie privită ca fiind carismatică sau chiar drăguță. El n-a considerat-o niciodată carismatică sau drăguță, ci ca pe un lucru la care s-ar fi putut pricepe. Să se priceapă la ceva – asta-şi dorea el. Acum a ajuns să se priceapă destul de bine. Are un bilanț lunar. După ce deduce cheltuielile cu aprovizionarea şi pungăşiile solicitate de magazin, îi rămân bani pentru jumătate din rata pentru ipotecă şi pentru alimente, țigări şi băutură, atât cât să se descurce. Elizabeth nu-l ajută cu nimic. Se preface doar c-o face.

Nate începe să se bărbierească. Îşi aplică spuma pe gât, ca să-şi radă doar conturul bărbii, să înlăture tuleiele de sub maxilar; numai că se trezeşte că aparatul de ras o ia în sus, încercuindu-i linia bărbii ca o maşină de tuns iarba ce o ia pe mirişte. Îşi rade jumătate din barbă, până să-şi dea seama că intenționează s-o distrugă. Chipul i se iţeşte de dincolo de părul lui negru, aspru – chipul acela, pe care nu şi l-a mai văzut de cinci ani – palid, cu vinişoare de sânge, uluit de o asemenea expunere. Mâinile sale au hotărât că e momentul să devină altcineva.

Îşi clăteşte fața. Nu are nicio loțiune de după ras – a trecut atât de multă vreme de când nu mai foloseşte – aşa că se masează cu nişte glicerină şi apă de trandafiri pe pielea nou defrişată. Chipul ce se uită la el din oglinda din baie e mai vulnerabil, dar şi mai tânăr, mai fioros, cu maxilarul limpede vizibil acum, fără urmă de înțelepciune blănoasă.

Un bărbat care-şi mângâie barba e una; alta e când îşi mângâie falca.

Înainte să plece de-acasă, se duce în camera lui şi îşi vâră degetele în grămada de monede de pe birou, căutând câteva fise de zece cenți. Apoi îşi schimbă şosetele; nu se aşteaptă să şi le scoată în seara asta; foarte puțin probabil c-o va face. Totuşi... Picioarele sale sunt albe ca nişte rădăcini, unghiile, cenuşiu-gălbui de la viața pe care sunt forțate s-o ducă în pivniță. O clipă, îşi vede picioarele bronzate, alergând prin nisip, pe pietre încălzite de soare. Departe de locul acesta.

Duminică, 31 octombrie 1976

LESJE

Lesje şi William joacă cribbage[6]. Stau la o masă de joc, aceeaşi la care mănâncă atunci când sunt împreună, alături de fereastra fixă, cu vedere, care dă spre imaginea ce-ți taie respirația a ferestrei fixe, cu vedere, a blocului de vizavi. Aceasta e luminată de când s-a lăsat întunericul şi doi oameni stau dincolo de ea, mâncând ceea ce Lesje presupune c-ar fi spaghete. Acolo, jos, în stradă, îşi zice ea, se întâmplă totul. De aceea şi-a dorit să locuiască în buricul

[6] Joc de cărți, de obicei pentru doi jucători (n. red.).

târgului, în inima lui: pentru că aici s-ar putea întâmpla orice. „Orice” şi „totul” sunt vorbe ce şi-au păstrat caracterul abstract. Până acum, n-a avut parte de niciuna dintre ele.

Lesje a lipit un dovleac de hârtie cumpărat de la Woolworth pe partea interioară a ferestrei lor cu vedere. Anul trecut cumpărase nişte bomboane, sperând să fie vizitată de o paradă de copilaşi deghizaţi; însă niciunul, se pare, nu poate să pătrundă până la etajul paisprezece al blocului. Oamenii care locuiesc aici, pe care îi vede doar în lifturi, par a fi tineri şi necăsătoriţi sau fără copii.

Cât despre Lesje, ei i-ar plăcea să fie afară, să hoinărească, să se uite în jur. Dar William i-a sugerat să joace crib-bage, pentru că-i relaxează mintea.

— Cincisprezece doi, cincisprezece patru, cincisprezece şase şi doi optari, zice William.

Îşi molfăie scobitoarea de plastic dintr-o parte într-alta. Lesje nu are decât un biet cincisprezece doi pe tăblie, o pereche de aşi pe care i-a pus ea însăşi acolo. Amestecă şi taie, el licitează. William îşi ia cărţile şi îşi ţuguie buzele. Se încruntă, în vreme ce hotărăşte ce să decarteze.

Mâna lui Lesje e atât de proastă, încât nu prea are de ales. Îşi îngăduie o plimbare sub lumina lunii, pe o cărare bătătorită de giganticii, dar erbivorii, iguanodoni; vede amprentele cu trei degete ale picioarelor lor dindărăt în noroi. Merge pe urmele lor până se răresc copacii, iar acolo, în depărtare, se află lacul, argintiu, a cărui suprafaţă se învolburează ici şi colo de câte un cap şerpesc, de câte o spinare ce se scufundă. Ar trebui să se simtă atât de privilegiată! Cum să-i convingă vreodată pe ceilalţi c-a văzut ce-a văzut?

(Bineînţeles, e vorba de lacul Gladys, marcat limpede pe harta din *O lume dispărută* a lui Sir Arthur Conan Doyle. Lesje a citit-o la zece ani. În biblioteca şcolii, era înregistrată la secţiunea Geologie, iar ea făcuse un proiect despre roci.

Rocile au fost marea ei pasiune, înainte de dinozauri. Prietenele ei de la şcoală citeau Trixie Belden[7], Nancy Drew[8],Cherry Ames[9], stewardesa. Lui Lesje nu prea-i păsa de po-veştile acelea. De regulă, nu-i plăceau poveştile ireale. *O lume dispărută* era altceva. Se descoperise un platou în America de Sud unde formele de viaţă din jurasicul superior au continuat să supravieţuiască, alături de altele, mai moderne. Nu-şi aminteşte ce-a fost mai întâi: pasiunea ei pentru fosile sau această carte; crede totuşi că a fost cartea. Nu contează că toţi cei din expediţie erau bărbaţi. Se îndrăgostise, nu de profesorul Challenger, cel asertiv, cu gura mare, nici măcar de tânărul reporter sau de lordul englez lunetist. Ci de celălalt, cel rece, sceptic, subţirel: profesorul Summerlee. De câte ori nu stătuse ea la marginea acestui lac, cu mâna lui subţire într-a ei, urmărind împreună cu privirea un plesiozaur, iar el a cedat, până la urmă, şi şi-a schimbat părerea?

Mai are şi acum cartea. Nu se poate spune că a furat-o; pur şi simplu, a uitat de mai multe ori s-o prelungească, apoi s-a simţit atât de jenată de sarcasmul bibliotecarei, încât a minţit. Am pierdut-o, a zis ea. Dispăruse *O lume dispărută*.)

---

[7] Tânăra eroină a unei serii de 39 de romane create de Julie Campbell Tatham (1908–1999), care a scris primele şase cărţi, povestirile fiind continuate de alţi scriitori (n. red.).

[8] Adolescentă detectiv amator, personaj al unei serii americane scrise de mai mulţi autori (n. red.).

[9] Personaj central dintr-o serie de 27 de romane pentru tineri, semnate de Helen Wells (1910–1986) şi Julie Campbell Tatham (1908–1999) (n. red.).

Lacul scânteiază sub lumina lunii. Departe, pe un banc de nisip, pâlpâie o formă albă, misterioasă.

William îşi mută iar scobitoarea între dinți. N-a fost atentă, el are cel puțin douăzeci de puncte înaintea ei.

— E rândul tău, zice el.

Satisfacția îi îmbujorează obrajii.

— Cincisprezece doi.

— E rândul tău să decartezi, zice William, consolând-o, pentru că-şi permite.

Sună telefonul. Lesje tresare, scăpând din mână valetul de pică.

— Vrei să răspunzi tu, William? zice ea.

Suspectează că e omul care greşeşte numărul; nu are chef de o serenadă monotonă.

— E pentru tine, face William uluit.

Când se întoarce, el o întreabă:

— Cine a fost?

— Soțul lui Elizabeth, îi răspunde Lesje.

— Cine?!

— Exact, zice Lesje. Soțul lui Elizabeth Cine. V-ați cunoscut; la petrecerea de Crăciun, anul trecut. Ți-o aminteşti pe Elizabeth, cea cu înfățişarea aceea oarecum statuară; ea e cea care...

— O, da, face William.

I se face greață şi când îşi vede propriul sânge, aşa că n-a prea fost încântat când a auzit întâmplarea cu Chris, deşi Lesje n-a avut încotro şi i-a spus-o, fiind întoarsă pe dos.

— Ce voia?

— N-am prea înțeles, zice Lesje.

Duminică, 31 octombrie 1976

NATE

Nate aleargă. Bicicleta lui a rămas undeva, îndărăt, în întuneric, sprijinită de o bancă. Aerul îi atinge răcoros, ciudat, fața proaspăt rasă.

Face jogging de plăcere, fără să se străduiască prea mult, alergând peste iarba uscată, cenuşie în lumina felinarelor, printre frunzele căzute ale căror culori mai degrabă le ghiceşte decât le vede: portocaliu, galben, maro. Frunzele sunt acum adunate în saci verzi de gunoi şi apoi luate de-acolo cu camionul, însă cândva erau făcute grămadă pe străzi şi li se dădea foc, iar fumul se înălța diafan, dulceag, din mijlocul mormanelor. Mai demult, alerga împreună cu alții de-a lungul străzii, făcând un zgomot ca de bombardier în picaj, după care sărea peste grămezile de frunze, ca la cursele cu obstacole. Era interzis, însă dacă dădeai greş, nu era periculos, frunzele ardeau doar mocnit. Oameni îi amenințau cu greblele, spunându-le s-o şteargă de-acolo.

Cu cine alerga acum douăzeci, poate douăzeci şi cinci de ani? Cu unul pe care îl chema Bobby, Tom şi nu mai ştiu cum. S-au dus, fără de chip, acum; îi provoacă nostalgia pe care o ai la moartea celor tineri. Pierderi, deşi doar în amintirile lui. El e cel care jeleşte alergând, cu pantaloni trei sferturi, pe picior, cu petice de piele la genunchi, cu afurisitele alea de şosete de lână ce se tot lasă în jos, cu nasul picurându-i pe buza de sus.

Iar apoi, de data asta nu din pură distracție, sprintul din liceu şi locul trei în echipa de ştafetă, în jurul pistei, cu un băț pe post de dinamită, pe care îl preda înainte să

explodeze. Pe atunci, era prea slăbănog pentru fotbal. Însă era bun la alergare. Nu câştigaseră nimic, deşi ieşiseră o dată pe locul doi. *Domnul Nepătat,* aşa scria despre el, în registrul anual. Mama lui a luat-o ca pe un compliment.

Când era la Drept, venea aici, în acelaşi loc oval ca o pistă, din Queen's Park. *Queen's Park.* Îşi aminteşte glumele, perechile pe care chiar le vedea aievea, în trenciuri, hanorace, întâlnirile spontane ce-i stârneau doar o uşoară curiozitate, o uşoară jenă. Era cam pe când spatele lui începuse s-o ia razna, şi-a fost nevoit să înceteze cu alergatul; la scurt timp, a cunoscut-o pe Elizabeth. O greşeală evoluționistă, i-a spus doctorul, referindu-se la înălțime; oamenii ar fi trebuit să se oprească la un metru cincizeci şi doi. Acum, sunt dezechilibrați. I-a spus lui Nate că piciorul lui drept era infinitezimal mai scurt decât stângul, lucru obişnuit în cazul bărbaților înalți, şi că ar trebui să poarte o tălpică. Informație cu care Nate n-a făcut nimic. Refuză să se alăture şirului de oameni de tinichea, cei cu dinți falşi, cu ochi de sticlă, cu sâni de cauciuc, cu pantofi ortopedici. Nu încă, nu încă. Nu, până când nu va mai avea încotro.

Aleargă în sensul acelor de ceasornic, prin trafic, maşinile vin şi trec pe lângă el cu ochi de bufniță, întunecate, aerodinamice. Îndărătul lui, se înalță clădirile parlamentului, inima ghemuită, rozalie, a unei provincii ghemuite. În interiorul de pluş roşu, umflat ca o pernă decorativă, se fac, fără îndoială, negocieri lucrative ca vai de lume, se iau decizii despre cine, ce şi unde va construi, ce se va demola, cine va profita. Îşi aminteşte mai mult decât cu disconfort, pur şi simplu fără să-i vină să creadă, că, odinioară, avea impresia că va intra în politică. În municipalitate, probabil. *Lindină pompoasă.* Să-i oprească pe dezvoltatori, să salveze oamenii; de la ce, la ce bun? Făcea parte, odinioară, dintre cei care simțeau că universul

ar trebui să fie corect şi milostiv, şi erau gata să-l ajute să-şi dobândească acest statut. Asta făcea mama lui. Îşi aminteşte durerea confuză, simţământul de trădare, când şi-a dat seama, într-un târziu, de imposibilitatea acestui lucru. O mie nouă sute şaptezeci, drepturile civile abolite, un război fără invadatori, fără duşmani şi ziarele aplaudând. Nu tu arestări arbitrare, intimidări, ruinări de vieţi care îl oripilaseră pe el; n-a fost nicio surpriză. Ştiuse dintotdeauna că asemenea lucruri se întâmplau prin alte părţi şi, în ciuda automulţumirii precumpănitoare, nu se îndoise niciodată că acestea s-ar putea petrece şi aici. Şi ziarele aplaudând. Editoriale, scrisori către redacţii. Glasul poporului. Dacă atâta aveau ei de zis, atunci al naibii să fie dacă se va erija în megafonul lor!

Idealismul şi deziluzia lui îl agasează acum aproape în aceeaşi măsură. Tinereţea lui îl agasează. Purta costum şi asculta conversaţiile celor mai în vârstă despre cei de la putere, sperând să înveţe ceva. Strânge din dinţi, amintindu-şi toate acestea; e ca şiragul de mărgele al iubirii pe care l-a purtat cândva, pentru puţină vreme, când moda lor începuse să dispară.

Dinaintea lui, pe partea cealaltă a străzii, în stânga, se află Muzeul, iluminat acum de valuri de lumini portocalii de prost gust. La ora închiderii, bâjbâia la uşă, nădăjduind s-o prindă pe Elizabeth la ieşire. La început a fost distantă şi uşor condescendentă, de parcă era un fel de pervers retardat, faţă de care se purta drăguţ. Îl făcuse praf; cu asta şi cu impresia pe care o lăsa ea că ştie exact ce face. Lipăind prin Queen's Park sâmbăta dimineaţa, se gândea la ea în aceste clădiri cenuşii, aşezată precum Madona într-un altar, emanând o lumină domoală. Deşi ea nu lucra niciodată sâmbăta. Se gândea la sine alergând într-acolo, în timp ce ea se retrăgea din faţa lui, cu o lampă în mână, ca Florence

Nightingale[10]. Îi pare bine că nu i-a spus niciodată despre această viziune ridicolă. Ar fi râs chiar şi atunci, pe la spatele lui, şi ar fi adus vorba de asta mai târziu, ca să-l ia peste picior. Cutie cu ciocolată. Ar fi zis ea. Femeia cu lămpaşul. Doamne Iisuse! Mai degrabă, femeia cu securea. Acum, el aleargă spre altă siluetă.

Trece de War Memorial, de la capătul parcului, un soclu de granit fără formă şi fără vreun ornament, cu excepţia literei gotice W[11] din vârf. Fără femei goale cu flori în mână, fără îngeraşi, fără măcar un schelet. Doar un indicator, un marcaj. AFRICA DE SUD, asta scrie pe partea cealaltă; îl vedea dimineaţa, în timp ce conducea maşina spre serviciu, înainte să o vândă. Înainte să demisioneze. Care război? Nu s-a gândit prea mult la asta. Singurul război adevărat s-a petrecut în Europa, după cum spunea Churchill, ei aveau să lupte pe plajă, făcând comerţ asiduu cu gumă de mestecat şi cu ciorapi de damă, tatăl său dispărând într-un bubuit de tunet, undeva, pe deasupra Franţei. Uşor ruşinat, îşi aminteşte cum a profitat de asta. Încetaţi, oameni buni, tatăl său a murit în război. Una dintre puţinele noime ale patriotismului pe care el le consideră valide; şi oarecum singura noimă a morţii tatălui său, de care nu-şi aminteşte deloc.

Aleargă spre sud, cu Victoria College şi St. Michael's College, în stânga lui. Aproape c-a ajuns. Încetineşte; acum simte efortul, în gambe, în piept, sângele îi pulsează în creştet. De multă vreme n-a mai respirat atât de profund. Păcat, cu gazele astea de eşapament... Ar trebui să se lase

---

[10] Cunoscută sub numele de „Doamna cu lampă" (1820–1910), reformatoare socială şi statistician, precursoare a serviciului sanitar modern (n. tr.).

[11] De la *War* („război") (n. tr.).

de fumat, ar trebui să alerge aşa în fiecare zi. Ar trebui să se scoale la şase, în fiecare dimineaţă, să alerge jumătate de oră, să se limiteze la un pachet pe zi. Un program regulat şi să fie atent la unt şi la ouă. N-a împlinit încă patruzeci de ani, nici pe departe; parcă n-are nici treizeci şi cinci. Are treizeci şi patru... sau asta a fost anul trecut? Are mereu probleme în a-şi aminti anul exact al naşterii sale. La fel ca mama lui. De parcă au conspirat amândoi, cu ceva vreme în urmă, că, de fapt, nici nu s-au născut, în niciun caz aşa, ca toată lumea. Nathaniel: Darul lui Dumnezeu. Neruşinata lui mamă are grijă să sublinieze această semnificaţie. I-a semnalat-o şi lui Elizabeth, la puţin timp după căsătoria lor. Mulţumesc din suflet, Doamne, a zis Elizabeth mai târziu, pe vremea aceea, cu blândeţe. Iar mai târziu, ceva mai puţin binevoitoare.

Începe iar să alerge mai tare, ţâşnind spre umbrele unde îşi lăsase bicicleta. Făcuse o tură. Mai demult, putea face două, aproape că ajunsese la trei. Ar putea s-o mai facă o dată. În zilele însorite, alerga urmărindu-şi umbra, în dreapta, până la Monument, apoi în stânga, la întoarcere; un obicei de pe vremea când era în echipa de ştafetă. Depăşiţi-vă umbra, zicea antrenorul, un scoţian ce preda engleza la clasa a noua, când nu le vorbea despre *Cele treizeci şi nouă de trepte* de John Buchan[12]. Umbra lui îl însoţeşte; chiar când e înnorat o simte alături. E şi acum aici, cu el, ciudată în lumina felinarelor stradale, mult mai întunecată decât soarele, lungindu-se în faţă, când trece pe lângă fiecare bec, micşorându-se, fără cap, apoi bulbucându-se şi sărind dinaintea lui.

---

[12] John Buchan (1875–1940), romancier, istoric şi politician britanic. Romanul a apărut în 2005 în limba română la Ed. Leda, în traducerea lui Sorin Voinea (n. tr.).

Pe vremuri, nu alerga niciodată noaptea; nu prea-i place. Ar trebui să se oprească şi să se ducă acasă. Copilele se vor întoarce curând, poate s-au şi întors, aşteptându-l să-i arate pungile pline. Însă continuă să alerge, de parcă aşa trebuie; de parcă ar exista ceva spre care să alerge.

Duminică, 31 octombrie 1976

ELIZABETH

Elizabeth şade pe canapeaua ei moale, din faţa bolurilor. Două capete lipsite de trup ard îndărătul ei. Bolurile sunt pe bufetul de pin. Nu sunt ale ei, pe-acelea nu i-ar lăsa să le folosească, ci trei castroane din bucătărie, o caserolă de pirex, o salatieră albă, de porţelan, şi încă una, din oţel inoxidabil.

În două dintre boluri sunt pacheţelele pe care le-au făcut fetele după-amiază, nişte gogoloaie micuţe, în şerveţele mototolite de hârtie, portocaliu cu negru, imprimate cu vrăjitoare şi cu pisici. Legate cu sfoară. Au vrut să le lege cu panglică, dar nu aveau în casă. În fiecare pacheţel, erau nişte bomboane de ciocolată, o cutiuţă cu Smarties şi una cu stafide. Au rugat-o să le facă nişte turtă dulce, cu felinare de dovleac imprimate pe ea, aşa cum obişnuia, însă le-a spus că anul acesta n-are timp. O scuză jalnică. Doar ştiu câtă vreme îşi petrece ea lungită în pat, fără să facă nimic.

Al treilea bol, cel de oțel, e plin cu bănuți, pentru cutiile UNICEF pe care le cară cei mici cu ei în perioada aceasta. Salvați copiii. Ca de obicei, adulții sunt cei care îi obligă să adune bani, conştienți de cât de incapabili sunt ei.

Curând va suna soneria, iar ea va deschide uşa. O să fie o zână, un Batman, un diavol sau cine ştie ce animal – copiii vecinilor, prietenii copilelor ei, întruchipați după dorințele lor sau după spaimele părinților. Le va zâmbi şi îi va admira, le va da ceva din boluri, iar ei vor pleca. Va închide uşa şi se va aşeza la loc, aşteptând să audă iar soneria. Între timp, copilele ei fac acelaşi lucru pe la casele vecinilor, pe aleile din față, de colo până colo, peste gazon, iarbă, în cazul nouveniților ca ea, iar în cazul italienilor şi portughezilor, al căror district, catalogat în ultima vreme ca fiind pitoresc, printre lujere de roşii uscate şi dalii ofilite.

Copilele ei merg, aleargă atrase de luminile portocalii de la ferestre. Mai târziu, în noapte, o să le inspecteze prada în vreme ce vor dormi, să vadă dacă nu cumva sunt lame în mere sau dulciuri otrăvite. Deşi bucuria lor nu ajunge la ea, îngrijorarea e încă prezentă. Nu are încredere în intențiile lumii față de ele. Nate râdea de angoasele ei, de ceea ce numea el obsesii: colțurile ascuțite ale meselor, când au învățat să meargă, prizele neprotejate din perete, firele lămpilor, lacurile, pâraiele şi bălțile (te poți îneca şi într-o apă de cinci centimetri), vehiculele în mişcare, legănuşele de fier, balustradele verandelor, scările; iar mai de curând, bărbații ciudați, maşinile ce încetinesc, râpele. Trebuie să învețe, îi atrăgea el atenția. Câtă vreme nu se petrece nimic serios, pare nebună. Dar dacă se întâmplă ceva vreodată, faptul c-a avut dreptate n-o va consola cu nimic.

Nate ar trebui să fie cel care stă pe canapea, să aştepte să sune soneria. De data asta, ar trebui să fie el cel care deschide uşa fără să ştie cine e, să împartă dulciurile. Elizabeth a făcut-o mereu până acum, însă Nate ştie prea

bine că anul acesta ea nu e în stare. Şi-ar da seama, dacă ar fi, cât de cât, cu capul pe umeri.

Însă el a ieşit; iar de astă-dată, nu i-a spus unde se duce.

Chris i-a apărut, odată, la uşă aşa, nitam-nisam, a sunat la sonerie. Cum stătea acolo, pe verandă, lumina de deasupra capului îi întipărea pe chip cratere lunare.

Ce cauți aici? O înfuriase rău: n-ar fi trebuit să facă una ca asta, era o agresiune, camera copiilor era chiar deasupra. O trăsese afară, pe verandă, îşi lipise faţa de a ei, fără să scoată o vorbă, la lumina becului. Pleacă. Te sun mai târziu, dar acum, te rog, pleacă. Ştii că n-am cum să fac aşa ceva. O şoaptă, un sărut – recompensă şantajistă, sperând ca ele să nu audă nimic.

Vrea să stingă luminile, lumânările din dovleci, să zăvorască uşa. Se poate preface astfel că nu e acasă. Dar cum o să explice bolurile pline cu dulciuri sau, chiar dacă aruncă pachețelele, întrebările prietenilor lor? *Am fost la tine acasă, dar nu era nimeni.* N-are ce face.

Sună soneria, apoi, din nou. Elizabeth îşi umple mâinile cu pachețele, ezită în faţa uşii. Ar fi mai uşor să pună bolurile la capătul scărilor; aşa o să facă. E un chinez, un monstru Frankenstein şi un copil în costum de şobolan. Se preface că nu-i recunoaşte. Le înmânează fiecăruia câte un pachețel şi le pune monede în cutiile de tablă. Ciripesc fericiți între ei, îi mulțumesc, şi-o iau tropăind pe verandă, fără să ştie cu adevărat ce noapte e aceasta sau ce reprezintă ei de fapt, cu trupşoarele lor dichisite. Toate Sufletele. Nu numai cele prietenoase, ci toate. Sunt suflete ce se întorc, văitându-se la uşă, înfometate, jelindu-şi viețile pierdute. Le dai mâncare, bani, orice ține loc de iubirea şi de sângele tău, sperând că e de ajuns pentru ei, ca să plece.

PARTEA A DOUA

Vineri, 12 noiembrie 1976

ELIZABETH

Elizabeth porneşte spre vest, pe partea dinspre nord a străzii, prin aerul mohorât şi rece – prelungire a cerului dens, cenuşiu, de culoarea peştelui. Nu-şi aruncă privirile prin vitrinele magazinelor; ştie cum arată şi nu-şi face iluzii că s-ar fi schimbat în vreun fel. N-are nevoie de propria-i reflexie sau de reflectarea ideilor celorlalţi, asupra ei sau a lor înşişi. Galbenul de piersică, rozul de sos de mere, de zmeură, de prună, pieile, copitele, penele, buzele, ghea-rele – îi sunt inutile. Poartă un palton negru. E un sâmbure tare, dens, punctul acela întunecat în jurul căruia se învolburează celelalte culori. Nu-şi clinteşte privirea din faţă, cu umerii drepţi, cu pas egal. Mărşăluieşte.

Pe unele dintre reverele celor ce se îndreaptă spre ea dăinuie încă acele mementouri – petale roşii de sânge ţâşnind prin gaura neagră de postav de la piept, fixate drept în mijloc. Ziua Eroilor. Un mic ac cu gămălie în piept. Oare cu ce se face comerţ pentru cei cu minţile rătăcite? Cu Semințe ale Speranţei. La şcoală, încremeneau în momentul în care cineva citea un verset din Biblie şi se cânta câte un

imn. Cu capetele plecate, străduindu-se să aibă o înfățișare solemnă, fără să înțeleagă de ce. Din depărtare, sau să fi fost de la radio?, se auzeau armele.

Şi de ne veți înşela pe noi ce ne stingem
N-om mai închide ochii, deşi macii vor dăinui
Pe şesurile Flandrei.[13]

A scris-o un canadian. *Noi suntem morții.*[14] O națiune morbidă. Au trebuit s-o învețe pe de rost, la şcoală, doi ani la rând, pe vremea când memorarea era la modă. Fusese chiar aleasă s-o recite, o dată. Avea memorie bună; ziceau că se pricepe la poezie. S-a priceput la poezie, până a terminat şcoala.

Elizabeth a cumpărat un mac, dar nu l-a purtat. Acum îl ține în buzunar, şi-i simte acul cu degetul mare.

Îşi aminteşte în ce situație ar fi putut-o emoționa această plimbare – orice plimbare prin zona asta a oraşului. Vitrinele cu promisiunile prezentului sunt, în ultimă instanță, sexuale, substituindu-le pe cele de demult, cu promisiunile de atunci. Costume de golf. Oare când s-a petrecut trecerea spre nociv? Cândva, în ultimii zece ani, costumele trainice de lână şi eşarfele Liberty au dispărut în favoarea exoticului: importurile indiene cu fuste despicate, desuuri de satin, talismane de argint menite să se bălăbănească între sâni, ca plevuşca în cârlig. Muşcați aici. Apoi, mobilierul, ambianța, accesoriile. Lămpi cu abajururi

---

[13] Versuri din poezia *In Flanders Fields* („Pe şesurile Flandrei”), scrisă de locotenent-colonelul doctor John McCrae (1872–1918), după moartea unui prieten căzut în cea de-a doua bătălie de la Ypres, în 1915, în timpul Primului Război Mondial (n. tr.).

[14] Primele cuvinte din strofa a doua a poeziei (n. red.).

colorate, parfumuri, magazine întregi consacrate săpunurilor sau prosoapelor groase de baie, lumânărilor, loțiunilor. Ispite. Iar ea era ispitită. Cândva, își simțea pielea arzând, numai plimbându-se pe aceste străzi, vitrinele dăruindu-se pe ele însele, fără să ceară nimic, cu siguranță, fără să ceară un ban. Doar un cuvânt: Da!

Mărfurile sunt cam aceleași și acum, deși prețurile au crescut și magazinele s-au înmulțit, dar a dispărut mireasma îmbietoare. În zilele noastre, totul e marfă. Plătești, primești, nu obții mai mult decât vezi. O lampă, o sticlă. Dacă ar fi să aleagă, s-ar opri la prima, însă acum percepe înlăuntrul ei glăsciorul stins ce-i anulează opțiunea, rostind un singur cuvânt: Fals.

Se oprește în fața unui chioșc de ziare și se apleacă să se uite înăuntru, prin ferestruica pătrată. Ar trebui să cumpere un ziar, ca să aibă ceva de citit în sala de așteptare. Nu vrea să rămână fără nimic la care să se poată concentra și, pentru moment, nu suportă genul de reviste pe care le găsești în asemenea locuri. Sunt năpădite de culoare, mai strălucitoare ca viața, despre sănătate, maternitate și despre cum să te speli pe cap cu maioneză. Își dorește ceva alb-negru. Trupuri ce se prăbușesc de pe balcoanele de la etajul zece, explozii. Viață adevărată. Însă nu vrea nici să citească ziare. Sunt pline de alegerile din Quebec, ce vor avea loc peste trei zile și de care nu-i pasă câtuși de puțin. N-o interesează alegerile mai mult decât fotbalul. Ambele sunt competiții între bărbați, unde lumea se așteaptă ca ea să fie, în cel mai bun caz, majoretă. Candidații, o colecție de puncte negre, luptând unul împotriva celuilalt pe prima pagină, fornăind tăcut, totuși, în cuvinte provocatoare. Nu-i pasă cine câștigă, dar lui Nate, da; și lui Chris i-ar fi păsat. Simțea mereu acuzația aceea tăcută, îndreptată spre ea, de parcă identitatea, felul ei de a vorbi, era un ghimpe-n talpă, o intruziune. Chestiune de limbaj, așa zicea toată lumea.

*

Ceva nu e în regulă cu urechile mele. Cred că sunt pe cale să asurzesc. Din când în când, nu mereu, aud un sunet ascuțit, ca un bâzâit, ca o sonerie. Şi ştiu că am dificultăți să desluşesc ce-mi spun oamenii când îmi vorbesc. Le tot zic: Poftim?

Nu, n-am răcit. Nu.

Repetă discursul, apoi îl spune iar în fața doctoriței şi-i răspunde la întrebări, cu mâinile în poală, cu picioarele apropiate, în pantofii ei negri, cu poşeta alături. O doamnă respectabilă. Doctorița e o femeie rotundă, decentă, în halat alb, cu o luminiță pe frunte. O chestionează amabil pe Elizabeth, luând notițe cu hieroglifele egiptene ale doctorilor. Apoi, trec în altă încăpere, iar Elizabeth se aşază pe un scaun din imitație de piele neagră, doctorița se uită, pe rând, în gura ei, apoi în urechi, cu ajutorul unei luminițe din capătul unei sonde. Îi cere să se țină de nas şi să sufle, să vadă dacă scoate vreun pocnet.

— Nu sunt obstrucții, zice doctorița vesel.

Îi aşază un set de căşti pe cap. Elizabeth se uită fix la peretele unde atârnă un tablou din ipsos pictat: un copac, un copil cu chip de zână uitându-se în sus, la crengi, şi un poem sub formă de manuscris:

Nu cred că-mi va fi dat vreodată-n, veac,
Să văd un stih frumos ca un copac,
Un arbore sorbind cu gura-i setoasă
Dulceața de sân din glia mănoasă.[15]

Atât citeşte Elizabeth, apoi se opreşte. Chiar şi arborele oblong idealizat, din ipsos, pare un fel de calamar, rădăcinile

[15] Versuri din poemul *Trees* („Copaci”) al poetului american Joyce Kilmer (1886–1918), ucis în Primul Război Mondial (n. tr.).

îi sunt ca nişte tentacule încolăcite, lipindu-se de muşuroiul de pământ, sugând vorace. Nancy începuse s-o muşte la şase luni, cu primul ei dinte.

Doctorița răsuceşte butoanele unui aparat ataşat de căştile lui Elizabeth prin nişte fire, producând primele sunete înalte, science-fiction, apoi vibrații joase, murmurate.

— Aud, zice Elizabeth de fiecare dată când se schimbă sunetul.

Ştie sigur ce lucruri ar putea să aibă femeia aceasta în camera de zi: huse de creton înflorate, lămpi de porțelan, în formă de nimfe. Pudeli de ceramică pe polița şemineului, la fel ca mama lui Nate. O scrumieră cu buburuze pe margine în culori naturale. Întreaga încăpere e o distorsiune temporală.

Doctorița îi scoate căştile lui Elizabeth şi îi cere să se întoarcă în primul cabinet. Se aşază amândouă. Zâmbeşte benign, indulgent, de parcă ar fi pe punctul s-o anunțe că are cancer la urechi.

— Nu e nimic în neregulă cu auzul dumneavoastră, zice ea. Aveți urechile curate şi amplitudinea benzii auditive, normală. E posibil să fie o uşoară infecție reziduală care face să vi se înfunde urechile din când în când. Când vi se mai întâmplă, țineți-vă de nas şi suflați, aşa cum ați face-o în avion. Presiunea vă va limpezi auzul.

(„Cred că surzesc”, a zis Elizabeth. „Poate”, a zis Nate, „există, pur şi simpu, unele lucruri pe care nu vrei să le auzi.”)

Lui Elizabeth i se pare că recepționera se uită ciudat la ea, când îi spune că nu va avea nevoie de altă programare.

— N-am nimic, îi explică ea.

Coboară cu liftul şi păşeşte în foaierul arhaic, de marmură şi alamă, mărşăluind încă. Când ajunge la uşa din față, zumzetul începe iar, cu frecvență înaltă, constantă, ca un

țânțar sau ca un cântec de copil fără melodie, sau ca o linie de înaltă tensiune, în timpul iernii. Electricitate, pe undeva. Îşi aduce aminte de o poveste pe care a citit-o cândva, în *Reader's Digest*, în timp ce aştepta la dentist, despre o bătrână care începuse să audă voci de îngeri în capul ei şi a crezut că înnebuneşte. După multă vreme şi numeroase investigații, s-a descoperit că prindea o stație de radio locală, prin metalul din proteza dentară. *Reader's Digest* prezentase istoria ca pe o glumă.

E aproape cinci, se întunecă; trotuarul şi drumul sunt alunecoase, din cauza burniței. Traficul împovărează benzile de circulație. Elizabeth păşeşte peste rigolă şi traversează strada pieziş, prin fața unei maşini staționate îndărătul alteia. Un camion verde de livrări frânează în şirul mişcător, la un metru de ea. Şoferul se sprijină pe claxon, strigând.

— Idioato, vrei să te sinucizi?

Elizabeth continuă să treacă strada, ignorându-l, cu pas măsurat, mărşăluind. O fi vrând să se sinucidă? Zumzetul din urechea ei dreaptă încetează, ca o conexiune întreruptă.

N-are nimic la urechi. Sunetul vine din altă parte. Voci de îngeri.

Luni, 15 noiembrie 1976

LESJE

Lesje ia prânzul cu soțul lui Elizabeth, acel soț care-i aparține lui Elizabeth. Genitiv posesiv. Bărbatul acesta nu pare soțul lui Elizabeth și nici al altcuiva, dacă e s-o luăm așa. Dar, mai ales, nu al lui Elizabeth. De exemplu, Elizabeth nu ar fi ales niciodată restaurantul Varsity. Fie n-are bani, ceea ce e posibil, având în vedere ponoseala și peticeala vizibile pe toată suprafața lui, ca lichenii de stâncă; fie se gândește că ea nu își va forma o impresie despre el în funcție de alegerea restaurantelor. Față de altele de genul acestuia care deveniseră rafinate, e un local rămas de izbeliște, păstrându-și mobilierul din anii cincizeci, meniurile mizerabile, aerul de resemnare îngălată.

În mod obișnuit, Lesje n-ar mânca niciodată aici, în parte, pentru că asociază restaurantul Varsity cu studenția, iar ea nu mai e tânără. Nu prea știe nici de ce ia masa cu soțul lui Elizabeth, cu excepția faptului că a fost ceva în felul prin care i-a cerut-o – invitația lui fusese un fel de răbufnire – așa că i-a fost imposibil să spună nu.

Mânia și disperarea celorlalți au fost totdeauna punctele ei slabe. E o împăciuitoare și o știe foarte bine. Chiar și în cercul femeilor pe care îl frecventa când era la masterat, în mare parte pentru că tovarășa ei de cameră o împinsese de la spate, făcând-o astfel de râs, se comportase precaut, temându-se să nu rostească ceva greșit; să nu se dea vina pe ea. Asculta din ce în ce mai îngrozită recitalurile celorlalte, revelațiile despre revendicările lor, despre viețile lor sexuale, despre cruzimea iubiților, chiar despre căsătoriile lor, pentru că unele dintre ele erau măritate. Oroarea pe care o simțea nu era dată de conținut, ci de faptul că Lesje își dădea seama că ele se așteptau ca ea să facă același lucru. Știa că nu poate, că nu cunoaște limbajul

acela. N-avea niciun rost să spună că era doar un om de ştiinţă, nu unul politic. După părerea lor, totul era politică.

Se uitau deja la ea cu suspiciune: murmurele sale de aprobare nu fuseseră de ajuns. Nu mai era mult până s-o ia la rost. Cuprinsă de panică, a scotocit în propriu-i trecut după ceva potrivit de oferit, însă singurul lucru la care s-a putut gândi era atât de mărunt, atât de neînsemnat, încât îşi dădea seama că nu va fi acceptat niciodată. Iată despre ce era vorba: Pe domul aurit al foaierului Muzeului, sus, scria: CA TOŢI OAMENII SĂ RECUNOASCĂ PUTEREA LUI[16]. Nu era decât un citat din Biblie, verificase ea, dar s-ar putea să le dea de lucru; erau foarte pornite împotriva lăcomiei lui Dumnezeu. Pe de altă parte, s-ar putea s-o respingă cu totul. Hai, măi, Lesje. Ceva *personal.*

Îi spusese tovarăşei ei de cameră, care era istoric social şi purta ochelari fumurii, de bunicuţă, că nu prea avea timp pentru grupul acesta, deoarece cursul ei de palinologie[17] era mai dificil decât se aşteptase. Niciuna dintre ele nu crezuse şi, curând, Lesje s-a mutat într-o garsonieră. Nu mai suporta încercările lor constante de a o implica într-un dialog logic, în timp ce mânca fulgi de porumb sau îşi usca părul. Pe vremea aceea, o deranjau nuanţele; se simţea mult mai bine printre lucrurile concrete. Acum are simţământul că i-ar fi fost de folos să fi ascultat mai atent spusele lor.

Nate n-a înspăimântat-o încă, cerându-i să-i povestească despre ea, cu toate că vorbeşte de când s-au aşezat acolo. Ea a comandat ce era mai ieftin în meniu, un sandvici cu brânză la grătar şi un pahar cu lapte. Ascultă, mâncând cu

---

[16] Cartea lui Iov, 37:7, Biblia, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2008 (n. red.).

[17] Ramură a botanicii care studiază sporii şi polenul, şi care reconstituie condiţiile climatice dintr-o anumită perioadă geologică (n. tr.).

îmbucături mici, având grijă să nu i se vadă dinții. Nate n-a făcut nicio aluzie la motivul pentru care o sunase. În momentul acela, se gândise că poate o căuta pentru că ea îl cunoscuse pe Chris, o cunoaşte pe Elizabeth şi simțea nevoia să se descarce. Era de înțeles. Însă până acum, n-a zis nimic despre ei.

Lesje nu înțelege cum poate el să facă conversație, fie şi pentru cinci minute, fără să aducă vorba despre un eveniment care, în cazul ei, ar fi tronat tot timpul, uriaş, în fundal. Asta dacă ar fi fost viața ei, ceea ce nu era. Până la prânzul acesta, până la sandviciul cu brânză la grătar şi până la – ce mănâncă el? – sandviciul lui cald, cu carne de curcan, cu pâine albă, se gândea la Nate, dacă se gândea, doar ca la cea mai puțin interesantă figură din triunghiul acela tragic.

Elizabeth, care bănănăie prin Muzeu, albă la față, cu ochii încercănați, un pic cam durdulie ca să-i iasă perfect, altfel, însă, ca o regină năucită de dragoste, dintr-o piesă de Shakespeare, cum nu se poate mai interesantă. Chris e interesant pentru că e mort. Lesje l-a cunoscut, însă nu foarte bine. Unele persoane de la muncă îl găseau distant, altele, prea pasional. Se zvonea că avea un temperament feroce, dar Lesje n-a observat asta niciodată. N-a lucrat decât la un proiect cu el: Mamiferele mai mici din mezozoic. Acum e gata, instalat în caseta de sticlă, cu butoane conectate pentru voce. Lesje a făcut specificațiile, iar Chris a construit modelele, folosindu-se de blană de bizam, de iepure şi de marmotă, tratate, ca să se poată mula pe formele din lemn. Îl vizita în încăperea aceea umbroasă, de la capătul coridorului, unde țineau bufnițele împăiate şi alte păsări mari. Specimene, două de fiecare fel, aşezate în sertare metalice, ca într-o morgă animalieră. Aducea cafea pentru amândoi şi ea o bea în vreme ce el muncea, asamblând piesele din lemn şi spumă de polistiren. Se

sfătuiau amândoi, în legătură cu anumite detalii: ochi, culori. Era ciudat să vezi un bărbat atât de masiv concentrându-se asupra unor asemenea detalii meticuloase. Chris nu era exagerat de înalt; nu era nici măcar prea musculos. Însă dădea impresia de greutate, de parcă ar fi cântărit mai mult decât cineva cu aceleaşi dimensiuni, de parcă celulele sale erau mai îngrămădite una într-alta, strivite de o forţă gravitaţională irezistibilă. Lesje nu s-a gândit niciodată dacă-l place sau nu. Nu-ţi pui problema dacă-ţi place sau nu un bolovan.

Acum e mort şi, din acest motiv, a devenit imediat mai depărtat, mai misterios. Moartea lui o descumpăneşte: nu-şi poate imagina un asemenea lucru nici în cazul ei, nici în al oricărei persoane cunoscute. Chris părea ultimul om care-ar fi putut să facă aşa ceva. Cel puţin, din punctul ei de vedere. Deşi oamenii nu sunt specialitatea ei, aşa că nu are dreptul să judece.

Însă Nate... Nu s-a prea gândit la Nate. Nu arată ca un soţ înşelat. În momentul acesta, vorbeşte despre alegerile din Quebec, care au loc chiar acum. Muşcă dintr-o bucată de curcan, mestecă; sosul i se scurge pe bărbie. Separatiştii, simte el, ar trebui să câştige, pentru că restul guvernanţilor sunt atât de corupţi; şi din cauza comportamentului rău famat al Guvernului Federal, în ۱۹۷۰. Lesje îşi aminteşte vag că unii oameni au fost arestaţi, după răpiri. În perioada aceea, muncea din greu la cursul ei despre nevertebrate; era în anul patru şi fiecare notă conta.

Crede el că e un lucru bun pe termen lung? îl întreabă Lesje. Nu asta-i problema, zice Nate. Problema e una morală.

Dacă William ar fi rostit una ca asta, lui Lesje i s-ar fi părut pompos. Acum nu i se pare pompos. Chipul prelung al lui Nate (avea, cu siguranţă, barbă; îşi aminteşte barba, de la petreceri şi de când venea cu fetiţele s-o ia pe Elizabeth

de la muncă; însă fața lui e acum fără păr, palidă), cu trupul atârnându-i de umeri, precum un costum pe un umeraş, nonşalant, o impresionează. E mai în vârstă, aşa că ştie, cu siguranță, o groază de lucruri pe care ea doar le bănuieşte; a acumulat, fără doar şi poate, multă înțelepciune. Trupul lui o fi zbârcit, chipul, osos. Spre deosebire de al lui William. William s-a îngrăşat de când s-au mutat împreună; oasele i se afundă în cap, îndărătul pomeților.

William e împotriva Partidului din Quebec, din cauză că vor să inunde golful James şi să vândă energia electrică.

— Dar şi ceilalți fac asta, a observat Lesje.

— Dacă aş locui acolo, n-aş vota cu niciunii, a zis William, pur şi simplu.

Lesje însăşi nu ştie cum ar trebui să voteze. Se gândeşte că, probabil, ar fi bine să se mute. Naționalismul de orice fel o nelinişteşte. În casa părinților ei, era un subiect interzis. Şi cum să nu fie, cu două bunici spionând-o, punându-i amândouă separat întrebări, abia aşteptând să se dea de gol? Nu se întâlniseră niciodată. Refuzaseră amândouă să se ducă la nunta părinților ei, care fusese o ceremonie civilă. Însă bunicile îşi îndreptaseră furia nu atât asupra copiilor vinovați, cât una asupra celeilalte. În ceea ce-o priveşte, o iubeau amândouă, cel puțin aşa crede; şi o căinau amândouă, de parcă era, într-un fel, moartă. Era vorba de zestrea ei genetică. Impură, impură. Fiecare considera c-ar fi bine să-şi radă jumătate din cromozomi, să se repare, printr-un miracol. Bunica ei ucraineană, stând în picioare, în bucătărie, îndărătul lui Lesje, aşezată pe un scaun din crom şi plastic, citind *Cartea pentru tineret despre stalactite şi stalagmite,* periindu-i părul, vorbindu-i mamei ei, într-o limbă pe care n-o înțelegea. Peria şi plângea în barbă. „Mamă, ce zice?” „Zice că părul tău e foarte negru.”

Bunica ei ucraineană, aplecându-se s-o îmbrățişeze, s-o consoleze pentru o durere pe care ea nu ştia c-o are, încă. Bunica ucraineană îi dăduse odată un ou – unul dintre acelea de care nu aveai voie să te atingi, decorate, păstrate pe polița şemineului, împreună cu fotografiile de familie în rame argintate. În clipa în care a dat de el, bunica evreică l-a făcut fărâme cu botinele ei micuțe, dând din picior, cu o furie de şoarece turbat.

Sunt amândouă femei bătrâne, zisese mama ei. Au avut viață grea. Nu mai poți schimba pe nimeni, după ce a trecut de cincizeci de ani. Lesje şi-a plâns grămăjoara viu colorată de fărâme de coajă de ou, în timp ce bunicuța ei, plină de remuşcări, o mângâia cu lăbuțele acelea maronii. I-a cumpărat alt ou lui Lesje, cine ştie de unde; cu siguranță, gestul acesta a costat-o mai mult decât nişte bani.

Ambele bunici vorbeau de parcă ar fi făcut ele însele războiul, fuseseră gazate, violate, străpunse cu baioneta, împuşcate, făcuseră foamea, fuseseră bombardate şi incinerate şi, printr-un miracol, supraviețuiseră; ceea ce nu era adevărat. Singura care fusese realmente acolo era mătuşa Rachel, sora tatălui ei, mai mare cu douăzeci de ani, deja măritată şi aşezată când a plecat familia ei. Mătuşa Rachel era o fotografie pe polița de deasupra şemineului mamei sale, o femeie rotofeie, bondoacă. Fusese înstărită, avusese o viață confortabilă, şi asta era tot ce dezvăluia fotografia: confort. Nicio informație anterioară; toate adăugirile au apărut mai târziu, prin căutările mânate de vinovăție ale lui Lesje. Tatăl şi mama ei nu discutau despre mătuşa Rachel. Ce să fi discutat? Nimeni nu ştia ce i se întâmplase. Lesje, deşi încearcă, nu şi-o poate imagina.

Lesje nu-i spune nimic din toate astea lui Nate, care îi explică de ce francezii se simt cum se simt. Pe Lesje n-o prea interesează. Nu vrea decât să stea deoparte.

Nate aproape că şi-a terminat sandviciul cu carne de curcan; nu s-a atins de cartofii prăjiți. Se uită lung la masă, în stânga paharului cu apă al lui Lesje, ciugulind dintr-una dintre chiflele albe din restaurantul Varsity. În dreptul lui, e plin de fărâmituri împrăştiate. Lucrurile trebuie privite într-un context istoric, zice el. Abandonează chifla şi îşi aprinde o țigară. Lui Lesje nu-i place să-i ceară – ale ei s-au terminat şi nu e momentul potrivit să se ridice ca să-şi ia mai multe – dar, după un minut, îi oferă el una şi chiar o aprinde pentru ea, holbându-se – simte – la nasul ei, ceea ce-o face să se simtă inconfortabil.

Vrea să întrebe: Ce caut eu aici? Doar nu m-ai invitat să luăm prânzul în restaurantul acesta de mâna a şaptea, ca să punem la cale viitorul unei națiuni, nu-i aşa? Dar el face deja semn să i se aducă nota de plată. În timp ce-o aşteaptă, îi spune că are două fiice. Le rosteşte numele şi vârsta, apoi le repetă, de parcă ar vrea să-şi reamintească sau s-o facă pe ea să înțeleagă clar. I-ar plăcea să le aducă la Muzeu, într-o sâmbătă, zice el. Sunt foarte interesate de dinozauri. N-ar putea să le arate pe-acolo?

De obicei, ea nu lucrează sâmbăta, dar cum să spună nu? Să le văduvească pe copilele lui de dinozauri? Ar trebui să fie fericită că i se oferă şansa să răspândească cuvântul, să facă prozeliți, dar nu e: dinozaurii nu sunt o religie pentru ea, ci doar o rezervație. De asemenea e, ciudat, dezamăgită. S-ar fi cuvenit să fie ceva mai mult, după atâta telefoneală, întâlnirea asta la un restaurant în care, îşi dă ea brusc seama, Elizabeth nu avea, probabil, să intre vreodată. Lesje îi spune politicos că ar fi mai mult decât încântată să le conducă pe fetele lui Nate printre exponate şi să le răspundă la orice posibile întrebări. Îşi pune paltonul.

Nate plăteşte pentru masa de prânz, deşi Lesje se oferă să contribuie cu jumătate. Îi vine să achite ea totul. Arată atât de lefter! Mai important, nu-i e deloc limpede ce se aşteaptă

de la ea, în schimbul acestui dar, constând într-un sandvici cu brânză la grătar şi un pahar cu lapte; ce i se va cere să facă sau să dea în schimb.

Luni, 15 noiembrie 1976

NATE

Nate stă la hotelul Selby, bând bere la halbă şi uitându-se la televizor. La intrare, scrie: TRANZIT, PERMANENT, cu litere mari, de parcă cele două lucruri ar fi similare. Pe vremuri, aparţinuse unui bătrân, un bar pentru oameni în vârstă săraci. Bea la Selby din obişnuinţă: Martha stă la trei cvartale distanţă, iar el şi-a făcut o rutină să intre să bea câteva beri, fie înainte să se ducă la ea, fie, dacă era încă destul de devreme, după ce pleca. Nu-şi alesese încă un bar nou.

Va trebui s-o facă: Selby, care, când s-a apucat el să bea, era plin de chipuri anonime, începe să se aglomereze cu persoane cunoscute. Nu-i sunt tocmai prieteni şi îi ştie numai pentru că beau cu toţii bere aici. Totuşi, a devenit unul dintre obişnuiţii locului, iar mulţi dintre cei vechi plecaseră. Muncitori din Cabbagetown, răvăşiţi, tăcuţi, în cea mai mare parte, sau bolborosind îmbufnaţi puţinele cuvinte pe care le ştiu. Acum localul e ocupat de aceiaşi

oameni care s-au instalat în aşa-numitele *mews flats*[18] din Cabbagetown. Fotografi, indivizi care pretind că scriu câte-o carte. Vorbesc prea mult, sunt prea veseli, îl invită să se aşeze la mesele lor, iar el n-are niciun chef. Are o oarecare reputaţie printre ei, cioplitor în lemn, pălmaş, artizan, omul cu cuţitul. Preferă barurile unde e primul printre cei de teapa lui.

Barul pe care îl va alege va fi sobru, liniştit, fără jocuri mecanice şi tonomate şi fără puşti de optsprezece ani plini de coşuri, ce beau prea mult şi vomită în budă. Îşi doreşte un bar cu oameni puţini, îmbrăcaţi cu jachete cu fermoar şi cu cămăşi descheiate la gât, prin care se vede tighelul tricoului, băutori fără grabă, temeinici; telespectatori serioşi, aşa, ca el. Îi place să dea pe ştirile naţionale, apoi să afle scorurile sportive.

Nu prea poate face asta în propria-i casă, deoarece Elizabeth a exilat de mult televizorul lui alb-negru portabil din camera de zi, zicând că nu-i e locul acolo, apoi şi din bucătărie, unde nu suporta să-l audă blehăind în timp ce gătea, aşa că trebuia să se hotărască dacă voia să se uite la televizor sau să mănânce, pentru că, dacă alegea uitatul, ea avea să se ducă la restaurant să ia cina, lăsându-l să se descurce singur. Asta se întâmpla odinioară, înainte ca Nate să înceapă, de voie, de nevoie, să gătească. A încercat să strecoare aparatul în dormitor – îşi imagina că se uită, întins în pat, la film, târziu, cu un scotch cu apă în mână şi cu Elizabeth cuibărindu-se cuminte lângă el – dar n-a ţinut mai mult de-o seară.

Până la urmă, televizorul a ajuns în camera lui Janet, unde copilele se uită la desene animate, sâmbăta dimineaţa.

---

[18] Apartamente situate într-o curte sau o stradă mărginită de clădiri folosite iniţial ca grajduri, dar acum transformate în locuinţe, cu alei liniştite în partea din spate (n. tr.).

Când s-a mutat în propria-i încăpere, nu l-a lăsat inima să li-l ia de-acolo. Uneori, se uită la televizor împreună cu ele sau singur, să vadă meciurile de fotbal de după-amiază. Însă fetele dorm totdeauna când încep ştirile de la ora unsprezece. Putea să le urmărească mereu acasă la mama lui care nu le pierde niciodată, însă e prea departe să se ducă acolo şi ea nu are bere în casă. Oricum, nu prea i-ar conveni. Cutremurele, foametea, asta-i altceva. De fiecare dată când se vorbeşte despre foamete la ştiri, Nate poate să jure că mama lui o să-i telefoneze a doua zi, încercând să-l îmboldească să adopte un orfan sau să le vândă obiecte cu scop caritabil micilor lui comercianţi de jucării. Smocuri de lână transformate în gnomi, păsări de hârtie. „Decoraţiunile pentru pomul de Crăciun nu vor salva lumea", îi răspunde el. Apoi ea îi spune că nădăjduieşte că fetele îşi iau pilulele cu ulei de ficat de cod în fiecare dimineaţă. O suspectează pe Elizabeth de lipsă de vitamine.

Pe Elizabeth, pe de altă parte, n-o interesează să vadă nicio ştire. Abia de citeşte ziarele. Nate n-a mai cunoscut niciodată pe cineva mai puţin interesat de ştiri ca Elizabeth.

În seara aceasta, de exemplu, s-a dus la culcare la ora şapte; nu s-a obosit măcar să stea trează până la anunţarea rezultatelor la alegeri. Nate, uitându-se cum se prăbuşeşte totul acolo, pe ecran, nu-i înţelege indiferenţa. E un eveniment de importanţă naţională, poate chiar internaţională, iar ea doarme! Echipa specială de reporteri este cu sufletul la gură, într-un fel sau altul. Locuitorii din Quebec implicaţi se abţin cu greu să nu zâmbească; trebuie să fie obiectivi, însă chipurile lor tresar de fiecare dată când computerul licăreşte cu o nouă victorie a Partidului din Quebec (PQ). Pe de altă parte, englezii aproape că fac pe ei. Lui René Lévesque nu-i vine să creadă; arată de parcă cineva l-ar fi sărutat şi l-ar fi lovit cu genunchiul în vintre, simultan.

Camerele trec de colo-colo, între comentatorii cu buze subțiri şi mulțimile de la sediul PQ, unde are loc o petrecere sălbatică. Toată lumea dansează pe stradă, izbucnind în cântece victorioase. Se căzneşte să-şi amintească de vreo sărbătoare similară de partea lui a baricadei, însă singurul lucru care-i trece prin minte e prima serie de hochei ruso-canadiană, când Paul Henderson a înscris golul câştigător. Oamenii se îmbrățişau şi cei mai beți plângeau. Dar aceasta nu e o partidă de hochei. Urmărind stânjeneala liberalilor învinşi, pe reporterii englezi cu buzele strânse, Nate râneşte. *Au luat-o-n bot!* E răzbunarea lui personală față de toți scribălăii ăia de scrisori către redacții, din toată țara. Represiunea naşte revoluții, îşi zice el, voi, toți agenții de bursă. *Aşa că înghițiți rahatu'.* Pur şi simplu, un citat din discursul prim-ministrului, le-ar spune el babelor, dacă s-ar afla acolo, pe ecran.

Totuşi, aruncându-şi privirile în jur, la ceilalți consumatori, se simte stânjenit. Plăcerea lui, o ştie, e pur teoretică şi, tot ce-i posibil, snoabă. Pe nimeni dintre cei din jur nu-i interesează teoria. N-au ieşit prea mulți dintre scribălăii de cărți în seara asta, majoritatea sunt în geacă, şi nu prea în apele lor; sunt posomorâți, chiar țâfnoşi, de parcă şi-ar vedea vecinii făcând o petrecere zgomotoasă la care n-au fost invitați. „Broscoii dracului!" bombăne unul dintre ei. „Trebuia să-i dăm afară din țară demult!"

Altul zice că asta înseamnă sfârşitul economiei: Cine-o să mai rişte să investească ceva? „Ce economie?" remarcă usturător prietenul lui. „Orice-i mai bun decât stagflația." O temă abordată de comentatori, încercând să prevadă ce se va întâmpla în viitor, printre cântece şi sărutări.

Nate simte un val de euforie izbucnindu-i din vintre, aproape sexual, până în vârful degetelor încolăcite în jurul paharului. Nu ştie nimeni dintre ei, niciunul dintre ticăloşii

ăştia n-are habar. Li se prăbuşeşte pământul sub picioare, iar ei nici măcar nu simt; se poate întâmpla orice!

Dar în loc de chipul ofilit, de maimuță, al lui Réne Lévesque, care le mulțumeşte susținătorilor din Paul Sauvé Arena, acolo, sus, pe ecran, el o vede pe Lesje, ochii ei, mâinile ei subțiri plutind în fața lui, învăluite în fum, la masa de prânz. Nu-şi aminteşte nimic din ce-a zis ea; oare, a zis ceva? Nu-i pasă, nu-i pasă dacă nu spune nimic niciodată. Nu vrea decât să se uite la ea, în ea, în ochii aceia întunecați, căprui, probabil – nici asta nu-şi aminteşte. Îşi aminteşte umbrele din ei, ca umbra răcoroasă a unui copac. De ce-o fi aşteptat atât, tremurând prin cabine telefonice, spasmodic, incapabil să vorbească? La masă, n-a făcut decât să fărâmițeze chifle şi să vorbească despre politică, în loc să acționeze cum trebuia, adică s-o ia în brațe, acolo, în restaurantul Varsity. Apoi, să fi fost purtați în altă parte, să se fi trezit altundeva. De unde să ştie el unde, odată ce nu mai fusese niciodată acolo? Într-un loc total diferit de tărâmul de sub capotul albastru al lui Elizabeth, sau de planeta lui Martha, predictibilă, densă şi umedă. Îmbrățişând-o pe Lesje ar fi ca şi cum ar îmbrățişa o plantă ciudată, netedă, subțire, terminată brusc cu o inflorescență galbenă. *Exotice,* aşa le zicea florăreasa. Lumina ar fi ciudată, pământul de sub picioare, presărat cu oase. Acolo era ea stăpână. Ar sta dinaintea lui, păstrătoare a înțelepciunii tămăduitoare, înfăşurată în voaluri. El i-ar cădea în genunchi, s-ar topi.

Dând brânci acestei imagini, Nate o plasează în timp: matineul de sâmbătă, al *Ei,* cea pe care o văzuse pe când avea doisprezece ani şi îl făcea să se masturbeze în fiecare noapte. Mama lui îl cicălea în legătură cu aceste matinee: Sunt sigură că-ți fac rău, zisese ea. Toți acei cowboy şi împuşcăturile. O femeie învăluită în tifon, actriță groaznică, de-i venea să arunce în ea cu agrafe şi cu ghemotoace de

hârtie mestecate în gură, bătându-şi joc de ea împreună cu ceilalți, visând-o săptămâni întregi. Oricum, îi vine să sară pe bicicletă şi să pedaleze ca un nebun, până acasă la Lesje, să se cațere ca Omul Păianjen pe zid, să dea buzna pe fereastră. *Nu rosti niciun cuvânt,* i-ar spune. *Vino cu mine.*

E drept, stă cu un bărbat, aşa ceva. Nate îşi aminteşte vag de el, cum o ținea pe Lesje de cot, la petrecerea de Crăciun de la Muzeu, o pată rozalie neglijabilă. Uită aproape imediat de el şi revine la Lesje, îşi vede mâna aprinzându-i o țigară. Doi centimetri şi-ar fi atins-o. Însă e prea curând s-o atingă. Ştie că se scoală dimineața, îşi ia micul dejun, se duce la muncă unde face lucruri incomprehensibile, dispare, din când în când, la toaleta femeilor, dar nu vrea să zăbovească asupra acestor detalii. Nu ştie nimic despre viața ei reală şi nici nu vrea să ştie. Nu prea multe, nu încă.

Sâmbătă, 20 noiembrie 1976

ELIZABETH

Urcă treptele împreună, trecând pe lângă omul cu floricele de porumb, cu merele lui caramelizate, cu baloanele şi cu zbârnâitoarele şi moriştile lui de vânt, colorate țipător în albastru şi roşu, cu un sunet de păsări pergamentoase ce mai dau încă din aripi. O familie. La ieşire, va trebui să le ia ceva copilelor, pentru că aşa se face în familie.

Elizabeth a zis c-o să vină şi ea cu ei, pentru că, Nate avea dreptate, nu e bine pentru copii că nu mai fac nimic împreună, ca familie. Nu-i prosteşti aşa uşor pe ăştia mici. N-au sărit în sus de bucurie, au fost doar surprinse şi un pic temătoare. „Dar tu nu vii niciodată cu noi, când ne ia tata în oraş", a zis Nancy.

Acum, odată ajunşi în rotonda cu arcadă, cu puhoiul de copii revărsându-se prin turnichete la fel ca în fiecare sâmbătă, nu crede că va suporta presiunea. Aici munceşte ea. Şi Chris a muncit tot aici. N-o deranjează să vină în zilele de lucru, are un motiv întemeiat şi multe amintiri, ca să-şi ocupe mintea; acum însă, ce sens are? De ce să-şi folosească timpul liber mişunând printre carcase goale, carapace de metal şi ciolane spoliate de propriii lor deținători? La ce s-o facă?

Avusese grijă să nu stea de vorbă cu el şi nici măcar să-l vadă, în timpul orelor de serviciu. Nu că i-ar fi păsat că se află, deşi nu se dădea în spectacol – nici nu era nevoie; la Muzeu, printr-un proces subtil de insinuare, în ultimă instanță, toată lumea ştia tot. Dar era plătită să facă o treabă, un anumit număr de ore pe zi, iar ea lua asta în serios. Nu-şi irosea timpul acela cu Chris.

Nu, de când se întâmplase prima oară, când făcuseră dragoste aproape îmbrăcați, întinşi pe duşumeaua atelierului lui, printre resturi de blană, talaş, alături de replica aproape terminată a unei veverițe de pământ africane. Nu-i fuseseră încă inserați ochii şi îi urmărea cu orbitele ei pustii. Întregul muzeu miroase încă a ziua aceea: prezervativ, rumeguş şi mireasma părului lui Chris, un iz greu, incert, de pârlit. Ca aurul ars. Fermoarul lui rece intrându-i în carnea coapsei, dinții lui zgâriind-o. Şi-a zis: N-am să mai accept nimic mai prejos de asta. De parcă ar fi fost o târguială, ceea ce, probabil, era, cu toate că n-a fost niciodată în stare să-l prefigureze pe celălalt negociator.

Copilele sunt în magazinul de cadouri, se uită la păpuşi, la leii de cârpă din Singapore, la bebeluşii de lut din Mexic. Nate se scotoceşte prin portofel. A fost ideea lui, aşa că el va fi cel care plăteşte, însă ea ştie, a ştiut de când plecaseră de acasă, că nu va avea destui bani.

— Poți să-mi împrumuți cinci dolari? zice el. Ți-i dau luni înapoi.

Îi dă banii, pe care îi avea pregătiți în mână. Mereu îi cere cinci. Uneori, i-i dă înapoi; când n-o face e pentru că uită. Nu-i mai reaminteşte, aşa cum făcea pe când îşi închipuia că totul ar trebui să fie corect.

— Nu mai intru şi eu, zice ea. Ne întâlnim pe trepte, la patru jumătate. Le-am putea duce pe fete la Murray, la o înghețată sau ceva de genul ăsta.

Pare uşurat.

— Bine, zice el.

— Spune-le fetelor distracție plăcută.

O ia spre sud, spre parc, cu intenția să traverseze strada şi să se plimbe pe sub arbori, poate să se aşeze pe o bancă, să savureze mireasma frunzelor căzute. Ultima mireasmă de frunze, înainte de venirea zăpezii. Stă pe bordură, aşteptând o şansă să traverseze. Câteva coroane degradate, încă pe cenotaf. Scrie: AFRICA DE SUD.

Se întoarce şi-o ia îndărăt, spre Muzeu. Se va duce la Planetariu; ca să omoare timpul. Cu toate că dă şi ea o mână de ajutor la posterele şi la aranjamentele de acolo, n-a intrat niciodată. Lucrează pe durata matineelor din timpul săptămânii şi seara, când e liberă, normal că n-ar face aşa ceva. Astăzi, însă, vrea să se ducă undeva unde n-a mai fost niciodată.

Foaierul e căptuşit cu cărămidă. Pe peretele curbat e scris un motto:

„vă cheamă cerul cel ce vă-ncunjoară şi-arată-v-ale lui splendori eterne, dar ochiul vostru tot spre lut scoboară.”

dante[19]

Iar dedesubt:

informații. vânzare în avans a biletelor.

Lui Elizabeth i se pare liniştitor că până şi frumusețile eterne costă bani. Spectacolul e la trei. Se duce la ghişeu să cumpere un bilet, deşi presupune că ar putea intra cu permisul.

— Dezastre cosmice sau Laserium? o întreabă fata.

— Poftim? face Elizabeth.

Apoi îşi dă seama că „Dezastre cosmice” trebuie să fie numele spectacolului curent. *Laserium* nu-i sugerează nimic altceva decât o colonie de leproşi.

— Laserium e abia la patru şi un sfert, zice fata.

— Dezastre cosmice, atunci, zice Elizabeth. Laserium ăsta, ce-o fi el, ar fi prea târziu.

Se învârte prin foaier, examinând copertele cărților din vitrina librăriei. *Stelele sunt ale tuturor. Universul. Găuri negre.* Ea, una, n-a simțit vreo mare prietenie față de stele.

Sala de spectacol este un dom; e ca şi cum te-ai afla într-un sân. Elizabeth ştie că reprezintă cerul; cu toate astea, simte că i se taie, un pic, respirația. Se sprijină de spătarul de pluş, uitându-se lung la tavan, care e gol, însă pâlpâie într-o lumină palidă. Copiii din jurul ei se bâțâie şi ciripesc, până se stinge încet lumina. Apoi, se liniştesc.

E la apus. De jur împrejur apare conturul cerului din Toronto, perimetrul şi reperele sale: Park Plaza ghemuit acum, în contrast cu Hyatt Regency de alături;

---

[19] Fragment din *Divina Comedie*, Purgatoriul, cântul XIV, traducere de George Coşbuc, Ed. Polirom, Bucureşti, 2000 (n. red.).

BRITANNICA, la est; Sutton Place, clădirea meteo, Turnul Național Canadian. Acesta e pământul.

Un glas le spune că văd linia orizontului ca şi cum ar sta pe acoperişul planetariului.

— Hei, asta-i grozav, zice băiatul de lângă ea.

Miroase a gumă de mestecat. Elizabeth îl simte alături, o prezență caldă, liniştitoare. Adidaşi cu tălpi de cauciuc.

Lumina din vestul orizontului păleşte şi încep să strălucească stelele. Vocea le spune constelațiilor pe nume: Ursele – Carul Mic, Scaunul lui Dumnezeu – Casiopeea, Orion, Pleiadele. Vocea zice că anticii credeau că oamenii se puteau transforma în stele sau constelații când mureau, ceea ce era un gând plin de poezie, dar, bineînțeles, neadevărat. Stelele sunt, de fapt, mult mai minunate şi mai surprinzătoare decât îşi imaginau cei din vechime. Ele sunt mingi înflăcărate de gaz. Vocea începe să rostească o rapsodie de numere şi de distanțe, în timpul căreia Elizabeth se deconectează.

Steaua Nordului: o mică săgeată indică spre ea. Vocea accelerează timpul şi stelele se rotesc în jurul polului. Ca să vezi asta, ar trebui să stai nopți întregi, cu ochii larg deschişi. Anticii credeau că stelele se mişcau realmente aşa, numai că, bineînțeles, Pământul e cel care se roteşte.

Cei din vechime mai aveau şi alte credințe. Muzica sferelor, de rău augur. Spectacolul de astăzi este despre evenimentele stelare neobişnuite, zice vocea. Stelele se rotesc de-a-ndăratelea în timp, până în anul 1066. Imaginea de pe tapiseria de la Bayeux, cu William Cuceritorul vesel. Anticii considerau cometele un semn care anunța un dezastru, război, molime, epidemii, naşterea unui mare erou, căderea unui tron sau sfârşitul lumii. Vocea emite un hohot de râs dezaprobator. Toată lumea ştie acum că nu-i aşa.

Cometa Halley apare pe cer, mai întâi palidă, apoi din ce în ce mai strălucitoare, cu coada care iese ca un nor suflat de vânt. Vocea oferă câteva informații despre compoziția cozii. Cuvântul „cometă” provine de la *kometes*, „păroase”. Anticii considerau cometele stele păroase.

Cometa Halley se estompează, apoi dispare. Se va întoarce, zice vocea, în 1985.

Stelele încep să cadă, mai întâi câteva, apoi tot mai multe. De fapt, nu sunt chiar stele, explică vocea, doar meteoriți. Meteoriții vin ca o ploaie. Ei sunt, probabil, resturi ale stelelor explodate. În vreme ce cad stelele, pe dom strălucesc imaginile diapozitivelor – scene din mulțime, dansuri ale morții, clădiri în flăcări – şi vocea începe să recite câteva versuri din Shakespeare. Apoi prezintă Luminile Nordului şi se apucă să explice cauzele lor. Unii pretind că le-au auzit, un sunet înalt, foşnitor, însă acesta n-a fost niciodată perceput. Elizabeth simte o şoaptă stinsă în urechea ei.

Îi e frig. Ştie că în încăpere e cald şi simte mirosul de copii, de haine şi de floricele de porumb uleioase; dar Luminile Nordului o fac să-i fie frig. Vrea să se scoale şi să părăsească sala de spectacol. Se uită împrejur după o uşă, dar n-o vede. Nu-i surâde ideea să bâjbâie prin întuneric.

Acum, vocea va dezvălui ceva extraordinar. Au auzit cu toții de Steaua de la Betlehem, nu-i aşa? Da. Păi, poate chiar a existat o Stea la Betlehem. Deasupra, stelele se rotesc înapoi, peste secole, până acum două mii de ani. O vedeți?

Copiii exclamă oftat: *Ooo!* O stea creşte tot mai mare, mai strălucitoare, până când luminează jumătate din cer. Apoi, se stinge. Şi dispare ca un foc de artificii.

— Aceasta a fost o supernovă, zice vocea. O stea care moare.

Când ajunge la sfârşitul vieții, o stea s-ar putea să explodeze, consumându-şi în flăcări toată energia rămasă,

într-o izbucnire spectaculoasă. Cândva, chiar soarele nostru va face la fel. Însă după miliarde de ani.

Apoi, materia rămasă, prea lipsită de energie ca să-şi echilibreze propriul său câmp gravitațional, formează o stea neutronică. Sau o gaură neagră. Vocea şi indicatorul localizează un spațiu de pe cer unde nu se află nimic. Nimeni nu vede o gaură neagră, zice vocea; însă, din cauza efectelor sale asupra obiectelor din jur, se ştie că ele există. De exemplu, nicio lumină nu străluceşte prin ele. Nimeni nu prea înțelege încă găurile negre, dar se crede că sunt stele colapsate, la o densitate atât de mare, încât nici lumina nu poate scăpa de ele. Ele sug energia, în loc s-o răspândească. Dacă se întâmplă să cazi într-o gaură neagră, vei dispărea pentru totdeauna; totuşi, pentru oricine se uită, vei apărea ca fiind înghețat pentru eternitate, la orizontul evenimențial al găurii negre.

Bucata de întuneric se extinde, perfect rotundă, lipsită de lumină, până când umple centrul domului. Un om în costum argintiu cade, ajunge acolo, se opreşte.

Bărbatul atârnă cu picioarele şi mâinile răşchirate pe fundalul negru, în timp ce vocea îi lămureşte că, de fapt, omul a dispărut. E doar o iluzie optică. Asta ar fi un adevărat de-zastru cosmic, zice vocea. Ce-ar fi dacă Pământul, fără s-o ştie, s-ar apropia de o gaură neagră? Omul argintiu se face nevăzut, iar stele scânteiază din nou, în vreme ce vocea explică faptul că un asemenea lucru nu este chiar foarte posibil.

Străbătută de un fior, Elizabeth priveşte în sus, spre cer, care nu e chiar un cer, ci o maşinărie complicată, cu luminițe proiectate de diapozitive şi de butoane. Oamenii nu devin stele de niciun fel atunci când mor. Cometele nu provoacă, în realitate, epidemii. În realitate, în cer nu e nimeni. În realitate, nu există nicio sferă de întuneric, niciun soare negru, niciun om argintiu, încremenit.

Sâmbătă, 20 noiembrie 1976

LESJE

Lesje se simte ciudat, de parcă oasele coatelor şi ale genunchilor ei nu s-ar mai atinge cu adevărat, ci ar fi legate unele de altele cu o sfoară. Bălăbănindu-se. Cu siguranţă, dinţii îi sunt mai mari ca de obicei, pieptul, mai plat. Îşi trage umerii îndărăt. Copilele lui Nate nu sunt chiar neprietenoase, însă există o reţinere, o evaluare cu ochii mijiţi. Noua profesoară. Dovedeşte-ne că n-am venit degeaba. Dovedeşte că meriţi atenţia noastră. Cine eşti tu, la urma urmei, şi în ce ne bagi? Nate i-a spus, atunci când a rugat-o să facă asta, că le interesează dinozaurii, dar acum se îndoieşte.

Se uită toate trei, prin geam, la efigia paleontologului, îngenunchind în nişa lui, printre roci artificiale. Are o pălărie pe cap şi e alb ca laptele, cu trăsăturile îngrijite, de aviator măiestru din Primul Război Mondial, şi cu tunsoarea fercheşă. Sam cel ursuz, aşa l-au poreclit. Total deosebit de profesorul Morgan, liderul perciunat şi şleampăt al singurei acţiuni de săpături paleontologice la care Lesje avusese privilegiul să participe, ca ucenic şi lăcuitor principal. Acesta îşi ţinea pipele în buzunarul drept şi le golea în cel stâng. A luat foc şi-a fost nevoie să-l stingă, de mai multe ori. *Prostii. Omul nu* ştie despre ce vorbeşte. O considera pe

Lesje ca fiind cea mai bună glumă pe care o auzise vreodată. *Aşadar, vrei să devii paleontolog. Mai bine du-te la cratiță. Faci cea mai proastă cafea pe care am băut-o în viața mea.* Lesje, strângând din dinți – pentru că îi respecta opinia, îi citise toate lucrările pe care pusese mâna, precum şi cartea lui despre dinozaurii carnivori de pe câmpiile Canadei – potolindu-l cu mai multe ceşti cu cafea, cu câte un ceai mai bun sau cu un scotch, mişcându-şi fundul, precum o stewardesă tâmpă, încercând să-i facă pe plac, până când şi-a dat seama că aşa ceva era imposibil. Din fericire, actualul ei şef, Dr. Van Vleet, nu este deloc aşa, cu toate că s-ar putea să fie chiar mai bătrân. Pe de altă parte, Lesje nu şi-l poate imagina scoțând ceva din pământ. E specialist în clasificarea dinților.

Însă omul din vitrină e un manechin. Ține în mână o fosilă; cu siguranță, e extaziat de descoperirea ştiințifică, cu toate că nu i se citeşte nimic de felul acesta pe chip.

— Ce face? vrea Nancy să ştie.

Lesje o suspectează că, de fapt, n-o interesează, dar întrebarea face parte din şarada cum că copiii trebuie să pună întrebări politicoase, iar ea trebuie să se dea peste cap, străduindu-se să răspundă.

— Acoperă cu ipsos un os, zice Lesje. Trebuie s-o facă foarte atent, pentru că nu e chiar un os, ci o fosilă. Părțile mai moi ale osului au putrezit, iar forma lui s-a umplut cu minerale, aşa că e un fel de piatră. E foarte casant.

— Ştiu, zice Janet. Ne-a spus tata.

— Cu asta te ocupi? zice Nancy.

— Păi, da, în parte, zice Lesje.

— E o muncă amuzantă, zice Nancy.

— Păi, mai fac şi altele, zice Lesje, întrebându-se de ce se apără în fața unui copil de nouă ani. Sau de opt? De fapt, n-am participat niciodată propriu-zis la săpături. M-am ocupat mai mult de conservarea oaselor. Unele fosile trebuie

tratate imediat, altfel se sfărâmă. Le acoperim cu Gelva. E un fel de rășină.

Copilele se uită lung, prin sticla vitrinei la paleontologul rigid, care, îşi zice Lesje, cu cât îl priveşti mai mult, începe să semene cu un cadavru, cu paloarea aceea şi cu ochii lui ficşi. Chipul lui Janet e împietrit, de parcă i-ar puți ceva, Nancy e curioasă, dar neimplicată. Cum ar putea Lesje să le explice de ce se ocupă cu ce se ocupă, de ce-i place atât de mult ceea ce face? Ziua când au descoperit albertozaurul, o coapsă, o vertebră. Morgan: „Ce-avem noi aici?" Dezamăgit, pentru că era una dintre speciile bine-cunoscute. Însă Lesje: *Revino la viață!* îi venea ei să strige, ca un profet din Vechiul Testament, ca un zeu, azvârlindu-şi brațele în sus, invocând trăsnetele; iar ciudata carne ar creşte iar, ar acoperi oasele, pârloagele aveau să mustească şi să înflorească din nou.

Însă una ca asta n-are cum să se întâmple, aşa că următorul lucru bun în legătură cu exponatele – evident, folosind vegetație de plastic, în care oasele sunt articulate şi rearticulate după certuri furioase asupra felului în care păşeau, în realitate, aceste făpturi – e să fie înălțate capetele uriaşe şi orbitele cavernoase mult peste gâtlejurile ițite, de către cei ce sunt, prin grația strămoşilor, încă în viață.

În crepusculul cretacic, copilele apasă pe butoane, urmărind diapozitivele colorate derulându-se, în vreme ce vocile automate ale Muzeului zumzăie monoton. Lesje ştie că e inutilă. Nate se târâie pe lângă ea, trândav, absent, şi ei îi vine să-l scuture. Ce-i cu toată tevatura asta, de ce-a pus-o într-o asemenea situație? De ce-a făcut-o să-şi sacrifice timpul liber (putea să fi mers la cumpărături! Să citească! Să se împerecheze!) pentru ce această pierdere de vreme? O cercetează, e un test, l-a picat? Dacă vrea să se dea la ea – şi habar n-are ce-ar face, dacă s-ar întâmpla una ca asta, nu s-a gândit mai departe de o atingere apăsată a mâinii lui pe

vreuna dintre porțiunile trupului ei îndeajuns de prohibite, ca să fie decisivă – de ce n-o face? (Bineînțeles, nu aici şi acum; nu în fața copilelor. Care, probabil, ar observa.)

Se pare, însă, că nu ăsta-i scopul.

Sâmbătă, 20 noiembrie 1976

NATE

Toate trei, în fața lui, nedesluşite în întunericul cavernos. Deasupra lor se conturează amenințător monştri reptilieni, scheletici, prinşi cu sârmă, în posturi amenințătoare, ca într-un tunel gigant al ororilor. Nate îşi simte oasele erodându-se, cavitățile i se umplu cu pietre. Prins în capcană. Fugi, Nancy, fugi, Janet, să nu pună timpul mâna pe voi, să nu fiți şi voi capturate şi înghețate. Însă Nancy, convinsă că el n-o poate vedea, se scobeşte domol în nas.

Silueta lui Lesje se apleacă asupra copilelor. Prelungă: Maica Domnului a oaselor.

— „Extinct” înseamnă că n-a mai rămas nimic din ei, zice ea.

Nate nădăjduieşte că n-o să le considere pe copilele lui ignorante sau proaste. Ştie sigur că le-a explicat de multe ori ce înseamnă „extinct”. Şi au vizitat adesea această galerie, cu toate că Nancy preferă mumiile egiptene, iar Janet, armurile, lorzii şi domnițele. Oare se prefac față de

Lesje, ca să-l scoată din încurcătură, punându-i întrebări, mimând interesul – sunt deja atât de perspicace, atât de viclene? Oare i se citeşte pe chip ce doreşte?

— De ce nu mai sunt? zice Janet. De ce au dispărut cu toţii?

— Nimeni nu ştie cu adevărat, zice Lesje. Lumea s-a schimbat, iar noile condiţii nu le-au mai fost prielnice. Face o pauză. Am găsit destule ouă de dinozauri cu pui în ele. Spre sfârşit, nici măcar n-au mai ieşit din găoace.

— S-a făcut prea frig, gâsculiţo, îi spune Nancy lui Janet. Era epoca de gheaţă.

— Păi, nu tocmai, începe Lesje, dar se opreşte şi reflectează puţin.

Se întoarce iar spre el, ezitând, aşteptând.

Nancy fuge şi i se agaţă de braţ, să-l facă să se aplece. Vrea să vadă mumiile acum, şopteşte ea. Janet, fata lui năzuroasă, va protesta, va fi un compromis, timpul va curge mai departe; curând, vor fi cu toţii cu o zi mai bătrâni.

Cum ar putea să le părăsească? Ar suporta acele ieşiri de sâmbătă, fixate dinainte? Să le vadă o dată pe săptămână, căci acesta ar fi preţul, dreptul lui legitim. Cum vă merge, puştoaicelor? Nemaipomenit, tati. Conversaţie forţată. Fără poveşti la culcare, urmăriri improvizate pe hol, glasuri la uşa pivniţei. Nedrept. Pe de altă parte, tot o nedreptate ar fi şi Lesje, până acum neatinsă, intactă, plângând în cadrul uşii, cândva, în viitor. Dinspre ea, zboară fulgi de vopsea strălucitoare, fragmente de sticlă subţiri, bombate, un ornament spart. Iar el, cu mâinile lui criminale pline de cioburi, stând în barul de la hotelul Selby, cugetând la o viaţă armonioasă. O să se pună pe picioare până atunci? O să se uite la meciurile de hochei cu ceilalţi cheflii, alăturându-se izbucnirilor lor răguşite. Un trai cinstit. Fusese învăţat că acesta era singurul ţel în viaţă. Acum, că

ştie că aşa ceva nu e posibil, de ce s-ar căzni să trăiască astfel?

Venea şchiopătând de la şcoală, învineţit şi plin de tăieturi, pentru că mama lui îi interzisese să se bată. *Chiar şi atunci când lovesc ei primii?* Chiar şi atunci când lovesc ei primii. Însă el se gândise la o stratagemă, s-o fenteze pe mama lui. *Băteau un băiat mai mic.* Nu ajungea. *Trei la unu.* Nici asta nu mergea cu ea. *Au zis că e jidan.* Aaaa, asta, da!Îi ieşeau flăcări din ochi. În numele toleranţei, ucide! Băia-tul meu inimos. Nate, ipocrit, mai înalt cu mai bine de-o şchioapă decât oricare dintre agresorii săi, se bătea cu o bucurie feroce, născocind tot felul de nedreptăţi, ca să-şi justifice triumfător ochii învineţiţi. Fapte, nu vorbe, cum spuneau unitarienii.

Îşi poate repeta toate motivele pentru a nu acţiona în situaţia aceasta sau în oricare alta; totuşi, îşi cunoaşte propriul trecut destul de bine ca să se teamă că, oricum, se va manifesta fără veste. În ciuda scrupulelor, mai disperat, mai lipsit de sens, tocmai din cauza lor. Din cauza egoismului său, aşa cum va sublinia, cu siguranţă, cineva. Totuşi, aceea nu va fi Elizabeth. Ea pretinde că nu-i pasă ce face el, cine-i sunt prietenele, după cum se exprimă ea, câtă vreme fetele nu au de suferit. După cum tot ea se exprimă. Vrea să spună fetele ei. Nate e sigur că e convinsă în sinea ei că le-a conceput prin partenogeneză, uitând convenabil de noaptea cu prosopul de baie şi de cealaltă, şi de celelalte, multe altele. Indolenţă şi nărav. În ceea ce-l priveşte, i-ar plăcea să creadă că fetele ţâşniseră gata formate direct din fruntea lui. Atunci ar fi cu totul şi cu totul ale lui.

În situaţia dată, Nate ştie cui i-ar reveni copilele. Deşi n-au vorbit niciodată despre separarea lor. Nici chiar în cele mai rele momente, ea nu i-a spus să plece, el n-a ameninţat-o vreodată cu asta. Numai că pluteşte în aer, cu fiecare conversaţie; e arma secretă, soluţia finală, acel cuvânt de

nerostit. Nate suspectează că amândoi se gândesc la asta tot timpul: îl analizează, îl resping.

Mai bine să-i pună capăt acum. În loc s-o înşface pe Lesje de pe podelele acoperite cu covoare ale Galeriei Evoluției Vertebratelor şi s-o ia la fugă pe scări cu ea, spre locul retras al Mamiferelor şi Insectelor, îi va mulțumi şi-i va strânge mâna, atingând-o, oricum, cu ocazia aceasta, simțindu-i degetele reci, lungi şi fine, în palmă. Apoi ar vizita mumiile, după care armurile, străduindu-se să nu perceapă artefactele ca pe imagini ale lui însuşi. Afară, se va consola cu floricele de porumb şi cu o țigară – substitute ale unui scotch dublu pe care şi-l va dori în clipa aceea. Vor aştepta pe treptele de piatră ale Muzeului, o familie, sprijinindu-se de placa de pe partea dreaptă a uşii, ARTELE OMULUI DE-A LUNGUL TIMPULUI, până când Elizabeth se va întrupa din cine ştie ce depozit de vechituri pe unde-a hoinărit, silueta ei îndesată, cu palton negru, urcând agale pe scări, ca să şi-i revendice, la momentul stabilit.

Luni, 29 noiembrie 1976

ELIZABETH

Elizabeth zace proptită în cadă. Cândva, făcea băi de plăcere; acum le face din acelaşi motiv pentru care mănâncă. Îşi întreține trupul, aşa cum întreții o maşină,

păstrându-o curată, cu piesele mobile echilibrate, gata pentru momentul când, poate, va fi în stare să o folosească din nou, să o locuiască. De plăcere. Mănâncă prea mult, ştie, dar mai bine mai mult, decât prea puțin. Prea puțin înseamnă pericol. Şi-a pierdut capacitatea de a judeca, odată ce nu-i e niciodată foame cu adevărat. Fără îndoială, face şi prea multe băi.

Are grijă să potrivească apa la o temperatură mai mică decât cea a corpului, pentru că-i e teamă să nu adoarmă în cadă. Te poți îneca în cinci centimetri de apă. Se spune că, dacă are aceeaşi temperatură cu a sângelui, ți se poate opri inima, asta, însă, numai în cazul în care ai vreo problemă. Din câte ştie, ea nu are probleme cu inima.

Şi-a luat de lucru acasă, de la birou. Îşi aduce mult de lucru acasă, odată ce, se pare, nu e în stare să se concentreze acolo. Nici acasă nu se poate concentra, dar măcar nu există posibilitatea să intre cineva peste ea, s-o găsească holbându-se la pereți. În general, şi-a dactilografiat majoritatea lucrărilor; e o dactilografă excelentă, cum să nu fie, nu face altceva de ani de zile, dar şi pentru că nu-i place să-şi delege activitatea. Şi-a croit drum până la poziția pe care o are acum prin felul ei de a vorbi la telefon şi pentru că ştie detalii ale muncii superiorilor ei ceva mai bine decât persoana care o face efectiv, aşa că are o neîncredere firească în secretare. Totuşi, acum teancul de hârtii e în creştere. Va trebui să se pună pe treabă cât mai repede.

Se încruntă, încercând să se concentreze asupra cărții din fața ei, pe care o ține cu mâna zvântată, deasupra apei.

Însă e greu pentru noi să sesizăm aceste schimbări. E greu pentru noi să ne punem în locul oamenilor din vechea Chină (odată ce milioane trăiesc în Lumea a Treia), trudind asupra unor petice de pământ, pierzându-şi aproape tot ce produceau în mâinile latifundiarilor feudali, la mila potopului şi a foametei – care, după un lung război, şi-au alungat stăpânul.

Elizabeth închide ochii. E un catalog, o expoziție itinerantă. Fotografii rurale. În momentul acesta, e în Anglia şi îl pot avea în vreo doi ani, dacă îl vor. Ei îi revine sarcina să se uite la catalog şi să-şi spună opinia. Va trebui să scrie un memoriu în care să-şi dea cu părerea dacă expoziția ar merita şi ar fi interesantă pentru publicul canadian.

Dar nu poate, nu poate să-i pese. Nu poate să-i pese de publicul canadian, cu atât mai puțin de catalogul ăsta scris de cine ştie ce marxist de canapea, din Anglia. Din punctul lui de vedere, ea e o latifundiară. Îşi pune întrebări, în legătură cu chiriaşii ei, cu chipurile lor pământii şi cu copilul lor anormal de liniştit, îmbrăcați totdeauna un pic cam prea ordonat, un pic cam prea bine. Sunt străini de pe undeva, dar Elizabeth nu ştie de unde şi ar fi nepoliticos să-i întrebe. De prin Europa de Est, crede – refugiați. Nu sunt băgăcioşi şi îşi plătesc chiria, precipitați, totdeauna cu o zi înainte. Oare, duc şi ei un război lung, ca s-o alunge? Nu sunt semne în acest sens. Aceste poze sunt dintr-un loc atât de străin ei, încât ar putea fi, la fel de bine, şi de pe Lună.

Trece peste introducere, dă foaia la fotografii. *Sat nou, spirit nou. Continuați să avansați. Noul aspect al cocinii de porci.* E o propagandă flagrantă, iar fotografiile sunt urâte. Cu chipurile lor zâmbitoare, clar desenate, şi culorile țipătoare, sunt ca nişte pomeni de la şcoala de duminică de care îi era atât de scârbă, când era copil. *Iisus mă iubeşte.* N-a crezut nicio clipă aşa ceva. Iisus era Dumnezeu, iar Dumnezeu o iubea pe tuşica Muriel; tuşica Muriel era absolut sigură de asta. În ceea ce-o priveşte pe Elizabeth, Dumnezeu nu le putea iubi pe ea şi pe tuşica Muriel, în acelaşi timp.

Nu mergeau la biserică niciodată, înainte să se mute la tuşica Muriel. Ceea ce, probabil, aceasta ştia. Elizabeth a câştigat un premiu pentru memorarea unor versete din Scriptură. Caroline, pe de altă parte, s-a dat, realmente, în

spectacol. Era de Paşti; îşi puseseră pălăriile noi, albastre, cu elastic ce-i pătrundea lui Elizabeth în bărbie, şi haine asortate. Mărimea zece şi mărimea şapte, dar identice: tuşica Muriel era încântată să le îmbrace ca pe gemene. Amvonul era plin de narcise galbene, dar preotul nu vorbea de Înviere. A preferat Apocalipsa. *Soarele s-a făcut negru ca un sac de păr şi luna întreagă s-a făcut ca sângele, şi stelele cerului au căzut pe pământ[...], iar cerul s-a dat în lături ca o carte de piele pe care o faci sul*.[20]

Elizabeth tot îndoia şi desfăcea poza ei cu Hristos ieşind din peştera din stâncă, cu chipul străveziu şi două femei albastre îngenunchind dinaintea lui. A îndoit iar capul Lui, apoi a tras de marginea fotografiei, făcându-l să ţâşnească ca un omuleţ de jucărie pe arcuri. Biserica mirosea a parfum, prea puternic, valuri de pudră prăfoasă, dinspre tuşica Muriel ce stătea bej şi ţeapănă alături de ea. Voia să-şi dea jos haina. *Uite, uite,* a zis Caroline, ridicându-se în picioare. Arăta cu degetul spre vitraliul din mijloc, cel în care Hristos, în purpuriu, bătea la o uşă. S-a ghemuit, apoi a încercat să se cațere peste strana din față, deranjându-i doamnei Symon toca de nurcă. Elizabeth nu s-a mişcat de pe scaun, dar tuşica Muriel a întins mâna şi a smucit-o pe Caroline, apucând-o de spatele paltonului. Preotul s-a încruntat din amvonul drapat în struguriu, iar Caroline a început să țipe. Tuşica a apucat-o de braț, însă ea s-a smucit, a trecut de şirul de genunchi şi-a luat-o la fugă pe culoar. Trebuia să-şi fi dat seama pe loc. Ceva nu era în regulă. Mai târziu, a zis că purpura se prăbuşea asupra ei, însă tuşica Muriel le-a spus tuturor că n-a fost decât o criză de stomac. Nevricoasă, au zis; aşa sunt adesea fetițele. N-ar fi trebuit să fie adusă la slujba principală.

---

[20] Apocalipsa, 6:12-14, Biblia, ed. cit. (n. red.).

Tuşica Muriel a conchis că era vina preotului şi a pornit o campanie să-l dea afară. Nu erau obligate să asculte asemenea lucruri. Mai degrabă, ca la baptişti. După ani şi ani, au scris despre el în ziare, pentru că exorcizase o fată care chiar avea o tumoare la creier şi care, oricum, a murit. Ai văzut? a zis tuşica Muriel. Nebun de legat.

În ceea ce-o priveşte pe Caroline, când, peste şapte ani, ţipătul acela a luat formă finală şi a clarificat plenar, dezastruos, ceea ce încercase să spună, şi anume că era cu totul altceva; era vorba de o judecată. Sau de o lipsă de voinţă ce depindea de cum se simţea tuşica Muriel în ziua aceea.

La spital, şi apoi la sanatoriu, Caroline n-a scos o vorbă, nici măcar nu s-a mişcat. Nu mânca singură şi a trebuit să i se pună scutece, ca unui copil. Stătea culcată pe-o parte, cu genunchii strânşi la piept, cu ochii închişi şi pumnii încleştaţi. Elizabeth s-a aşezat lângă ea, inhalând mirosul bolnăvicios de carne inertă. Să te ia naiba, Caroline, i-a şoptit ea. Ştiu că eşti acolo, înăuntru.

Peste trei ani, când Caroline avea aproape şaptesprezece ani, una dintre însoţitoare fusese chemată afară, în timp ce sora ei era în cadă. La o urgenţă, au zis. Nu trebuia să-i lase niciodată singuri pe pacienţii de genul lui Caroline, în cadă; aşa era regulamentul. Era interzis să le permită unor astfel de pacienţi baie în cadă, dar cineva luase hotărârea că asta ar fi putut s-o ajute să se relaxeze, să-şi îndrepte trupul; aşa au zis la ancheta internă. Aşa s-au petrecut lucrurile, iar Caroline a alunecat. S-a înecat, fără să facă nici cel mai mic gest, cum ar fi să-şi schimbe poziţia capului, ceea ce i-ar fi salvat viaţa.

Uneori, Elizabeth se întreabă dacă nu cumva Caroline o făcuse intenţionat, dacă în tot acest timp, înlăuntrul corpului aceluia ferecat, ea fusese conştientă şi nu aşteptase decât o şansă. Se tot întreabă de ce. Totuşi, uneori, se

întreabă, pur şi simplu, de ce n-a făcut ea însăşi acelaşi lucru. În astfel de clipe, Caroline e limpede, logică, pură; marmură, în contrast cu propria ei carne care se topeşte încet, gâfâielile plămânilor ei în descompunere şi a inimii sale spongioase, cu mai multe degete.

În încăpere cântă cineva. Nu e propriu-zis un cântec, e un zumzet; Elizabeth îşi dă seama că-l aude de ceva vreme. Deschide ochii ca să localizeze sunetul; conductele, cu siguranţă, vibraţii ale apei, în depărtare. Tapetul e prea strălucitor, zorele, şi ştie că ar trebui să fie atentă. Nicio ieşire. Nu-i considerase nicidecum încântători pe oamenii aceia din anii şaizeci, care îşi masacrau pisicile şi săreau pe fereastră de la înălţime, pentru că se credeau păsări; dimpotrivă, îi considerase cretini. Oricine auzise acele glasuri înainte sau văzuse ce erau în stare să facă şi-ar fi dat seama despre ce vorbesc.

— Taci, zice Elizabeth.

Până şi această confirmare e rea. Are să se concentreze asupra textului. *Critica lui Lin Piao şi a lui Confucius în faţa rămăşiţelor unui car de luptă al unui stăpân de sclavi,* citeşte ea. Conducătorii carelor erau îngropaţi de vii. Cercetează imaginea cu ochii mijiţi, căznindu-se să-i vadă, dar tot ce distinge sunt scheletele cailor. Ţăranii indignaţi protestează în jurul mormântului.

Mâna ei ţine cartea, trupul se lăbărţează departe de ea, prin apă, înconjurat de porţelan alb. Pe margine, departe, atât de departe, încât e sigură că n-ar putea ajunge la ele, sunt jucăriile pe care fetele insistă încă să le lase să plutească atunci când fac baie, deşi s-ar considera prea mari pentru asta: o răţuşcă galbenă, o bărcuţă roşu cu alb, cu o morişcă cu pedale, un pinguin albastru. Sânii ei aplatizaţi de gravitaţie, pântecele. Siluetă în formă de clepsidră. *Cărticica de ghicitori* a lui Nancy:

Două trupuri am eu
Deşi sunt ambele unite,
Cu cât mai nemişcat stau
Cu-atât alerg mai repede.

Pe următoarea pagină era o ghicitoare despre un sicriu. Nu prea e potrivită pentru copii, a zis ea la Crăciunul acela. Nate o cumpărase într-o cutie mică, alături de altele, în set.

Genunchii ei se ițesc din apa albastră, ca nişte munți; în jurul lor, plutesc nouri de spumă. *Bodykins,* importată. O cumpărase pentru Chris, pentru amândoi, într-un vis epicurian; mai înainte să afle că lui nu-i plăcea ca ea să-i privească trupul, la mai mult de un centimetru. Nu-i plăcea să se ridice de deasupra lui, voia ca ea să-l simtă, nu să-l vadă. Am să te-nhaț de-acolo de unde trăieşti, zisese el, mult mai târziu, mult prea târziu. Unde trăieşte ea?

Prin trupul ei de sticlă, se scurge nisip, din cap, până-n picioare. Când se va termina, va fi moartă. Îngropată de vie. La ce bun să aştepte?

Marți, 7 decembrie 1976

LESJE

Lesje e în oraş, să ia masa cu Marianne. Tocmai au mâncat un sandvici la restaurantul Murray, care e aproape şi ieftin; acum merg pe jos până la Yorkville şi la Cumberland, să se uite în vitrinele magazinelor. Nu mai e

un loc în care să faci cumpărături, zice Marianne, pe care Lesje o consideră o autoritate în materie; prea scump. Acum, Queen Street West e cel mai bun. Însă e prea departe.

De obicei, Marianne ia masa de prânz cu Trish, care lipseşte pe motiv de gripă. Au chemat-o şi pe ea în aceste expediţii şi până acum, dar, de obicei, refuză. A rămas în urmă cu treaba, le spune, o să ia în fugă un sandvici de la parter. Cu siguranţă, nu prea au ce să-i ofere în plus faţă de bârfa de dimineaţă, de la cafea. Marianne recunoaşte deschis – sau glumeşte? – că s-a dus la biologie ca să cunoască studenţii de la medicină şi să se mărite cu un doctor. Lesje dezavuează asemenea frivolităţi.

Acum, însă, tot ce-şi doreşte e bârfa. E înnebunită să afle bârfele, vrea să ştie tot ce-i poate spune Marianne despre Elizabeth şi, mai ales, despre soţul acesteia, Nate, care nu i-a mai telefonat, nu i-a mai scris şi nici n-a mai apărut de când şi-au strâns mâinile lângă semnul IEŞIRE de la galeria cu dinozauri. Nu c-ar fi foarte interesată de el, dar o descumpăneşte. Vrea să ştie dacă face des asemenea lucruri, dacă are asemenea abordări bizare. Totuşi, nu prea ştie cum avea să obţină asemenea informaţii de la Marianne fără să-i spună ce s-a întâmplat până acum; ceea ce nu vrea să facă. Până la urmă, de ce nu? Doar nu s-a întâmplat nimic.

Se opresc la Bay, colţ cu Yorkville, să se uite la costumul de catifea albastră, tivit cu şnur auriu, cu o bluză pe dedesubt, cu manşetă gofrată şi cu guler *à la* Peter Pan.

— Prea arian, zice Marianne, cuvântul ei pentru lipsa de gust.

În ciuda ochilor ei albaştri, a părului blond şi a numelui său madrigal, Marianne e evreică; e ceea ce Lesje înţelege prin evreică pură, în contrast cu propriu-i statut hibrid. Atitudinea lui Marianne faţă de Lesje e complicată. Uneori, o

include în categoria evreilor; dacă ar considera-o neevreică, n-ar fi zis *prea arian* de față cu ea. Deşi una dintre mătuşile ei îi explicase, dulce şi maliţios, când a împlinit nouă ani, că ea nu e chiar evreică. Putea fi clasificată astfel numai dacă mama ar fi evreică, nu tatăl său. Se pare că gena e transmisă pe linie feminină, precum hemofilia.

Totuşi, alteori Marianne se concentrează asupra numelui ei ucrainean. Se pare că n-o deranjează la fel cum, probabil, i-ar deranja pe părinții ei, ci o contrariază, îl găseşte, oarecum, nostim. „De ce să-ți faci griji? Etnicitatea e la putere, în zilele noastre. Schimbă-ți numele de familie şi vei obține garanția multiculturală."

Lesje surâde mânzeşte la asemenea glume. E multiculturală, în regulă, însă nu la modul pe care şi-l doresc cei ce acordă garanții. Aşa fusese la sfârşitul anilor treizeci: cine s-ar fi gândit că Hitler putea să treacă la invazii, şi chiar dacă n-ar fi făcut-o, în țară existau, oricum, destui antisemiți. În zilele acelea, spuneau mătuşile, nu deschideai, dacă nu ştiai cine-ți bate la uşă. Fapt pentru care s-a trezit cu imposibilul nume de Lesje Green; cu toate că, trebuie să recunoască, nici Lesje Etlin n-ar fi fost mai acătării. O vreme, pe când avea nouă şi zece ani, le spunea profesorilor de la şcoală că se numeşte Alice. Lesje înseamnă Alice, aşa-i spusese mama ei, şi era un nume absolut perfect, al unei vestite poete ucrainene. Ale cărei poeme Lesje n-avea să fie în stare să le citească vreodată.

A revenit, totuşi, la vechiul nume, din următorul motiv. Dacă era să descopere o țară neştiută până atunci (şi era absolut hotărâtă s-o facă, într-o bună zi), avea, bineînțeles, s-o numească după numele ei. Exista deja o Groenlanda, care nu era în niciun caz genul de loc pe care îl avea în minte. Groenlanda era stearpă, înghețată, lipsită de viață, pe când locul pe care voia ea să-l descopere avea să fie tropical, bogat, mişunând de forme de viață minunate, toate fiind fie

arhaice, considerate dispărute, fie total necunoscute, chiar şi în consemnările despre fosile. A desenat cu grijă această ţară în albumele sale şi a etichetat flora şi fauna.

Însă n-avea cum să-şi numească locul acesta Aliceland; nu era corect. Una dintre rezervele pe care le avea despre *O lume dispărută* se referea la numele detaliilor topografice. Lacul Gladys, de exemplu: *prea arian.* Şi întregul platou primitiv se numea Maple White Land, după artistul ale cărui schiţe cu un pterodactil, găsite în mâna lui încleştată în delirul morţii, l-au dus pe calea cea bună pe profesorul Challenger. Lesje era sigură că – deşi în carte nu scria asta – Maple White trebuie să fi fost canadian, la modul cel mai frigid şi stângist posibil. Cum altfel cu un astfel de nume?

Pe când *Lesjeland...* suna aproape african. Şi-o putea imagina pe o hartă: văzută astfel, nu avea nimic ridicol în ea.

Odată, când crescuse, se dusese în pavilionul Odessa, în timpul Festivalului Caravanelor. De obicei, evita caravanele. Nu credea în bunăvoinţa promovată oficial, în costumele pe care nu le mai purta nimeni. În realitate, nu existau polonezi aşa, ca în pavilionul polonez, indieni, ca în cel indian, nici triluri nemţeşti. Nu prea ştie de ce s-a dus totuşi acolo; poate pentru că spera să-şi afle rădăcinile. Mâncase feluri de mâncare de care abia îşi amintea, acasă la bunica ei, şi nu le ştiuse niciodată denumirile – *pirogi, medvink* – şi se uita la băieţii înalţi şi fetele cu codiţe aurii, cu cizme roşii, ţopăind de colo-colo, pe o scenă decorată cu floarea-soarelui din hârtie, interpretând cântece pe care ea nu le putea cânta, dansând dansuri pe care ea nu le învăţase niciodată. Conform programului, unii dintre dansatori se numeau Doris, Joan şi Bob, deşi alţii aveau nume ca al ei: Natalia, Halina, Vlad. La urmă, cu elementul acela de autopersiflare pe care l-a observat şi la Marianne când rostea *schwartze*[21]

[21] „Negru” (germ. în original) (n. red.).

şi când imita părerile mamei sale despre femeile de servici, au cântat un cântec dintr-o tabără de vară ucraineană:

Nu sunt rusoaică, nu sunt poloneză,
Nu sunt românca.
Sărută-mă o dată, sărută-mă de două ori,
Sărută-mă, sunt ucraineancă.

Lesje a admirat costumele strălucitoare, agilitatea, muzica; însă era o străină care se uita prin gaura cheii. Se simțea la fel de exclusă ca şi cum ar fi fost înconjurată de o mulțime de veri de-ai săi. Din ambele părți. *Sărută-mă, sunt multiculturală.*

N-o trimiseseră nici în tabăra de vară ucraineană, nici în cea evreiască. Nu avusese voie să se ducă nici la biserica aurită, cu domul său de poveste, în formă de ceapă, nici la sinagogă. Părinții ei ar fi trimis-o la amândouă cu dragă inimă, dacă asta ar fi adus liniştea în casă, numai că bunicile n-ar fi permis aşa ceva.

Uneori, are impresia că a fost creată nu de părinții ei, după metoda obişnuită, ci printr-o copulație nemaiauzită între aceste două babe care nu se întâlniseră niciodată. Îşi duseseră existența într-o parodie ciudată de mariaj, urându-se una pe alta mai mult decât îi urau amândouă pe nemți şi, cu toate acestea, erau obsedate una de cealaltă; au murit chiar în acelaşi an, ca un cuplu bătrân, devotat. Bântuiseră casa părinților ei, pe rând, se luptaseră pentru ea, de parcă ar fi fost o rochie de la solduri. Dacă avea una dintre ele grijă de ea, trebuia să i se ofere şi celeilalte ocazia, altfel era jale: plânsete din partea bunicii Smylski, turbare din partea bunicii Etlin (care îşi păstrase numele, refuzând să se bulucească sub acoperire, odată cu ceilalți). Niciuna dintre ele nu învățase engleza foarte bine, deşi bunica Etlin prinsese câteva înjurături scatologice de la copiii vecinilor care mişunau în jurul magazinului ei, pe care le folosea într-

o versiune trunchiată, atunci când voia să se impună. „Hristosu' mă-tii, rahat de câine, sper să te ia moartea!" striga ea, lovind cu cizmele negre în pragul uşii. Ştia că e locul cel mai potrivit pentru asta: părinţii lui Lesje ar fi făcut aproape orice numai să intre, ca să nu fie observată din stradă. *Englezii ăştia.* Clonele acelea anoste din imaginaţia lor nu aveau bunici minione, cu cizme negre, care să strige din pragul uşii din faţă: „Sper să-ţi explodeze curu'!"; sau orice altceva cât de cât echivalent. Acum, Lesje e lămurită.

Ceea ce era ciudat la bunicile ei era că semănau foarte mult. Amândouă casele unde stăteau erau mici, întunecate şi miroseau a lac de mobilă şi a naftalină. Amândouă erau văduve, amândouă aveau chiriaşi holtei cu ochii trişti, ascunşi prin camerele de la etaj, amândouă aveau porţelanuri simandicoase şi încăperi, în partea din faţă, încărcate cu fotografii de familie în rame de argint, amândouă beau ceai în pahare.

Înainte să ajungă la şcoală, îşi petrecea jumătate de săptămână cu fiecare dintre ele, deoarece mama ei trebuia să muncească. Stătea jos, pe duşumeaua din bucătărie, decupa poze din reviste şi din pliantele micii agenţii de turism unde lucra mama ei, aranjându-le în teancuri – unul cu bărbaţii, unul cu femeile, altul cu câinii, altul cu casele – în vreme ce bunicile îşi beau ceaiul şi stăteau la taclale cu mătuşile (sora tatălui său, soţiile fraţilor mamei sale), în limbi pe care nu le înţelegea şi pe care părinţii ei nu le vorbeau niciodată în casă.

Asta ar fi trebuit s-o facă trilingvă. Nici vorbă, însă. Era considerată slabă la engleză, greoaie, scria cu greşeli, fără imaginaţie. În clasa a cincea, i se ceruse să facă o compunere despre „Vacanţa mea de vară", iar ea scrisese despre colecţia ei de pietre, cu detalii tehnice despre fiecare în parte. S-a ales cu un D şi cu o muştruluială din partea profesoarei. „Trebuia să scrii despre ceva personal, ceva din

propria-ți viață", zisese ea. „Nu din enciclopedie. Imposibil să nu fi făcut tu *nimic* altceva în vacanța de vară!"

Lesje n-a înțeles. Nu mai făcuse altceva în vacanța ei de vară, nimic de care să-şi amintească, iar colecția de roci era ceva personal, ce ținea de însăşi viața ei. Însă nu putea să dea o explicație. N-a putut explica de ce descoperirea ei că rocile erau diferite între ele şi că aveau denumiri speciale avea atâta importanță. Numele lor erau o limbă; s-ar putea ca nu mulți alți oameni să ştie acest lucru, însă dacă găseşti pe cineva în cunoştință de cauză, ai putea discuta cu el. Numai despre pietre, însă ar fi ceva. Urca şi cobora scările murmurând aceste nume, întrebându-se dacă le pronunță corect. „Şist", zicea ea, „magmă, rocă magmatică, malahit, pirită, lignit." Numele dinozaurilor, când a aflat de ele, erau chiar mai satisfăcătoare, mai polisilabice, mai liniştitoare, mai melodioase. Deşi nu ştia să scrie corect *a se înnora, repercusiune* sau *copiii,* n-avea nicio ezitare când venea vorba de *Diplodocus* şi de *Archaeopteryx.*

Părinții ei erau de părere că se implica prea mult în asemenea lucruri şi-au încercat s-o ducă la lecții de dans, ca să devină mai sociabilă. Prea târziu, nu era sociabilă. Dădeau vina, în taină, pe bunica Etlin, prima care o dusese la Muzeu, nu pentru că o interesau lucrurile de acolo, ci pentru că era ieftin şi te puteai adăposti de ploaie. Din cauză că bunica Smylski avea zilele de luni, marți şi miercuri, bunica Etlin a insistat să aibă şi ea trei zile la rând, deşi asta însemna să-şi ruineze sabatul; ceea ce n-a deranjat-o prea mult. Ținea cont de mâncarea cuşer din obişnuință, dar nu era prea reverențioasă, în alte privințe. După ce Lesje a început şcoala, şi-au păstrat obiceiul acesta de sâmbătă. În loc să meargă la sinagogă, Lesje frecventa Muzeul care, la început, chiar îi părea un pic o biserică sau un altar, unde trebuia să îngenunchezi. Era linişte şi

mirosea tainic şi era plin de obiecte sacre: cuarţ, ametist, bazalt.

(Când a murit bunica ei, Lesje a simţit că ar fi trebuit să fie depusă la Muzeu, într-o vitrină, precum mumiile egiptene, cu o etichetă unde să poţi citi despre ea. O idee imposibilă; însă a fost modalitatea ei de a o jeli. Totuşi, n-a riscat s-o spună cu glas tare, în perioada de doliu, shiva, pe când stătea într-un colţ al camerei de zi uriaşe, roz cu alb, a mătuşii sale, mâncând împreună cu toată lumea prăjitură cu cafea. Până la urmă, au lăsat-o să intre şi în sinagogă, însă n-a fost absolut nimic misterios. Nici sinagoga luminoasă, curată şi ordonată, nici livingul roz nu i s-au părut potrivite pentru bunica ei. O vitrină de sticlă, într-un cotlon întunecat, cu cizmele ei negre la bază şi cele câteva bijuterii de aur şi şiraguri de chihlimbar împrăştiate alături de ea.)

„Explică-mi", îi spunea bunica ei, ţinând-o strâns de mână, pentru protecţie, a tras Lesje concluzia mai târziu; iar ea îi citea etichetele. Bunica ei nu înţelegea nimic, dar dădea înţelept din cap, zâmbind; nu că ar fi impresionat-o rocile, aşa cum crezuse Lesje pe atunci, ci pentru că nepoata ei părea capabilă să se descurce fără probleme în această lume pe care ea o găsea de nepătruns.

În ultimul an de viaţă al bunicii sale, când Lesje avea doisprezece ani, şi amândouă erau cam prea bătrâne pentru dimineţile acelea, văzuseră ceva la Muzeu care o întorsese pe dos pe bunica ei. Se obişnuise demult cu mumiile din galeria egipteană şi nu mai exclama *Gevalt!*[22] de fiecare dată când ajungeau la dinozauri, unde nu era, pe atunci, întuneric şi nu exista niciun echipament sonor. Însă era

[22] „Ajutor!" (idiş în original) (n. tr.).

ceva diferit. Văzuseră o indiancă, purtând un sari roşu, frumos, cu o bandă aurie la tiv. Peste sari avea un halat alb şi era însoțită de două fetițe, evident, fiicele ei, îmbrăcate cu kilturi scoțiene. Toate trei dispăruseră printr-o uşă pe care scria NUMAI PENTRU PERSONAL. „Gevalt!", a zis bunica ei, încruntându-se, fără însă o urmă de frică.

Lesje s-a uitat lung după ele, cu gura căscată. Aceasta a fost, atunci, propria ei naționalitate.

— Ți-ar sta bine cu asta, zice Marianne.

Uneori, îi dă sfaturi cum ar trebui să se îmbrace, pe care Lesje le ignoră, odată ce nu se simte capabilă să le urmeze. Marianne, care e atentă la ceea ce mănâncă, e de părere că Lesje ar trebui să fie impunătoare. Ar putea să fie impunătoare, zice Marianne, dacă n-ar țopăi. Se uită amândouă copleşite la o rochie de lână, cu poale lungi, de culoarea prunei, exorbitant de scumpă.

— N-aş purta-o niciodată, zice Lesje, înțelegând prin asta că William n-o scoate niciodată într-un loc unde ar putea-o purta.

— Uite, zice Marianne, mutându-se la următoarea vitri-nă. Avem aici micuța rochie neagră, simplă a lui Elizabeth Schoenhof.

— Prea ariană? zice Lesje, crezând că Marianne e zeflemitoare şi, ciudat, încântată.

— Oooo, nu, zice Marianne. Uită-te la *croială.* Elizabeth Schoenhof nu e ariană, e de înaltă clasă.

Dezumflându-se, Lesje o întreabă care-i diferența.

— De înaltă clasă, zice Marianne, e atunci când nu e nevoie să te strofoci. De înaltă clasă e atunci când ai o zdreanță oribilă de covor, care costă însă un million de dolari, şi doar câțiva ştiu asta. Îți aminteşti când a luat regina un os de pui cu degetele şi s-a scris în toate ziarele şi, brusc, a devenit ceva *firesc*? Asta înseamnă de înaltă clasă.

Lesje simte că nu va putea niciodată să stăpânească asemenea nuanțe. William cu vinurile lui: bogat, buchet. Pentru ea, toate au acelaşi gust. Poate Nate Schoenhof e de înaltă clasă, deşi ea se cam îndoieşte. E prea ezitant, vorbeşte prea mult, se uită împrejur, în încăpere, în momentele nepotrivite. Probabil că nici măcar nu ştie ce înseamnă de înaltă clasă.

Poate nici Elizabeth nu ştie. Poate asta face parte din înalta clasă: nu e nevoie să fii conştient de acest lucru.

— Dar Chris? întreabă ea.

Cu siguranță, subiectul Chris nu se potriveşte cu definiția lui Marianne.

— Chris? zice Marianne. Chris a fost şoferul.

Joi, 23 decembrie 1976

ELIZABETH

Da, ştiu c-am trecut printr-un şoc puternic. Sunt foarte conştientă de asta, îi simt reverberațiile. Îmi dau seama că a fost un act direcționat ostentativ spre mine, deşi nu chiar, tiparele copilăriei fiind ceea ce sunt, cu toate că nu pot spune c-aş şti de existența vreunuia, în cazul lui, care să stea mărturie. Copilăra lui a fost rea, dar pentru cine n-a fost? De asemenea, îmi dau seama că reacțiile mele sunt normale, în situația dată, şi că intenția lui a fost să mă simt

vinovată şi ştiu că nu sunt realmente culpabilă. Pentru ceea ce s-a întâmplat. Nu sunt sigură dacă chiar mă simt vinovată. Din când în când, sunt furioasă; în rest, mă simt golită. Mă simt ca şi cum energia se scurge constant din mine, de parcă aş secreta electricitate. Ştiu că n-am nicio responsabilitate, că n-aş fi putut face mare lucru şi că putea, la fel de bine, să mă omoare pe mine sau pe Nate sau pe fete, în locul lui. O ştiam încă de atunci şi nu, n-am sunat la poliție sau la Autoritatea de igienă mentală. Nu m-ar fi crezut. Ştiu toate acestea.

Ştiu că trebuie să trăiesc mai departe şi nici n-am intenția să fac altceva. Nu trebuie să vă faceți griji. Dacă era să-mi tai venele sau să mă arunc ca o lebădă în viaductul de pe Bloor Street, aş fi făcut-o deja. Sunt mamă, dacă nu şi soție, şi iau lucrul acesta în serios. Nu le-aş lăsa în ruptul capului copilelor mele o asemenea imagine. Am trecut prin asta şi nu mi-a plăcut deloc.

Nu, nu vreau să-i pun în discuție pe mama, pe tata, pe tuşica Muriel sau pe sora mea. Ştiu destule şi despre ei. Am mai bătătorit calea aceea pavată cu cărămizi galbene de câteva ori şi ceea ce-am descoperit, în primul rând, a fost că nu există niciun vrăjitor din Oz. Mama, tata, tuşica şi sora mea n-au plecat. Nici Chris n-o să plece.

Sunt adult şi nu cred că sunt doar suma trecutului meu. Pot să fac alegeri şi să suport consecințele, deşi acestea nu sunt totdeauna cele scontate. Nu înseamnă că-mi face plăcere.

Nu, mulțumesc. Nu-mi trebuie pastile să mă ajute să trec prin asta. Nu-mi doresc să-mi schimb starea de spirit. V-aş putea-o descrie în detaliu, însă nu prea cred că ne va aduce vreun beneficiu nici vouă, nici mie.

Elizabeth stă pe banca gri din stația de metrou Ossington, cu mâinile înmănuşate în piele neagră, împreunate în poală,

cu picioarele în cizmele lor şezând cuminţi. Tonul ei, ştie, e uşor beligerant şi nu-şi dă seama de ce. Prima dată când s-a lansat într-o asemenea conversaţie, stând la birou, în dimineaţa aceea, a fost foarte calmă. Trăgând astfel concluzia că psihiatrul pe care Nate hotărâse cu atâta amabilitate c-ar trebui să-l vadă, n-avea să-i dea sau să-i spună nimic, aşa că-i telefonase să anuleze şedinţa.

Se foloseşte de timpul câştigat să se ducă devreme acasă. Va împacheta cadouri de Crăciun, le va ascunde sub pat, înainte să ajungă copilele acasă de la şcoală. Ştie deja că foşnetul hârtiei, strălucirea panglicilor vor fi prea mult pentru ea, steluţele acelea albastre, roşii, albe, arzându-i ochii, de parcă n-ar exista atmosferă. E speranţa, falsa promisiune de speranţă pe care n-o poate tolera. Totul se înrăutăţeşte de Crăciun; aşa a fost mereu. Dar o să treacă ea şi peste asta, se poate bizui că Nate o va ajuta în această privinţă, dacă în altele nu prea.

Poate într-acolo se îndreaptă: tovărăşie, un braţ subţire întins, de care să te sprijini, doi bătrâni coborând cu grijă din veranda din faţă, pe treptele pline de gheaţă, una câte una. Ea se va asigura că el îşi ia tabletele de stomac şi va fi atentă la cât bea, el îi va cere să-şi pornească aparatul auditiv şi-i va citi anecdote amuzante din ziare. Lovituri militare, masacre, lucruri din astea. În zilele săptămânii, se vor uita la sitcomuri americane, la televizor. Vor avea albume de fotografii, iar când vor trece fetele pe la ei, duminica, cu propriii lor copii, aceste albume vor fi scoase la lumină şi se vor uita la poze zâmbitori; şi, văzând fotografia ei aşa cum arată astăzi, chiar în clipa aceasta, stând aici, în staţia de metrou Ossington, aşteptând autobuzul zonei de nord, în lumina slabă, filtrată prin pojghiţa de cenuşă şi ulei de pe geamul plat al ferestrelor, va simţi iar căscându-se în ea hăul. După care vor lua prânzul împreună compus din pasta de somon pe pâine prăjită, cu ouă rase deasupra, un

fel de mâncare potrivit cu bugetul lor limitat. Nate se va amuza cu nepoții, iar ea va spăla vasele singură, în chicinetă, simțind, ca de obicei, răsuflarea lui Chris în ceafă.

Aproape c-ar fi mai bine să se vadă singură, într-un mic apartament, cu bolurile ei şi câteva plante. Nu, asta ar fi mai rău. Dacă Nate ar fi cu ea, măcar ar exista ceva mişcare. Mişcă-te, li se spunea celor aproape degerați, celor care luau prea multe pastile, celor în şoc. U-Haul.[23] O aventură în mişcare. Vreau să fiu mişcată. Mişcă-mă. *Suntem amorțiți. Cândva, demult,/Făceam una-alta. Iar acum stăm.*

Cu o seară în urmă, a bătut la uşa lui Nate, ținând în mână o pereche de şosete pe care le lăsase aruncate în living, probabil pentru că erau ude. Când i-a deschis uşa, nu avea cămaşa pe el. Brusc, ea, care refuzase de peste doi ani să fie atinsă de el, căreia trupul lui lung, filiform, îi provocase o uşoară repulsie, care alesese carnația tare, mată, puternic vascularizată a lui Chris, care rearanjase timpul şi spațiul, astfel încât acest trunchi cu care se confrunta acum şi cu care nu mai era nevoie să se confrunte vreodată, izolat într-o zonă ferm delimitată de-a ei – şi-a dorit ca el să-şi încolăcească brațele în jurul ei, ca o sfoară în jurul unui mădular, dar un mădular cald, s-o strivească, s-o linişteasc ă şi s-o legene. Voia să-i spună: Mai poate fi salvat ceva? Referindu-se la acest eşec. Dar el se dăduse un pas îndărăt, iar ea n-a făcut decât să-i întindă şosetele, plictisită, în tăcere, ca de obicei.

Cândva, ştia totdeauna dacă Nate era sau nu acasă, chiar dacă nu-l auzea. Acum nu mai ştie. Lipseşte mai des, iar când e acolo, prezența lui e precum lumina unei stele ce-a dispărut cu mii de ani-lumină în urmă: o fantomă. De

---

[23] Companie americană de închiriere de echipamente pentru mutare, cu sediul în Phoenix, Arizona (n. tr.).

exemplu, nu-i mai aduce ceşti cu ceai. Totuşi, încă îşi mai fac daruri de Crăciun. Dacă ar omite ritualul, fetiţele ar fi tulburate. Până la urmă, i-a cumpărat ceva pentru anul acesta. E vorba de o tabacheră din argint. Se gândeşte pervers la contrast: tabachera de argint iţindu-se din buzunarul lui jerpelit, pe sub jerseul rărit. Pe vremuri, el îi dăruia cămăşi de noapte, totdeauna cu un număr mai mari, de parcă credea că sânii ei sunt mai voluminoşi decât în realitate. Acum, îi ia cărţi. Cu câte un subiect neutru care, presupune el, o va interesa: antichităţi, sticlă turnată, cuverturi.

— Gata de Crăciun?

Alături de Elizabeth se află un bărbat. Stă acolo de câteva minute; l-a zărit ca pe o umbră cenuşie în stânga ei, a sesizat cum îşi tot încrucişa picioarele. O mişcare ca foşnetul unui gard viu, furtivă, aproape inexistentă. Întoarce capul uşor, scurt, ca să se uite la el. Poartă un palton maroniu, cam mic de el – cu siguranţă îl ţine la subsuori – şi o pălărie de aceeaşi culoare. Ochii îi sclipesc spre ea, căprui şi mici, ca nişte stafide. Mâinile fără mănuşi, cu păr întunecat la încheieturile degetelor, i se odihnesc pe valiza greoaie pe care o ţine în poală.

Ea îi zâmbeşte. Învăţase cu multă vreme în urmă să zâmbească graţios, cu uşurinţă, nu e mare scofală.

— Nu tocmai. Parcă e cineva gata vreodată...

Bărbatul se apropie de ea, urnindu-şi fesele de-a lungul băncii. Simte o uşoară presiune într-o parte.

— Se pare că aştepţi pe cineva, zice el.

— Nu, zice ea, nu aştept pe nimeni. Doar autobuzul.

— Cred că suntem vecini, zice el. Sunt sigur că te-am văzut pe stradă.

— Nu cred, zice Elizabeth.

— Sunt sigur că te-am văzut. N-am cum să uit aşa ceva. Coboară glasul. O femeie ca tine...

Elizabeth se trage îndărăt, deranjată de presiunea pe care o simte în coapsă. Cealaltă coapsă e lipită de braţul băncii. Poate oricând să se ridice în picioare. Însă el începe imediat să vorbească despre valorile proprietăţii funciare. Un lucru absolut nevinovat, iar Elizabeth mai ştie câte ceva despre asta. Se pare că se ocupaseră de achiziţii cam în aceeaşi perioadă, trecuseră amândoi prin tortura renovării, numai că el şi-a tapetat duşumeaua cu plăci de plută în living, o alegere pe care ea, una, n-ar fi făcut-o. Îi spune o poveste despre contractorul lui, minciunile, de câte ori îi promisese că vine şi n-o făcuse, cablarea deficitară. Elizabeth se relaxează, sprijinindu-se de spătarul băncii. E un om destul de oarecare, însă e o uşurare să stea de vorbă cu cineva pragmatic, cu cineva care e în stare să realizeze ceva. Competenţă simplă, picioarele pe pământ. *Temelie solidă.*

Bărbatul are copii, zice el, trei, şi o soţie. Vorbesc despre şcoala locală. Îi place să citească, îi spune, dar numai nonficţiune. Cărţi de istorie, crime celebre, războaie mondiale. O întreabă ce părere are despre alegerile din Quebec.

— N-au s-o scoată niciodată la capăt, zice el. Prea multe datorii.

— Probabil, zice Elizabeth, mai puţin atentă acum, că nu mai e nicio ameninţare.

— Am putea merge la un păhărel, cândva, zice el brusc.

Elizabeth îşi îndreaptă spinarea.

— Nu cred..., zice ea.

— N-o să-ţi pară rău, zice el cu ochii strălucind. Se apleacă confidenţial spre ea. Respiraţia îi miroase a coniac. Ştiu, zice el. Ştiu ce-ţi doreşti. Poate nu mă crezi uitându-te la mine, dar ştiu.

— Chiar în clipa asta, nu-mi doresc nimic, zice Elizabeth, dându-şi pe loc seama că nu-i aşa.

Ceea ce-şi doreşte e să-şi dorească ceva.

— În regulă, zice bărbatul. Dacă te răzgândeşti, anunță-mă. Îi înmânează o carte de vizită mică, pe care ea o ține în mâna înmănuşată, fără să se uite la ea. Numărul de la birou, adaugă el.

— Aşa am să fac, zice Elizabeth, râzând, luând totul în glumă.

Simte gustul coniacului din gura lui, o flacără pâlpâ-indu-i pe limbă. Se uită la cartea de vizită. Un nume, două numere de telefon, nimic mai mult.

— Cu ce te ocupi? îl întreabă ea, luând taurul de coarne, în lumea obiectivă.

— Uite, zice bărbatul, deschizând încuietoarea valizei sale. Ia ce-ți dorești. O amintire.

Înalță capacul. Valiza e plină de bikini, mostre: roşii, negri, albi, roz, mov, paspoalați cu dantelă, transparenți, brodați, unii – vede ea – care au o fantă jos, între picioare.

— Călătoresc foarte mult, zice bărbatul morocănos. Fac pe dracu-n patru. Aeroporturi. Aeroporturile sunt clienți de nădejde. Ridică o pereche de chiloți brodați cu cuvântul STOP pe un petic de satin roşu. Un articol foarte popular, zice el, schimbându-şi glasul într-unul insinuant, baritonal, de comis-voiajor.

Îşi înfige degetul prin fanta cu pricina, şi-l tot mişcă.

Elizabeth se ridică.

— Iată autobuzul meu, zice ea veselă.

Mâna lui, învelită în nailon negru, precum o marionetă în vintrele nude ale unei femei, i se pare ceva absurd şi, în sfârşit, în sfârşit incitant.

Pentru o clipă, doar. Bărbatul păleşte aproape imediat, devine insipid, cenuşiu.

— Mulțumesc pentru conversație, zice ea, simțind că s-ar cuveni să-i fie recunoscătoare pentru ceva.

Îşi trage mâna, îşi ridică trist privirile spre ea.

— Crezi c-aş face asta, zice el, dacă n-aş fi nevoit?

Joi, 23 decembrie 1976

NATE

Taman când Nate e în toiul băii, săpunindu-şi ciolanele lungi ale gambei, Elizabeth deschide uşa şi intră fără să bată. Închide capacul veceului şi se aşază pe el, ghemuindu-se în față, cu coatele pe genunchii acoperiți de fusta neagră. Vrea să-i arate un lucru pe care l-a cumpărat pentru Nancy ca dar de Crăciun. E o mică trusă cu farduri de scenă; a achiziționat-o de la Malabar, făcând o călătorie specială pentru asta. Conține câteva tuburi cu machiaj, nişte sânge artificial, vreo două mustăți şi câteva perechi de sprâncene în ton. Nancy o să fie încântată, zice Elizabeth, iar Nate ştie că-i aşa. Ea are totdeauna darul să aleagă cadouri potrivite pentru fete. El, unul, trebuie să le întrebe ce vor.

Elizabeth stând pe toaletă în unghi drept față de umărul lui stâng îi dă o stare de nervozitate. E nevoit să-şi întoarcă mereu capul, pe când ea îl vede aproape în întregime – gol, expus – fără să facă vreun efort. E conştient de broboanele de săpun, de particulele cenuşii, fărâme din propria-i piele

ce maculează apa. Îşi freacă viguros braţele cu o lufă, aspră pe piele ca o limbă de tigru. Lufa e a lui; le cumpără de la un mic magazin de pe Bathhurst, unde se vând numai bureţi naturali; nu e un butic dintre acelea cu articole de baie, ci unul soios, fără farafastâcuri, ce-ţi dă impresia de materie primă. Un mic importator. Lui Nate îi place să intre în acest magazin, să-şi aleagă noul burete din grămezile ce zac pe tejghea. Se vede pe el însuşi în apa turcoaz, cu un cuţit între dinţi, tăind buretele brut de pe rocile de coral, ieşind la suprafaţă cu răsuflarea tăiată, azvârlindu-l peste umăr în barca ancorată. Lupta faţă în faţă cu un calamar gigant, un tentacul retezat, apoi altul. Niciun alt gând afară de a se elibera. Nouri de cerneală întunecând apa, crestături în jurul picioarelor lui. Cuţitul înfipt chiar între ochii fiarei.

Lui Elizabeth nu-i plac lufele lui. Zice că asta e din cauză că nu catadicseşte să le clătească şi să le zvânte între momentele când face baie, aşa că mucegăiesc. Nu înţelege că, dacă ar păstra o lufă la infinit, ar fi privat de plăcerea de a se duce la magazinaşul acela să cumpere alta.

Când a deschis uşa, a făcut curent. Nate scoate dopul şi iese din cadă, cu un prosop în jurul coapselor, simţindu-se ca un idiot.

În picioare, în încăperea fără îndoială prea mică pentru ei doi, se aşteaptă ca ea să plece. Însă Elizabeth îşi mută genunchii la perete şi îl întreabă:

— Unde te duci?

— De unde ştii că mă duc undeva? zice el.

Ea zâmbeşte. Mai aproape de stilul ei, sinele ei de mai demult; sinele care, la fel ca al lui, îmbătrâneşte.

— Păi, faci baie.

Ea îşi sprijină bărbia pe degetele încrucişate şi ridică privirile spre el. Poziţia aceea de nimfă pe-o frunză de nufăr. Îşi înfăşoară prosopul şi îl fixează peste abdomen.

— Mă duc la o petrecere, zice el. La o petrecere de Crăciun.

— La Martha?

— De unde ştii?

N-a vrut să-i spună; nu c-ar avea ceva de ascuns. Nu conteneşte să se minuneze de capacitatea ei de-a afla despre ceea ce face el, fără măcar să pară interesată.

— M-a invitat.

— Ooo, face el.

Ar fi trebuit să-şi dea seama că Martha ar considera potrivit s-o invite pe Elizabeth. Îşi încrucişează braţele la piept; în mod normal, s-ar da cu deodorantul Arrid Extra Dry la subsuori, dar nu poate cu ea acolo. Simte cum îi cad colţurile gurii.

— Nu fi aşa disperat, zice ea. Nu merg.

— S-a terminat totul, ştii, zice el, simţind că n-are nicio obligaţie morală să-i spună, dar totuşi o face.

— Ştiu, zice ea. Am aflat multe. Mă sună la birou.

Lui Nate i-a displăcut totdeauna că ele stau de vorbă despre el, pe la spate. Elizabeth a fost cea care a început. O invitase pe Martha la masă, la începuturi; ca să-i explice, a zis ea, ca să clarifice lucrurile. Prima dată, Martha i se plânsese lui Nate, dar totuşi se dusese. „De ce să nu fiu prietenoasă?" a zis Elizabeth. „Nu e ca şi cum aş fi nevasta geloasă. Nu prea am dreptul să fiu." A râs încetişor, cu râsul ei catifelat care îl fermecase pe vremuri. „Ne-am putea comporta foarte bine ca nişte adulţi."

„Despre ce-ai vorbit?" a întrebat-o Nate pe Martha după aceea. „Despre tine", a zis ea. „Ce anume?" „Despre cine e posesoarea", a spus Martha. „Ne-am dat seama că, de fapt, Elizabeth e cea care te deţine, dar eu am nenorocitul de privilegiu de o noapte pe săptămână." „Nu cred că Elizabeth ar spune una ca asta", a zis Nate. „Nu", a zis Martha. „Ai dreptate, n-ar spune una ca asta. E al naibii de discretă. Să

zicem că *mi-a dat de înțeles.* S-ar putea s-o gândească, dar cea care are curajul s-o spună sunt eu. Gură spurcată, de babă."

Nate voise să-i spună Marthei să nu se umilească, dar ştia că ea nu simte că s-ar înjosi. Considera c-a spus ce gândeşte. Ea se vedea ca fiind cu picioarele pe pământ, cinstită, iar pe Nate şi pe Elizabeth ca fiind nişte ipocriți depăşiți de situație. Doar că-i spunea ce gândeşte numai lui Nate; niciodată lui Elizabeth.

De data asta, Nate nu vrea să ştie ce-şi spun ele în conversațiile acelea telefonice de la birou. Nici el nu are chef să meargă la petrecerea Marthei, dar simte că ar trebui s-o facă. Prezența lui are menirea să demonstreze că mai pot fi prieteni. Aşa i-a spus Martha la telefon. Nu c-ar vrea să rămână prieten cu ea, dar crede c-ar trebui să-şi dorească asta. Vrea să fie cât se poate de drăguț şi de blând. N-o să stea mult, o să-şi facă doar apariția, o să facă un gest, o să-şi azvârle umbra pe perete.

— Mi s-a părut în regulă, zice Nate, prea defensiv. Atunci când m-a invitat.

— Nu-ți face iluzii, zice Elizabeth.

E una dintre axiomele ei faptul că Nate îşi face mereu iluzii. Îşi duce mâinile la spate acolo, pe scaunul de la toaletă, şi se sprijină de perete, ceea ce-o face să-şi etaleze sânii. O fi vreo invitație, oare e posibil? Nate refuză să creadă asta. Întoarce imediat capul, certându-se pe el însuşi în oglindă.

— Mă întorc în jur de zece, zice el.

— Cred şi eu, zice Elizabeth. Nu prea eşti popular în cartierul ăla, ştii?

Ştii. Ceea ce înseamnă totdeauna că nu ştie. Amândouă au această impresie: aluziile constante că există destule pe care el le ignoră, lucruri importante ce i-au scăpat, iar ele, cu percepția lor mai fină, se prind totdeauna.

Elizabeth se ridică, îl atinge în treacăt, ia lufa de unde a lăsat-o el să zacă, în cadă, şi o stoarce.

— Ai grijă de tine, zice ea.

Iese din baie, cu cutia cu mustăți false în brațe.

Martha a făcut un bol mare de lichior de ouă. Tronează pe masa din sufragerie, alături de sticle de scotch şi de rachiu, de cocktailuri, de găletuşa cu gheață. Deasupra mesei atârnă un lampion roşu, din hârtie plisată, sub formă de clopot. Nate dă cu capul în el, când se ridică cu paharul cu scotch. Dacă are poftă de ouă, le fierbe. Vrea totdeauna să ştie exact ce bea.

Martha poartă o rochie lungă, dintr-un material sintetic, roşie, în ton cu lampionul. Decolteul e prea lung; îi face umerii chiar mai largi decât îi are. Nate n-a mai văzut rochia asta. E agățată cu unul dintre brațele ei goale de bărbatul ce-i stă alături. Se uită în sus la el, vorbindu-i, zâmbindu-i. Afară de faptul că l-a salutat, l-a ignorat pe Nate, până acum. Noul bărbat e blond spălăcit, mai scund decât Nate, cu o burtică în expansiune pe sub vesta costumului din trei piese.

Nate îi ştie pe câțiva dintre cei de acolo, reminiscențe din viața lui de mai demult. Vreo două recepționere şi secretare legale, doi sau trei bărbați care veniseră în firmă cam când se angajase şi el. Cineva îl bate cu mâna pe umăr.

— Nate. Cum mai merge treaba? Paul Callaghan, pe vremuri rival, acum afişând un aer de superioritate. Tot cu cioplitul?

— Destul de bine, zice Nate.

— Probabil că eşti mai deştept decât noi toți, zice Paul. Ai luat-o mai uşor. Fără să rişti atacuri de cord la patruzeci de ani.

Se depărtează plutind pe lângă Nate, zâmbind deja altcuiva.

Nate stă de vorbă cu o fată într-o rochie albă. N-a mai văzut-o până acum, cu toate că ea pretinde că l-a cunoscut la una dintre petrecerile Marthei, cu doi ani în urmă. Îi povesteşte lui Nate despre serviciul ei. Face modele din plastic, reprezentând vaci Holstein, şi le vinde crescătorilor şi negustorilor de vite. Vacile trebuie să fie făcute în mărime naturală şi în detaliu. Speră să treacă la pictarea de portrete individuale ale vacilor, pentru care ar câştiga mai mulți bani. Îl întreabă pe Nate ce zodie e.

Nate ştie că ar trebui să plece de la petrecere. Şi-a făcut datoria. Dar fata îl apucă de mână şi se apleacă asupra palmei sale, mijind ochii la linia vieții. Îi vede de aproape un pic din partea din față a rochiei. Percepe indiferent peisajul acesta comprimat. Nu se prea pricepe la întâlniri spontane.

Se apropie Martha, chiar lângă urechea lui. Vrea să aibă o vorbă cu el, zice. Îl apucă de cealaltă mână, iar el se lasă condus din living, pe hol, până în dormitor. Pe pat sunt haine îngrămădite.

— Eşti dezgustător, zice Martha. Mă faci să vomit.

Nate clipeşte, aplecându-şi capul spre ea, de parcă asta îl va ajuta să înțeleagă mai bine. Martha îi dă un pumn în față, apoi începe să-i tragă şuturi în fluierele picioarelor. O împiedică poala lungă a rochiei, aşa că îl loveşte puternic în burtă, în coaste. Nate o apucă de brațe şi o strânge la piept. Acum plânge. Ar putea s-o arunce în pat, s-o înfăşoare în haine ca să stea liniştită, apoi să încerece să afle cu ce i-a greşit.

— Ce-am făcut? o întreabă el.

— Să te dai la ea la petrecerea mea, în fața mea... Mereu încerci să mă umileşti, zice Martha, în rafale. Ştii ce? Ți-a ieşit.

— Nu m-am dat la ea, zice Nate. Am vorbit despre vacile de plastic.

— Habar n-ai ce-nseamnă să fii părăsit, zice Martha.

Nate slăbeşte strânsoarea. Martha se dă un pas îndărăt, ia iute un şervețel de pe noptieră şi se şterge pe față.

— Ce-ar fi să simți şi tu ceva, măcar o clipă?

În uşă, se iveşte chipul noului bărbat, se retrage, apare din nou.

— Vă întrerup? zice el.

— Da, face Martha brutal.

— Tocmai plecam, zice Nate.

Cotrobăie printre paltoane, printre blănuri şi tuiduri, după haina lui.

— E în debaraua de pe hol, îi spune Martha. Bănuiesc că ştii unde.

Din cauza zăpezii, Nate n-a venit cu bicicleta. Stația de metrou e la cinci cvartale depărtare, însă el se bucură, pentru că îşi doreşte să meargă pe jos. Începe să simtă durere în sprânceana dreaptă, acolo unde l-a lovit Martha. O fi o rană deschisă? Avea inel pe deget. Nu durerea îl deranjează, ci faptul că Elizabeth o să se uite la el semnificativ.

N-apucă să ajungă pe la mijlocul cvartalului, când o aude pe Martha îndărătul lui.

— Nate! Opreşte-te!

Se întoarce. O vede alergând, alunecând spre el cu pantofii ei aurii, cu rochia roşie, lungă, fără palton. Surâzând fericită, cu ochii scânteietori.

— Tocmai am luat toate pastilele din dulăpiorul din baie, zice ea. Şaizeci şi două de aspirine cu codeină, douăzeci şi patru de valium. M-am gândit că ți-ai dori să-ți iei la revedere de la mine.

— Ce prostie, Martha, zice Nate. Chiar ai făcut-o?

— Stai un pic şi-ai să te convingi, zice ea râzând. Aşteaptă până la cinci dimineața, când va trebui să vezi cadavrul. La

naiba, mă poți căra cu căruciorul în pivnița aia a ta. Mă poți lăcui. N-am să te mai deranjez cu pretențiile mele.

Bărbatul în costum din trei piese îşi croieşte drum pe urmele Marthei.

— Martha, strigă el uşor arțăgos, de parcă ar chema o pisică fugită de-acasă.

— Zice c-a luat toate pilulele din baie, îi spune Nate.

— Păi, am văzut-o ducându-se acolo. Ce-a apucat-o? îl întreabă noul bărbat pe Nate.

— Nu mai vorbiți despre mine de parcă aş fi un *obiect,* zice Martha.

Se clatină uşor. Nate se dezbracă de jacheta lui şi i-o întinde.

— Ia-o, zice el.

— N-am nevoie, zice Martha.

Începe din nou să plângă.

— Va trebui s-o ducem la spital, zice Nate.

E obişnuit cu procedura, a trecut prin ea cu fetele. Pastile de naftalină, aspirine pentru copii, anticoncepționalele lui Elizabeth.

— Nu merg, suspină Martha. Vreau să mor.

— Am putea merge cu maşina mea, zice bărbatul cel nou. E pe alee.

Nate o apucă pe Martha de subsuori. Păşeşte şchiopătând. Începe s-o târască spre maşina bărbatului, nouă şi ea, un Torino bleumarin. Îi scapă un pantof din picior, iar bărbatul cel nou i-l ridică şi îi urmează cu el în mână, ținându-l ca pe un trofeu într-o paradă sportivă sau ca într-o procesiune religioasă.

— Dă-mi rahatul ăla de pantof, zice Martha, în maşină.

Îşi închide catarama pantofului, apoi îşi aranjează părul în oglinda retrovizoare. Bărbatul cel nou şofează; Nate stă pe bancheta din spate, cu Martha, ca s-o împedice, după cum a zis bărbatul cel nou, „să facă ceva”. Când ajung la primiri

urgențe de la Spitalul Municipal Toronto, ea pare destul de veselă.

— Nu mă puteți obliga să intru, îi spune ea lui Nate.

— O să mergi pe picioarele tale, dacă nu, o să te târâm cu de-a sila, îi spune el. Chiar ai luat pastilele alea?

— Ghiceşte, zice ea. Doar te pricepi atât de bine la psihologia feminină. Ghiceşte!

Însă păşeşte susținută de ei fără să mai protesteze.

Îi lasă să-i explice asistentei de la primiri urgențe totul despre pastile. Nate îi spune că nu ştie dacă le luase sau nu.

— Ați verificat flacoanele? zice asistenta. Erau goale?

Nu s-au uitat la flacoane, o informează Nate. S-au grăbit prea tare.

— De fapt, n-a fost decât o glumă, zice Martha. Au băut. E spiritul Crăciunului; s-au gândit c-ar fi amuzant să mă care aici şi să-mi golească stomacul.

Asistenta şovăie, uitându-se când la Nate, când la bărbatul cel nou.

— Nu simți mirosul de băutură? zice Martha. Nu sunt aşa, decât când se îmbată. Nu vezi că s-au bătut?

Asistenta se uită scrutător la ochiul umflat al lui Nate.

— Aşa e? întreabă ea.

— M-au forțat, zice Martha. Doar vezi urmele de degete pe brațele mele. Arăt eu asemenea cuiva care tocmai a înghițit un flacon de pastile? Îşi întinde brațele goale. Vrei să vezi că pot merge în linie dreaptă?

Marți, 28 decembrie 1976

LESJE

Lesje se postează la coada din fața casei magazinului de băuturi. S-a scurs ceva vreme de când o întrebau de certificatul de naştere, însă o trec şi acum fiorii. Ori de câte ori i se cere să prezinte vreun document, să demonstreze că e cine e, este convinsă că au să-i găsească ceva în neregulă sau că o să apară numele altcuiva pe el. Cel mai rău lucru ce i s-a întâmplat a fost pronunția greşită a numelui, urmată de privirea aceea care spune: credeam că eşti una dintre noi, dar se vede că nu.

Cumpără o sticlă de vin, ca să sărbătorească întoarcerea lui William, ceea ce se va întâmpla chiar în seara aceasta. William e la London, Ontario, să-şi petreacă Crăciunul cu familia lui. Era imposibil, desigur (Categoric! Ea e de acord!), să-l fi însoțit. Anul trecut această despărțire a lor părea o conspirație, amândoi luând peste picior puritanismul, xenofobia şi îngustimea minții familiilor lor. Anul acesta, pare trădare.

Nu că ar fi putut merge cu el, chiar dacă ar fi fost invitată. O aşteptau părinții acasă la ei pentru masa de Crăciun, iar ea îşi făcuse datoria, la fel ca în fiecare an. Cum să-i lipsească de singura fiică, de singurul copil, pe ei, care renunțaseră la întreaga pleiadă de surori, frați, unchi, mătuşi, veri primari şi de gradul doi, toate astea, se subînțelege, de dragul ei?

Casa părinților nu e nici prea la nord, ca să impresioneze, aşa, ca locuințele mătuşilor, nici prea la sud, să fie demodată, ca a bunicilor. Fraților mamei sale le mergea bine în domeniul imobiliar, fratele tatălui său se căsătorise într-un magazin de porțelanuri. Părinții ei porniseră spre nord,

însă se împotmoliseră la jumătatea drumului, pe o stradă indescriptibilă, la sud de St. Clair. Era ca şi cum dorinţa lor de transformare şi de schimbare încremenise într-un singur fapt, căsătoria. Nu mai aveau de ce să năzuiască la un garaj cu două maşini.

Tatăl ei nu posedă acel instinct feroce pentru afaceri, sau, o fi, oare, pentru supravieţuire?, presupus caracteristic evreilor; care îl îmboldise pe bunicul ei să umble din casă în casă, să cumpere vechituri; şi care o gratulase pe bunica ei cu şase copci în cap, apărându-şi vestibulul magazinului cu de toate, împotriva unui tânăr cu o rangă de fier. *Cum te-ntorci un pic, cum te fură de-ţi merg fulgii. Cu excepţia copiilor chinezi. Pe ăştia nu e nevoie să-i urmăreşti.* Tatăl lui Lesje s-a pricopsit cu situaţia lui modestă de acum, de posesor al unui televizor color şi al unui Chevrolet la mâna a doua, datorită hainelor de blană purtate, a gumei de mestecat şi a acadelelor uriaşe, două la un penny – bănuţi economisiţi cu parcimonie. A fost el recunoscător? Nu. S-a-nsurat cu o *shiksa*[24] şi încă de cea mai joasă speţă. (La fel ca Lesje.)

Era proprietarul unei afaceri cu rochii, e-adevărat, dar fără tragere de inimă: mama lui aproape că l-a forţat să intre în asta, după ce-i murise tatăl. *Rochiţe Micuţa Nell,* aşa se numeşte acum; mai demult era *Tinker Bell.* Bunica ei a avut cândva un partener care luase aceste nume din cărţile pe care le citise. Rochiile sunt pentru fetiţe; Lesje crescuse cu ele urându-le din tot sufletul. Pentru ea, lux nu însemna pichetul şi guleraşele de dantelă din colecţia Micuţa Nell, ci jeanşii şi tricourile pe care le purtau celelalte fete.

Micuţa Nell nu prosperă, dar nici nu intră în faliment. Nici măcar nu-şi produce rochiile; se fac la Montreal. Magazinul le distribuie doar. Există, pur şi simplu, la fel ca tatăl ei; şi,

---

[24] Termen adesea denigrator, care denumeşte o fată sau o femeie care nu este evreică (n. red.).

la fel ca el, metodele prin care supraviețuieşte sunt o enigmă pentru ea.

S-a aşezat la masa acoperită cu fața de masă de in pentru zile bune a mamei sale, uitându-se cu o anumită tristețe la el cum îngurgita curcanul cu sos de merişoare, piureul de cartofi, plăcinta cu carne tocată, nelipsită de la o sărbătoare religioasă de care tatăl său n-ar fi ținut niciodată cont, într-un curs firesc al lucrurilor, şi pe care mama ei avea s-o respecte, paisprezece ani mai târziu. De Crăciun, mâncau totdeauna mâncare canadiană. O capitulare, asta era curcanul ăla; sau, poate, încă o dovadă de neutralitate pentru amândoi. În fiecare an, îşi mestecau calea prin cina asta, vrând să dovedească una sau alta. Pe undeva, un set de veri se refăceau după Hanuka, altul se pregătea să cânte şi să interpreteze dansurile ucrainene pe care le învățaseră în tabăra de vară. Mama lui Lesje, în bucătărie, turnând sosul dens pe bucățile de plăcintă cu carne tocată, pufăia cu un stoicism tăcut. E unul dintre lucrurile ce se petrec an de an.

N-avea cum să-l invite pe William la această masă sau, măcar, în această casă. Să nu-l iriți pe tatăl tău, zicea mama. Ştiu că tinerii sunt altfel acum, dar el încă te consideră fetița lui. Ai impresia că nu ştie că trăieşti cu cineva? Ştie. Numai că nu vrea să ştie. „Cum merge treaba cu oasele?" a întrebat-o tatăl ei, făcând veşnica lui glumă, ca să arate, în felul lui, că s-a împăcat cu gândul că are o asemenea slujbă. „Minunat", i-a spus ea.

Nu a înțeles cum de o fată drăguță poate fi atrasă să se târască prin noroi, scotocind după ciolane îngropate. După primul an la universitate, a întrebat-o ce vrea să se facă. Poate, profesoară? „Paleontolog", i-a răspuns ea. Pauză. „Aşadar, din ce-ai să-ți câştigi existența?"

Bunica ei ucraineană o voise stewardesă. Bunica ei evreică o voise avocat şi, dacă se putea, să se căsătorească tot cu

un avocat. Tatăl ei voia să facă ceva potrivit cu ea însăşi. Mama ei o voia fericită.

Lesje se îndoieşte în legătură cu alegerea vinului, având în vedere că William e un cunoscător. Tinde să fie condescendent. Odată refuzase o sticlă într-un restaurant, iar Lesje şi-a zis: De când aşteaptă el ocazia asta. A scotocit în gunoi după sticla pe care o băuseră amândoi în seara de dinainte să plece şi a copiat eticheta. El fusese cel care o alesese. Dacă strâmbă din nas, o să-i zică. Dar gândul n-o amuză deloc.

Îl vede pe Nate Schoenhof în faţa ei, la coadă. Simte cum i se accelerează respiraţia; brusc, o năpădeşte iar curiozitatea. A fost invizibil vreme de o lună şi jumătate, nu l-a mai văzut nici măcar aşteptând-o pe Elizabeth la Muzeu. Un timp, s-a simţit, dacă nu respinsă, cel puţin dezamăgită, de parcă se uita la un film şi proiectorul se stricase la jumătate. Acum simte că trebuie să-i pună nişte întrebări. Îi rosteşte numele, dar el n-o aude, iar ea nu poate să iasă de la coadă să-l tragă de mânecă. Însă bărbatul din spatele lui observă şi îl înghionteşte în locul ei. Se întoarce.

O aşteaptă la uşă.

— Te conduc acasă, zice el.

Pornesc, fiecare cu sticla lui. S-a făcut întuneric, iar zăpada continuă să cadă în aglomerări de fulgi plutitori, neagitaţi de vânt, aerul e umed, sub picioare se simte trotuarul moale, ca terciul. Nu e frig. Nate coteşte pe o stradă lăturalnică, iar Lesje îl urmează, cu toate că ştie că nu e în drumul ei – merg spre est, nu spre sud, cum ar trebui. Poate a uitat unde locuieşte ea.

Îl întreabă dacă a petrecut frumos Crăciunul. Groaznic, zice el. Dar ea?

— Oribil, zice ea.

Râd amândoi, un pic. Îi e greu să-i spună cât sau de ce a fost atât de rău.

— Mă scoate din sărite, zice ea. Niciodată nu mi-a plăcut.

— Pe vremuri, îmi plăcea, zice el. Când eram copil, mă tot gândeam că are să se întâmple ceva miraculos; ceva la care nu mă aşteptam.

— Şi s-a întâmplat vreodată? întreabă ea.

— Nu, zice el. Reflectează un minut. Odată, chiar mi-am dorit o mitralieră. Mama m-a refuzat categoric. Zicea că e o jucărie imorală, de ce-aş fi vrut să mă joc de-a uciderea oamenilor, era şi-aşa destulă cruzime în lume etc. etc. Numai că, ce să vezi, în dimineața de Crăciun, era acolo, sub pom.

— Păi, n-a fost o minune?

— Nu, zice Nate. Nu mi-o mai doream.

— Fetelor tale le place Crăciunul? îl întreabă Lesje.

Nate zice că aşa crede. Le plăcea mai mult când erau prea mici să-şi dea seama ce era cu cadourile, pe când mergeau în patru labe, printre hârtii.

Lesje observă că are un ochi umflat şi vânăt, din cauza a ceea ce pare a fi o tăietură în curs de vindecare, aflată deasupra. Nu vrea să-l întrebe ce s-a întâmplat – pare un lucru prea personal – dar totuşi o face.

El se opreşte, se uită la ea trist.

— M-a lovit cineva, zice el.

— Mă gândeam c-ai să-mi spui că te-ai izbit de uşă, zice Lesje. Te-ai bătut?

— Nu, eu n-am dat, zice el. M-a lovit o femeie.

Lesje nu-şi găseşte un cuvânt potrivit, aşa că tace. De ce-ar lovi cineva un bărbat ca el?

— Nu e vorba de Elizabeth, zice Nate. Ea n-a lovit pe nimeni fizic. A fost altcineva. Cred c-a avut toate motivele.

O lasă să intre, o lasă să asculte totul. Nu e sigură că-şi doreşte să audă. În ciuda acestui lucru, mâna ei se înalță,

atrasă de rana lui misterioasă, îi atinge fruntea. Îşi vede mănuşa mov cu dungi albe conturându-i-se pe pielea lui.

Se opreşte, îşi coboară privirile spre ea, clipind, ca şi cum nu i-ar veni să creadă că ea a făcut un asemenea gest. O să izbucnească în plâns? Nu. Se dăruieşte, i se dăruieşte, fără să scoată un cuvânt. Ia-mă! Poate ştii să faci ceva cu mine. Ea se luminează: asta era ce aştepta din partea lui, încă de la primul telefon.

— Nu e cinstit, zice.

Lesje nu-şi dă seama ce vrea el să zică. Îşi deschide braţele. El o cuprinde cu o mână; în cealaltă, ţine punga de hârtie. Sticla ei de vin cade pe trotuar, cu un zgomot înfundat, în zăpadă. În timp ce se depărtează, îşi aduce aminte şi se întoarce, aşteptându-se s-o vadă spartă, înroşind neaua dimprejur; prea târziu să se întoarcă să ia alta. Dar e intactă şi brusc se simte foarte norocoasă.

PARTEA A TREIA

Luni, 3 ianuarie 1977

ELIZABETH

E 3 ianuarie. Elizabeth stă pe canapeaua trandafirie, alunecoasă, din salonul tuşicii ei, Muriel, care e chiar un salon, nu o cameră de zi. E un salon, datorită păianjenului şi a muştei[25]. Nu e o cameră de zi, pentru că tuşica Muriel nu poate fi numită diurnă.

Tuşica Muriel e păianjenul şi musca, deopotrivă, sugaciul de lichid vital şi carcasa goală. Cândva, nu era decât păianjenul, iar unchiul Teddy era musca, însă de când a murit el, tuşica Muriel a preluat ambele roluri. Elizabeth nici măcar nu e foarte sigură că unchiul Teddy a murit cu adevărat. Poate îl ține tuşica Muriel într-un cufăr undeva, în pod, prins în urzeala unor fețe de masă ecru, din dantelă, paralizat, dar încă viu. Se duce acolo, din când în când, ca să-i dea să guste ceva. Tuşica Muriel, atât de palpabil ne-mătuşică. Nu există nimic diminutival în tuşica Muriel.

Elizabeth ştie că părerea ei despre tuşica Muriel e exagerată şi neprietenoasă. Asemenea căpcăuni nu există. Oricare-ar fi situația. În fața ei stă tuşica Muriel, lăbărțată ca viața, torsul amplu încastrat în corset elastic, cu întăriturі de plastic, jerseul rochiei frumos croite, de un albastru blând, mulându-se pe coapsele de jucător de fotbal, cu ochii ei ca două fărâme de pietriş, reci şi opaci, îndreptați spre Elizabeth, sesizând, Elizabeth o ştie, fiecare amănunt discutabil din felul cum arată. Părul (prea lung, prea lălău), jerseul (putea să-şi pună o rochie), absența stratului de ruj-

[25] „Păianjenul şi musca”, fabulă de Mary Howitt (1799–1888), publicată în anul 1828. În cultura populară engleză, primul vers a devenit un veritabil proverb: *„Vrei să intri în salonul meu?” a spus păianjenul către muscă* (n. red.).

şi-pudră pe faţă, toate, toate acestea nu sunt în regulă. Tuşica Muriel e mulţumită de nepotrivire.

Nu e decât o bătrânică neprietenoasă, îşi zice Elizabeth, încercând să-i acorde o scuză. Dar, oare, de ce? De ce e neprietenoasă? Elizabeth e conştientă de felul în care ar putea ea gândi. A citit reviste şi cărţi, cunoaşte tendinţele. Tuşicii Muriel i s-au pus multe piedici în tinereţe. A avut un tată dominator care a oprit-o să se ducă la colegiu, pentru că şcoala era doar pentru băieţi. A fost forţată să brodeze (auzi, să brodeze! cu mâinile ei butucănoase!), tortură pe care i-a impus-o mai târziu şi lui Elizabeth, care s-a dovedit a fi, într-un fel, mai pricepută şi al cărei şervet de ceai din broderie spartă, cu noduri roz, franţuzeşti, zace încă împăturit într-un cufăr din debara, dovadă a iscusinţei sale. Tuşica Muriel avea o personalitate puternică, o minte ascuţită şi nu era frumuşică, motiv pentru care societatea patriarhală a pedepsit-o. Toate acestea sunt adevărate.

Numai că Elizabeth o poate ierta pe tuşica Muriel doar teoretic. Având în vedere că trecuse prin suferinţe, de ce-a considerat de cuviinţă să le transfere celorlalţi, ori de câte ori prindea ocazia? Elizabeth se vede încă, la doisprezece ani, zvârcolindu-se în pat din cauza crampelor primei menstruaţii, îngreţoşată de durere, cu tuşica Muriel aplecată asupra ei ţinând în mână flaconul cu aspirine astfel încât să nu ajungă la el. *Asta-i pedeapsa lui Dumnezeu.* Nu i-a spus niciodată de ce. În opinia lui Elizabeth, nicio carieră nu i-ar fi ostoit tuşicii Muriel pofta distructivă. Ar fi trebuit să fie trimisă la armată. N-ar fi fost fericită decât într-un tanc, cu casca în cap, cu mănuşi şi cu o armă îndreptată spre ceva, n-are importanţă ce.

Aşa că oare ce-o căuta Elizabeth aici? Mai mult, de ce şi-a adus şi copilele cu ea? Să le expună la atâta răutate. Stau alături, cuminţi, cu şosete albe, trei sferturi şi blugi pe care nu i-ar fi purtat cu plăcere în nicio altă circumstanţă, cu

gurițele închise cu grijă, cu părul strâns la spate în agrafe bine fixate, cu mâinile în poală, holbându-se la tuşica Muriel, ca la o minune, la un mamut sau la un mastodont, să zicem, ca aceia de la Muzeu, recent descoperiți într-un aisberg.

Realitatea e că fetelor le place s-o viziteze pe tuşica Muriel. Le place casa ei mare, lemnăria lustruită, covoarele persane. Le plac micile sandviciuri fără coajă pe care tuşica Muriel li le pune dinainte, deşi nu ia decât unul fiecare; şi pianul măreț, pe care, însă, nu au voie să-l atingă. Când trăia unchiul Teddy, le dădea bănuți. Nu însă şi tuşica Muriel. Când propria-i mamă reuşise, până la urmă, să se facă scrum în ultima ei încăpere minusculă de pe Shuter Street, dându-şi foc la saltea cu o țigară căzută şi prea beată să-şi dea seama că ardea, tuşica Muriel a întocmit o listă după funeralii. Conținea toate lucruşoarele pe care i le împrumutase, i le dăduse sau i le donase. *Un bec de 60 de wați, de deasupra chiuvetei. O perdea albastră de duş. Un halat de casă Viyella. O zaharniță Wedgwood.* Cadouri din calicie şi gunoaie ciobite. Tuşica Muriel le voia înapoi.

Au simțit fumul şi-au spart uşa şi au scos-o de acolo, dar avea deja arsuri de gradul trei pe jumătate din corp. A mai trăit o săptămână în spital, întinsă pe salteaua umedă, cu medicamente şi cu mijloacele de apărare inutile ale trupului, celulele albe, scurgându-se peste cearşafuri. Cine ştie ce-şi amintea ea, dacă ştia cine era? Nu mă văzuse de zece ani, însă trebuie să fi avut o vagă idee că avusese două fiice. M-a lăsat s-o țin de mână, de cea stângă, care nu arsese, şi mi-am zis: Parcă e luna, luna nouă. O parte încă luminoasă.

Elizabeth a considerat-o totdeauna responsabilă pe tuşica Muriel pentru această moarte. La fel ca pentru altele, cum ar fi a surorii ei, de exemplu. Totuşi, iat-o aici. În parte,

pentru că e o snoabă, recunoaşte. Vrea să le arate fetelor că a crescut într-o casă cu gong la cină şi cu opt camere, nu într-una minusculă, stil vagon (deşi fermecătoare şi pe care reuşise s-o îmbunătăţească mult), unde locuiesc ele acum. De asemenea, tuşica Muriel e singura lor rudă apropiată în viaţă. Elizabeth simte că aşa stau lucrurile din cauză că tuşica Muriel fie le-a ucis, fie le-a alungat pe celelalte, dar n-are nicio importanţă. Ea reprezintă rădăcinile lor, rădăcina lor, rădăcina lor bătrână, întortocheată şi bolnavă. Alţi oameni, precum cei din Buffalo, au impresia că Toronto s-a schimbat, s-a scuturat de cerinţele legii puritane, a devenit şic şi liberal, dar Elizabeth ştie că nu-i aşa. În miezul lui, acolo unde ar trebui să fie inima, se afla doar tuşica Muriel.

A exilat-o pe tuşica Muriel de la Crăciun, zicând nu, până la urmă, acum patru ani, la masa întunecată, cu şase extensii, cu farfuriile de cristal aranjate simetric, cu murături şi cu sos de merişoare, cu faţa de masă de in şi cu inele de argint pentru şerveţele. Nate a refuzat să mai vină cu ea; din acest motiv. A zis că voia să se bucure de copiii lui şi de masă, că n-avea niciun rost să se ducă la tuşica Muriel, odată ce, la întoarcere, Elizabeth se prăbuşea în pat cu dureri de cap. O dată, în 1971, vomitase într-un troian de zăpadă, în drum spre casă: curcan, sos de merişoare, lista de bunătăţi a tuşicii Muriel, capodoperele.

La început, nu i-a fost pe plac refuzul lui Nate, l-a interpretat ca pe o lipsă de susţinere. Dar el avusese dreptate, are dreptate. N-ar trebui să fie aici.

Tuşica Muriel îşi continuă monologul, direcţionat ostentativ spre copile dar, de fapt, spre Elizabeth. N-ar trebui să uite niciodată, zice ea, că bunicul lor a deţinut jumătate din Galt. *Stră-străbunicul, Guelph,* îşi zice Elizabeth. Până la urmă, probabil că tuşica Muriel începe să se senilizeze; sau, poate, această mitologie de familie e doar o mitologie, la

urma urmei, şi, ca orice istorie orală, detaliile sale suferă mutaţii. Totuşi, tuşica Muriel nu se corectează. Oricum, n-avea reputaţia unei persoane care se corectează vreodată. Acum zice că Toronto nu mai e ce-a fost şi, din acest punct de vedere, nici ţara nu mai e ca altădată. *The Pakis*[26] pun laba pe oraş, iar francezii, pe guvern. O vânzătoare (vrea să zică: fie străină, fie cu pielea închisă la culoare, fie cu accent, fie toate trei) fusese nepoliticoasă cu ea la Creeds, nu mai departe de miercurea trecută. Cât despre Creeds, s-a dus cu totul de râpă. Mai demult expuneau haine de blană în vitrine, iar acum, dansatoare din buric. Presupune că Elizabeth, cu atitudinea ei (vrea să zică: degenerată), crede că aşa e normal, însă ea, una, nu se va obişnui niciodată cu asta. E bătrână, îşi aminteşte de lucruri mai bune.

Elizabeth nu-şi dă seama care e mai rea, conversaţia aceasta sau cea de anul trecut, când tuşica Muriel le supusese pe fete unei povestiri despre greutăţile şi necazurile prin care trecuse în încercarea de a-i aduna pe toţi membrii familiei într-un cotlon al cimitirului Mount Pleasant. De-a lungul povestirii, nu făcea nicio distincţie între vii şi morţi, referindu-se la propria-i intrigă ca şi cum ar fi fost parte din ea, iar la ceilalţi ca fiindu-i oaspeţi la un picnic pe care îl organizase. Unchiul Teddy era deja la locul cuvenit, bineînţeles, însă mama şi sora lui Elizabeth au trebuit să fie mutate de la St. James, iar bunica ei, de la vechiul Necropolis. În ceea ce-l priveşte pe tatăl lui Elizabeth, nu s-a menţionat pe unde o fi hălăduind.

Elizabeth s-ar fi putut implica în aceste operaţiuni, dacă ar fi vrut, însă n-a avut puterea. Ştia de ce e în stare tuşica Muriel când i se puneau piedici. Dacă tuşica Muriel vrea să joace şah cu neamurile ei decedate, n-are decât. Din fericire,

---

[26] Termen peiorativ, folosit în general în Marea Britanie, Canada şi SUA, pentru a denumi persoane din zona sud-asiatică (n. red.).

erau toți în urne, nu în sicrie. Habar n-aveau ei, a zis tuşica Muriel, cât sunt de obraznici unii avocați şi unii administratori de cimitir. Bineînțeles, în zilele noastre, mulți dintre ei aveau accent străin. După care făcuse o prezentare a unei serii încâlcite de distribuiri funciare, referindu-se la schimbul de locuri de veci. Ultimul ei plan era să achiziționeze o mare suprafață de terenuri, pe care să le schimbe apoi pe un mausoleu. Elizabeth se abține s-o întrebe dacă tuşica Muriel şi-a rezervat şi ei un loc.

Pe când se duceau acasă cu taxiul, Nancy zice:

— E amuzantă.

Elizabeth nu s-a gândit niciodată astfel la tuşica Muriel. În ce sens, amuzantă, vrea ea să ştie.

— Păi, spune lucruri amuzante.

Iar Elizabeth îşi dă seama că, pentru ele, tuşica Muriel nu e decât o curiozitate. Le place să vină la ea, din aceleaşi motive pentru care le place să meargă la Muzeu. Nu le poate atinge, nu le poate face rău, nu ajung până la ele. N-o poate atinge şi răni decât pe Elizabeth. Din cauză că tuşica Muriel avusese, cândva, putere asupra ei, o va avea, cât de cât, pentru totdeauna. Elizabeth e om în toată firea în cea mai mare parte a vieții sale, însă când e cu tuşica Muriel se simte, încă, într-un sens, copil. În sensul de prizonieră, în sensul de oloagă, în sensul de nebună; tuşica Muriel, gardiana implacabilă.

Aşadar, se duce s-o viziteze din sfidare. Uite, am crescut. Merg pe două picioare, poate cam nesigur, însă nu m-ai vârât într-una dintre urnele alea ale tale, nu încă. Îmi trăiesc viața în pofida ta şi am să mi-o continui aşa. Şi, vezi, ele sunt copilele mele. Priveşte cât sunt de frumoase, de inteligente, de normale! Tu n-ai avut niciodată copii. Nu te poți atinge de ele. N-am să-ți permit aşa ceva.

Sâmbătă, 15 ianuarie 1977

LESJE

Lesje face ceva jalnic. Dacă cineva, vreuna dintre prietenele ei, Marianne, de exemplu, ar face acelaşi lucru şi i-ar spune despre asta, şi-ar zice în gând: jalnic. Sau chiar mizerabil. Foarte mizerabil. De ultimă speță, să ai o aventură cu un bărbat căsătorit, un bărbat căsătorit cu doi copii. Bărbații căsătoriți cu copii sunt proverbial mizerabili, cu poveştile lor triste, cu poftele lor ascunse şi evadările lor meschine. Şi mai mizerabil s-o faci într-un hotel, vrând-nevrând şi el la fel de mizerabil, odată ce Nate e, după cum spune, un pic cam lefter. Lesje nu se oferă să plătească ea cazarea. Cândva, demult, grupul ei de femei s-ar putea să fi strâmbat din nas la această abținere, dar există o limită.

Lesje nu se simte mizerabilă. Nu e sigură nici dacă Nate se simte sau nu aşa. Stă într-unul dintre fotolii (sunt două acolo, ambele în stil Danish Modern, ieftine, jerpelite la colțuri, în ton cu cuverturile albastre rărite, de pe patul încă neatins), spunându-i cât de groaznic se simte că sunt nevoiți să stea în hotelul acesta şi nu în altă parte. Acea altă parte pe care o invocă nu înseamnă alt hotel, mai acceptabil. Ci o câmpie, vara, o plajă pustie, sub razele calde ale soarelui, o colină împădurită străbătută de vânt.

Pe Lesje n-o deranjează hotelul, cu toate că huruitul aparatului de aer condiționat începe să-i ajungă la urechi. Revarsă aer fierbinte dens, mirosind a tapiserie şi a resturi de trabucuri, iar lor le-a fost imposibil să găsească butonul ca să-l oprească. Altfel s-ar fi simţit dacă hotelul ar fi fost o alegere; fiind o necesitate... Nu se pot duce în apartamentul lui Lesje, din cauza lui William, care nu era acasă când plecase ea, dar care-şi putea face apariția în orice clipă, dând cu ochii de bilețelul pe care Lesje îl proptise cu grijă pe masa de joc: *Mă întorc la 6.00.* Nu se pot duce nici la Nate, decât dacă Lesje îşi ia liber de la muncă, în timpul săptămânii. Lucrează în acelaşi interval orar cu Elizabeth, deşi ea are, poate, mai multă flexibilitate. Însă astăzi e sâmbătă, iar Elizabeth e acasă. Ca să nu mai vorbim de fete. Nate n-a vorbit despre ele, dar chiar şi aşa a reuşit să-i transmită lui Lesje că, deşi o respectă, o admiră şi o doreşte, pentru copilele lui ea reprezintă un lucru malefic, de care trebuie să le protejeze.

De aici şi hotelul din după-amiaza aceasta. Au venit cu metroul, odată ce niciunul nu posedă maşină. Asta exclude şi giugiulelile de pe străzile lăturalnice, lucru absolut necesar, după părerea lui Lesje, în stadiul preliminar. De fapt, s-au giugiulit pe străzile lăturalnice, dar n-a fost deloc confortabil: picioare înghețate în zloată, maşini trecând pe lângă ei, stropindu-i cu mocirlă, îmbrățişări peste paltoanele umflate. Însă fără pipăieli pe bancheta din față.

Lesje consideră pipăiala pe bancheta din față aproape esențială. Singurele alte aventuri pe care le-a mai avut au fost cu William, campion la pipăială, şi, înaintea lui, cu un geolog în anul patru de facultate, care, chiar şi pe vremea aceea, în 1970, avea o tunsoare marinărească. Niciuna dintre aventuri n-a fost realmente romantică; ambele s-au bazat pe interese mutuale, de un fel sau altul. E greu să găseşti bărbați care să fie atât de monomaniacali în legătură

cu specializările lor, ca ea. Există şi din aceştia, numai că ei tind să se combine cu genul casnic. După o zi de meditație asupra iraționalului şi a movilelor de pământ din permafrost, îşi puneau picioarele pe masă şi mâncau morcovi raşi şi salate de fructe cu bezele. Nu voiau să discute despre tibiile de megalozaur sau să se întrebe dacă pterozaurii aveau inimi cu trei sau cu patru cămăruțe, ceea ce îşi dorea ea să dezbată. Geologul fusese acceptabil; puteau ajunge la un compromis, stând de vorbă despre straturile rocilor. Se duceau în drumeții cu micile lor ciocănele şi seturi de scule şi ciopleau mostre din stânci; apoi mâncau sandviciuri cu jeleu şi se împerecheau la modul prietenesc, îndărătul pâlcurilor de sânziene şi de ciulini. I s-a părut plăcut, dar nu peste măsură. Încă are o colecție de fărâme de roci rămase de la această relație; privind în urmă, nu se simte cuprinsă de amărăciune. Era un băiat drăguț, dar nu a fost îndrăgostită de el. Ea nu e tocmai o paradigmă a modei, ştie foare bine, dar nu a putut niciodată să se îndrăgostească cu adevărat de un bărbat care zice „uau!”.

În privința lui William, ceea ce au în comun e interesul pentru extincție. Deşi ea se limitează la dinozauri. William o aplică în toate domeniile. Cu excepția gândacilor de bucătărie; s-a descoperit un gândac de bucătărie viu, într-un reactor nuclear. Următoarea epocă, după părerea lui William, va fi cea a insectelor. Asta îl înveseleşte foarte tare aproape de fiecare dată.

Lesje nu prea ştie ce înseamnă pentru ea *a te îndrăgosti*. Cândva, credea că e îndrăgostită de William, odată ce o deranja că n-o cere de nevastă. În ultima vreme, însă, a început să se îndoiască. Mai întâi, a privit cu plăcere relativa simplicitate, chiar goliciune, a vieţuirii lor împreună. Erau amândoi dăruiți muncii lor şi, se pare, îşi făceau cu uşurință pe plac, fără fricțiuni importante. Însă Nate a

schimbat lucrurile, l-a schimbat pe William. Ceea ce era altădată o absență sănătoasă a complicațiilor a devenit acum o lipsă jenantă a complexității. De exemplu, William s-ar fi repezit la ea imediat după ce-ar fi închis uşa. Nu şi Nate.

Stăteau de-o parte şi de alta a patului dublu, mare, ce se conturează, precum soarta, în mijlocul încăperii, fiecare cu câte o țigară, bând din paharele hotelului ce conțin scotch din ploscuța de buzunar a lui Nate, amestecat cu apă de la robinet. Se uită lung la pat, de parcă ar fi un golf fără fund, în vreme ce Nate îşi cere scuze, Lesje ascultă, îşi învăluie chipul cu mâna, fumul o face să mijească ochii. Nate nu-şi doreşte doar o aventură, zice el. Asta o emoționează pe Lesje; nu se gândeşte să-l întrebe ce-şi doreşte el. William n-a catadicsit niciodată să se explice.

Lesje simte că e în pragul a ceva crucial. Viața ei e pe cale să se schimbe: lucrurile nu vor mai fi ca până acum. Pereții hotelului, imprimați cu romburi verzui, se topesc, ea se mişcă prin aer liber, fără ninsoare, nepătat de gazele de eşapament, ci curat şi însorit; în zare se vede o scânteiere de apă. Ş-atunci, de ce nu-şi stinge Nate țigara strivind-o, nu se ridică şi n-o ia în brațe? Acum că o are aici, în încăperea asta mizerabilă?

În schimb, el nu face decât să-şi mai toarne un pahar şi să continue cu explicațiile. Ține să clarifice lucrurile încă de la început. Nu vrea ca Lesje să aibă impresia că strică un cămin. Ştie, fără îndoială, că Elizabeth a avut alți iubiți, ultimul fiind Chris. Elizabeth n-a ascuns-o niciodată. Pe Nate îl vede ca pe tatăl fetelor ei, nu ca pe un soț. Nu mai trăiesc împreună, adică nu se mai culcă de mai mulți ani, nu-şi mai aminteşte câți. Stau în aceeaşi casă din cauza copiilor. Niciunul dintre ei nu concepe să stea departe de fete. Aşa că, bineînțeles, Elizabeth nu va avea nimic de obiectat ca el să facă ceea ce Lesje îşi doreşte să facă odată!

Faptul că o menționează pe Elizabeth o descumpăneşte pe Lesje, care îşi dă seama că nu s-a gândit deloc la ea. Ar fi trebuit să se gândească la ea. Nu poți să dai buzna în viața altei femei şi să te faci stăpână pe soțul ei. Toate femeile din grupul acela erau de acord, măcar teoretic, în ceea ce priveşte caracterul condamnabil al unui asemenea comportament, deşi erau de părere că oamenii căsătoriți n-ar trebui consideraţi a fi proprietatea unuia şi a celuilalt, ci organisme vii, ce se dezvoltă independent. Ceea ce însemna că furtul unui bărbat era condamnabil, dar dezvoltarea personală era vrednică de laudă. Trebuie să ai atitudinea corectă şi să fii cinstit cu tine însuți. Complicațiile o descurajaseră pe Lesje; nu înțelegea de ce se pierdea atâta vreme cu ele. Dar pe vremea aceea, nu mai fusese într-o asemenea situație; acum, este.

Fără îndoială, nu vrea să joace rolul Celeilalte Femei, într-un triunghi amoros convențional, anost. Nu se simte cealaltă femeie; nu e linguşitoare sau prefăcută, nu poartă neglijeuri şi nici nu-şi vopseşte unghiile de la picioare. O fi crezând-o William exotică, dar, de fapt, nu e; e directă, îngustă şi fără farafastâcuri, un om de ştiință; nu o urzitoare, expertă în ademenirea soților. Dar Nate nu mai pare a fi soțul lui Elizabeth. Cu siguranță, familia lui e ceva externalizat; în sine însuşi, e necăsătorit, un actant liber. Iar Elizabeth, în consecință, nu e nevasta lui Nate, nu e nevastă deloc. Ci e văduvă, eventual a lui Chris, mişunând desperecheată şi purtându-şi jalea pe bulevardul toamnei, cu frunzele din arborii arcuiți pe deasupra căzând diafan în părul ei zburlit. Lesje o încredințează acestei imagini romantice îndoliate, o înrămează, după care uită de ea.

Cu William e altceva. Lui o să-i pese; cu siguranță o să-i pese, într-un fel sau altul. Numai că Lesje nu intenționează să-i spună, cel puțin, nu încă. Nate i-a dat de înțeles că, deşi Elizabeth va pune pecetea consimțământului asupra a

ceea ce face şi s-ar putea chiar să se bucure pentru el, odată ce sunt, într-un fel, prieteni buni, nu e momentul să-i spună. Elizabeth e pe cale să restabilească ordinea, nu chiar atât de repede cum i-ar plăcea lui, dar, cu siguranță, va îndrepta lucrurile. Îşi doreşte ca ea să-şi termine treaba, înainte să-i pună el în față altceva de reparat. Într-un fel, are legătură cu copiii.

Aşadar, dacă Nate are de gând să le protejeze pe Elizabeth şi pe fete, de Lesje, e şi ea îndreptățită să-l protejeze pe William de Nate. Se simte cuprinsă de duioşie față de William în momentul în care se gândeşte că are nevoie de protecție. Înainte, n-a avut niciodată nevoie. Acum, însă, reflectează la ceafa lui vulnerabilă, la fragilitatea adânciturii dintre clavicule, la jugularele lui, atât de periculos plasate sub piele, la imposibilitatea lui de a se bronza fără să se ardă, la ceara din urechi pe care el n-o vede, la gravitatea lui copilăroasă. Nu-şi doreşte nicicum să-l rănească pe William.

Nate îşi pune paharul jos, îşi striveşte țigara în scrumiera hotelului. A ajuns la capătul eticii. Cercetează cu privirea patul albastru, porneşte spre Lesje, îngenunchează în fața ei acolo, unde şade, pe fotoliul acela danez. Îi dă mâna de la gură la o parte, o sărută. N-a mai fost niciodată atinsă atât de blând. Stilul lui William e, mai degrabă, o hârjonealăadolescentină, conştientizează ea acum, iar geologul era mereu grăbit. Nate nu se grăbeşte. Sunt de două ore aici, iar ea e încă îmbrăcată.

O ridică, o pune în pat, se întinde alături de ea. O sărută iar, timid, îndelung. Apoi întreabă cât e ceasul. El n-are ceas. Lesje îi spune că e cinci şi treizeci de minute. Se ridică în capul oaselor. Lesje are simțământul că e cam urâtă. O fi din cauză că are dinții prea mari?

— Trebuie să sun acasă, zice el. Programasem să le duc pe fete la mama, la cină.

Ridică telefonul de pe masă şi formează. Firul îi trece lui Lesje peste piept.

— Bună, iubire, iar Lesje ştie că e Elizabeth. Am vrut doar să-ți spun c-am să le iau la şase, da?

Cuvintele „acasă”, „iubire” şi „mama” au tulburat-o pe Lesje. Îşi simte inima înconjurată de un vid ce se împrăştie; e ca şi cum ea n-ar exista. Când Nate pune receptorul jos, Lesje începe să plângă. O cuprinde în braţe, liniştind-o, mângâindu-i părul.

— Avem destul timp, iubire, zice el. Data viitoare o să fie mai bine.

Nu-mi zice aşa, îi vine ei să-i spună. Stă cu picioarele peste marginea patului, cu mâinile atârnând de la încheieturi, în vreme ce Nate aduce paltoanele, şi-l pune pe al lui, i-l ține pe al ei. Şi-ar dori s-o ducă la cină pe ea. La mama lui. Nu vrea să stea aici, singură, pe patul albastru, nici să meargă singură pe stradă, nici să se întoarcă în apartamentul ei unde va fi şi acolo singură, cu sau fără William. Vrea să-l tragă înapoi pe Nate, în pat cu ea. Nu crede că e vreme. Nu e vreme deloc, n-are să-l mai vadă vreodată, cu siguranță. Nu înțelege de ce-i bate inima atât de dureros, însetată de oxigen, în întunecimea acestui spațiu distopic. El o deposedează de ceva din ea însăşi. Dacă o iubeşte, de ce a fost exilată?

Sâmbătă, 15 ianuarie 1977

NATE

Dobitocule, şopteşte Nate. Nerodule. Escrocule. Citeşte editorialul din *The Globe and Mail* şi exclamă adesea asemenea cuvinte la aflarea ştirilor din ziare, numai că acum se referă la el însuşi. *Idiot.*

Se vede aplecat în fotoliul din camera de hotel, perorând despre scrupulele sale, în timp ce Lesje stă în partea cealaltă a încăperii, intangibilă, strălucitoare ca Luna nouă. Nu ştie de ce n-a vrut, de ce n-a putut. I-a fost frică. Nu vrea s-o rănească, asta e. Dar a rănit-o, oricum. Altfel, de ce-ar fi plâns?

Îi tremură încă mâinile. Din fericire i-a mai rămas ceva de băut în ploscuţă. Şi-o strecoară afară, pe sub jerseu, îngurgitează repede, apoi îşi aprinde o ţigară, ca să mascheze mirosul. Mama lui, femeie virtuoasă, nu bea. Nici nu fumează, însă Nate ştie care e nivelul cel mai de jos din sistemul de crime morale. Uneori, cumpără bere pentru el, însă la tării trage linia. Otrăvesc organismul.

Copiii sunt cu ea în bucătăria minusculă, stau pe tejghea şi se uită cum face piureul de cartofi. Îl face cu mâna; nu are mixer. Bate ouăle cu telul, la fel şi frişca. Una dintre primele amintiri cu mama lui e aceea a cotului ei, rotindu-se precum o morişcă de vânt din carne şi oase. Televizorul ei e alb-negru şi chiar mai primitiv decât al lui. Poartă şorţuri, din cele imprimate, cu bavetă.

Din pivniţa de dedesubt, se înalţă patosul copilăriei, îl devorează: acolo, jos, sunt mănuşa lui de baseball, trei perechi de adidaşi din piele crăpată rămaşi mici de el, patinele, jambierele, îmbălsămate cu grijă, în cufere. Cu toate că donează aproape totul, mama lui păstrează aceste obiecte ca pe moaşte, de parcă ar fi mort. Ca să fie cinstit, Nate trebuie să admită că, şi dacă n-o făcea mama lui, le-ar fi păstrat el însuşi, poate. Jambierele de portar, în orice caz.

A citit că portarii fac ulcer; aşa o fi. Nu era îndeajuns de solid să joace altceva, n-a avut greutatea necesară să contraatace. Îşi aminteşte anxietatea, atunci când toată lumea aştepta de la el să țâşnească în fața unui obuz de cauciuc îngheţat, călătorind cu viteza luminii; disperarea când rata. Însă i-a plăcut foarte mult. Era limpede: câştigai sau pierdeai, fără dubii. Când i-a spus asta lui Elizabeth, a fost de părere că e o copilărie. Propriile ei concepte asupra noțiunilor de a câştiga şi a pierde sunt mai cenuşii şi mai întortocheate. Oare, pentru că e femeie? Dar fetele lui au înțeles până acum; Nancy, în orice caz.

Îşi vede copilele pe deasupra ziarului, cu căpşoarele conturate alături de harta cu steluțe roşii marcând violările drepturilor civile din lumea întreagă. Lângă ea e un afiş nou care zice: O SCÂNTEIERE ŞI TE FACI SCRUM. Mama lui a adăugat abolirea energiei nucleare pe lunga sa listă de cruciade. Destul de ciudat, nu le critică deloc pe fete. Nici nu le spune să mănânce tot, gândindu-se la copiii morți de foame din Europa, din Asia sau din India. (Se vede pe el însuşi înfulecând vinovat coji de pâine, sub privirile albastre, binevoitoare, ale mamei sale.) Nu le întreabă dacă-şi economisesc alocațiile pentru Campania Bandajelor. Nu le târăşte după ea la Biserica Unitariană, cu interiorul ei nonconformist şi cu imnurile acelea idealiste despre Frăția Omului şi icoana unui negru micuț, alături de coşul de gunoi, acolo unde majoritatea bisericilor îl au pe Dumnezeu. Ultima oară când au luat cina cu mama lui, Nate aproape că s-a înecat cu un nap, când Nancy a început să spună un banc cu un newfie[27]. Însă mama lui chiar a râs. Le lasă pe fete să-i spună tot felul de bancuri: cu imbecili, cu Moby

[27] Termen colocvial pentru locuitorii din Newfoundland (n. tr.).

Dick şi multe altele de gust îndoielnic. „Ce e albastru şi plin de fursecuri şi muşte? O cercetaşă[28] moartă.”

Nate ar fi zis că nu e frumos să râzi de imbecili, de balene sau de cercetaşe: sunt cu toții folositori. Cu atât mai puțin, de locuitorii din Newfoundland. O fi pentru că Nancy şi Janet sunt fete şi, din acest motiv, nu se aşteaptă de la ele să ajungă la un înalt nivel de seriozitate, aşa cum se aştepta şi se aşteaptă încă, de la el? Sau, pur şi simplu, pentru că mama lui e acum bunică, iar ele îi sunt nepoate? În orice caz, le răsfață peste măsură. Le dă până şi bomboane. Deşi o iubeşte pentru asta, Nate se trezeşte că nu-i convine. Acum, o aude pe mama lui râzând, în timp ce prepară piureul. Ce bine-ar fi fost să fi râs şi cu el mai mult!

Totuşi, îi zâmbea. Fusese crescută în religia quakerilor, iar aceştia, după puținul pe care îl observase la ei, mai degrabă zâmbeau, decât râdeau. Nate nu prea ştie de ce-a trecut ea la unitarieni. Auzise că unitarianismul solicita scăderea orelor de lucru pentru creştinii în pericol de şomaj, însă mama lui nu era într-o asemenea situație. (Unde-i ajutorul pentru unitarienii la ananghie? se întreabă Nate. Aşa, ca el.)

Se străduieşte să nu discute despre teologie cu mama lui. Ea încă e convinsă că binele va ieşi victorios.

Totdeauna ea s-a folosit de război, ca exemplu, triumful virtuții, în ciuda faptului că lui îi ucisese tatăl. Nu-şi mai aminteşte bine dacă a fost înainte sau după moartea tatălui său când ea s-a apucat să lucreze cu jumătate de normă la spitalul veteranilor, unde e şi acum, şi unde oamenii fără picioare şi fără mâini, tineri pe vremea când începuse, îmbătrâneau odată cu ea şi deveneau, după spusele ei, din ce în ce mai amărâți, stingându-se unul câte unul, murind.

---

[28] În original, se referă la Girl Guides, organizație a fetelor între cinci şi şaptesprezece ani, implicate în activități de voluntariat, în călătorii, în camping şi în servicii comunitare (n. tr.).

Ar trebui să termine cu slujba asta atât de deprimantă, să se apuce de ceva mai vesel; o sfătuieşte mereu. Dar „ceilalţi i-au uitat”, zice ea, privindu-l cu reproş. „Cum să fac aşa ceva?” Nu ştie de ce, dar sacrificiile ei pioase îl înfurie. De ce să n-o faci, doar eşti şi tu o fiinţă umană, vrea Nate să-i dea replica de fiecare dată. Dar n-o face niciodată.

Tatăl lui, neamputat, ci pur şi simplu mort, îi zâmbeşte acum de sus, de pe poliţa de deasupra şemineului, cu un chip tânăr, încadrat de contururile severe ale unei uniforme. Violator al idealurilor pacifiste ale mamei sale, dar, oricum, erou. I-a luat mult timp lui Nate să afle cum murise, de fapt, tatăl lui. „A fost un erou”, era tot ce-i spunea mama lui, lăsându-l cu imagini de salvări pe plajă, cu tatăl său anihilând cuiburile de mitraliere vrăjmaşe cu mâinile goale sau plutind precum un liliac întunecat pe deasupra câte unui oraş în pană de curent, cu paraşuta adiind ca o mantie îndărătul lui.

Până la urmă, când a împlinit şaisprezece ani, întrebase din nou şi, de data asta – convinsă, poate, că era gata să afle faptele de viaţă aşa cum sunt – îi spusese. Tatăl lui murise, în Anglia, de hepatită, fără să fi ajuns vreodată să lupte în războiul adevărat. „Parcă spuneai c-a fost un erou”, zisese el dezgustat. Ochii mamei sale se măriseră şi deveniseră mai albaştri. „Păi, Nathaniel, chiar a *fost.”*

Cu toate acestea, îşi doreşte să fi ştiut mai demult; s-ar fi simţit mai puţin excedat. E greu să intri în competiţie cu un om mort, ştie foarte bine, cu atât mai puţin cu un erou.

— Gata cina, Nate, strigă mama lui.

Intră cu cartofii, urmată de fetele cu furculiţele şi cu cuţitele, şi se îngrămădesc toţi patru în jurul măsuţei ovale dintr-un capăt al micii camere de zi. Mai demult, Nate o întreba dacă poate ajuta cu ceva, dar de când se căsătorise, mama lui îi interzice să iasă din living, în timp ce pregăteşte ea masa. Nu-l lasă nici măcar să mai spele vasele.

Sunt aceleaşi farfurii bej, cu flori de nasturtium portocalii, pe care le spălase atâta vreme, bombănind. Pe Elizabeth o deprimă, e unul dintre motivele pentru care nu participă aproape niciodată la aceste vizite. Elizabeth zice că lucrurile mamei sale arată invariabil, de parcă le-ar comanda dintr-un catalog de timbre, şi cam are dreptate. Totul în casa aceasta e trainic şi, trebuie să recunoască, destul de urât. Masa ei e acoperită cu o folie de plastic, scaunele se pot spăla, farfuriile, de prost gust, paharele necasante. N-are vreme de fasoane, zice ea, şi nici bani.

Alt lucru care o deranjează, în legătură cu jucăriile de lemn pe care le face el, e preţul. „Numai bogaţii şi le permit", zice ea acuzator.

Mănâncă hamburgeri rotunzi, prăjiţi în resturi de untură, piure de cartofi şi sfeclă de la conservă cu margarină, în vreme ce mama lui Nate le întreabă pe fete despre şcoală şi râde veselă la glumele lor groaznice. Nate simte un gol în stomac; sfecla se amestecă neplăcut cu scotch-ul băut pe furiş. Sunt toate trei atât de neştiutoare, atât de inocente! E ca şi cum s-ar uita la ele printr-o fereastră luminată: înăuntru, pace şi linişte domestică, casa aceasta, gusturile, chiar mirosurile, ce-i sunt atât de familiare. Atmosferă de bine, de cumineţenie. Iar afară, întuneric, tunete, furtună, el însuşi ca un vârcolac în haine ponosite, cu unghiile neîngrijite, furişându-se cu ochii roşii, pizmaş, cu râtul lipit de geam. Numai el cunoaşte bezna inimii omeneşti, tainele diabolicului. *Buuum!*

— Nătărăule, îşi zice el în şoaptă.

— Ce-ai spus, dragă? îl întreabă mama lui, întorcându-şi ochii albaştri, luminoşi drept spre el.

Mai în vârstă acum, cu riduri dincolo de ochelari, dar aceiaşi ochi strălucitori, oneşti, mereu în pragul unei emoţii pe care el n-o prea poate defini: dezamăgire, bucurie.

Reflectorul perpetuu sub care a trăit totdeauna, singur pe scenă, personajul principal.

— Vorbeam cu mine însumi, zice el.

— Ooo, râde mama lui, şi eu fac asta, mereu. Probabil că m-ai moştenit.

După desert, care constă în compot de piersici la conservă, toate trei spală vasele, iar Nate e iar exilat în living să facă ce se presupune că fac bărbaţii după cină. Nate se întreabă dacă, în caz că tatăl lui n-ar fi murit, mama lui ar fi intrat în Women's Liberation. În situaţia dată, nu are de ce. Teoretic, da, şi-i place să sublinieze nenumăratele modalităţi prin care drepturile de bază ale omului le-au fost încălcate femeilor – obstrucţionate, mutilate şi distruse de bărbaţi. Dar dacă ar purta papuci de casă, n-ar deranja-o să i-i aducă.

O s-o sune pe Lesje, să se întâlnească din nou. N-o s-o mai vadă. E un nătărău, a stricat totul, n-o să mai accepte să se mai întâlnească cu el. Trebuie s-o mai vadă. E îndrăgostit de ea, de trupul acela subţire, unic, de chipul ei învăluit în sine, într-o contemplaţie statuară. Şade îndărătul unei ferestre luminate, în falduri albe, cântând la spinetă, cu degetele luminoase pe claviatură. Se avântă şi sare fornăind, prin geam.

Sâmbătă, 15 ianuarie 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă la micul birou din dormitorul ei (arțar, cca 1875). Are un scaun potrivit, pe care l-a cumpărat la aceeaşi licitație. Se minunează cum reuşeau femeile de pe vremea aceea să-şi aşeze fesele mărețe, ca nişte verze, pe astfel de scaune. Trebuia să te cocoți grațios, cu poalele căzând în falduri, cu fundul fals al rochiei învăluindu-l şi ascunzându-l pe cel adevărat. Fără suport vizibil. Imaginea unui nour.

În birouaşul acesta, Elizabeth păstrează: carnetul cu cecuri şi pe cele anulate, facturile, bugetul, listele de lucruri pe care le are de făcut prin casă (una, pentru urgențe, alta, pentru cele pe termen lung), scrisorile ei personale, precum şi jurnalul pe care l-a început cu patru ani în urmă, dar nu s-a ținut de el. Birouaşul n-a mai fost deschis de la moartea lui Chris.

Acum poate să-şi zică: *moartea lui Chris.* Nu-şi spune aproape niciodată: *sinuciderea lui Chris.*

Asta ar implica faptul că moartea lui Chris era ceva ce-şi făcuse el însuşi; ea consideră, însă, că o făcuse împotriva ei. Nu simte efectele, odată ce ea încă există. De exemplu, n-a mai deschis birouaşul până acum, pentru că în sertăraşul de sus, din stânga, e un teanc de scrisori, aranjate frumos, prinse cu elastic, pe care i le-a trimis el, în septembrie şi octombrie; toate scrise pe foi de carnețel liniate cu pixul, scrisul de mână din ce în ce mai lăbărțat şi mai subțire, până la final, în 15 octombrie, când nu mai erau decât două cuvinte pe toată pagina. N-ar fi trebuit să păstreze scrisorile, o ştie; ar trebui să le arunce acum, imediat, fără să se mai uite la ele. Dar ea a păstrat totdeauna totul.

Evită să se uite la scrisori, în timp ce se apleacă asupra carnetului ei de cecuri. Acum că s-a apucat, simte chiar o plăcere. Ordinea din haos, toate facturile acelea neplătite puse deoparte au intrat în carnețelul ei. Nate a plătit câteva

lucruri ce trebuiau achitate – telefonul, apa – dar toate celelalte o aşteaptă pe ea, uneori cu două-trei scrisori indignat-politicoase, care solicitau, apoi impuneau. Îi place să-şi pună conturile în ordine, să nu datoreze nimănui nimic. Îi place să ştie că are bani în bancă. Mereu intenționează să strângă destui bani pentru vreo urgență.

Spre deosebire de mama ei, care stătuse două zile în fotoliul înflorat de la fereastră, plângând, după ce tatăl lor dispăruse brusc. „Ce mă fac acum?" întreba ea aerul, de parcă ar fi fost cineva să asculte acolo, la cheremul ei. Caroline, sora ei, târându-se în poala mamei sale, plângând şi ea, alunecând în mod repetat, căţărându-se iar pe picioarele alunecoase, curbate, ale mamei, ca un gândac dement.

Elizabeth nici n-a plâns, nici nu s-a târât. Când a devenit limpede că mama lor nu avea de gând să se ridice de pe fotoliu să le pregătească cina, şi-a numărat bănuții economisiți, cei pe care unchiul Teddy i-i strecurase în sân în rarele lor vizite în casa mare a tuşicii Muriel. Dăduse iama prin poşeta mamei sale, azvârlindu-i rujul şi batistuțele boțite pe duşumea, dar nu găsise nimic, afară de o bancnotă mototolită de doi dolari şi ceva mărunțiş. Apoi îşi luase inima-n dinți şi ieşise din apartament, folosindu-se de cheia din poşeta mamei sale, ca să încuie uşa în urma ei. Se dusese la micuța băcănie de la trei cvartale depărtare şi cumpărase nişte pâine şi brânză, după care o pornise în marş îndărăt, cărând punga de hârtie maro, tropăind tare pe scări, cu cizmele ei de cauciuc, în timp ce urca. Nu era mare scofală, o mai făcuse şi înainte. „Mănâncă", îi spusese ea mamei sale, furioasă pe ea şi pe sora ei. „Mâncați şi nu mai plângeți!"

N-a mers. Mama sa continuase să se smiorcăie, iar Elizabeth se aşezase în bucătărie, molfăind la pâine cu brânză, cu mânie tăcută. Nu era furioasă pe tatăl ei.

Suspectase mereu că nu se putea avea încredere în el. Era furioasă pe mama ei că nu-şi dăduse seama de asta.

Tuşica Muriel fusese cea care o învăţase cum să ţină un cont în bancă, cum să-şi compenseze carnetul de cecuri, cât era *dobânda.* Deşi tuşica Muriel considera toate cărţile ca fiind gunoi frivol şi chiar şcoala ca având o valoare marginală, acordase o groază de timp acestei laturi a educaţiei lui Elizabeth. Fapt pentru care Elizabeth îi e recunoscătoare. Banii contează, zicea tuşica Muriel – încă o spune, când catadicseşte s-o asculte cineva – iar Elizabeth ştie că are dreptate. Fie şi numai pentru că tuşica Muriel o silise să înveţe lecţia atât de puternic: a susţinut-o pe Elizabeth, a plătit pentru desuurile ei de calitate şi pentru paltoanele albastre de tuid, pentru lecţiile de pian, drept pentru care o stăpânea.

Atitudinea tuşicii Muriel faţă de Elizabeth era ambiguă. Mama ei n-avea nicio valoare, aşa că nici ea, probabil, nu era mai brează. Dar Elizabeth era nepoata tuşicii Muriel, aşa că trebuia să aibă ceva din ea. Tuşica Muriel lucra la dezvoltarea acelor părţi din ea care îi semănau cel mai mult, suprimându-i-le sau pedepsind-o pentru celelalte. Mătuşa Muriel admira oamenii cu spinarea dreaptă, iar Elizabeth simte acum, trecând peste toate, o spinare de rinocer.

Tuşica Muriel e fără ambiguităţi, în legătură cu majoritatea lucrurilor. Puţinele ei momente de ezitare au de-a face cu membrii propriei familii. Nu prea ştie unde să-i plaseze în Marele Lanţ al Fiinţei. Totuşi, e foarte sigură de propriu-i loc. Întâi, e Dumnezeu. Urmează tuşica Muriel şi Regina, cu un uşor avans al tuşicii Muriel. Apoi, vreo cinci membri de la Biserica Timothy Eaton Memorial, pe care o frecventează. După care, o breşă enormă. Apoi, canadienii albi neevrei, englezii şi nonevreii albi americani, în această ordine. Urmează altă breşă mare, urmată de toate celelalte

ființele omeneşti pe o scară descendentă, categorisite în funcție de culoarea pielii şi de religie. Apoi, gândacii de bucătărie, moliile de haine, peştişorii de argint[29] şi dăunătorii, care sunt aproape singurele forme de viață animată cu care tuşica Muriel a intrat vreodată în contact. În fine, sunt organele sexuale, cu excepția celor ale florilor.

Aşa prezintă Elizabeth lucrurile, spre amuzamentul celorlalți, când povesteşte despre tuşica Muriel; mai ales lui Philip Borroughs de la greacă şi romană, a cărui mătuşă e Janie Borroughs ce se învârte în acelaşi cerc restrâns cu tuşica Muriel. Spre deosebire de Nate, Philip înțelege cu siguranță despre ce vorbeşte ea.

Tuşica Muriel o fi un subiect amuzant, asta însă nu-i afectează răutatea. Pe cât e de puristă, pe-atât e de puritană. Nu există nuanțe de gri pentru tuşica Muriel. Singura ei dilemă morală vizibilă e că ea crede că s-ar cuveni să-şi pună familia pe picior de egalitate cu membrii Bisericii Timothy Eaton, ca urmare a înrudirii cu ea; însă se simte obligată să-i plaseze cu gândacii de bucătărie şi cu peştişorii de argint, din cauza comportamentului lor deplorabil.

Cum ar fi cazul mamei lui Elizabeth, asupra căreia tuşica Muriel nici măcar acum nu pierde ocazia să facă diferite aluzii. Neputință, probabil; inabilitatea de a-şi imagina ce să facă. Versiunea tuşicii Muriel e că mama lui Elizabeth şi-a părăsit familia de destrăbălată ce era, din naştere – fugise cu fiul avocatului propriului său tată, lucru pe care tuşica Muriel îl vedea ca pe un fel de incest, care nu a ținut prea mult. Ea, tuşica Muriel, îi salvase copilele părăsite şi începuse imediat să le îndoape cu toate avantajele.

---

[29] Insectă mică, de culoare gri, fără aripi, primitivă, din ordinul Zygentoma (n. tr.).

Elizabeth, deşi era doar un copil, nu a înghiţit povestea prea uşor. Acum se gândeşte că a fost tocmai invers, şi anume, că tuşica Muriel le-a furat pe ea şi pe sora ei din apartament, în vreme ce mama ei ieşise într-una dintre expediţiile sale, „în căutare de serviciu”, după cum le spusese. Apoi, după ce tuşica Muriel le-a baricadat în siguranţă în propria-i casă, îi spusese, probabil, mamei lor că e inaptă şi că se poate dovedi în justiţie, dacă e cazul. Acesta e stilul tuşicii Muriel: banditismul ipocrit.

Îşi aminteşte cum a fost, dar asta nu-i spune nimic. Se juca de-a stelele de cinema cu Caroline; în clipa aceea, tuşica Muriel a intrat brusc şi a zis: „Puneţi-vă paltoanele, copii.” Elizabeth o întrebase unde merg. „La doctor”, a zis tuşica Muriel, ceea ce părea plauzibil.

Caroline la fereastra de la etajul al doilea. *Uite-o pe mama. Unde?* Jos, pe trotuar, şi-a ridicat privirile în lumina felinarului, într-o haină albastră precum cerul, cu efemeridele zburând în jurul ei. Se deschide fereastra, înăuntru pătrunde miros de funze proaspete. Amândouă strigând: *Mami, mami*. Paşii tuşicii Muriel pe scări, apoi de-a lungul holului. Ce tot strigaţi acolo? Nu e mama voastră. Hai, închideţi fereastra să nu v-audă vecinii. Femeia întorcându-se şi plecând trist, cu capul plecat. Caroline ţipând prin fereastra închisă, tuşica Muriel smulgându-i degetele de pe pervaz, zăvorul.

Luni de zile, Elizabeth a adormit cu o scenă din *Vrăjitorul din Oz.* Cartea în sine rămăsese acasă, făcea parte din vechea viaţă, dinainte de tuşica Muriel, însă ea şi-o amintea. Era vorba de momentul în care Dorothy azvârle o găleată de apă peste Vrăjitoarea cea Rea de la Apus şi o face să se topească. Tuşa Muriel era vrăjitoarea, desigur. Mama lui Elizabeth era Glinda cea Bună. Avea să-şi facă din nou

apariția şi să îngenuncheze ca s-o sărute pe Elizabeth pe frunte.

Se sprijină de spătar, închide ochii. Ochi uscați. Chris voia ca ea să renunțe la serviciu, să plece de acasă şi să-şi părăsească fetițele. Pentru el. Să se lase necondiționat la mila lui. Nebunie din partea ei, nebunie din partea lui să creadă că ea ar fi putut face una ca asta vreodată. Niciun temei vizibil. Trebuia să lase lucrurile aşa cum erau.

Se ridică în capul oaselor, apucă repede teancul de scrisori, o citeşte pe cea de deasupra. DU-TE NAIBII. Ultimul lui mesaj. Se înfuriase, când a citit-o prima dată.

Vără cotoarele cecurilor, facturile plătite şi duplicatele bonurilor de la chiriaşii de la etaj într-un plic pe care notează: *1976*.

Asta încheie anul. Acum poate începe altul. Timpul nu stătuse locului în vreme ce fusese plecată, după cum se exprimă ea în legătură cu ceea ce se întâmplase. Abia a reuşit să-şi pună lucrurile la punct la serviciu, dar mai are mult de recuperat. Expoziția de *quilt*[30]-uri, de exemplu, trebuie programată şi promovată. Fetele au nevoie de lenjerie intimă nouă, iar Nancy, de cizme de zăpadă: vine de zile întregi acasă cu picioarele ude. Şi ceva nu e în regulă cu Nate. Se întâmplă ceva în viața lui; nu i-a spus nimic despre asta. Poate are altă iubită acum, că Martha s-a uzat. Totuşi, înainte i-a spus de fiecare dată. Trece rapid în revistă zilele, căutând un indiciu; simte la baza craniului cum se înfiripă vechiul fior, vechea spaimă de evenimente, de cataclisme ce se pregătesc să apară fără ştirea ei, adunându-se precum valurile mării, pe partea cealaltă a lumii. Îndărătul ei. Incontrolabile.

---

30 *Quilt* este un tip de cuvertură cu mai multe straturi, tradițională în America de Nord (n. red.).

Se ridică, întoarce cheia în broasca biroului. Are şira spinării. Are bani în bancă, nu destui, dar câţiva tot are. Nu e nevoită să depindă de cineva, nu e dependentă. E pe picioarele ei.

Miercuri, 19 ianuarie 1977

LESJE

Organismele se adaptează la mediu. De cele mai multe ori, de nevoie. Se adaptează la propriile lor necesităţi, adesea cu o imaginaţie oarecum ciudată, poţi spune chiar perversitate. Să luăm în considerare, de exemplu, cea de-a treia gheară de la piciorul din spate al unuia dintre dinozaurii preferaţi ai lui Lesje, de mărime medie, dar rapid şi ucigător: *Deinonychus*. A treia gheară nu atinge pământul, precum celelalte două; din acest motiv, nu era folosită la mers sau la alergat. Ostrom, autoritate de seamă şi descoperitor al dinozaurului *Deinonychus*, a speculat poziţia şi forma acesteia (în formă de seceră, ascuţită ca un brici), ajungând la concluzia că era folosită cu singurul scop de a sfâşia abdomene. Labele din faţă, proporţional mai lungi decât cele ale unui tiranozaur sau ale unui gorgozaur, ţineau prada la o distanţă adecvată; după care, dinozaurul *Deinonychus* stătea într-un picior şi spinteca stomacul prăzii cu cea de-a treia gheară a celeilalte labe. Un act de

echilibru; şi o modalitate excentrică de a se adapta la viaţă, adică, la capturarea şi pregătirea hranei. Până acum, n-a fost scos din pământ ceva cât de cât apropiat de *Deinonychus*. Tocmai această excentricitate, această unicitate, această bucurie acrobatică o atrag pe Lesje. Un fel de dans.

A urmărit acest dans nevinovat, deşi sângeros, de multe ori, din locul ei imun din vârful copacului, care astăzi se întâmplă să fie un conifer. Totuşi, în clipa asta, nu se vede nimic; nici măcar un pterozaur. William i-a alungat pe toţi. Hoinăreşte jos, dedesubtul ei, printre trunchiurile bulboase ale cicadelor, împleticindu-se. Ceva nu e în regulă; nu e ca de obicei. Soarele e ciudat şi miresmele sunt bizare. Încă nu şi-a dat seama că e în alt timp.

Faptul că nu-şi dă seama e o chestiune de adaptare. Lesje e mediul lui înconjurător, nu mai e acelaşi pe care îl ştia el.

Tot William e cel care stă la masa de joc, mâncând tăieţei Betty Crocker Romanoff pe care tocmai i i-a pregătit. În ceea ce-o priveşte, n-are chef să mănânce acum. El o bombardează cu întuneric: prin aer, se revarsă poluanţi, mai mult de trei sute, mai mulţi decât au fost identificaţi. Acidul sulfuric şi mercurul cad ca o burniţă metalică, într-o ploaie acidă, în lacurile curate din Muskoka şi se îndreaptă spre nord. Peşti scârboşi ţâşnesc, se rostogolesc, expunându-şi burţile umflate, gata să crape. Dacă nu se implementează de zece ori mai mult control de îndată (dar de îndată!), Marile Lacuri vor pieri. O cincime din apa potabilă a lumii. Şi, pentru ce? Ciorapi fini, zice el acuzator, cu tăieţei căzându-i din furculiţă. Benzi de cauciuc, maşini, nasturi de plastic. Lesje aprobă din cap; ştie, dar n-are nicio putere. El o face dinadins.

În clipa asta, William nu conteneşte, păsările mănâncă viermi, iar bifenilii policloruraţi stabili, indestructibili, se concentrează în ţesuturile lor grase. Însăşi Lesje a fost

afectată în păstrarea unei sarcini sigure de cantitatea mare de DDT pe care a înmagazinat-o deja în țesuturile ei grase. Ca să nu mai vorbim de bombardamentul radioactiv asupra ovarelor ei, care o va face, aproape sigur, să nască un copil cu două capete sau o halcă de carne de mărimea unui grapefruit, conținând păr şi un set de dinți perfect dezvoltați (William citează câteva exemple), sau un copil cu ochii pe aceeaşi parte a feței, ca un calcan.

Lesje, care nu mai vrea să audă nimic despre asta acum, oricât ar fi de adevărat, contraatacă cu privire la teoria supernovei: extincția dinozaurilor. Cojile de ou s-au subțiat atât de mult, încât puii n-au mai putut fi clociți, din cauza unei creşteri dramatice a radiației cosmice. (Teoria aceasta nu are o reputație bună la Muzeu, care e în favoarea unei ipoteze mai graduale; totuşi, îl pune pe William pe gânduri. S-ar putea întâmpla aici. Cine poate să spună când poate exploda o stea?) Lesje îl întreabă pe William dacă ar vrea o ceaşcă de nes.

William spune, mohorât, că da. Tocmai în această mohoreală, în această dispariție a optimismului lui firesc, constă adaptarea. Precum un câine amuşinând aerul, simte că e ceva diferit la Lesje; ştie, dar nu ştie ce ştie. De-aici, deprimarea lui. Când Lesje aduce cafeaua, zice:

— Ai uitat că o vreau cu frişcă.

Se milogeşte. Milogeala nu e ceva pe care Lesje s-o asocieze cu William.

Lesje se aşază pe scaunul ei. Ar vrea să reflecteze, însă dacă s-ar duce în dormitor, William ar considera-o ca pe o invitație, o va urma şi va dori să facă dragoste. Lesje n-are chef de asta acum. (Problemă: copulația dinozaurilor *Deinonychus*. Rolul celei de-a treia gheare, sub formă de seceră, ascuțită ca un brici: cum să nu-i incomodeze? Accidente?) În ciuda faptului că fiecare celulă a trupului ei s-a îngreunat, e lichidă, e masivă, licăreşte cu o energie

apoasă, fiecare nucleu emană propria-i lumină. Ea pâlpâie ca un licurici; e un felinar, un semnal afrodisiac de mosc. Nu degeaba William dă târcoale, priapic, nelinişţit, odată ce ea a încuiat uşa de la baie de două ori, în timp ce face un duş şi i-a spus că are nişte arsuri urâte la stomac. William bâzâie încurcat, un gândac de iunie pe ecran.

Dar oare de ce n-a mai apărut Nate? Trebuia să sune pe 17; a întârziat două zile. Găseşte tot felul de pretexte să se fâţâie pe lângă telefon, în cazul în care sună, stă în casă când, de fapt, ar trebui să iasă, iese, totuşi, când nu mai poate suporta. Ar fi trebuit să-i dea numărul de telefon de la serviciu; dar o putea contacta prin centrală, dacă chiar ar fi vrut. O fi telefonat deja şi i-o fi răspuns William şi, ghicind totul, acesta zisese ceva atât de rău sau de amenințător, încât Nate n-avea să mai sune vreodată? Nu îndrăzneşte să întrebe. Nu îndrăzneşte nici să-l sune pe Nate. Dacă răspunde Elizabeth, n-o să-i convină lui. Dacă răspunde una dintre fete, nici asta n-o să-i convină. Dacă răspunde chiar el, tot n-o să-i convină, pentru că va afla că e şi ea ca toate celelalte.

Lesje îşi găseşte refugiul în muncă. Ceea ce era, mai demult, scăparea perfectă.

O parte din munca ei implică educația publicului pentru a se iniția în materie de paleontologie a vertebratelor. Chiar acum, Muzeul are în lucru un kit media despre dinozauri, pentru uz şcolar, care va conține filme şi comentarii înregistrate pe casete, precum şi broşuri, afişe şi ghiduri pentru expozițiile de acolo. Toată lumea speră ca acest kit să aibă la fel de mult succes ca vânzarea modelelor de *Diplodocus* şi de *Stegosaurus* (din plastic cenuşiu, din Hong Kong) şi a cărții de colorat cu dinozauri. Dar până unde să meargă cu dezvăluirile? Ce-ar fi să povestească despre viața familială a dinozaurilor? Ce-ar fi să le spună despre metodele prin care depuneau ouă şi – delicat subiect, dar

totdeauna de interes – despre fertilizare? Să ignore aceste aspecte? Dacă nu, oare diversele grupuri morale religioase şi de părinţi, din ce în ce mai puternice în zilele noastre, vor avea obiecţii la aceste materiale şi vor boicota kiturile? Asemenea întrebări nici nu i-ar fi trecut prin cap lui Lesje, dar i-au trecut doctorului Van Vleet, care i-a cerut să le studieze şi să vină cu soluţii.

Lesje închide ochii, vede în faţa ei scheletele articulate din expoziţiile Muzeului, prinse cu sârmă într-o imitaţie a vieţii. Cine să aibă obiecţii la o populaţie care s-a petrecut acum nouăzeci de milioane de ani? Viaţa amoroasă a pietrelor, sexul dintre osificaţi. Totuşi, ea realizează că asemenea pasiuni pantagruelice, de se cutremură, realmente, pământul, o singură nară umplând ecranul, suspinele de dorinţă, ca nişte sirene de fabrică la apogeu, i-ar putea supăra pe unii. Şi-o aminteşte pe profesoara ei din clasa a patra care aruncase ouăle de broască râioasă pe care le adusese ea la şcoală. Sperase să prezinte clasei cum a văzut ea că fuseseră depuse, într-un şanţ, cum broasca femelă uriaşă a fost apucată strâns de un mascul atât de mic, de parcă era din altă specie. Profesoara ascultase acel recital *solo,* după care a zis că nu crede că elevii din clasă chiar aveau nevoie să ştie despre asemenea lucruri. Ca de obicei, Lesje acceptase verdictul adult şi s-a uitat mută cum profesoara a scos borcanul ei cu preţioasele ouă de broască din încăpere, ca să le arunce în veceul fetelor.

De ce nu e nevoie să se ştie despre asemenea lucruri? se întreabă Lesje acum. Despre ce e nevoie să se ştie? Probabil, nu despre prea multe. Cu siguranţă, nu despre întrebările care-i trec prin minte, uneori, când speculează liber. Oare dinozaurii aveau penisuri? O întrebare bună. Descendenţii lor, păsările, au deschizături cloacale, pe când şerpii nu au doar un penis, ci chiar două. Oare masculul dinozaur o apuca pe femelă de ceafă, precum cocoşul? Umblau

dinozaurii în turmă, se împerecheau ca gâştele, aveau haremuri, se băteau dinozaurii unii cu alții în sezonul împerecherii? Poate asta ar ajuta la explicația modificării celei de-a treia gheare a dinozaurului *Deinonychus*. Lesje se hotărăşte să nu ridice aceste chestiuni. Dinozaurii depuneau ouă ca broaştele țestoase şi cu asta basta.

William zice că nu s-a săturat, aşa că se duce în bucătărie să-şi facă un sandvici. E o expresie de nemulțumire, apropo de capacitatea ei de a-i satisface cerințele: Lesje o ştie, dar nu-i pasă. În mod normal, i-ar fi făcut ea sandviciul, odată ce William a susținut totdeauna că e neîndemânatic în materie de bucătărie. Reuşeşte mereu să spargă câte ceva acolo sau se taie la deget într-o conservă de sardele (William, inamicul conservelor, tânjeşte totuşi, din când în când, după sardele, pentru care trebuie să facă comandă). Vor urma o harababură, un carnagiu, răni, bombăneli şi înjurături; William îşi va face apariția cu un sandvici prăpădit, cu pâinea tăiată aiurea, cu urme de sânge, cu ulei de la sardele pe piept. Se va afişa, îşi va dori să fie consolat, iar Lesje, ştie foarte bine, o va face. În absența lui Nate, care nu i-a oferit, dacă stă să se gândească, absolut nimic. Un teren necunoscut. Un risc.

Sună telefonul şi William ajunge la el înainte ca Lesje să apuce să se ridice din scaun.

— E pentru tine, zice el.

Lesje, simțindu-şi inima cât un purice, înşfacă receptorul.

— Alo, zice o voce de femeie. Sunt Elizabeth Schoenhof.

Lui Lesje i se pune un nod în gât. A aflat. Bunicile converg în ea, preluându-i vina, amărăciunea lor.

Nici vorbă de asta! Elizabeth nu face decât s-o invite la cină, pur şi simplu. Pe ea şi pe William, desigur. Nate şi Elizabeth, zice Elizabeth, ar fi amândoi tare fericiți, dacă ar putea veni.

Vineri, 21 ianuarie 1977

ELIZABETH

Elizabeth ia masa de prânz cu Martha, în cafeneaua portocalie a Muzeului. Mănâncă amândouă ceva uşor: supă, iaurt cu fructe, ceai. Elizabeth a insistat să plătească. Martha nu s-a luptat pentru jumătatea ei de notă de plată, aşa, ca altădată. Semn c-a fost înfrântă.

La fel şi numai faptul că mănâncă amândouă aici. Cafeneaua Muzeului nu e nimic special. Cândva, în zilele de glorie ale lui Martha, pe când Elizabeth se gândea c-ar putea fi realmente o ameninţare, s-ar fi dat peste cap să stabilească întâlnirile lor pentru masa de prânz în restaurante bune, unde Elizabeth îşi putea etala cunoştinţele despre un meniu de clasă, ca s-o umilească un pic pe Martha, în materie de cocktailuri şi de vinuri. Martha nu se prea abţine de la băutură, iar lui Elizabeth îi convine de minune. Ea abia soarbe cu buzele atingând delicat marginea paharului, în vreme ce Martha dă peste cap carafa, lăcomindu-se şi, în final, se dezlănţuie cu mult mai mult decât ar trebui despre activităţile şi imperfecţiunile lui Nate. De fiecare dată când Martha spunea ceva ofensator despre el, Elizabeth dădea din cap şi murmura aprobator, cu toate că aceste critici o iritau, pentru că ele reflectau gustul ei în materie de soţi; iar ochii Marthei se umezeau de

recunoştinţă. Nu că Martha ar plăcea-o. Niciuna dintre ele nu-şi face iluzii. Curând nu va mai avea de ce s-o invite pe Martha la prânz; o cafea va fi suficientă. După care, va spune că are oră la dentist. Şi asta de foarte multe ori.

Elizabeth şi-a luat farfuriile de pe tavă şi le-a pus pe un şervet întins, însă Martha n-are timp astăzi pentru asemenea farafastâcuri. Mănâncă direct de pe tavă, sorbindu-şi zgomotos supa, cu chipul ei pătrat, crispat, mânios. Părul ei negru e sârmos, strâns la spate şi lipit de scalp cu o clemă de plastic în formă de carapace de broască ţestoasă. Arată pământie, trasă la faţă; nu mai e ţărăncuţa sigură pe sine, energică şi cu pieptul viguros cu care Elizabeth se confruntase la început. E aici să se plângă de Nate, ca şi cum acesta a spart un geam cu mingea, iar Elizabeth ar fi mama lui.

— L-am pocnit, zice Martha, drept între ochi. Cred că n-ar fi trebuit s-o fac, dar m-am simţit bine. E un imbecil, ştii. Sub toată masca aia a lui înţelegătoare. Nu-mi dau seama cum poţi trăi alături de el.

Cândva, Elizabeth ar fi fost de acord; acum îşi poate permite, totuşi, luxul câtorva remarci. Bietul Nate, îşi zice ea. E atât de nevinovat.

— E un tată senzaţional, zice ea. N-am ce să-i reproşez. Fetele îl adoră.

— N-am de unde să ştiu, zice Martha.

Muşcă sălbatic din pişcot; fulgii sfărâmicioşi se împrăştie pe tavă. N-are niciun pic de clasă, îşi zice Elizabeth; n-a avut niciodată. Ea a ştiut totdeauna că Martha avea să sară calul, mai devreme sau mai târziu. În ceea ce-o priveşte, încearcă să fie eufemistică. Îşi desface iaurtul cu piersici şi îl amestecă de jos în sus.

— La început, n-am înţeles de ce erai aşa drăguţă cu mine, zice Martha, cu o nuanţă din vechea-i beligeranţă.

Faptul că mă inviți la masă şi toate celelalte. Nu puteam înțelege, eu să fi fost în locul tău, n-o făceam.

— Cred realmente că, în situațiile de genul acesta, trebuie să te comporți civilizat, zice Elizabeth.

— Apoi, însă, mi-am dat seama. Voiai să ne *supraveghezi.* Cam ca un organizator la locul de joacă. Să te asiguri că lucrurile nu merg prea departe. Corect? Poți să recunoşti acum, că totul s-a sfârşit.

Elizabeth se încruntă uşor. Nu-i place această interpretare a motivelor sale, cu toate că s-ar putea să fie destul de exactă.

— Nu prea cred că e cinstit, Martha, zice ea.

Îndărătul Marthei, se petrece acum ceva mult mai interesant. A intrat Lesje Green, împreună cu curatorul de la paleontologie vertebrată, Dr. Van Vleet. Se deplasează de-a lungul tejghelei, umplându-şi tăvile. Iau adesea prânzul împreună; nimeni nu crede c-ar fi ceva între ei, odată ce Dr. Van Vleet are aproape nouăzeci de ani, iar Lesje, se ştie, trăieşte cu un bărbat tânăr care lucrează la Ministerul Mediului. Iau prânzul împreună probabil pentru că nu găsesc pe altcineva care să discute despre rocile şi oasele vechi ce-i pasionează atât de mult.

Lui Elizabeth i s-a părut totdeauna dificil să aibă de-a face cu Lesje: ciudată, uneori pedantă, sperioasă. Prea specializată. Totuşi, astăzi o urmăreşte cu mai mult interes decât de obicei. Pontul a fost, dacă se gândeşte bine, vizita aceea la Muzeu din noiembrie. Fetele i-au povestit despre femeia cu dinozauri care le-a condus pe-acolo, dar Nate nu-i spusese nimic. O chemase pe Elizabeth să vină cu ei, ceea ce nu se potrivea cu bănuiala ei; dar Nate e destul de nătărău ca să facă asemenea lucruri. Are din ce în ce mai mult privirea aceea lunatică, se freacă de mobilă. E aproape sigură că are dreptate şi se va convinge mâine-seară.

— Trebuia să ne oferim aceste clipe de la inimă la inimă, zice Martha, dar n-am reuşit cu adevărat, nu-i aşa? Adică, amândouă am vorbit o groază despre *el,* însă nu ţi-am spus niciodată ce cred despre tine şi nici tu, despre mine. N-am fost niciodată cinstite pe bune, n-am dreptate?

Martha tânjeşte cu înfrigurare după onestitate în clipa aceasta, şi-ar dori o partidă de ţipete, chiar aici, în cafenea. Elizabeth îşi doreşte ca Nate să-şi fi ales o iubită cu mai mult simţ stilistic. Dar la ce să te aştepţi de la o secretară dintr-un birou de avocatură de două parale? În ceea ce-o priveşte, Elizabeth n-are timp de onestitate acum. Nu crede c-ar folosi la ceva să-i spună părerea ei cinstită şi ştie deja ce gândeşte Martha despre ea.

Dar e convinsă că ar câştiga orice competiţie cu ea. Martha are un singur vocabular, cel pe care îl foloseşte; Elizabeth, însă, are două. Unul gentil, şic, dobândit, care e doar o faţadă, dar una utilă: insinuantă, flexibilă, îndatoritoare. Şi un cu totul alt limbaj, mai vechi, mai dur, rămas de pe străzile şi din curţile şcolilor de la capătul opus al gentileţei, cu ajutorul căruia luptase să iasă la liman după fiecare ieşire intempestivă a părinţilor ei.

Schimbările acestea rapide aveau loc noaptea, ca să evite martorii şi gazdele. Elizabeth adormea pe o grămadă cu rochiile mamei sale despachetate, veşminte frumoase, delicate, rămase dintr-un timp de demult şi se trezea ştiind că va trebui să iasă de acolo şi să dea de chipuri străine, de ameninţări ritualice. Dacă o împingea cineva, ea îl împingea de două ori mai tare, iar dacă o ataca vreunul pe Caroline, îşi lăsa capul în jos şi lovea drept în stomac. În felul acesta, îi putea doborî şi pe cei mai mari, fie ei şi băieţi. Nu se aşteptau la aşa ceva de la cineva atât de scund. Uneori, pierdea, dar nu foarte des. Pierdea când înfrunta mai mult de doi adversari.

— Te transformi într-un huligan, i-a spus mama ei, într-una dintre crizele ei de autocompătmire, tamponându-i sângele.

Pe vremea aceea, Elizabeth sângera mereu. Nu că mama ei ar fi putut face ceva în acest sens; sau în alte sensuri. Bunicul lui Elizabeth o ajuta cât a trăit, deşi zicea că tatăl ei e un prăpădit, dar tuşica Muriel a pus laba pe el în ultimele luni ale vieţii sale şi şi-a schimbat testamentul. Aşa i-a spus mama lui Elizabeth, după înmormântare.

Atunci, s-au mutat iar, într-un apartament chiar mai mic decât cel de dinainte, iar mama ei se plimba neajutorată, de colo-colo, prin livingul înghesuit, cu câte un lucru în mână, un ibric, un ciorap, pe care nu ştia unde să-l aşeze. „Nu mă pot obişnui", zicea. Se dusese la culcare cu dureri de cap, de data asta măcar exista un pat. Tatăl lui Elizabeth venise acasă cu alţi doi bărbaţi şi i-a spus un banc: *Ce-au zis puii când mama lor a făcut o portocală? Uitaţi-vă la marmelada asta portocalie.*

Nimeni n-o ducea pe Elizabeth la culcare, mai bine zis, de obicei, n-o ducea nimeni. Uneori, tatăl său se prefăcea c-o face, dar nu era decât o scuză ca să adoarmă pe patul ei, cu toate hainele pe el. Mama ei se sculase şi s-au aşezat toţi, în jurul mesei din living, la băutură. Elizabeth era obişnuită. Stătea în poala câte unui bărbat de acolo, în cămaşă de noapte, simţindu-i obrazul nebărbierit. Îi zicea „puişor". Mama ei s-a ridicat să se ducă în cămăruţa fetelor, a zis ea, şi s-a împiedicat de piciorul tatei. Şi-l întinsese intenţionat: îi plăceau glumele proaste. „Cea mai frumoasă femeie din lume", a zis el râzând, ridicând-o de pe linoleumul al cărui model floral maro cu galben, imitând un goblen, Elizabeth îl poate vizualiza oricând pofteşte. A sărutat-o fugar pe obraz, făcând cu ochiul; ceilalţi bărbaţi au râs. Mama lui Elizabeth a început să plângă, cu mâinile acoperindu-şi chipul de porţelan. „Eşti o scârnăvie", i-a zis Elizabeth tatălui său. La

care, ceilalți bărbați au râs şi mai tare. „Doar nu crezi aşa ceva despre bietul tău tătic bătrân”, a zis el. A gâdilat-o la subraț. A doua zi, s-a făcut nevăzut. După toate acestea, spațiul a devenit discontinuu.

Aproape nimeni nu ştie aceste lucruri despre Elizabeth. Nimeni nu-şi dă seama că e o refugiată, cu năravurile disperate ale unui fugar. Nate ştie ceva. Chris a aflat, până la urmă. Martha nu ştie şi nici Lesje, iar asta-i conferă lui Elizabeth un mare avantaj. Ştie că nu există nimic în ea care s-o oblige să se comporte decent. Poate vorbi din cealaltă viață a ei, dacă trebuie. Dacă e încolțită, nu se va opri la nimic. Sau, altfel spus: când nu ajunge la nimic, se va opri.

La două mese distanță, Lesje păşeşte spre ele, cu tava înclinată rău, cu expresia aceea din altă lume pe chip ce vădeşte, probabil, că-i trec prin cap gânduri obscure, însă lui Elizabeth îi aminteşte de cineva atins de-o uşoară criză de epilepsie. Se aşază, gata-gata să-şi răstoarne ceaşca de cafea cu cotul ei nătâng. Elizabeth îi trece repede hainele în revistă: tot în jeanşi. Lesje îşi permite, e destul de slăbănoagă. La urma urmei, nu e decât o asistentă curatorială. Elizabeth trebuie să se îmbrace cu mai multă responsabilitate.

— Iartă-mă, Martha, zice ea. E cineva cu care trebuie să vorbesc.

Bosumflată, Martha sfâşie staniolul de pe cutiuța ei cu iaurt.

Elizabeth păşeşte uşor, îşi pune mâna pe umărul în carouri, zicând:

— Lesje.

Lesje tresare şi-i cade lingura din mână.

— Ooo, face ea, întorcându-se.

— Nu suportă s-o iei prin surprindere, pe la spate, zice Dr. Van Vleet. Se ştie doar. Mare greşeală.

— Vai, ce rău îmi pare, zice Elizabeth. Nu voiam decât să-ți spun cât de mult ne bucurăm amândoi că veți avea amabilitatea să veniți mâine la noi.

Lesje dă din cap, reuşeşte până la urmă să îngaime:

— Şi eu, adică amândoi ne bucurăm.

Elizabeth zâmbeşte grațios spre Dr. Van Vleet şi se opreşte lângă Martha destul cât să-i spună ce plăcere a fost s-o vadă din nou şi că speră să se întâlnească iar, curând; îi pare rău, însă acum trebuie să se întoarcă la birou.

Se simte foarte liniştită. O să facă față.

Lucrează în biroul ei toată după-amiaza, dictând memorii, completând formulare şi dactilografiind câteva scrisori speciale ce necesită ceva mai multă atenție. Au spus un da hotărât, în ceea ce priveşte expoziția de Artă Rurală Chineză, care va necesita acum ceva muncă preliminară; dar China e un bun exemplu, zilele astea, iar prezentarea va fi uşor de promovat.

Chiar înainte de terminarea programului, îşi acoperă maşina de scris şi îşi ia paltonul şi geanta. Mai e un proiect de care şi-a propus să se ocupe astăzi.

Urcă scările, trecând prin uşa de lemn nepermisă publicului, o ia de-a lungul coridorului flancat de sertare metalice. Camera de lucru a lui Chris. Aici lucrează acum alt bărbat. Îşi ridică privirile de la masă, în timp ce Elizabeth se apropie de el. Micuț, chelios, total diferit de Chris.

— Cu ce vă pot ajuta? zice el.

— Sunt Elizabeth Schoenhof, zice ea. Lucrez la Proiecte Speciale. Mă gândeam că poate aveți nişte resturi de blană. Nu contează de care. Fetele mele le folosesc să facă rochițe pentru păpuşi.

Bărbatul surâde şi se ridică să caute. I-a spus cineva cum îl cheamă, dar a uitat. Să fi fost Nagle? O să se informeze.

Face parte din îndatoririle sale să cunoască tehnicienii din fiecare departament, în cazul în care are nevoie să le dea vreo sarcină.

În vreme ce scotoceşte prin talmeş-balmeşul de pe etajerele din spatele mesei sale de lucru, Elizabeth se uită în jur. Încăperea s-a schimbat, a fost rearanjată. Timpul nu s-a oprit, nu e nimic încremenit aici. Chris a plecat pentru totdeauna. Nu-l mai poate întoarce şi, pentru prima dată, nu-şi mai doreşte asta. Fără îndoială, o va pedepsi pentru gândul acesta mai târziu, însă pentru moment se simte eliberată de el.

Coboară încet scările de marmură, ţinând între degete o mână de petice de blană. Resturi. Asta-i tot ce-a mai rămas din Chris, pe care nu şi-l mai poate aminti ca întreg. La uşă, vâră ghemotocul în poşetă, apoi ia metroul până la St. George şi mai departe, la Castle Frank. Merge de-a lungul viaductului până ajunge cam la jumătate, deasupra râpei pline de zăpadă şi a maşinilor ce trec în fugă dedesubt. La fel ca tuşica Muriel, are nevoie de propriile-i ritualuri de înmormântare. Îşi deschide poşeta şi aruncă bucăţile de blană una câte una, în spaţiu.

Sâmbătă, 22 ianuarie 1977

LESJE

Lesje şade în camera de zi a lui Elizabeth, balansând pe genunchiul stâng o ceşcuță cu ceea ce presupune ea c-ar fi o cafea excelentă. În mâna dreaptă, ține un pahar umplut pe jumătate cu Benedictine şi coniac. Nu ştie cum s-a trezit cu două recipiente de lichid fără să aibă un locşor unde să le pună. E absolut sigură că va vărsa măcar unul foarte curând, dacă nu pe amândouă, pe covorul lui Elizabeth de culoarea ciupercii. Îşi doreşte cu disperare să plece de-acolo.

Dar ceilalți joacă toți un joc prin care trebuie să înlocuiască un cuvânt din titlul unui roman canadian cu „elan”[31]. Trebuie să fie canadian. Se pare că asta face parte din gluma respectivă.

— „Cât despre mine şi elanul meu”[32], zice Elizabeth şi toți din încăpere chicotesc.

— „O glumă a elanului”[33], zice soția bărbatului de la greacă şi romană, care lucrează la CBC[34].

— „Un elan al lui Dumnezeu”, dă replica bărbatul, pe care îl cheamă Philip.

Nimeni nu-i zice Phil. Elizabeth râde şi o întreabă pe Lesje dacă nu mai vrea nişte B&B.

— Nu, mulțumesc, zice Lesje, sperând să fi murmurat, temându-se că a ridicat glasul.

---

[31] *Moose* (engl. în original), „elan”, dar şi „curvă” (n. tr.).

[32] *As for Me and My House* („Cât despre mine şi casa mea”), de Sinclair Ross, 1941 (n. tr.).

[33] *A Jest of Good* („O glumă a lui Dumnezeu”), de Margaret Laurence, 1966 (n. tr.).

[34] Canadian Broadcasting Corporation, cea mai veche rețea de radiodifuziune din Canada, înființată în anul 1936 (n. red.).

Vrea o țigară, dar nu are nicio mână liberă. Nu citeşte romane şi n-a recunoscut nici măcar unul dintre titlurile pe care ceilalți, chiar Nate şi, uneori, chiar William, le jonglau cu atâta uşurință. *Un elan dispărut,* ar fi putut să spună. Dar nu era canadian.

Întreaga seară a decurs aşa. Doar câțiva prieteni, a zis Elizabeth. Fără pretenții. Aşa că Lesje s-a îmbrăcat în pantaloni, cu un pulover lung, iar celelalte două femei sunt în rochii. În sfârşit, Elizabeth nu poartă negru; e îmbrăcată într-o rochie de şifon largă ce-o face să pară mai tânără şi mai subțire decât la serviciu. Poartă chiar un colier, un lanț cu un peştişor de argint. Cealaltă femeie are o rochie mov, vaporoasă. Lesje, cu dungile ei obraznice, se simte de doisprezece ani.

Nu avusese prilejul să-l vadă pe Nate decât o dată, înainte de seara aceasta. În disperare, a sunat la el acasă; i-a răspuns una dintre fete.

„O clipă.” Tăios; zgomotul telefonului izbindu-se pe podea. Probabil că a căzut de pe masă. Un strigăt: „Tati, e pentru tine!”

Au stabilit să se întâlnească la cafeneaua din centrul comercial de la parterul clădirii lui Lesje. Nesăbuință: şi dacă William? „De ce ne-a invitat la cină?” a vrut Lesje să ştie, în clipa aceea înnebunită. Acum nu mai putea da înapoi, ar părea ciudat. Şi față de William. Şi dacă ar fi refuzat de prima dată, tot ciudat ar fi părut.

Nate o ținea precaut de mână. „Nu ştiu”, a zis el. „Am renunțat să-mi mai pun întrebări în legătură cu motivele ei. Nu ştiu niciodată de ce face ce face.”„Nu suntem foarte apropiate la muncă”, a zis Lesje. „O fi ştiind ceva?” „Probabil”, a zis Nate. „Nu mi-a spus dinainte că te invită la cină. Nu aveam cum să-i spun să n-o facă. Invită adesea oameni la cină; sau, în orice caz, aşa făcea mai demult.” „I-ai spus?” Brusc a fost genul de lucru pe care el l-ar fi putut

face. „Nu chiar”, a zis Nate. „Parcă te-am menționat de câteva ori. Mă gândesc mult la tine. Poate s-a prins, tocmai din cauza asta. E foarte şireată.” „Însă chiar dacă ştie, de ce să mă fi invitat la cină?”

În ceea ce-o priveşte, ar fi fost ultimul lucru pe care l-ar fi făcut. Una dintre fostele iubite ale lui William, tehnician dentar, are obiceiul să le sugereze să ia masa de prânz, toți trei, cândva. Lesje a respins constant ideea. „Cred că nu vrea decât să arunce o privire asupra ta”, a zis Nate, „de aproape. Nu te mai frământa, o să fie în regulă. N-o să *facă* nimic. O să-ți placă mâncarea, găteşte minunat când vrea.”

Nu că Lesje şi-ar fi dat seama. Era atât de paralizată de spaimă, încât abia a putut mesteca. *Boeuf bourguignon* putea să fie şi nisip, din punctul ei de vedere. Elizabeth a ignorat cu grație mâncarea abia atinsă, lăsată în farfurie de Lesje. În timpul felului întâi, i-a pus lui Lesje trei întrebări bine informate despre structurile de putere în departamentul Paleontologia vertebratelor, la care, dacă ar fi răspuns cinstit şi s-ar fi auzit despre asta în anumite cercuri, ar fi costat-o slujba. Lesje a bâiguit stângaci ceva ambiguu, iar Elizabeth a schimbat vorba spre bârfa de la CBC, cu soția bărbatului de la greacă şi romană ce se ocupa de aprovizionare.

Elizabeth s-a concentrat asupra lui William la desert! Îi considera munca la Ministerul Mediului fascinantă şi atât de valoroasă. Era de părere că ar trebui realmente să facă efortul şi să care toate sticlele şi ziarele vechi la chestiile alea, la ghenele speciale. William, mulțumit, i-a ținut un discurs despre apocalipsa ce paşte omenirea, dacă n-o să facă asta, iar Elizabeth a fost de acord, cu sfială.

Între timp, Nate s-a retras, fumând țigară de la țigară, bând constant, dar fără vreun efect vizibil, evitând privirile lui Lesje, ajutând la căratul farfuriilor şi turnând vinul. Elizabeth îi dădea instrucțiuni cu blândețe: „Iubire, vrei să-

mi aduci spumiera?”„Iubire, ai putea să dai drumul la cafetieră, odată ce eşti acolo?” Lesje stătea jos ciugulind din bezeaua ei, dorindu-şi să fie şi copilele prezente. Măcar ar fi avut şi ea cu cine să stea de vorbă fără să roşească, fără să molfăie, sigură că, din clipă în clipă, avea să deschidă gura şi-o să-i scape cine ştie ce grozăvie lipsită de tact, pe faţa de masă de in. Ceva despre sinucideri sau despre camere de hotel. Dar fetele fuseseră expediate la nişte prietene, să stea peste noapte la ele. Uneori, a zis Elizabeth, oricât ţi-ai iubi copiii, îţi mai doreşti să-ţi petreci timpul şi ca adult. Nate nu e totdeauna de acord, a adăugat ea, adresându-i-se direct lui Lesje. E un tată atât de iubitor. Îi place să fie cu fetele lui douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. „Nu-i aşa, iubire?”

Nu-i mai zice *iubire,* îi vine lui Lesje să se răstească la ea. Nu mă prosteşti tu pe mine. Dar presupune că o face din obişnuinţă. La urma urmei, sunt căsătoriţi de zece ani.

Lucru pe care a avut grijă să-l sublinieze. Toată seara s-au făcut aluzii la mâncărurile preferate ale lui Nate, la vinurile preferate ale lui Nate şi la stilul de a se îmbrăca al lui Nate. Lui Elizabeth i-ar plăcea ca el să-şi scurteze părul la ceafă mai des; mai demult, îl tundea ea, cu forfecuţa de unghii, dar acum nu-l mai poate face să stea locului prea mult timp. S-a menţionat şi comportamentul lui din ziua nunţii, deşi fără explicaţii; toţi cei din încăpere, inclusiv cuplul greco-roman, par să cunoască povestea. Cu excepţia lui Lesje şi, bineînţeles, a lui William, care e, pentru moment, la baie. Şi unde îşi doreşte şi Lesje, cu fervoare, să fie acum.

William şi-a scos pipa, o fandoseală pe care şi-o rezervă, în general, când e în compania cuiva.

— Ştiu una mai bună, zice el. Aţi jucat vreodată Star Trek?

Însă nimeni nu ştia despre ce e vorba, iar regulile jocului, pe care William le prezintă acum, sunt declarate prea complicate.

— Barca de salvare, zice femeia greco-romană.

Nate întreabă dacă mai vrea cineva B&B. El o să-şi toarne un scotch. Mai doreşte cineva?

— Senzațional, zice Elizabeth. Începe să le explice că e un joc foarte simplu. Suntem cu toții într-o barcă de salvare, zice ea, iar mâncarea e pe terminate. Ceea ce are fiecare de făcut e să-i convingă pe ceilalți de ce să i se permită să rămână în barca de salvare şi să nu fie azvârlit peste bord.

Zice că jocul e adesea foarte relevant, din punct de vedere psihologic.

— Mă sacrific pentru binele grupului, zice Nate cu promptitudine.

— Ooo, face Elizabeth, prefăcându-se că se încruntă. Mereu face aşa. Educația quakerilor. În realitate, asta înseamnă cănu vrea să fie deranjat.

— Unitariană, zice Nate. Cred doar că e un joc excesiv de injust.

— De-aia se numeşte Barca de salvare, zice Elizabeth veselă. În regulă, Nate e aruncat peste bord. Să-l mănânce rechinii. Cine doreşte să înceapă?

Nu vrea nimeni, aşa că Elizabeth rupe un şervețel de hârtie şi trag la sorți.

— Păi, zice bărbatul greco-roman, eu cunosc codul Morse. Pot fi de ajutor la salvarea noastră. Şi sunt îndemânatic. Când o să acostăm pe insula pustie, pot construi un adăpost şi multe altele. Sunt şi un instalator destul de bun. Pălmaş. Surâde. E plăcut să ai un bărbat la casa omului.

Elizabeth şi femeia de la CBC aprobă râzând ca el să rămână în barcă.

Urmează Elizabeth.

— Sunt o bucătăreasă senzațională, zice ea. Însă mai mult, am un instinct de supraviețuire foarte puternic. Dacă încercați să mă azvârliți peste bord, am să iau pe cel puțin unul dintre voi odată cu mine. Ce ziceți de asta? Nu cred c-ar trebui să aruncăm oameni din barca asta, adaugă ea. Ar trebui să-i păstrăm şi să-i mâncăm. Hai să-l tragem pe Nate înapoi.

— Sunt deja la mile depărtare, zice Nate.

— Elizabeth ne amenință, zice femeia de CBC. Oricare dintre noi ar putea să se folosească de aceeaşi stratagemă; nu cred că ar trebui să conteze. Dar dacă ne gândim la un plan pe termen lung, propun să fiu eu salvată şi nu Elizabeth. E aproape de menopauză ca vârstă, iar dacă vrem să înființăm o colonie, vom avea nevoie de nou-născuți.

Elizabeth se albeşte.

— Sunt sigură că aş mai putea să torn vreo câțiva, zice ea.

— În orice caz, nu prea mulți, zice femeia de la CBC vioaie. Hai, Liz, e doar un joc.

— Lesje? zice Elizabeth. E rândul tău să încerci marea cu degetul.

Lesje deschide gura, apoi o închide la loc. Simte că roşeşte. Ştie că nu e doar un joc, e o provocare, într-un fel sau altul. Totuşi, nu vede nici măcar un motiv pentru care ar putea fi lăsată în viață. Nu e bună ca bucătăreasă şi, pe lângă asta, nici nu prea ar avea din ce. Nu poate construi adăposturi. Femeia de la CBC a menționat treaba cu copiii, iar Lesje are pelvisul îngust. La ce e bună ea? Nimic din ceea ce ştie ea bine nu e nicicum necesar pentru supraviețuire.

Pe măsură ce trece timpul, se uită cu toții jenați la ea, văzându-i stânjeneala evidentă.

— Dacă găsim nişte oase, zice ea într-un târziu, voi putea să vă spun cui aparțin.

De parcă istoria oaselor ar avea vreo însemnătate pentru cineva, afară de ea şi de încă vreo câțiva împătimiți. Încearcă să facă o glumă, dar cade ca nuca-n perete.

— Scuzați-mă, zice ea în şoaptă.

Aşază cu grijă ceaşca, apoi paharul, pe carpeta bej. Se ridică şi se întoarce, răsturnând cafeaua cu piciorul şi-o zbugheşte afară din încăpere.

— Aduc eu o cârpă, îl aude ea pe Nate.

Se încuie în baia lui Elizabeth şi se spală pe mâini cu săpunul ei special, maro. Apoi se aşază, închide ochii, cu coatele sprijinite de genunchii încrucişați, acoperindu-şi gura cu mâna. B&B îşi face efectul, îşi zice. E chiar atât de lipsită de grație, atât de inutilă? Din vârful copacului ei, se uită la un *Ornithomimus*, cu ochi mari, semănând cu o pasăre, cum aleargă prin tufăriş, urmărind un mic protomamifer. Câți ani vor trece până să vadă că-i creşte părul, să nască pui vii, să-i alăpteze? Câți ani, pentru o inimă cu patru cămăruțe? Cu siguranță, lucrurile astea sunt importante, cu siguranță, cunoştințele ei n-ar fi corect să piară odată cu ea. Trebuie să i se permită să-şi continue investigațiile aici, în pădurea de conifere timpurii şi de arbori cicadă cu trunchi de ananas.

Fiecare are un anumit număr de oase, îşi zice ea, încercând să fie lucidă. Nu e vorba de-ale lor proprii, ci de-ale altora, iar oaselor trebuie să li se dea un nume, trebuie să ştii cum să le zici, altfel ce se întâmplă cu ele, sunt pierdute, sunt văduvite de propriile lor înțelesuri, n-ar mai avea niciun rost să fie păstrate. N-ai cum să le dai nume tuturor, sunt prea multe, lumea e plină de ele, e formată din ele, aşa că trebuie să le alegi. Tot ce-a pierit şi-a lăsat oasele pentru tine, iar tu, la rândul tău, le vei lăsa mărturie pe ale tale.

Asta e competența ei, domeniul ei, după cum se spune. Şi e ca un domeniu pe care poți păşi dintr-o parte într-alta şi

să zici: Acestea sunt hotarele. Ştie de ce dinozaurii fac multe din ceea ce fac, iar pe celelalte le poate deduce, să facă presupuneri întemeiate. Însă începe istoria domeniului nordic şi ceața pune stăpânire pe el. E ca şi cum ai fi prezbită, lacul din depărtare cu plajele lui şi cu sauropozii lui cu spinările netede, bronzate în lumina lunii, propria-i mână – o ceață. Nu ştie, de exemplu, de ce plânge.

Sâmbătă, 22 ianuarie 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă lungită în pat, cu brațele pe lângă ea, cu picioarele alăturate. Lumina slabă de la felinarele stradale pătrunde dungat prin jaluzeaua de bambus, cade în fâşii pe pereți, frântă de umbra plantelor păianjen, degete strâmbe menite să nu strângă, să nu se întindă după nimic. Geamul e întredeschis la bază, stinghia de lemn ce acoperă trei găuri din tocul ferestrei duble e ridicată, aerul răcoros se strecoară pe acolo. L-a deschis Elizabeth înainte să se ducă la culcare, avea nevoie de aer.

Elizabeth stă întinsă, cu ochii deschişi. În bucătăria de dedesubt, Nate mută vase. Îl consemnează, îl împinge la locul lui. Vede sus, prin plafonul întunecat, prin grinzi, prin straturile de tencuială şi prin linoleumul uzat, pătrate albastre pe care ea, gazda neglijentă, ar fi trebuit să le

înlocuiască de multă vreme, prin paturile în care dorm chiriaşii, mama, tata, copilul, sus, prin tavanul roz al încăperii lor şi dincolo de căpriori şi de acoperişul peticit şi găurit, în aer, spre cer, spre acolo unde nu mai există nimic între ea şi nimic. Stelele continuă să ardă în învelişul lor gazos, strălucitor. Spațiul n-o mai înfricoşează. Ştie că nu e locuit.

*

Unde-ai plecat? Ştiu că nu eşti în cutie. Grecii adunau toate bucățile trupului; altfel, sufletul nu putea să scape de pământul de deasupra, s-o pornească spre insulele ferice. A zis-o Philip, în seara aceea, între *boeuf bourguignon* şi bezelele cu sos de ciocolată şi ghimbir. Apoi a schimbat subiectul, şi-a amintit şi s-a ruşinat, şi-a dat seama că nu trebuia să vorbească despre obiceiuri funerare. Am surâs, am surâs. Era un sicriu închis, desigur. L-au transportat în nord, în gheață uscată, rigid printre cristalele reci, cu aburii înălțându-se din el, ca într-un film cu Dracula. În seara aceasta m-am gândit eu că au uitat ceva. Au lăsat în urmă ceva din el.

Nu se putea mişca; totuşi, l-a pus pe Nate s-o ducă la tren într-un taxi, unde s-a aşezat precum o lespede tot drumul, până la Thunder Bay, iar apoi, în autobuzul acela îngrozitor. English River. Upsala, de-o parte, Bonheur, de cealaltă, Osaquan drept înainte. Mai demult, sublinia aceste nume şi ironia, umilința de a se fi născut şi de a fi nevoit să trăiască în English River. „Englezii”, se mai vorbea încă în aceşti termeni, scoțienii, francezii, indienii şi tot felul de alte națiii. Vrăjmaşii, jefuitorii. Ea era una dintre englezi.

A stat în strana din spate, îngenunchind ori de câte ori îngenuncheau ceilalți la locurile lor, în vreme ce Chris, înconjurat de câteva flori, se supunea ceremoniei. Din

fericire, s-a ținut în engleză, a putut-o urmări. S-a spus până şi Tatăl Nostru, într-o versiune uşor diferită. Şi ne iartă nouă greşalele[35] noastre. Când era mică, credea că asta însemna să păşeşti pe proprietatea altcuiva. Ceea ce ea nu făcea niciodată; aşadar, nu trebuia să fie iertată. Aşa cum şi noi iertăm greşiților noştri. Ieşi de pe gazon, striga tuşica Muriel la copiii care alergau pe-acolo, deschizând uşa din față, apoi închizând-o, ca pe o gură, îndărătul glasului ei. Bătrânul preot s-a întors spre oameni, ridicând cupa, murmurând, cu o expresie de dezgust pe chip. Latina era mai bună – puteai să-ți dai seama că asta-i trece lui prin cap.

Totuşi, nu l-au înmormântat la o răscruce, cu un țăruş înfipt în inimă. Moarte accidentală. Umerii erau încovoiați, capetele, plecate, mama lui în negru, în strana din față, cu un voal adevărat. Ceilalți copii – Elizabeth a presupus că erau acolo – încolonați alături de ea.

După aceea, s-a băut cafea acasă. Vecinii au adus prăjituri. Unul dintre acele bungalouri mici, din nord, pe o stâncă, roz cu albastru, ca un tort, cu molizi întunecați de jur împrejur. Snowmobilul Ski-Doo parcat în şopron, mobilierul de la Eaton, draperiile uzate, cu vreo zece centimetri prea scurte. Engleza îngrijită, literară, a tatălui, chipul întunecat al mamei, buhăit şi încremenit de durere. Îi doream să aibă şi el o şansă. Se descurca. Totdeauna, un băiat bun. Educat, terminase clasa a douăsprezecea, avea o slujbă stabilă. Elizabeth zicându-şi: Rahat! Voi l-ați alungat. L-ați lovit, când nu vă făcea pe plac; chiar în şopronul ăla. Ne-am spus multe unul altuia.

Mama: Tu eşti o prietenă de-ale lui? De la oraş, nu? Apoi, cum se temuse, dându-şi voalul pe spate, dezvelindu-şi

---

[35] În engleză, cuvântul *trespass* are şi înțelesul de „a încălca proprietatea cuiva, frontiera etc.” (n. tr.).

dinții stricați, ițindu-şi chipul întunecat spre Elizabeth, cu părul transformat în şerpi: *Tu l-ai omorât.*

Dar ea n-ar fi fost în stare să se ducă acolo, n-ar fi reuşit să ajungă la tren, nici măcar la taxi.

Chris a dispărut fără ajutorul sau complicitatea ei. După câte ştie, părinții lui, dacă mai există, n-au auzit niciodată de ea. Şi până şi reprezentările sale sunt toate greşite. El i-a dat de înțeles la început că era pe jumătate indian şi pe jumătate francez, metis, hibridul acela mitic; arhaic, indigen, autentic aşa cum nu era ea, cu dreptul la durere pe deplin câştigat. A rânjit la ea, la pielea ei albă şi, probabil, la sângele ei, au făcut dragoste de parcă o obliga să plătească, iar ea s-a lăsat agresată. Ea care altfel n-ar fi permis una ca asta. Apoi, într-o după-amiază, întinşi sleiți în patul lui îmbibat de fum, au trecut peste asta, ajungând pe tărâmul confidențelor periculoase, copilăria ei amărâtă, foamea şi părul nepieptănat dincolo de pretențiile mamei sale neputincioase. Să nu invidiezi pe nimeni, până nu ştii situația. Acum, spune tu.

Era la asfințit, perdelele trase, el tot mângâia umărul gol cu mâna lui aspră, căznindu-se să-i dea pentru prima oară ceva, s-o gratuleze cumva. Au trecut-o fiorii, atâta efort, nu asta-şi dorea ea. Să nu laşi niciodată pavăza jos, ar fi trebuit să-i spună atunci; lasă-te apărat.

Nu era decât pe sfert francez şi deloc indian. În rest, era finlandez şi englez; pe mama lui o chema Robertson. Nici măcar săraci nu erau, în măsura în care să fie ceva romantic, aveau magazinul de trabucuri, pe cel prosper, nu pe celălalt. El nu era vânător de blănuri. Bătăile erau destul de adevărate, dar mai rare decât zisese el. Să fi fost atunci momentul în care atenția ei începuse să slăbească, oare a fost atât de crudă, de snoabă? Probabil.

În ciuda acestui lucru, n-a ştiut ce să-i răspundă chipului aceluia al mamei ce se contura precum luna, o lună văzută

de aproape, rece şi răvăşită. Nu, a zis ea, de câteva ori.A fost răutate, mândrie, a fost propria lui greşeală afurisită. N-am fost eu cauza.

Acum se întreabă, în sfârşit. Şi dacă? Dacă l-ar fi lăsat în pace. Înainte de breşa aceea, de energia ce s-a revărsat în ea. Mă întreb dacă ai nişte resturi de blană; fiicele mele fac rochiţe pentru păpuşi din ele. Adresându-i-se lui Chris, care nu avea niciun rest, nicio rezervă la care să apeleze, niciun dar de oferit. Ştiuse ce face. Să fii iubit, să fii şi urât, să fii în centru. A obţinut ce şi-a dorit, putere peste o anumită parte a lumii: ştia să se comporte, ce furculiţă să folosească, ce cu ce se potriveşte. El şi-a dorit puterea aceea. Nu avea decât două cravate, una verde, alta mov. Niciuna nu i se potrivea. Arăta mai bine în tricou, i-a spus ea; ceea ce n-ar fi trebuit să facă.

Puterea era la ea şi îl lăsa să vadă, să palpeze asta. Îl lăsa să vadă că era lacunar, promiţându-i, ce? O transformare, o atingere pe umăr, cavalerism. Apoi făcuse un pas îndărăt, demonstrându-i că nu era, la urma urmei, decât o vacanţă, o poză frumoasă dintr-o broşură, un bărbat cu o cârpă în jurul şalelor, lovind cu putere capul unei nuci de cocos indes-criptibile. De duzină. Lăsându-l gol-goluţ.

Îşi zice: M-am purtat cu el aşa cum se poartă bărbaţii cu femeile. O mulţime de bărbaţi, o mulţime de femei; dar niciodată eu, nu în afurisita ta de viaţă. N-a suportat. Oare, până la urmă îi e milă de el sau îl disprețuieşte?

La parter, Nate zăngăne tacâmurile de argint, pe care le clăteşte, ştie foarte bine, înainte să le pună în coşul de plastic din maşina de spălat vase. Aude destul de des acest sunet. Îşi dezlipeşte ochii de la stele, ca să se uite în jos, prin duşumea. Nate îşi târşâie picioarele, cu un chiştoc în colţul gurii, pierdut în cine ştie ce vis melancolic. Ca un somnambul, tânjind după ceva. L-a urmărit în seara

aceasta, în timpul cinei ce n-a făcut-o deloc să se simă bine, jocurile de salon, a văzut totul, e îndrăgostit de girafa aia. Cafeaua pe mochetă, o mică iritare, va trebui s-o curețe cu aburi; dar şi o satisfacție. Lesje e un clovn. Însă e, în ciuda stângăciei şi a şovăielii ei, o femeie mai tânără, mult mai tânără decât ea. Lui Elizabeth i se pare banal. Anostă, predictibilă. Totuşi, Nate a mai fost, după cum ar zice toată lumea, îndrăgostit şi înainte. O să-i dea permisiunea, o să-şi exprime interesul, va fi de ajutor, serviabilă. A mai trecut prin asta, o poate face cu ochii închişi.

(Dar de ce-ți faci griji, zice o altă voce. Lasă-l să plece. De ce atâta efort?)

Mai e ceva, îşi aminteşte ea acum, şi e periculos. Înainte, el îşi dorea să fie protejat. Voia ca femeia să fie o uşă prin care să treacă şi s-o închidă îndărătul lui. Totul era în regulă, câtă vreme se prefăcea că ea e o colivie, Nate, un şoarece, inima ei brânză curată. El e, o ştie, un sentimental incurabil. Mama pământului, Nate, cârtița ei, amuşinând în beznă, în timp ce-l leagănă. Cred că n-am să văd vreodată un poem frumos ca un copac. Când a renunțat la asta, el a găsit-o pe Martha, care nu era în stare s-o facă nici pe departe atât de bine ca ea.

Însă de data aceasta, el e cel care vrea să fie protector. Uitându-se în jos la creştetul lui, la ceafă, la felul în care îşi mişcă mâinile, deliberat, o ştie, deşi s-ar putea ca el însuşi să nu fie conştient de asta.

Elizabeth se ridică în capul oaselor în pat. Sârmele se aprind în picioarele şi în degetele ei, pereții cu umbrele lor sunt iar la locul lor, iată duşumeaua, tavanul şi-a revenit. Spațiul e un cub în jurul ei, ea e miezul. Există ceva de apărat.

Stai la locul tău, Nate. Nu voi tolera acest vid.

Sâmbătă, 22 ianuarie 1977

NATE

Trist, Nate pune farfuriile una peste alta. De regulă, când Elizabeth face mâncare, Nate spală vasele. E una dintre multele reguli, subreguli, codicile, adende, erate. Traiul alături de Elizabeth implică un labirint de astfel de legi, nu prea uşor de înţeles, pentru că unele sunt nerostite. Precum un pieton naiv, nu îşi dă seama că violează vreuna dintre ele, decât când e izbit de o bară de protecţie, când se aude un fluier, când îl loveşte o mână mare. Necunoaşterea legii nu e o scuză. Îşi închipuie că Lesje nu are reguli.

Se vede aplecându-se la gaura cheii de la baie: *Te iubesc.* Loialitate irevocabilă, cu toate că nu e sigur dacă Lesje, baricadată dincolo de uşă, unde se află de o jumătate de oră, chiar îl poate auzi. Nu prea ştie de ce s-a supărat. Îi văzuse chipul când s-a îndreptat spre baie. Pata de cafea prelingându-se pe mochetă în urma ei; dar nu asta era cauza.

Voise să treacă dincolo, s-o liniştească, s-a gândit să bată la uşă, până la urmă, s-a răzgândit. Ce-ar fi să deschidă? Dacă i-ar spune asta faţă în faţă, nu cu un perete între ei, ar fi nevoit să acţioneze. Până la urmă, asta-i era intenţia. S-ar trezi în aer, azvârlit într-un viitor pe care nu şi-l poate încă imagina, cu Elizabeth lăsată pe teren solid, îndărătul lui, cu picioarele pe pământ, acolo unde ea a pretins mereu că sunt ei, un hamac întunecat, cu chipurile copilelor, două ovaluri palide alături de ea. Depărtându-se de el.

Se gândeşte la ele (sărind gălăgios, în momentul acesta, în patul liber al prietenei lor, Sarah, pe întuneric, râzând

înfundat) şi, în locul chipurilor lor de zi cu zi, vede două mici portrete. În rame de argint, îmbrăcate în rochiţe de aniversare, nuanţe pălind ale unei poze alb-negru. El şi Elizabeth nu posedă astfel de portrete. Copilele lui imobilizate, încremenite. Bronzate. Încearcă să-şi amintească cum era înainte să se nască ele, vede că nu poate. Nu ajunge decât până la Elizabeth rotunjindu-se pe zi ce trece şi, în final, coborând greoaie din maşina pe care o cumpărase cu câteva luni înainte de acest eveniment, cu trupul dublu, pe fundalul capotei; el însuşi plin de solicitudine şi înspăimântat. Pe vremea aceea, nu li se permitea taţilor să intre în sala de naştere. A condus-o la ghişeu; asistenta s-a uitat la el cu reproş. Vezi ce-ai făcut? A instalat-o într-un salon, a stat jos, în timp ce ea îşi strângea şi îşi deschidea pumnii, s-a uitat cum dispare pe coridor într-un scaun cu rotile. A avut un travaliu lung. El se ghemuise pe un scaun de vinil verde, citind şi recitind exemplare din *Sports Illustrated* şi *Parents,* simţind cum i se usucă gura. Îşi dorea mult să bea ceva şi tot ce aveau acolo era cafea de la automat. Îndărătul uşilor, se petrecea un cutremur, un potop, o tornadă ce putea să-i hăcuiască viaţa într-o clipă, iar el era închis în afara acesteia.

De jur împrejur, bâzâitul aparatelor; el moţăind. Ar fi trebuit să se simtă îngrijorat şi fericit, e conştient de asta. Însă el se trezeşte întrebându-se: Şi dacă mor amândouă? Tânărul tată îndoliat stând lângă mormânt, răvăşit de durere, în timp ce femeia cândva plină de viaţă şi senzuală, ce mirosea a ferigă reavănă, cobora pentru totdeauna în pământ, ţinând în braţe un bebeluş născut mort, de culoarea seului. El bătătorind drumuri peste drumuri, făcând autostopul, îndreptându-se spre o corabie legendară, cu rucsacul în spinare. Un om frânt.

Când i s-a permis, în sfârşit, să intre, evenimentul se consumase. Apăruse un bebeluş acolo unde nu fusese

nimic. Elisabeth, sleită, zăcea rezemată în pat, într-un halat alb, de spital, cu o bandă de plastic cu numele ei pe încheietura mâinii. Se uita la el plictisită, de parcă ar fi fost un comis-voiajor sau un recenzor.

„E-n regulă?" întrebase el, dându-şi imediat seama că ar fi trebuit să zică „tu" sau „ea". Nici măcar „A fost bine?" Cu siguranță, fusese bine, odată ce ea era acolo, în fața lui, nu murise. Toată lumea exagerase. „Nu mi-au pus perfuzia la timp", a zis Elizabeth.

S-a uitat la bebeluş, înfăşurat ca un cârnat, înconjurat de brațul lui Elizabeth. S-a simțit atunci uşurat, recunoscător şi înşelat. După aceea, ea i-a spus, de nenumărate ori, că habar n-avea el cum a fost; şi-avea dreptate, habar n-avea. În acelaşi timp, însă, ea se comporta ca şi cum totul era din cauza lui.

Se gândeşte că erau mai apropiați înainte de naşterea lui Janet, dar nu-şi aminteşte. Nu-şi aminteşte ce înseamnă *apropiați,* sau, mai degrabă, ce-ar fi putut însemna asta cândva, în legătură cu Elizabeth. Îi făcea omlete noaptea, când termina el de studiat, şi mâncau împreună, stând pe marginea patului dublu. Îşi aminteşte că era bine, pe vremea aceea. Mâncarea iubirii, îi zicea ea.

Nate răzuieşte resturile de *boeuf bourguinon* într-un castron; mai târziu, are să le arunce la toaletă. Scăpările lui de memorie încep să-l deranjeze. Printre degete nu-i alunecă doar Elizabeth, aşa cum trebuie să fi fost ea (presupune el) pe vremea aceea. A iubit-o, a vrut să se căsătorească cu ea, s-au căsătorit, iar el nu-şi aminteşte decât frânturi. A trecut aproape un an de când e la Facultatea de drept; adolescența lui e în ceață. Martha, cândva atât de fermă şi tangibilă, e străvezie, chipul ei pâlpâie; curând se va topi cu totul.

Şi copilele. Cum arătau, când au început să meargă, ce spuneau, ce simțea el văzându-le? Ştie că au avut loc anumite evenimente pe care nu şi le mai aminteşte acum.

Ce se va întâmpla cu ziua aceasta, cu cina dezastruoasă a lui Elizabeth, ale cărei resturi sunt râcâite de dinții de metal, la lada de gunoi de sub chiuvetă?

Nate porneşte maşina de spălat vase, îşi şterge mâinile de cracii pantalonilor. Se îndreaptă spre scări, în linişte, dar îşi aminteşte că fetele sunt plecate în noaptea asta. Lesje a plecat şi ea, luându-şi tălpăşița aproape imediat după ce a ieşit din baie, oprindu-se doar ca să-şi ia paltonul, cu tânărul ei pe urme. Tânărul cu chipul de iepuraş, al cărui nume nu şi-l poate aminti, pentru moment.

În loc să se retragă în firida lui, în celula lui, se opreşte la uşa copilelor, apoi intră în camera lor. Ştie acum că va pleca; are, însă, simțământul că ele sunt cele care îl părăsesc. Iată păpuşile, trusele de pictură împrăştiate, foarfecele, şosetele desperecheate şi papucii în formă de iepuraşi pe care au uitat, din grabă, să-i pună în bagaj. Sunt deja într-un tren, într-un avion, spre o destinație necunoscută, depărtându-se de el, cu viteza luminii.

Ştie că se vor întoarce dimineață, pentru masa de prânz de duminică, că mâine, oricum, totul va continua la fel, că va sta în picioare la masa din bucătărie, împărțind omleta pe pâine prăjită pentru el, pentru fete şi pentru Elizabeth, care va fi înfăşurată în halatul ei de baie flauşat, albastru, cu părul pieptănat doar pe jumătate. Va împărți ouăle bătute, iar Elizabeth o să-i spună să-i mai toarne încă o ceaşcă de cafea, şi nimic nu-i va semnala că e ceva pe cale să se întâmple.

Totuşi, îngenunchează; i se umplu ochii de lacrimi. Ar trebui să nu capituleze, ar fi trebuit să facă mai multe să nu se dea bătut. la unul dintre papucii albaştri, în formă de iepuraş, şi-i mângâie blănița. Ceea ce mângâie e propria-i moarte. Copiii lui pierduți, răpiți de la el, duşi, luați ostatici. Cine-a făcut-o? Cum de-a permis să se întâmple una ca asta?

Marți, 8 februarie 1977

LESJE

Lesje bănănăie de-a lungul străzii, pe-aripile ninsorii. Maşinile îşi zăngănesc lanțurile pe lângă ea, cu cauciucurile înțepenite; zloata se adună pe apărători. Azi-noapte a fost viscol. Nu-i pasă că are picioarele reci: nu are picioare deloc. Arborii pe lângă care trece sunt îngreunați de gheață. Fiecare rămurică sclipeşte în razele timide ale soarelui, luminate dinăuntru; lumea e incandescentă. Lesje îşi întinde brațele, îşi simte sângele curgând prin ele, explodând vinețiu în fiecare palmă. Ştie că izbucnirea de lumină pe care o vede e doar o mănuşă. Dar e o mănuşă transfigurată, fibrele sale acrilice strălucind din propria lor lumină atomică. Mijeşte ochii, orbită. E imponderabilă, numai pori, universul o acceptă, în sfârşit, nu se mai poate întâmpla nimic rău. Oare s-a mai simțit vreodată aşa?

E doar ora două. A plecat devreme de la birou, spunându-i doctorului Van Vleet că simte că o paşte o boală. În realitate, o paşte Nate: i-a telefonat de acasă de la el, spunându-i nazal, chinuit, că trebuie s-o vadă. Lesje păşeşte spre salvare în cizmele ei de zăpadă, cu tălpi de gumă – o infirmieră grăbită prin Siberia înghețată, mânată de iubire. O să-i pună mâna pe frunte, iar el va reveni la

viață în mod miraculos. Când ajunge la scara din fața casei lui şi păşeşte pe prima treaptă, începe să-i curgă nasul.

Nate deschide uşa, o trage repede înăuntru, închide uşa, apoi o cuprinde cu brațele. Lesje îi simte halatul de lână maro, îmbibat cu fum şi cu miros de pâine prăjită. Gura lui se lipeşte de-a ei; se sărută fornăind. O ridică puțin, apoi, gândindu-se mai bine, îi dă drumul jos.

— Cizmele mele au să lase urme, zice ea şi se apleacă să le desfacă fermoarul.

Se căzneşte să le scoată de la călcâi, cu ochii la nivelul genunchilor lui Nate. El poartă şosete de lucru, gri cu dungi roşii sus, cu vârfurile şi călcâiele albe. Aceste şosete, dintr-un motiv sau altul, o umplu de tandrețe şi de senzualitate: trupul ei a revenit la ea.

Păşesc tiptil în şosete de-a lungul coridorului şi sus, pe scări. Nate o conduce ținând-o de mână.

— Intră aici, zice el.

Deşi nu e nimeni acasă, vorbesc amândoi în şoaptă. Nate dă la o parte cuvertura indiană. Lesje abia vede: încăperea nu mai e decât o ceață în jurul ei, imaginea unei raze de lumină dezvăluind tigri, tigri roşietici, într-o junglă movulie. Dedesubtul tigrilor sunt cearşafuri înflorate. Nate o dezbracă fără să rostească un cuvânt, ridicându-i brațele, îndoindu-i coatele, de parcă ar dezbrăca o păpuşă sau un copil; Lesje nu mişcă. El îi scoate puloverul peste cap, îşi lipeşte obrazul de pântecele ei, în timp ce îngenunchează să-i dea jos blugii. Lesje ridică un picior, apoi pe celălalt, eliberându-se obedientă. Simte aerul rece, undeva, în încăpere, e curent. I se contractă pielea. El o trage uşurel în pat. Ea se scufundă într-un hău, pe deasupra ei curg petale.

El e deasupra ei, incitați amândoi acum de teamă, soarele ce străbate cerul, picioarele ce se îndreaptă inexorabil spre ei, scârțâitul unei uşi ce nu s-a deschis încă, zgomot de paşi pe scări.

Lesje zace proptită pe două perne. El îşi odihneşte capul pe pântecele ei. Lumea e iar lume, vede detaliile, ceața luminoasă s-a stins. Cu toate acestea, e fericită. Nu vede această fericire ca având vreun rezultat.

Nate se mişcă, se întinde după un şervețel de pe noptieră.

— Cât e ceasul? întreabă el.

Vorbesc acum cu glas normal. Lesje se uită la ceasul ei de mână.

— Ar fi bine să plec.

Ar prefera să nu se trezească cu Elizabeth sau cu copilele întorcându-se acasă, găsind-o goală în patul lui Nate.

Nate se întoarce într-o parte, se sprijină într-un cot, în timp ce ea se ridică în capul oaselor, îşi trece picioarele peste marginea patului. Pipăie cu mâna să-şi găsească chiloții, pierduți undeva, printre flori. Se apleacă să se uite pe duşumea. Acolo sunt doi pantofi, pe carpeta ovală împletită, negri, puşi unul lângă altul.

— Nate, zice ea. A cui e camera asta?

Se uită la ea, nu-i răspunde.

— E camera lui Elizabeth, zice ea.

Se ridică şi începe să se îmbrace, acoperindu-se cât poate de repede. E o oribilitate, e o violare. Se simte josnică; e aproape ca un incest. Soțul lui Elizabeth e una, patul lui Elizabeth, cu totul alta.

Nate nu înțelege. O lămureşte că patul lui e prea îngust ca să încapă amândoi.

Nu despre asta e vorba. Îşi zice: patul n-a avut de ales.

O ajută să tragă cuvertura cu tigri şi netezeşte pernele. Cum ar putea s-o lămurească? Nu ştie de ce e aşa supărată. Poate din cauza sugestiei că nu contează, că ea şi Elizabeth sunt interşanjabile. Sau simțământul lui că patul lui Elizabeth mai e, într-un sens, şi al lui, are dreptul să facă ce vrea în el. Lesje simte pentru prima oară că a judecat-o greşit pe Elizabeth, că i-a încălcat proprietatea.

Lesje stă în bucătărie, cu coatele pe masă, cu bărbia în mâini; Nate îi aprinde o țigară. E nedumerit. Îi oferă un scotch, apoi o ceaşcă cu ceai. Fumul îi învăluie chipul.

Pe frigider e un desen de copil, fixat de un magnet în formă de roşie şi un ştiulete de porumb. Reprezintă o fată, părul, o bulă galbenă, ochii tiviți cu gene enorme, un surâs roşu, de nebun. Cerul e o linie albastră în partea de sus a foii, soarele, o lămâie borşită.

Toate materialele moleculare existente acum în pământ şi în atmosfera acestuia au fost prezente la creația planetei, indiferent dacă aceasta s-ar fi petrecut prin explozia unui corp mai mare sau prin condensarea unor resturi gazoase. Aceste materiale moleculare n-au făcut decât să se combine, să se dezintegreze, să se recombine. Deşi unele molecule şi atomi au scăpat în spațiu, n-a mai fost adăugat nimic.

Lesje analizează acest lucru, pe care îl găseşte liniştitor. Ea nu e decât un şablon. Nu e un obiect imuabil. Într-o bună zi, se va evapora.

Nate îi mângâie mâna. E disperat, dar ea nu-l poate consola.

— La ce te gândeşti, iubire? o întreabă el.

Joi, 28 august 1975

NATE

Nate e jos, în pivniță. Decupează capete cu fierăstrăul de traforaj – capete şi gâtlejuri pentru căluți cu patru roți. Fiecare căluț va avea o sfoară în față. Când tragi de ea, acesta se deplasează pe roți, cu capul şi coada mişcându-se într-un ritm plin de grație. Sau, cel puțin, aşa speră el.

Din când în când, se opreşte din lucru, ca să-şi şteargă transpirația de pe frunte. Are barba umedă; îşi simte tot trupul ca o saltea mucegăită. E mult mai răcoare aici, jos, decât la etaj, deşi la fel de umed. Afară trebuie să fie vreo treizeci şi două de grade. De dimineață, greierii şi-au început cântecele răguşite cu mult înainte de opt.

„Caniculă", a remarcat Nate, când a întâlnit-o pe Elizabeth în bucătărie. Purta o o rochie albastru-deschis, cu o pată la spate, la nivelul coastelor. „Ştii că ai o pată pe rochie?" a întrebat-o el. Îi place să i se atragă atenția în legătură cu asemenea scăpări: fermoare netrase, copci desfăcute, fire de păr pe umeri, etichete ițite pe după decolteu. „Ooo, da?" a zis ea. „O să mă schimb." Dar plecase la muncă în aceeaşi rochie. Neobişnuit pentru ea să uite ceva.

Nate vrea o bere rece. Opreşte fierăstrăul şi se întoarce s-o ia pe trepte şi, în clipa aceea, vede capul răsturnat, în pătratul plin de noroi al ferestrei din pivniță, holbându-se la el. E Chris Beecham. Probabil stă întins pe prundişul de afară, cu gâtul sucit în unghiuri drepte, astfel încât să-şi poată vârî capul în lăcaşul ferestrei. Zâmbeşte. Nate face semn spre etaj, sperând să înțeleagă Chris şi să se ducă la uşa din spate.

Când Nate deschide, Chris e deja acolo. Tot zâmbitor.

— Am bătut la fereastră, zice el.

Chris nu-i oferă nicio explicație, în legătură cu motivul pentru care e aici. Nate se dă un pas îndărăt, ca să-l lase să

intre, îi oferă o bere. Chris acceptă şi intră după el, în bucătărie.

— Mi-am luat o după-amiază liberă, zice el. E prea cald ca să lucrez. N-au pus aer condiționat la mine.

Nu e decât a patra sau a cincea oară când Nate îl vede pe Chris. Prima dată a fost când l-a invitat Elizabeth la masa de Crăciun. „Nu cunoaşte aproape pe nimeni”, zisese ea. Elizabeth are obiceiul să facă astfel de lucruri, adică să invite oameni care nu cunosc aproape pe nimeni la cină. Uneori, aceste ouă rătăcite pentru care Elizabeth joacă rolul găinii sunt femei, însă cel mai des sunt bărbați. Pe Nate nu-l deranjează. E de acord, mai mult sau mai puțin, cu toate că e genul de lucruri pe care le-ar face şi mama lui, dacă s-ar gândi la asta. Cum n-o face, se ocupă mai mult de scrisori, decât de mese. Oropsiții lui Elizabeth sunt, de obicei, destul de drăguți, iar copilelor le place să aibă oaspeți, mai ales în preajma Crăciunului. Janet zice că asta aduce un aer de petrecere.

Chris s-a cam îmbătat, îşi aminteşte Nate. Au avut prăjiturici cu surprize de Crăciun, iar Nate găsise într-a lui premiul, care consta într-un ochi de plastic, cu un iris roşu. „Ce-i asta?” a întrebat Nancy. „Un ochi”, a zis Nate.

De obicei, erau fluiere sau figurine mici, monocolore. Acesta era primul an în care cineva găsea un ochi. „La ce foloseşte?” „Nu ştiu”, a zis Nate. L-a pus pe marginea farfuriei. Ceva mai târziu, Chris s-a întins peste masă, l-a luat şi şi l-a lipit drept în frunte. Apoi, a început să cânte „Străzile din Laredo”, cu un glas lugubru. Fetele l-au găsit amuzant.

De atunci, au mai fost diferite ocazii, când Nate urca din pivnița lui şi dădea de Chris în camera de zi la un păhărel cu Elizabeth. Stăteau departe unul de altul, fără să zică prea multe. Nate îşi turna totdeauna şi lui ceva de băut şi li se alătura. Rareori refuză şansa să bea în compania cuiva.

Un lucru îl nedumerise pe Nate: cu toate că Elizabeth invită tot felul de faliți la cinele festive, rareori cheamă pe cineva la un păhărel şi asta numai dacă poziția lor în ierarhia Muzeului e fie egală cu a ei, fie superioară. În niciun caz Chris nu se încadra în vreuna dintre aceste categorii. După câte socoteşte Nate, e un fel de taxidermist, custodele onorabil al bufnițelor moarte. Tehnician, nu director. Nate nu se prinde că ar exista posibilitatea ca Elizabeth şi Chris să fie iubiți – Chris n-ar fi primul – însă înainte de el, i-a spus totdeauna. Mai devreme sau mai târziu. O să aştepte şi-abia pe urmă o să creadă. Lucrurile nu merg grozav între ei, dar sunt încă posibile.

Nate desface două beri Carling Red Cap şi se aşază amândoi la masa din bucătărie. Îl întreabă pe Chris dacă vrea un pahar; Chris zice că nu. Ceea ce doreşte e ca Nate să vină la el acasă şi să joace o partidă de şah împreună. Nate e uşor luat pe nepregătite. Zice că nu e prea bun la şah, n-a mai jucat de mulți ani.

— Elizabeth zice că eşti bun, zice Chris.

— Asta pentru că ea nu ştie să joace deloc, zice Nate cu modestie.

Însă Chris insistă. Asta o să-l mai înveselească, zice el. E cam deprimat în ultima vreme. Nate nu poate rezista acestei rugăminți adresate instinctelor lui samaritene. Urcă la etaj, ca să-şi pună un tricou curat. Când coboară, Chris învârte una dintre sticlele de bere pe masa din bucătărie.

— Ai jucat vreodată Învârte sticla? îl întreabă el.

La drept vorbind, nu.

Iau maşina lui Chris, ilegal parcată peste stradă. E un vechi Chevrolet decapotabil, cândva alb, model din ’67 sau ’68. Cunoştințele lui Nate în materie de maşini sunt precare. El nu o mai are pe a lui, a vândut-o ca să-şi finanțeze fierăstrăul de traforaj, bancul de lucru, maşina de şlefuit cu bandă abrazivă şi alte scule necesare.

Maşina lui Chris n-are ţeavă de eşapament. O exploatează agresiv, turând motorul ca pe o mitralieră bubuitoare, la fiecare semafor. Trag la pârţuri tot drumul, pe Davenport, lăsând în urmă nouri de poluare sonoră, atrăgând priviri dezgustate. Acoperişul decapotabilei e coborât şi soarele se strecoară prin straturile de gaze de eşapament, lovindu-i în creştet. Când ajung la Winchester şi la parlament, iar Chris parchează, tot ilegal, Nate e ameţit. Îl întreabă, de dragul conversaţiei, dacă e multă prostituţie în zonă, deşi ştie că e. Chris îi aruncă o privire vădit neplăcut surprins şi-i răspunde că da, este.

— Dar nu mă deranjează, zice el. Se ştie că nu fac parte din breaslă. Vorbim despre timpul prezent.

Nate îşi doreşte să scape. Vrea să-i spună că-l doare capul, spatele, orice, destul de tare ca să poată pleca. N-are chef de o partidă de şah la treizeci şi două de grade, cu un om pe care abia îl cunoaşte. Însă Chris e acum energic, o ia ca pe o chestiune de afaceri. Mărşăluiesc amândoi traversând strada, apoi de-a lungul holului de la intrare cu mozaic şi urcă treptele, trei rânduri de scări. Nate, gâfâind, rămâne în urmă. Confruntat cu asemenea siguranţă, ezită să-i ofere scuzele lui vagi.

Chris descuie uşa şi intră. Nate îl urmează. În apartament e mai răcoare; e lambrisat, probabil se intenţionase cândva să locuiască acolo oameni destul de înstăriţi. Deşi are două încăperi, bolta largă, arcuită dintre ele, le face să pară doar una. Miroase a întuneric: cotloane, putregai uscat, un iz de chimicale. Masa de şah e deja pregătită, în încăperea unde se află şi patul lui Chris. Cele două scaune sunt plasate cu grijă de-o parte şi de alta a tablei de şah. Nate înţelege că invitaţia n-a fost o toană de moment.

— Vrei ceva de băut?

Chris scoate o sticlă plată de scotch din bufetul cu geam şi toarnă puţin într-un păhărel pictat cu lalele. Borcănel de

jeleu, îşi zice Nate; îl ştie de-acum zece ani. Scotch-ul e prost, dar Nate bea; nu vrea să işte vreo ripostă. Chris, se pare, va bea din sticlă. O aşază alături de tabla de şah, îi dă lui Nate un capac de la un borcan de unt de cacao pentru scrumul de la ţigara lui, ia un pion alb şi unul negru de pe masă şi le amestecă la spate. Întinde pumnii în faţă, uriaşi, noduroşi.

— Stângul, zice Nate.

— Ghinion, zice Chris.

Se aşază amândoi să înceapă jocul. Chris deschide cu o încercare insultătoare la nebun, pe care Nate o contracarează cu uşurinţă. Chris rânjeşte şi-i mai toarnă un pahar lui Nate. Se concentrează amândoi să joace serios. Nate ştie că va câştiga Chris, dar vrea, din mândrie, ca victoria să aibă o durată decentă. Joacă defensiv, grupându-şi piesele în pâlcuri strânse, fără să rişte niciun pic.

Chris joacă precum un cazac, năpustindu-se, atacând avanposturile lui Nate, retrăgându-se în noi poziţii surprinzătoare. Îşi bâţâie nerăbdător un picior pe duşumea, în vreme ce Nate îşi chibzuieşte mişcările. Amândoi transpiră. Lui Nate i se lipeşte tricoul de piele; şi-ar dori o fereastră deschisă, o undă de curent, dar afară e mai cald decât aici, înăuntru. Nate ştie că bea mai mult scotch decât ar trebui. Dar jocul îl prinde.

În sfârşit, face o mişcare bună. Chris fie îi va lua nebunul şi şi-l va pierde pe-al lui, fie va pierde o tură. A venit rândul lui Nate să se sprijine de spătar şi să se uite intimidant, în vreme ce Chris se frământă cum să mute. Într-adevăr, Nate se lasă pe spate, dar nu se uită lung, ci se căzneşte să nu se mai întrebe ce-o căuta el aici, ca să se poată concentra la joc.

Se uită prin încăpere. E aproape goală, totuşi reuşeşte să dea impresia de dezordine. Şi asta nu din cauza obiectelor de-acolo, ci din relaţia dintre ele. Nimic nu pare la locul lui.

Masa de lângă pat, de exemplu, e la vreo treizeci de centimetri distanță.

Iar pe masă, care e goală de altfel, e ceva pus acolo intenționat, ca să-l vadă el. E vorba de un peştişor, de argint, cu solzi din email albastru. L-a văzut ultima oară atârnând de un lănțişor la gâtul lui Elizabeth.

Sau unul foarte asemănător. N-are cum să fie sigur. Ridică privirea spre Chris, iar acesta se uită lung la el, cu muşchii feței rigizi, fără să clipească. Nate simte un fior de teamă, i se ridică părul pe brațe, scrotul i se contractă, îi tremură vârfurile degetelor. Îşi zice: Chris e beat. El, unul, se trezeşte întrebându-se dacă are cu adevărat sânge indian, aşa cum sugerează Elizabeth, pentru că n-a fost în stare să vorbească cu accentul acela uşor; apoi e oripilat de el însuşi, faptul că poate să cadă într-o asemenea capcană clişeistică. Şi-apoi, Chris n-a prea băut, el a fost cel care a dat pe gât trei sferturi din sticluță.

Dacă are dreptate, dacă a fost târât aici cu (vede el acum) pretextul jalnic al unei partide de şah, doar ca să observe acest obiect, acest zălog ce aparține sau nu lui Elizabeth, opțiunile lui sunt limitate. Chris o ştie, o ştie şi el. Chris se aşteaptă ca Nate să-l lovească. Apoi îl va lovi şi Chris pe el şi-o să fie o încăierare. Masa de şah va fi izbită, se va rostogoli pe pe jos, prin norii de praf ce zac pe duşumeaua lui Chris.

Nate deplânge această soluție. Întrebarea e: E Elizabeth o cățea sau o ființă umană? E o chestiune de demnitate umană. De ce să se bată pe Elizabeth, odată ce se presupune că ea poate să aleagă? I-a făcut pe amândoi. Oricare dintre ei ar câştiga, încăierarea n-ar rezolva nimic.

Sau ar putea să-l ignore. Chiar şi față de el, asta ar fi o laşitate.

— Ai mutat? zice Nate.

Chris ia nebunul, se uită intens la Nate, cu bărbia ițită, încordat, pregătit. Poate sări în orice clipă. Nate îşi zice: Poate e nebun. Poate e destul de nebun să fi cumpărat alt peştişor şi să-l planteze acolo. Poate e un nenorocit de descreierat!

În loc să-i ia nebunul alb, Nate iese cu regele.

— Ai câştigat jocul, zice el.

Se ridică şi înşfacă peştişorul de pe masă.

— Am să i-l dau înapoi lui Elizabeth, bine? zice el, blând, afabil.

Porneşte spre uşă, aşteptându-se, din clipă în clipă, să simtă pumnul în spate, un bocanc în rinichi. Ia un taxi înapoi, acasă; şoferul aşteaptă afară, în timp ce el adună destul mărunțiş din toată camera lor, ca să-l plătească.

Pune peştişorul de argint cu grijă pe noptieră, lângă mărunțişul împrăştiat. Trebuia să-i fi spus. Nu e un gest prietenesc faptul că ea nu i-a spus. Când a fost prima dată, i-a mărturisit şi-au plâns amândoi, ținându-se strâns în brațe, consolându-se unul pe altul pentru o violare de un fel sau altul, pe care o simțeau mutuală. Apoi au discutat despre problemele lor, rămânând treji până la patru dimineața, şuşotind la masa din bucătărie. Şi-au promis reforme, reparații, remedii, o nouă secvențiere a evenimentelor, o nouă ordine. Au fost apoi a doua şi a treia oară. Nu e un monstru, şi-a înăbuşit totdeauna indignarea, a iertat-o.

Faptul că de data aceasta nu i-a spus înseamnă un singur lucru: nu vrea să fie iertată. Sau, altfel zis, nu-i pasă dacă o iartă sau nu. Sau, îi trece lui prin minte, poate a ajuns la concluzia că el n-are niciun drept să ierte.

Miercuri, 16 februarie 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă la masa cu tăblie neagră de la Fran. Vizavi de ea, se află William. În fața ei e o vafă cu o bilă de înghețată de vanilie ce se topeşte, iar pe deasupra, o formațiune tentaculară de sirop închegat, de culoarea scorțişoarei. Se uită cum curge siropul pe margini şi speră ca ospătărița să nu comenteze că nu s-a atins de vafă, când va aduce nota de plată.

De partea cealaltă a mesei, William mănâncă un sandvici club şi bea bere la halbă. Elizabeth ascultă doar pe jumătate conversația, care constă într-un inventar făcut de William al cercetărilor recente asupra substanțelor carcinogene din carnea afumată. E mai relaxată acum. William pare să nu observe că sunt la Fran, şi nu în cine ştie ce refugiu micuț, ultrarafinat. Primele refugii micuțe ultrarafinate unde au încercat să se ducă erau pline de lume şi, după spusele lui William, erau singurele din zonă. O zonă pe care, de data asta, Elizabeth n-o prea cunoaşte.

În condiții normale, ea ar fi făcut rezervare în avans, însă a simțit nevoia de improvizație. Trecuse întâmplător prin fața Ministerului Mediului, în drum spre cumpărături (fals; nu face niciodată cumpărături la Yonge şi St. Clair) şi şi-a amintit de conversația lor recentă (tot fals). S-a gândit ce fascinant ar fi să treacă pe la William, s-asculte ceva mai multe despre munca lui (cu totul şi cu totul fals), iar dacă el nu era ocupat la prânz, i-ar plăcea s-o însoțească (adevărat, dar nu din motivele pe care le-ar putea William bănui.)

William a fost chiar mai flatat decât se aşteptase ea. Chiar şi acum se umflă vizibil în pene, în timp ce face un expozeu asupra şuncilor degenerate şi asupra vieţii secrete nefaste a slăninii. Ea îşi tot înfige furculiţa în vafă şi cumpăneşte dacă n-ar fi bine să-i atingă genunchiul pe sub masă, discret, sau e prea devreme. Nu s-a hotărât încă exact cum va continua de-aici încolo. Fie îl va seduce pe William, ca să creeze oareşce echilibru în univers, dinte pentru dinte, fie îi va spune despre Lesje şi Nate; sau, poate, amândouă.

Taie cu furculiţa o bucăţică de vafă, o ridică. Apoi o pune iar pe farfurie. Îşi aduce aminte de ce prăjitura aceasta e ceva ce nu mai are voie să mănânce.

E mai; Elizabeth revine la viaţă. Mama ei a murit, până la urmă, cu două săptămâni în urmă, după ce zăcuse pe patul de spital mai mult decât şi-ar fi închipuit cineva. Elizabeth i-a stat alături tot timpul cât a tras să moară, urmărind picurii limpezi de lichid ce se scurgeau dintr-un flacon, în braţul bun al mamei sale, ţinând-o de mâna bună, privindu-i jumătatea bună a feţei să vadă cea mai mică mişcare, un semn. N-a mâncat şi n-a băut timp de două zile, în ciuda spuselor tuşicii Muriel şi ale doctorului, care ziceau că mama ei nu-şi va mai recăpăta cunoştinţa, ceea ce era foarte bine, iar Elizabeth ar fi trebuit să-şi cruţe puterile. A trecut prin toate etapele funeraliilor, pas cu pas, ascultând slujba, uitându-se la mama ei cum plutea pentru a doua oară în flăcări. Şi-a lăsat mâna strânsă şi mângâiată de prietenele tuşicii Muriel. Tuşica Muriel a planificat întregul serviciu funerar până în cel mai mic amănunt, de parcă ar fi fost o petrecere importantă. Nu-şi dă seama dacă tuşica Muriel jeleşte sau jubilează; are în ea un fatalism care-i produce plăcere. A cerut să i se pună vazele cu florile de la funeralii în jur, prin curte – de ce să se irosească? – iar casa ei miroase a moarte.

Tuşica Muriel nu conteneşte să vorbească despre asta. Elizabeth vrea să înceteze. Îşi doreşte să nu mai audă nimic, să nu se mai gândească. Nu mai vrea să audă vreodată de mama ei. În două luni, chiar mai puțin, o să-şi termine şcoala, după care va pleca. Tuşica Muriel vrea s-o trimită la Trinity College şi să continue să locuiască în casă; zice c-ar fi mai bine pentru Caroline, ceea ce Elizabeth o vede ca pe o viclenie, ca să o prindă în capcană.

În ceea ce-o priveşte, Elizabeth nu are asemenea ambiții. Nu-şi doreşte decât un lucru: să scape. Nu are idee cum se vor petrece lucrurile. Se vede ticluind planuri, găsindu-şi o slujbă prin anunțurile din *Star,* umblând după o cameră mobilată, împachetând; făcându-şi provizii. Se mai vede şi fugind pe uşa din față, în cămaşă de noapte, dispărând pentru totdeauna într-o râpă. Ambele variante sunt posibile.

Nu suportă să fie în casa tuşicii Muriel cu crizantemele cenuşii, cu gladiolele ei în putrefacție. Încăperea pe care o împarte cu Caroline e tapetată cu trandafiraşi albaştri, cu tijele strânse în milieuri, viziunea tuşicii Muriel despre adolescența fetelor; mobila e vopsită în alb. Pe patul ei, Caroline ține un săculeț de pijama albastru, din blană artificială, în formă de pisică.

Elizabeth îşi alege un băiat dintr-o drogherie. Nu e prima oară, dar e prima oară după moartea mamei sale; şi într-o drogherie. Înainte îi alegea pe la colțurile de stradă, prin holurile de la intrare ale cinematografelor. Lucru interzis: tuşica Muriel nu permite decât dansurile formale, din şcolile particulare, cu fiii cunoştințelor. Elizabeth nu se simte atrasă de aceste dansuri sau de băieții cu obraji rozalii, cu părul scurt care le frecventează. Ea preferă băieți ca acesta. Are chică şi geacă roşie de piele, cu guler ridicat; sprâncenele negre aproape împreunate, cu o tăietură de la

bărbierit. Prietenul lui mai scund iese din maşină, bolborosindu-i ceva râzând, în vreme ce Elizabeth urcă.

Maşina e toată împodobită cu zaruri de plastic şi cu păpuşi de celuloid cu pene. Lui Elizabeth îi plac astfel de maşini. Sunt oarecum periculoase, dar ştie că poate controla situaţia. Îi place să simtă că deţine puterea latent, în propriile-i mâini; ştie că poate opri totul la timp. O incită şi o mulţumeşte, totodată, că e în stare de asta, forţând limitele şi depăşindu-le chiar. (Şi mai e ceva: Băieţii, oricare dintre ei, orice gură şi pereche de braţe, deţin o posibilitate; o calitate pe care ea poate doar s-o intuiască, să şi-o dorească.)

Se învârtesc de colo-colo o vreme, apoi intră la Fran, la o vafă. Mâncarea face totdeauna parte din scenariu. Elizabeth înfulecă vafa de parcă n-a mai văzut aşa ceva în viaţa ei; băiatul fumează, o urmăreşte cu ochii mijiţi. Îl cheamă Fred, sau cam aşa, şi învaţă la Jarvis. Îi spune unde locuieşte, iar el se străduieşte să nu se lase impresionat. Elizabeth simte că ştie exact cât valorează pretenţiile ei şi ale tuşicii Muriel. Asta n-o împiedică să şi le etaleze. Tuşica Muriel îşi are spaimele sale, îndeajuns de reale pentru Elizabeth, dar, din ce în ce mai mult, le simte şi ea pe-ale ei.

Se mai fâţâie cu maşina o vreme, parchează pe o stradă liniştită. Interiorul maşinii miroase puternic a loţiune după ras, Old Spice. Elizabeth aşteaptă să simtă braţul înveşmântat în piele de-a lungul, peste, jos. În momentul acesta, nu are timp de tatonări, de bâjbâieli după copci, de căutări pipăite în jurul coastelor; nu vrea să se dăruiască cu ţârâita. E plină de un gen de energie pe care n-o poate defini – mânie, furie, negare. Ceea ce are în minte seamănă mai degrabă a accident de maşină, o strivire temporală. Violenţă, metal pe metal.

Fred s-a încurcat în volan. Nerăbdătoare, mai nesăbuită decât el, deschide portiera, îl trage jos, pe iarba udă. Gazonul din fața casei cuiva.

— Hei, face el.

E neliniştit, ridică ochii spre ferestrele acoperite de perdele.

Ei îi vine să urle, un urlet uriaş, răguşit, care să înspăimânte bezna, să-i facă pe toți ochii reci, de crab, din casele acestea de piatră, să vină imediat la ferestre; ceva care să-i deblocheze gâtlejul. Vrea să dea drumul mâinii moarte pe care o strânge încă.

Sărută gura ce există doar în clipa aceasta, nu se opreşte, nu se trage când simte mâinile mişcându-se pe trupul ei, se răsuceşte, în semn de acceptare. El geme şovăitor. Apoi, peste nici un minut, e gata-gata să urle cu adevărat; se aştepta s-o doară, dar nu aşa, nu atât de tare. Cu toate acestea, rânjeşte, cu dinții strânşi. E în al nouălea cer. Speră să sângereze, măcar un pic; sângele va face din asta un eveniment. Când cade lat, ea pipăie pe jos, să se convingă.

El nu înțelege, stă în genunchi alături, aranjându-şi hainele, trăgându-i fusta, cerându-şi iertare! Stângaci; chiar îi pare rău, nu s-a putut abține, n-a vrut. De parcă a călcat-o pe picior, de parcă nu făcuse decât să strănute.

Coboară din maşină la un cvartal distanță de casă. E mai târziu decât şi-a închipuit. Partea din spate a hainei ei e udă şi încearcă inutil să se şteargă, înainte să scoată cheia. E convinsă că tuşica Muriel o aşteaptă jos, la capătul scării, în capotul ei albastru prăfos, acuzatoare, răutăcioasă, triumfătoare. Elizabeth a îmbrobodit-o cu o poveste despre o repetiție la cor în seara aceea, ceea ce, incredibil, funcționase de mai multe ori până atunci. Însă n-a mai întârziat niciodată atât de mult. Dacă tuşica Muriel e acolo, dacă ştie, Elizabeth nu-şi poate imagina ce-o să facă. Nu-şi

poate imagina realmente o pedeapsă – turbare, surghiun, dezmoştenire – egală cu spaima ei. Când e departe de tuşica Muriel, îşi poate imagina tot felul de lucruri zeflemitoare şi vulgare pe care să i le spună, dar în prezenţa ei, ştie că va fi mută. Dacă tuşica Muriel ar fi legată de stâlp, ea ar fi prima care s-o batjocorească; însă cine are puterea s-o pună acolo? Tuşica Muriel o terorizează, pentru că nu ştie unde o să se oprească. În cazul altor oameni există o linie pe care n-o vor depăşi niciodată, însă pentru tuşica Muriel nu există asemenea limite. Cealaltă temere a ei e că nici pentru ea nu există hotare.

Însă când deschide uşa, holul e pustiu. Păşeşte de-a lungul covorului, apoi urcă treptele, trecând pe lângă pendula din perete, a bunicului, de pe palier, pe lângă vazele chinezeşti de pe soclurile fusiforme de la capătul scării, strângându-şi coapsele, cu sângele îmbibându-i-se uşor în haine. Va trebui să şi le spele singură, pe furiş, să le usuce în taină. Îşi doreşte ca tuşica Muriel să ştie, să aibă proba acestei profanări; în acelaşi timp, va face tot posibilul să nu afle.

Deschide uşa încăperii pe care o împarte cu Caroline. Lumina de sus e aprinsă. Caroline e lungită pe duşumea, între paturi. A întins pătura cadrilată de mohair de la picioarele patului ei şi zace acolo, cu braţele încrucişate la piept, cu ochii deschişi, fixaţi în tavan. Deasupra capului şi la picioare sunt sfeşnicele de argint de pe bufetul de mahon de la parter. Alături, e o sticlă cu lac de lămâie, pentru mobilă. Zace, cu siguranţă, acolo de ore bune.

Cum o vede, Elizabeth îşi dă seama că se aşteaptă de mult la asta sau la ceva asemănător. Caroline n-a vrut să meargă la spital; a zis că nu vrea s-o vadă pe mama lor. A refuzat să participe la funeralii, iar tuşica Muriel, ciudat, n-a forţat-o. Elizabeth a văzut toate acestea, dar doar cu coada ochiului.

Caroline a fost atât de tăcută în ultima vreme, încât era uşor să faci abstracţie de ea.

Odată, demult, într-o pauză, Elizabeth traversa cu paşi mari jumătatea din curtea şcolii rezervată fetelor, ţinându-se de braţ cu alte colege. *Nu ne stă nimeni în cale.* Acesta era jocul: nu aveai cum să te opreşti pentru nimeni. Elizabeth o ţinea strâns, ferm, de braţ, trecut pe sub al ei, pe Caroline, ca să n-o doboare cineva. Fiind mai mică, nu-i era uşor să ţină pasul. Era în responsabilitatea lui Elizabeth. Numai că Elizabeth îşi concentrează toată energia, de ani de zile, să se salveze pe ea. Nu i-a mai rămas nicio rezervă şi pentru Caroline.

Se prăbuşeşte în genunchi, îi dă la o parte mângâietor părul de pe frunte, dezvelindu-i ochii încremeniţi. Apoi îi dă braţul la o parte şi îşi aşază capul pe pieptul ei. Caroline încă trăieşte.

După ce ambulanţa şi targa veniseră şi plecaseră, atunci şi numai atunci, Elizabeth îngenunchease pe gresia mozaicată din baia de la etaj, lângă cada cu picioare în formă de gheare şi vomase bunătăţile de la Fran, îngheţata, siropul de scorţişoară şi toate celelalte. Penitenţa ei. Cam singura de care a fost ea în stare vreodată. Să fi fost şi ea religioasă, unul dintre catolicii atât de detestaţi de tuşica Muriel, ar fi putut să aprindă o lumânare pentru sufletul lui Caroline. Însă, se pare, Caroline a avut grijă ea însăşi de asta.

La spital, au zis că nu băuse nimic din lacul de mobilă. Sticla desfăcută era un semn, ultimul mesaj al lui Caroline; o indicaţie despre locul unde plecase, odată ce, din toate motivele practice, nu se mai afla în trupul ei.

Elizabeth se uită la William cum îşi termină sandviciul şi comandă o plăcintă cu mere şi o ceaşcă de cafea. Nu-i place

cravata lui. Cineva cu ten de băiat de la cor n-ar trebui să poarte bej sau maro. Dacă Lesje trăieşte cu un bărbat atât de lipsit de gust la cravate, nu prea merită efortul.

William nu pare să fi observat că Elizabeth nu mănâncă; îi explică de ce hârtia igienică colorată e atât de nocivă, faţă de cea albă. Elizabeth ştie că n-o să-i facă prea multă plăcere să se culce cu el şi nici măcar n-o să aibă vreo revelaţie prin venirea ei aici. Poate n-o s-o deranjeze. O uimeşte, uneori, până unde merg oamenii, ca să se mintă pe ei înşişi. E uimită de sine.

Miercuri, 16 februarie 1977

LESJE

Lesje cataloghează ţestoasele de tip gigant din cretacicul superior. REPTILE, scrie ea. *Chelonia, Neurankylidae.* GEN & SPECIE, *Neurankylus baueri, Gilmore.* LOCALITATE: Fruitland, New Mexico, USA. GEOLOGIE: Cretacicul superior, şisturi Fruitland. MATERIAL: Carapace & plastron.

Ce umilitor să fii dezgropat în Fruitland, îşi zice Lesje, după atâtea milioane de ani de linişte şi pace! N-a fost niciodată la Fruitland, dar îşi imaginează standurile cu suveniruri unde se vând fructe de plastic: broşe cu struguri, magneţi în formă de roşii. Sau, poate, odată ce se află în Statele Unite, studenţi de la colegiu îmbrăcaţi în piersici

uriaşe sau în mere, plimbându-se prin mulțime. Ca la Disneyland.

Pe fâşiuțele de hârtie ataşate carapacei, e un număr scris cu negru, şi ea îl trece în fişă. Când termină cu specimenele mai mari, ştie că o aşteaptă o tavă întreagă de fragmente de carapace. O s-o ia cu căruciorul de pe etajerele din depozit, la ea în birou, pe lângă aparatele de sablat şi sondele dentare pe care le folosesc ei să curețe fosilele; când termină, o va căra iar jos şi o va vârî în polița de depozitare. După aceea, va începe cu oasele urechilor de peşte din miocen. Sunt sute de oase de urechi de peşte, sute de fragmente de țestoase, sute de vertebre diferite, articulații, gheare, sute de dinți. Mii de kilograme de rocă, prinse în tiparele vietăților de altădată. Uneori se întreabă dacă lumea chiar are nevoie de-atâtea oase de urechi de peşte din miocen. În astfel de zile, îşi zice că s-ar putea ca munca ei să nu fie decât o onorabilă catalogare.

Când se aşază în nişa unui birou, cu fragmentele de carapace şi cu fişele ei ordonate, sună telefonul. Alt grup şcolar ce aşteaptă să facă un tur. Lesje îl consemnează în agendă. Nu mai aşteaptă cu mare plăcere tururile şcolare. Mai demult, credea că-i poate învăța ceva pe elevi. Acum ştie că va apărea cel puțin un copil care va dori să arunce cu ceva în dinozauri – un gogoloi de staniol de la guma de mestecat, un dop de sticlă, o pietricică – ca să arate că nu-i e frică. Pui de mamifere batjocorindu-şi vechii duşmani. Nu treceți de bordură, le va spune ea. Dacă apăsați pe toate butoanele deodată, n-o să mai auziți nimic.

N-ar fi bine, oare, să-şi facă un nes în laboratorul de substanțe lichide, apoi să aducă tava în nişa ei fără ferestre şi să stea până târziu, ca s-o termine? Sau să plece şi ea, măcar o dată, la sfârşitul programului?

Se uită dincolo de uşa biroului mare, ce dă în laboratorul pentru substanţe lichide. Dr. Van Vleet a plecat deja, punându-şi galoşii lui uzi, de gumă, peste pantofii negri, scâlciaţi, depărtându-se ca un răţoi de tuid cocoşat, prin zloata de februarie. Când vine vorba de munca ei, Lesje a fost totdeauna fanatică – îşi doreşte foarte mult să şi-o facă bine – dar, în ultima vreme, începe s-o irite. Probabil că, după ce va vârî tava la locul ei, nimeni n-o să se mai uite la oasele urechilor de peşte din miocen. Afară de ea, care o va scoate pe furiş, într-o bună zi, ca să le admire simetria şi mărimea şi să-şi imagineze peştii giganţi, cu platoşa lor osificată, alunecând ca nişte genunchi uriaşi prin oceanele străvechi.

Mai completează o fişă, apoi închide cutia de îndosariere şi se duce să-şi ia paltonul. Îşi vâră braţele în mâneci, îşi acoperă capul, se uită în geanta de umăr, să vadă dacă are bani. În drum spre casă, o să se oprească la Ziggy şi-o să ia ceva bun pentru cină, ceva bun pentru William. De când a ajuns să suspecteze că în final s-ar putea să-l părăsească, e plină de solicitudine faţă de el. Îi cumpără surprize, sardele la conservă, scoici, lucruri care-i plac lui. Când e fonfăit, îi ia pastile, lămâie şi cutii de şerveţele. E ca şi cum ar vrea să se asigure că va fi într-o stare bună când o să-i dea papucii, când o să-l schimbe. Uită-te şi tu, o să zică. Uită-te cât eşti de sănătos. N-ai nevoie de mine.

Totuşi, nu ştie cum o să-i spună; nici măcar când. Nate nu vrea să facă nicio mişcare bruscă, din cauza copilelor. E de părere că vor închiria un apartament sau, mai bine, o parte dintr-o casă, ca să aibă loc pentru maşinăriile lui, şi să se mute acolo treptat. Le va spune fetelor că e un atelier. Încă n-a precizat când i-ar plăcea să i se alăture şi Lesje, s-a referit numai la el. La un moment dat. Când s-or obişnui copilele cu ideea. Uneori se uită amândoi la anunţuri,

încercând să se hotărască unde va sta sau, posibil, vor sta amândoi.

Lesje aşteaptă cu nerăbdare momentul acela – ar fi atât de bine să fie cu el într-un pat neutru, fără să se teamă că se deschide uşa pe neaşteptate – dar nu-i prea vine să creadă. Nu-şi poate imagina, de pildă, că se va muta cu adevărat. Că-şi va împacheta cearşafurile şi prosoapele, c-o să-şi dea jos posterele (majoritatea, de la Muzeu, lipite pe pereţi cu bandă adezivă) şi c-o să-şi pună cele câteva farfurii şi tigaia, dată de mama ei când a plecat de acasă, în cutii de carton. Dacă chiar o să se mute, ar trebui să fie în stare să-şi imagineze acest lucru. (Şi William, unde-o să fie? La birou? Sau acolo, cu braţele încrucişate, să se asigure că nu-i ia niciuna dintre cărţile lui, ori perdelele de duş, pe care le cumpărase el, cartea de bucate *Mâncarea organică* pe care n-o folosiseră niciodată?)

Nate n-a vorbit cu Elizabeth despre viitoarea mutare, deşi au discutat alte lucruri. Elizabeth ştie de ei. El şi Elizabeth au avut o dezbatere destul de bună despre asta, într-o seară, în timp ce făcea el baie. E un obicei încetăţenit de-al lui Elizabeth să stea de vorbă cu el, în timp ce e în cadă, îi spune Nate. Cu toate că Lesje e uşor deranjată de faptul că el şi Elizabeth au anumite rutine împreună, l-a întrebat: „S-a enervat?" „Absolut deloc", a zis Nate. „I-a părut foarte bine. E bucuroasă că am găsit pe cineva atât de potrivit."

Dintr-un motiv sau altul, aprobarea lui Elizabeth o supără pe Lesje mai mult decât ar face-o furia ei. „Totuşi, e de părere", a adăugat Nate, „că ar trebui să-i spui lui William. Crede că e un pic cam incorect să n-o faci. Din punctul ei de vedere, nu-i nicio problemă. Ea..." „Nu e treaba ei", a zis Lesje, surprinsă de propria-i duritate. „De ce-ar interesa-o ce-i spun eu lui William?" „Păi, s-au cam împrietenit", a zis Nate blând. „Se pare că ies deseori la masa de prânz. Zice că

treaba asta o pune într-o poziție falsă față de William, faptul că ea ştie, iar el, nu."

Lesje nu auzise nimic despre prietenia asta, despre ieşirile la masă. S-a simțit dată la o parte. De ce nu i-a zis William nimic? Cu toate că rareori îi spune cu cine iese la masă. Dar asta, bănuieşte ea, pentru că nici el nu iese prea des la masă. Vede şi amenințarea din spatele mesajului; pentru că a fost un mesaj, Elizabeth, expeditorul, Nate, doar distribuitorul inocent. Dacă nu-i va spune repede lui William, mai mult ca sigur o să-o facă Elizabeth.

Cu toate acestea, nu e capabilă să-i spună nimic. Nu s-a ivit ocazia, îşi zice. Ce să facă? Să întrerupă jocul de cribbage, să zică: „William, am o aventură"?

Bănănăie pe stradă, cu capul plecat, cărând punga cu salată de cartofi şi cu pui fript pe care le-a cumpărat de la Ziggy. William i-a spus odată că merge ca un adolescent. Dar şi el merge la fel, aşa că sunt chit.

Când ajunge la apartament, William stă la masa de cărți. Are un joc Solitaire răspândit în față, dar priveşte pe fereastră.

— Am luat câte ceva de la Ziggy, zice Lesje veselă.

William nu-i răspunde, ceea ce nu e nimic nou. Trece prin chicinetă, lasă punga pe masă şi intră în dormitor.

Se aşază pe pat, scoțându-şi cizmele, în timp ce William apare în cadrul uşii. Are o expresie ciudată pe chip, de parcă ar avea un spasm. Se îndreaptă spre ea, amenințător.

— Ce s-a întâmplat, William? zice ea.

Dar el o impinge în pat, blocându-i umerii cu brațul, înfigându-şi cotul în clavicula ei. Cu mâna cealaltă îi desface brusc fermoarul jeanşilor.

Lui William i-a plăcut totdeauna să se tăvălească puțin. Începe să râdă, apoi se opreşte. E altfel. Îşi tine brațul peste beregata ei, oprindu-i respirația.

— William, mă doare, zice ea, apoi: William, încetează!

I-a dat jeanşii jos deja, până la jumătatea coapselor şi ei îi trece prin minte că William încearcă s-o violeze.

Totdeauna s-a gândit la viol ca la ceva ce le făceau ruşii ucrainenilor, la ceva ce le făceau nemţii, mai pe furiş, evreilor; la ceva ce făceau negrii, la Detroit, pe aleile întunecate. Însă nu la ceva ce i-ar face ei vreodată William Wasp, cel cu o familie atât de bună din London, Ontario. Ei sunt prieteni, discută despre extincţie şi poluare, se cunosc de ani de zile. Locuiesc împreună!

Şi ea, ce să facă acum? Dacă se luptă cu el, dacă îl loveşte în boaşe, n-o să mai vorbească niciodată cu ea. E aproape sigură c-o poate face: genunchiul ei e într-o poziţie perfectă, el se ghemuieşte deasupra, căutând febril vintrele ei de nailon. Dar dacă îl lasă să meargă mai departe, n-o să mai vorbească ea cu el niciodată. E absurd; şi William pufăind şi grohăind şi scrâşnind din dinţi tot absurd e. Însă ştie că, dacă râde, o s-o pocnească.

E înspăimântător; o răneşte dinadins. Poate a vrut să-i facă asta tot timpul, dar n-a găsit o scuză. Ce scuză?

— William, încetează, zice ea.

Dar William smuceşte şi sfâşie, în linişte, fără să se oprească, vârându-şi trupul cu forţa între genunchii ei. Până la urmă se înfurie ea. Măcar putea şi el să-i răspundă. Îşi strânge picioarele, îşi încordează muşchii gâtului şi ai umerilor şi îl lasă pe William să se zbată singur deasupra ei. Acum o trage de păr, îşi înfige degetele în braţele ei. În final, geme, se descarcă, se desprinde.

— Ai terminat? zice ea rece.

Nu mai e decât o povară inertă. Se trage de sub el, îşi încheie cămaşa. Îşi scoate jeanşii şi chiloţii şi îşi şterge coapsele cu ei. William se uită la ea, din pat, cu ochii roşii.

— Iartă-mă, zice.

Lesje se teme c-o să-l vadă izbucnind în plâns. Şi va fi nevoită să-l ierte. Fără să-i răspundă, se duce la baie şi îşi

vâră lucrurile în coşul de rufe murdare. Îşi pune un prosop în jurul taliei. Nu vrea decât să facă un duş.

Îşi lipeşte fruntea de sticla rece a oglinzii. Nu mai poate sta aici. Unde se va duce, ce-a făcut? Inima îi bubuie în piept, braţele şi sânii îi sunt plini de zgârieturi, abia poate să respire. Imaginea lui William care s-a transformat în altcineva a şocat-o. Nu ştie a cui e vina.

Miercuri, 16 februarie 1977

ELIZABETH

Elizabeth are un vis urât. Şi-a pierdut copilele. Sunt doar bebeluşi şi, pentru că n-a avut grijă, într-un moment de neatenţie, le-a lăsat pe undeva şi nu le mai găseşte. Sau i-au fost furate. Pătuţurile lor sunt goale, ea rătăceşte pe străzi necunoscute, căutându-le. Străzile sunt pustii, ferestrele, întunecate; nu e zăpadă pe jos, gardurile vii sunt desfrunzite şi, dacă ar fi în stare să-şi ridice privirile, ar vedea cerul plin de stele. Ar striga, dar ştie că fetele nu pot să-i răspundă, chiar dacă ar auzi-o. Zac înfăşate într-una dintre aceste case; până şi gurile le sunt acoperite de pături. Se zvârcoleşte, se forţează să se trezească. Se uită de jur împrejur, prin încăpere, biroul masiv, plantele păianjen, dungile de lumină prin jaluzele, se asigură că e aici. Inima i se potoleşte, are ochii uscaţi. E un vis vechi, vechi şi

familiar. A început să-l aibă după ce s-a născut Nancy. Pe vremea aceea, plângea convulsiv, iar Nate o liniştea. O conducea în camera copiilor, ca să asculte şi să se convingă că sunt bine. El avea impresia că le visează pe fetele lor, dar chiar pe-atunci ea ştia, deşi nu-i spunea, că bebeluşii erau mama ei şi Caroline. Le încuiase afară, pe amândouă, cât putuse de bine, dar ele veneau înapoi indiferent ce ar fi făcut, întruchipându-se în nişte forme ce-o chinuiau cumplit.

Nu vrea să adoarmă din nou; ştie că, dac-o face, probabil va avea acelaşi vis. Se dă jos din pat, îşi ia papucii şi capotul şi coboară la parter, să-şi facă nişte lapte cald cu miere. Când trece prin faţa camerei copilelor ascultă, apoi împinge uşa ca să se asigure că e totul în ordine. Din pură obişnuinţă. Probabil c-o să facă aşa toată viaţa, chiar şi după ce vor pleca ele, de tot. Va continua să aibă visul acela. Nu se termină nimic niciodată.

PARTEA A PATRA

Miercuri, 9 martie 1977

LESJE

Cuțitul lui Lesje scrâşneşte pe farfurie. Mănâncă friptură de vită, care e un pic cam tare. Mama ei nu s-a priceput niciodată să pregătească friptura de vită. Lesje taie şi mestecă; nimeni nu scoate o vorbă, ceea ce nu e deloc neobişnuit. În jurul ei se aude sunetul pe care şi-l aminteşte din copilărie, un sunet sec, ca într-o peşteră unde te aştepți la ecou.

N-au ştiut că vine, până-n ultima clipă. Nu contează, mama ei a scos farfuriile bune, pe cele cu trandafiraşi roz şi cu margini aurii ce aparținuseră bunicii lui Lesje. Celelalte farfurii bune sunt conturate cu albastru, cu margini argintii şi cu castele scoțiene; au aparținut celeilalte bunici. Farfuriile pentru carne. Le-au revenit părinților lui Lesje, pentru că, în ciuda devierilor sale, tatăl ei era unicul fiu. Mătuşa ei luase farfuriile albe, fapt pentru care n-a încetat niciodată să-şi arate nemulțumirea. Mai au un set de vase, de purtare, pe care le-au cumpărat părinții ei: ceramică rezistentă la căldură. Lesje le preferă pe acestea, care au o nuanță neutră, de maro.

Mama ei îi mai oferă nişte budincă Yorkshire. Lesje acceptă, ceea ce-o face să zâmbească; un surâs blând, trist. Codițele îi încununează capul numai în fotografii, Lesje nu-şi aminteşte s-o fi văzut vreodată cu pieptănătura aceea, însă arată ca şi cum ele ar fi încă acolo, strălucind prin permanentul respectabil pe care şi-l reînnoieşte o dată la două luni. Chipul rotund, trăsături regulate. Şi tatăl ei e rotund, iar faptul că Lesje e înaltă şi filiformă rămâne un

mister al familiei. Când era adolescentă, mama ei nu contenea să-i spună c-o să se împlinească odată cu vârsta, ca s-o consoleze pentru că nu avea sâni. Numai că ea nu s-a împlinit.

Mama lui Lesje se bucură că a venit la cină pe neașteptate; n-a mai prea fost la masă în ultima vreme. Însă e și nedumerită: îi tot aruncă priviri fugare, întrebătoare, în vreme ce Lesje își devorează budinca Yorkshire, sperând să audă o explicație, mai târziu, la bucătărie. Însă Lesje nu-i poate explica nimic. Odată ce nu le spusese niciodată părinților ei, în atât de multe cuvinte, că trăiește cu William (deși mama ei s-a prins), nu prea are cum să-i anunțe că a plecat de-acolo și că acum trăiește cu altcineva. Căsătoria e un eveniment, un fapt, poți să discuți despre ea la cină. La fel și divorțul. Acestea creează un cadru, un început, un sfârșit. Fără ele, totul e amorf, un teren de mijloc fără sfârșit, întinzându-se precum o prerie de ambele părți ale zilei. Deși s-a mutat fizic dintr-un loc în altul, Lesje nu simte limpede că s-ar fi sfârșit ceva sau că ar fi început altceva.

I-a spus mamei sale că s-a mutat. I-a mai spus că nu și-a despachetat încă vasele, lucru adevărat, ca o scuză că s-a autoinvitat nitam-nisam la cină. Dar a dat impresia că mutarea s-a petrecut chiar în ziua aceea, când, de fapt, sunt trei săptămâni de când i-a închiriat pe cei de la U-Haul și și-a îngrămădit avutul în cutii de carton. A făcut-o ziua, când William nu era acasă, și fără niciun avertisment prealabil. A-i spune că se mută presupunea o explicație și nu o încânta ideea să se bage în asta.

Nu-i vine să creadă cât de repede a fost traiul ei cu William eliminat din sertare, desprins de pe pereți și cât de puțin spațiu a ocupat. A cărat cutiile singură la lift, nu era nimic foarte greu, și le-a îngrămădit în U-Haul, absolut inutil, de altfel; i-ar fi fost de ajuns o furgonetă. Apoi le-a descărcat și le-a cărat sus, pe scările șubrede ale casei pe

care o închiriase. E o clădire înşiruită dărăpănată, de pe Beverly Street, nu foarte bună, dar n-a căutat decât o zi şi a ales primul spaţiu la îndemână, ieftin şi, totodată, destul de mare pentru maşinăriile lui Nate. Aparţinea unui dezvoltator; avea de gând s-o transforme într-o casă de oraş, aşa că i-a dat-o la un preţ scăzut, câtă vreme ea n-a cerut să facă un contract de închiriere.

A simţit nevoia să plece înainte ca William să-şi ceară scuze. Dacă şi-ar fi cerut iertare – căci era sigură c-o va face, mai devreme sau mai târziu – ar fi fost legată de mâini şi de picioare.

În ziua de după întâmplarea cu pricina – nu ştie cum s-o numească şi, până la urmă, s-a hotărât să-i zică *incident* – William a plecat dimineaţa devreme. Lesje şi-a petrecut noaptea în baie, cu uşa încuiată, ghemuită pe covoraş, acoperită cu prosoape, dar a fost ceva inutil, odată ce el nu încercase deloc să intre acolo.

A simţit o mică plăcere la gândul că se duce la lucru fără să fi făcut un duş, nebărbierit; unul dintre fetişurile lui era curăţenia absolută. Când a auzit închizându-se uşa apartamentului, s-a aventurat afară, şi-a schimbat hainele şi s-a dus ea însăşi la muncă. Nu ştia ce să facă sau ce să creadă. A fost violent, va mai încerca din nou? A rezistat tentaţiei să-l sune pe Nate şi să-i spună despre *incident.* La urma urmei, n-a fost chiar atât de rău, nu fusese rănită, nu fusese realmente violată, tehnic vorbind. De asemenea, dacă i-ar spune lui Nate, ar pune presiune pe el, să facă ceva; să se mute imediat cu ea, de exemplu. Nu voia să facă aşa ceva. Voia ca Nate să se mute când era pregătit, când voia el să fie cu ea, nu din cauza unui lucru pe care William aproape că-l făcuse.

După muncă, a umblat de colo-colo, o vreme, oprindu-se la Murray, la o cafea şi o ţigară, plimbându-se de-a lungul străzii Bloor şi uitându-se prin vitrinele magazinelor. Până

la urmă, s-a dus acasă, iar William stătea în camera de zi, cu obrajii îmbujorați, vesel, de parcă nu se întâmplase nimic. A salutat-o cald şi s-a lansat într-o discuție despre valorile calorice ale fermentației controlate a lichidelor reziduale.

Acest comportament al lui William era mai înspăimântător decât proasta dispoziție sau furia. Să fi uitat William cu totul despre incident? De unde să fi izvorât acea izbucnire de ură pură? Nu-l putea întreba, de teamă să nu-l provoace din nou. A stat trează până târziu, citind o carte despre ihtiozauri, până când William s-a dus la culcare. Apoi s-a culcat pe covorul din camera de zi.

— Mai vrei piure de cartofi, Lesje? o întreabă mama ei.

Lesje dă din cap. Mănâncă hămesită. E prima masă adevărate de trei săptămâni încoace. S-a instalat în casa aproape goală, dormind pe păturile derulate pe duşumeaua din dormitor, hrănindu-se cu mâncare cumpărată de-a gata, brioşe de tărâțe, hamburgeri, pui prăjit. Pune oasele şi crusta într-o pungă verde pentru resturi; încă n-are ladă de gunoi. Nu are plită, nici frigider, nu s-a dus să cumpere încă, în parte şi pentru că i-a lăsat lui William, într-un plic, banii de chirie pentru o lună, ceea ce i-a micşorat bugetul. Dar şi pentru că simte că banii pentru aceste electrocasnice majore, chiar la mâna a doua, ar trebui să fie puşi împreună cu Nate. Maşina de gătit e un angajament serios.

Lesje mănâncă plăcintă cu mere şi se întreabă ce-o fi făcând Nate. Când tatăl său zice:

— Cum merge treaba cu oasele?

Ea surâde stins. Dacă descoperi un nou tip de dinozaur, îi poți da numele tău. *Aliceosaurus,* scria ea, exersând, englezindu-şi numele. Asta era ambiția ei la paisprezece ani, să descopere un nou tip de dinozaur şi să-l boteze *Aliceosaurus.* Făcuse greşeala să-i spună tatălui său despre

asta; lui i s-a părut foarte amuzant şi a tachinat-o luni de zile după aceea. Acum nu prea mai ştie ce ambiții mai are.

Lesje o ajută pe mama ei să strângă farfuriile şi să le ducă la bucătărie.

— E totul în ordine, Lesje? o întreabă mama ei când ajung destul de departe de urechile tatălui. Pari cam slabă.

— Da, zice Lesje. Sunt obosită, din cauza mutatului, nimic altceva.

Mama ei pare satisfăcută de răspuns. Însă lucrurile nu merg chiar atât de bine. Nate vine la ea seara şi fac dragoste pe păturile întinse pe duşumea, iar scândurile tari îi distrug spinarea. Asta nu-i nimic, dar încă nu i-a spus când o să se mute acolo. Începe să se întrebe dac-o va face vreodată. Şi de ce-ar face-o? De ce să-şi dea viața peste cap? El zice că trebuie să le explice treptat copilelor; altfel s-ar putea să le tulbure. Lesje se simte deja tulburată ea însăşi, dar n-are cum să-i spună asta lui Nate.

Nu se simte în stare s-o spună nici altcuiva. Cu siguranță, nu lui Trish sau lui Marianne. Stă alături de ele la cafeneaua de la Muzeu, fumând, încordată, gata-gata să izbucnească. Dar n-are cum. E conştientă că, dinafară, comportamentul lui William, incidentul (ce poate fi considerat un eşec degradant), propria-i fugă şi aranjamentul necondiționat cu Nate ar putea părea naive, nătângi, rizibile chiar. *Neghiobie,* ar zice Marianne în gândul ei, în niciun caz cu glas tare; sau, o nouă expresie englezească pe care-o adoptase în ultima vreme: greu de cap. I-ar da lui Lesje un sfat bun, de parcă i-ar planifica un dulap de haine. Ar sfătu-i-o să negocieze, să facă presiuni, să fie vicleană – tot de ce nu e Lesje în stare. Vrei să locuiască cu tine? Încearcă să-i încui uşa-n nas. De ce să iei toată vaca, când laptele e gratis? Lesje nu vrea să fie obiectul unei asemenea îngrijorări amuzate, efemere. Îi trece prin minte că nu are nicio prietenă apropiată.

Se întreabă dacă ar putea sta de vorbă cu mama ei, să i se confeseze. Se îndoieşte. Mama ei cultivă seninătatea; a fost nevoită. Julieta la cincizeci şi cinci de ani, îşi zice Lesje, deşi mama ei nu fusese niciodată Julieta; n-a fost un puişor cu caş la gură, după cum ziceau mătuşile ei. Fără balcoane pentru tatăl ei, fără evadări; se duseseră cu tramvaiul la primărie. Lesje a studiat *Romeo şi Julieta* la liceu; profesoara s-a gândit c-o să-i atragă, pentru că era cu adolescenţi, iar ele erau la aceeaşi vârstă. Lesje nu se simţise ca o adolescentă. Ea voia să studieze câmpiile aluvionare, depozitele de marnă şi anatomia vertebratelor şi nu dăduse mare atenţie piesei de teatru, cu excepţia faptului că a umplut marginile cărţii cu desene de ferigi uriaşe. Dar cum s-ar fi comportat familiile Montague şi Capulet, dacă Romeo şi Julieta ar mai fi trăit? Foarte asemănător cu neamurile ei, presupune ea. Ţâfne la întrunirile familiale, resentimente, subiecte de discuţie evitate – asta, sau bunica plângând într-un colţ. Julieta, la fel ca mama ei, ar fi devenit impenetrabilă, compactă, fleşcăită, s-ar fi retras într-o sferă.

Mama lui Lesje vrea ca ea să fie fericită, iar dacă nu e, măcar să pară. Fericirea lui Lesje e justificarea mamei sale. Lesje o ştie dintotdeauna şi se pricepe la aparenţe, dacă nu să pară fericită, măcar pur şi simplu mulţumită. Ocupată, angajată cu folos. Însă stând acolo, alături de mama ei, ştergând vasele cu veşnicul prosop pe marginea căruia scrie PAHARE, cu albastru, simte că nu mai are puterea să păstreze aparenţele. Ci îi vine să plângă şi-şi doreşte ca mama ei s-o ia în braţe şi s-o consoleze.

Pentru William vrea ea să fie consolată. Pierderea lui William, a familiarului William, chiar doare. Nu pentru el, în sine, ci pentru că a avut încredere, pur şi simplu, fără să-şi facă griji, fără să se gândească. A avut încredere totală în el, a avut încredere în el că e ceea ce părea şi nu va mai fi capabilă să fie aşa cu nimeni. Durerea ei nu e din cauza

violenței, ci trădarea acestei pojghițe de inocență; deşi e posibil să nu fi fost nicio inocență, e posibil să fie o invenție de-a sa.

Dar mama ei, ferecată în sine cum e, n-ar fi niciodată capabilă să jelească la fel ca Lesje. N-ar face decât să aştepte până termină ea cu plânsul şi şi-ar şterge ochii cu prosopul de vase, după care i-ar scoate în evidență toate lucrurile pe care ea însăşi le conştientizează: *Nu e nicio nenorocire. Mai bine c-ai scăpat. Era singura cale. Tot răul spre bine.*

Bunicile ei n-ar fi procedat aşa. Ele ar fi jelit împreună cu ea, amândouă: aveau talentul ăsta. Ar fi plâns, ar fi bocit, s-ar fi văicărit. Ar fi cuprins-o în brațe şi-ar fi legănat-o, mângâindu-i părul, țipând extravagant, ridicol, de parcă ar fi fost rănită fără putință de tămăduire. Poate chiar e.

Miercuri, 9 martie 1977

NATE

În pivniță, Nate, aplecat peste bancul lui de lucru, atinge cu degetele cozile pensulelor muiate în cutia lor de tinichea de Varsol. Îşi spune mereu că trebuie să mai pună un bec aici. Acum nu mai are niciun rost. În lumina slabă, gălbuie, se simte ca o insectă uriaşă, albă şi mioapă, croindu-şi drum orbecăind, tactil şi olfactiv, totodată. Emanații de

vopsea şi de ciment umed, atmosfera lui familiară. Învârte şurubul de la mica menghină roşie, fixând un cap de oaie, ca să se lipească – o parte a jucăriei Mary avea un mieluşel. Nu i-a fost greu deloc să deseneze oaia, însă Mary îi creează dificultăți. Nu-i reuşesc niciodată fețele. Să-i pun o bonetă de soare, îşi zice el.

Ar trebui să-şi facă bagajele. Avea de gând să-şi facă bagajele, are de gând să-şi facă bagajele. Şi-a adus un teanc de cutii de carton, cu bicicleta, de la supermarket, şi a cumpărat o rolă de sfoară trainică. A păstrat ziare, pentru împachetat; stau acolo teanc, aranjate frumos, la baza scării din pivniță, de două săptămâni. A reuşit să ducă nişte şmirghel şi o cutie cu piulițe şi cuie de toate mărimile, acasă la Lesje, şi a lăsat-o în încăperea din față, zălog al bunelor lui intenții. I-a explicat că vrea să acționeze treptat. Mai întâi, îi va explica lui Elizabeth că s-a hotărât să-şi mute atelierul într-un loc mai mare, mai luminos. O va surprinde că-şi permite, dar se descurcă el cumva. Apoi, le va spune copilelor acelaşi lucru. După ce se vor obişnui să nu-l mai aibă în preajmă tot timpul, încet, încet, nu va mai dormi într-una dintre case, ci în cealaltă. Vrea să le facă ruptura insesizabilă, a zis el.

E hotărât să-şi pună planul în aplicare, cu o diferență crucială însă, pe care nu crede că e nevoie s-o discute cu Lesje: vrea să aştepte până când Elizabeth îi va cere sau, chiar, îi va ordona, să plece. O să fie scutit de o mulțime de necazuri, mai târziu, dacă îi va da impresia că ea e cea care a luat hotărârea. Încă nu ştie cum o să aranjeze asta.

Între timp, trebuie să facă față depresiei vizibile, şi din ce în ce mai adânci, a lui Lesje. Ea nu pune presiune pe el, în niciun caz prin cuvinte. Cu toate acestea, se simte pe muchie de cuțit. De trei săptămâni, o ia la fugă sus, pe treptele pivniței, când îşi aude copilele venind de la şcoală, se comportă vesel şi fără griji şi le pregăteşte lapte cald şi

sandviciuri cu unt de cacao. Le spune glume, le face cina, le citeşte poveşti din ce în ce mai lungi, la culcare. Aseară i-au spus că sunt obosite şi l-au rugat să stingă lumina. Rănit, lui Nate i-a venit să-şi întindă larg braţele şi să strige: *N-o să mai fiu prea multă vreme cu voi!* Însă, bineînţeles, ideea e să evite asemenea dramatisme. A stins lumina, le-a sărutat de noapte bună, s-a dus la baie să-şi pună o cârpă udată cu apă caldă pe ochi. Reflexia lui din oglindă se estompează deja, casa e pe cale să-l uite, devine cantitate neglijabilă. Şi-a clătit ochii şi s-a dus s-o vâneze pe Elizabeth.

Şi asta face parte din planul lui. Îşi face un scop din a sta cu ea la taclale, cel puţin din două în două zile, oferindu-i spaţiu, şanse. Poate în cursul unei asemenea discuţii o să-i dea papucii. Stau jos, în bucătărie, şi vorbesc despre una, despre alta, în timp ce ea bea ceai, iar el, scotch. Cândva, nu demult, l-ar fi evitat, seara; ar fi ieşit sau s-ar fi dus să citească în camera ei. Argumentul ei era că nu mai exista nimic importat să-şi spună. Acum, din motive numai de ea ştiute, pare că abia aşteaptă ocazia să-l consulte ba cu aprovizionarea, ba cu reparaţiile, ba cu progresul şcolar al copilelor. Fie şi numai pentru asta, îl trec toate transpiraţiile. L-a întrebat de vreo două ori, aşa, în treacăt, cum merge treaba cu prietena lui, iar el nu s-a arătat receptiv.

După aceste discuţii, în timpul cărora trebuie să strângă din dinţi, ca să se abţină să nu se uite la ceas, sare pe bicicletă şi pedalează febril pe Ossington şi de-a lungul străzii Dundas, ca s-o prindă pe Lesje înainte să adoarmă. De două ori, era gata-gata să dea maşina peste el; o dată s-a izbit de un stâlp utilitar şi-a ajuns rănit, sângerând. Lesje scotocise prin cutiile pe jumătate despachetate, căutând după leucoplast, în timp ce lui îi picura sângele pe linoleumul soios. Ştie că e periculos ce face, dar şi că, dacă nu ajunge la timp acolo, Lesje se va simţi respinsă şi tristă.

În mai multe seri, prea epuizat ca să facă drumul până la ea, telefonase. Glasul ei era slab, depărtat. Nu suportă s-o audă stingându-se aşa.

Oricât ar fi de vlăguit, trebuie să facă dragoste cu ea sau, cel puțin, să încerce; altfel, o să creadă că dă înapoi. Are genunchii juliți din cauza duşumelei, hernia lui de disc îşi scoate colții. Vrea să-i ceară să ia un pat sau, măcar, o saltea, dar nu prea are cum, fără să plătească şi el jumătate, iar pentru moment nu are destui bani.

După ce-o linişteşte pe Lesje, pedalează înapoi spre casă. Acolo, zăngăneşte vasele din bucătărie, în timp ce-şi prăjeşte o gustare târzie de ficat cu ceapă. Fredonează cântece marinăreşti sau îşi pune un disc vechi, cu Travelers sau cu Harry Belafonte, de pe la începutul anilor şaizeci. A păstrat discurile, nu că ar fi cine ştie ce pasionat de asemenea muzică, ci pentru că îl fac să-şi aducă aminte de o vreme când îi plăcea foarte mult. Înainte de căsătorie, înainte de toate; când orice părea posibil.

Elizabeth, el ştie foarte bine, aude tot ce se întâmplă în bucătărie. Nu-i suportă pe Travelers sau pe Harry Belafonte sau, în general, gălăgia pe timp de noapte, iar mirosul de ficat îi face greață. Descoperise asta pe la începutul căsătoriei lor şi se abținea, făcând astfel un compromis. Ea e tare în materie de compromisuri. Speră acum că gafa lui strigătoare la cer o va convinge să se sature definitiv de el.

N-are chef cu adevărat să cânte sau să mănânce. De obicei, pe la miezul nopții are o durere de cap crâncenă. Dar se forțează, lovind farfuria cu cuțitul şi răcnind alături de Harry, cu gura pe jumătate plină de carne mestecată pe jumătate. „Văd tarantula măreață, uriaşă şi neagră”, mugeşte el. Apoi, croncănind: „Întoarce-te, Liza,/Întoarce-te fată,/Şterge-ți lacrima din ochi...” Cândva, în timpul erei Chris, cânta asta cu un sentimentalism ridicol. *Liza* era Elizabeth, iar el voia ca ea să se întoarcă.

Îşi lasă vasele în chiuvetă sau, când se simte cu adevărat curajos, chiar pe masă, în ciuda bileţelului scris de mână de Elizabeth:

faceţi curat după voi!

Apoi se împleticeşte pe scări, îngurgitează patru aspirine cu codeină şi se prăbuşeşte în pat.

În mod normal, comportamentul lui ar trebui să producă rezultate imediate. O solicitare rece care, dacă nu e îndeplinită, va conduce la un atac frontal, în timpul căruia va fi acuzat pe un ton ce te îngheaţă, de tot, de la şovinism, la egoism arogant, la sadism. În primii ani, aceste argumente l-au convins. Inabilitatea lui de a se plânge, de a se plânge cu artă şi cu simţire, îl puneau într-o poziţie dezavantajoasă: când îl provoca să numească vreun obicei de-al ei la fel de ofensiv faţă de el, la care era, bineînţeles, gata să renunţe pe loc, nu era în stare să găsească nimic. Era obişnuit să considere că mânia şi simţământul de prigoană ale celorlalţi erau justificate; ale celorlalţi, dar nu ale lui. Oricum, nu era oprimat. La petreceri, pe vremea aprigilor ani şaizeci, i se zicea porcul alb, vierul, sau, din cauza numelui său de familie, chiar porcul fascist german. În loc să-şi invoce trecutul unitarian, pe bunicul său menonit scăpătat, dus demult, ale cărui ferestre de la fabrica de brânză fuseseră sparte în 1914, din cauza numelui, pe tatăl lui care-a murit în război, i s-a părut mai puţin complicat să iasă şi să se ducă la bucătărie, după încă o bere. De asemenea, nu i-a spus niciodată lui Elizabeth că această casă era şi a lui, în aceeaşi măsură ca a ei; nici el nu prea credea asta. N-a mai mâncat ficat, decât la restaurant şi nu şi-a mai pus discuri cu Harry Belafonte decât când nu era ea acasă. Fetelor le plăcea.

De astă dată, Elizabeth n-a reacționat la delictul lui. Dacă se vor întâlni, cumva, dimineața următoare, va fi calmă şi zâmbitoare. Îl va întreba chiar dacă a dormit bine.

Nate ştie că nu va face față vieții lui divizate pentru multă vreme. O să facă ulcer, o să facă implozie. În el începe să se înfiripe o furie incoerentă, nu numai împotriva lui Elizabeth, ci şi a copilelor: cu ce drept îl țin agățat, îi pun piedici? La fel, şi împotriva lui Lesje, care îl obligă să ia decizii dureroase. Furia lui nu e corectă, o ştie. Nu-i place deloc să nu fie corect. Va face primul pas astăzi, acum.

Îngenunchează lângă teancul de ziare vechi. Va împacheta mai întâi sculele de mână şi va transporta cutiile, una câte una, legate pe portbagajul bicicletei sale. Pentru aparatele mai mari şi pentru jucăriile neterminate va trebui să închirieze un camion. Îşi frământă mintea, întrebându-se de unde va face rost de bani să-l plătească.

Ia o daltă circulară, apucând-o de mâner. În zilele de început, încărcate de euforie, după ce îşi părăsise slujba, şi pe când mai credea că se întorcea oarecum la demnitatea, la înțelepciunea şi la simplitatea meşteşugarului, şi-a petrecut o groază de timp cioplind mânere speciale pentru uneltele lui de mână. Pe unele şi-a gravat inițialele; pe altele, a făcut benzi decorative, flori şi frunze sau motive geometrice, vag indiene. Pe această daltă făcuse o mână, cioplită astfel încât degetele de lemn cuprindeau mânerul, aşa că, ori de câte ori o lua, mai simțea atingerea uneia. Îi făcea plăcere să lucreze cu uneltele lui, se simțea în siguranță, statornic, de parcă, sculptându-le el însuşi, le conferise deja vechime. Îngenunchează, ținând micul mâner de lemn, încercând să retrăiască plăcerea aceea. O strânge cât poate de tare. Însă sculele se depărtează plutind de el, diminuate, precum jucăriile cu care se juca pe vremuri. Mitraliera de plastic, pălăria bărbătească pe care o purta cu borul lăsat în jos, prefăcându-se că era o cască de safari.

Aşază dalta pe o foaie de ziar şi o înfăşoară, începând de la un colţ. Apoi, metodic, citeşte titlurile pe măsură ce rulează dălţile, şurubelniţele, pilele, după care plasează sculele împachetate, una lângă alta, pe fundul primei cutii. Evenimentele vechi trec fulgerător peste el, îi înnegresc degetele: pakistanezul împins pe liniile de la metrou, îşi aminteşte de asta. Şi-a rupt piciorul. Fetiţă strangulată, obligată de mama ei să stea într-un picior, cu o funie în jurul gâtului, drept pedeapsă. De săptămâni întregi, bârfe despre Margaret Trudeau. Explozia unei măcelării din Irlanda de Nord. Scindare tot mai mare între Canada franceză şi cea engleză. Băiat lustragiu portughez ucis; profitul uriaş de la Sin Strip, din Toronto. Reguli de limbă în Quebec: băcanilor greci din toate districtele greceşti li se interzice să afişeze postere cu Coca-Cola în limba greacă. Răsfoieşte prin jurnale, amintindu-şi propriile reacţii pe când le citise pentru prima oară.

Nate se opreşte din împachetat. Stă acum ghemuit pe duşumeaua pivniţei, absorbit de vechile poveşti, ce se năpustesc asupra lui prin timp ca un vaier tulbure de turbare şi durere. Şi comentariul lui propriu: La ce altceva să te-aştepţi? Ziarele sunt zădărnicie distilată. Ori de câte ori o vede pe mama lui prea iritată, prea optimistă, vrea să-i spună doar: Citeşte ziarele. Pură deziluzie, convingerea c-ar fi posibil vreodată orice. Ea chiar citeşte ziarele, bineînţeles. Are şi un dosar cu tăieturi din jurnale.

E cufundat într-un editorial ce avertizează asupra balcanizării ce se strecoară în Canada, când brusc uşa pivniţei e dată de perete. Ridică privirile: La capătul scării e Elizabeth, cu chipul umbrit de lumina dindărătul capului ei. Nate se ridică anevoie în picioare. Dalta din mână pe care intenţiona s-o împacheteze cade cu zgomot pe duşumea.

— Te-ai întors devreme, zice el.

Se simte de parcă ar fi fost prins îngropând pe cineva în pivniță.

Elizabeth are un jerseu pe umeri. Şi-l trage mai bine pe ea; fără grabă şi fără să scoată un cuvânt, coboară treptele. Nate se sprijină de bancul de lucru.

— Se pare că împachetezi, zice Elizabeth.

O vede acum cum surâde.

— Păi, nu fac decât să-mi pun unele scule în ordine, zice Nate. Acum, că tot veni momentul, îşi doreşte sălbatic, irațional, să nege totul. Ca să le depozitez, adaugă el.

Elizabeth se opreşte jos, la capătul scării şi inspectează încăperea cu privirea, ferestrele murdare, carpetele, grămezile de rumeguş şi talaşul pe care el nu s-a obosit să le mănture.

— Cum merge treaba? întreabă ea.

N-a mai pus această întrebare de multă vreme. N-o interesează deloc; nu vine aici aproape niciodată. Tot ce doreşte e jumătatea lui de chirie.

— Nemaipomenit, minte el. Cât se poate de bine.

Elizabeth îşi întoarce privirile spre el.

— Ce zici, nu e momentul să punem punct? rosteşte ea.

Miercuri, 9 martie 1977

ELIZABETH

Elizabeth îşi strânge jerseul în jurul umerilor. Îşi ţine braţele încrucişate, mototolind în pumni tricotul de lână. Cămaşă de forţă. Stă în picioare pe hol, uitându-se la uşa din faţă, de parcă ar aştepta să intre cineva. Numai că ea nu aşteaptă pe nimeni să intre. Uşile sunt cele prin care ies oamenii, fiecare în felul lui. Uşile se închid îndărătul lor, iar ea rămâne uitându-se la locul pe care abia l-au părăsit. Conştient, semiconştient, semiconştienţă. Mă piş pe toate.

Nate tocmai a ieşit, cu o cutie de carton în braţe. O pune jos, pe verandă, ca să se poată întoarce să închidă uşa cu grijă, cât se poate de atent, după el. Se depărtează pedalând, ca să i-o tragă drăguţei lui filiforme, aşa cum o face de săptămâni întregi, prefăcându-se că nu-i aşa. De data asta ia cu el nişte pile şi nişte dălţi. Elizabeth speră că le va pune la treabă cu folos.

În condiţii normale, n-ar fi deranjat-o această legătură. Nu se simte nicidecum ca un dulău la măcelărie: dacă nu vrea un ciolan anume, n-are decât să-l ia altcineva. Câtă vreme Nate îşi face treaba cu jumătatea lui de casă şi cu copiii, sau cu ceea ce s-au pus ei de acord, în silă, c-ar fi sarcina lui, n-are decât să se servească din orice distracţie vrea. Popice, construcţie de aeromodele, preacurvii – îi e absolut egal. Dar îi repugnă să fie luată de proastă. Orice imbecil şi-ar fi dat seama că împachetează; de ce s-a obosit să nege? Ce să mai vorbim de spectacolul lui idiot cu ficatul prăjit în miez de noapte şi cu discurile lui Harry Belafonte, până şi un prunc de doi ani s-ar fi prins.

Se întoarce de la uşă şi porneşte spre bucătărie, târându-şi trupul, brusc îngreunat. A fost calmă, e mulţumită cât de calmă a fost, însă acum se simte de parcă a înghiţit un flacon cu aspirine. Găurele roşii îi strălucesc în stomac, mestecându-şi drumul în carnea ei. Un flacon de stele. Tot

ce-a vrut a fost o spovedanie sinceră, şi-a obținut-o. A recunoscut că vrea să-şi mute atelierul din pivnița lor, undeva, într-un loc nespecificat. Ştiu amândoi unde se află acesta, dar, pentru moment, a rezistat tentației să împingă lucrurile mai departe.

Se decide să-şi facă o ceaşcă de cafea, apoi se răzgândeşte. N-o să mai îngurgiteze nimic acid în seara aceasta. Aşa că îşi toarnă nişte apă fierbinte peste un cub de supă de pui Oxo şi se aşază, amestecând metodic, aşteptând să se dizolve.

Păşeşte prin viitor, pas cu pas. Din punctul acesta, există două căi: fie el va pleca, treptat, fără imbold suplimentar, fie la cererea ei, ca să grăbească lucrurile. Nu există a treia cale. Acum nu va mai rămâne aici, chiar dacă îl va implora.

Aşadar, va trebui să i-o ceară; să-i spună să plece. Dacă tot nu mai poate salva nimic altceva de la dezastru, o să-şi salveze obrazul. Vor avea o discuție civilizată şi vor cădea amândoi de acord că fac ceea ce e mai bine pentru copii. Va putea să repete conversația prietenelor ei, comunicându-le bucuria că astfel au fost soluționate toate problemele lor, radiind o încredere liniştită şi control.

Bineînțeles, mai sunt şi copilele, cele reale, nu cele fantasmagorice – ele vor cântări greu în procesul de negociere. Copilele adevărate nu vor fi de părere că ăsta e cel mai bun lucru pentru ele. O să le displacă total, iar Nate va avea avantajul să poată spune: *Mama voastră mi-a cerut să plec.* Dar nu va fi părăsită, refuză să fie părăsită împotriva voinței sale. Refuză să fie patetică. Mama ei martiră, smiorcăindu-se într-un fotoliu. E conştientă că e manipulată, în poziția aceasta, de Nate – de Nate! – şi îi displace profund gândul. E ca şi cum ar fi bătută la un joc de şah complicat şi subtil de campionul mondial la dame. Dar n-are de ales.

O să țină cură de slăbire, mai încolo, după ce-o pleca el de tot. Face parte din ritual. O să se împopoțoneze, poate o să-şi facă părul, şi toată lumea va zice că arată mult mai bine decât înainte să plece Nate. Tacticile acestea i se par jalnice şi le dezaprobă când le vede la alții. Dar ce altceva să facă? Excursii în Europa pe care nu şi le permite, conversații religioase? Un iubit mai tânăr a mai avut; n-o să se grăbească s-o facă din nou.

Se leagănă încet pe scaun, cuprinzându-şi coatele. O trec fiori. Şi-l doreşte pe Chris înapoi. Îşi doreşte pe oricine altcineva, măcar brațele cuiva care să nu fie false şi confuze. Crăpăturile dintre scândurile mesei se măresc; puțuri de lumină cenuşie, rece. Gheață uscată, gaz, îl aude – un sunet fâşâit ce se îndreaptă spre fața ei. Se hrăneşte cu culoare. Îşi trage mâinile de pe masă şi le împreunează în poală. Venele gâtului o strâng ca o gheară. Degete îi răsucesc părul în jurul gâtului.

E înțepenită în scaun, nu se poate mişca, un fior rece îi străbate spinarea. Ochii îi pâlpâie, privirea caută prin încăpere ceva s-o salveze. Ceva familiar. Maşina de gătit, oala de pe ea, tigaia nespălată, tocătorul lângă chiuvetă. Mănuşa de bucătărie uzată şi înnegrită – asta nu. FĂ CURAT. Frigiderul. Desenul lui Nancy, din clasa întâi, lipit pe el, o fată zâmbind, cerul, soarele. Bucurie, şi-a zis ea, când l-a pus acolo.

Se uită lung la desen, cu mâinile împreunate, şi, o clipă, soarele străluceşte. Dar zâmbetul nu e prietenos, răutatea se cuibăreşte în galbenul acela, în păr. Şi albastrul cerului e o iluzie, soarele se înnegreşte, tentaculele sale se înfăşoară ca hârtia aprinsă. Dincolo de cerul albastru nu e email alb, ci bezna cosmică, întunericul țâşneşte cu bule de văpaie. Undeva, departe, pluteşte trupul prăbuşit, nu mai mare decât pumnul, izbind-o cu gravitația lui imensă. Irezistibil. Cade într-acolo, în vreme ce spațiul îi năpădeşte urechile.

După o vreme, e în bucătărie. Casa ticăie iar în jurul ei, cuptorul bâzâie, aerul cald suspină prin lamele. De la etaj se revarsă cotcodăceala televizorului; aude apa perpelindu-se prin conducte, o copilă sau alta alergând fără griji din baie, de-a lungul holului. În momentul acesta se poate întoarce oricând. Autoindulgență, ar zice tuşica Muriel. Fă-te utilă. Se concentrează asupra cercului galben al cănii, dorindu-şi să-şi desfacă degetele din jurul ei, să le mişte înainte. O ridică şi îşi încălzeşte mâinile cu ea. Lichidul i se varsă în poală. Soarbe, ca să-şi umple timpul. Când i se mai liniştesc mâinile, îşi face o felie de pâine prăjită şi o unge cu unt de arahide. Pas cu pas. Înapoi pe pământ.

Scotoceşte după carioca pentru lista de cumpărături şi începe să scrie cifre. Pe o coloană, ipoteca, asigurarea, curentul şi încălzirea, factura lunară de alimente. Hainele fetelor şi rechizitele şcolare. Factura de la dentist: Janet va avea nevoie de un ortodont. Mâncare pentru pisică. Nu au pisică, dar o să-şi ia una, de-a dracului, şi-o să-l taxeze pe Nate. Va fi înlocuitoarea lui. Reparații. O să pună pe cineva să-i repare, în sfârşit, acoperişul, şi treptele verandei.

În cealaltă coloană, pune banii de la chiriaşi. Nu vrea să fie necinstită, ci doar exactă, şi îşi doreşte să compenseze ipoteca prin chiria de la ei.

Se simte deja mai bine. De asta are ea nevoie: de ținte, de proiecte mici, ceva s-o țină ocupată. Alte femei tricotează. Simte, chiar, o mică uşurare a spiritului, pe care va putea s-o descrie, mai târziu, cunoştințelor ei. Şi, realmente, s-ar putea să nu fie chiar atât de rău. Eliberarea de acel alt set de reguli, de privirea aceea constant îndurerată, mai rea decât cicăleala. Traiul alături de Nate a fost ca o oglindă uriaşă în care defectele ei sunt mărite şi distorsionate. Ochi de muscă. A fost forțată să se vadă evaluată mereu în paralel cu setul lui de standarde domestice din East York, mama aceea a lui pioasă, cu chip de călugăriță, cu vesela ei

Melmac oribilă şi cu mirosul stins, de lână veche şi de ulei de ficat de cod. O să scape de astea. Înseamnă că va trebui să care ea sacii de gunoi în ziua când vin gunoierii, dar cu asta crede că se poate împăca.

Joi, 7 aprilie 1977

LESJE

Lui Lesje îi e greu să se scoale dimineața. În era aceea preistorică, pe când locuia cu William, se putea bizui pe el. Lui îi plăcea să ajungă la timp la muncă. Şi îi plăcea să se ridice din pat. Îi plăcea să facă un duş înviorător, frecându-se cu un fel de dispozitiv medieval de flagelare, şi ieşea rozaliu, ca o rățuşcă de gumă, ca să scotocească prin bucătărie după Shreddies[36] şi după lapte, ştergându-şi părul cu un prosop, făcând incursiuni în dormitor s-o îmboldească pe Lesje şi să-i tragă aşternuturile de pe picioare.

Acum însă, fără nimeni în căsuța rece, trebuie să tragă singură de ea, scoțându-şi picioarele, pe rând, de sub pături – un peşte dipnoi, alungat din băltoaca lui stătută. Casa, aşa, fără mobilă, cu nimic reflectându-se spre ea de pe

[36] Marcă de cereale pentru micul dejun (n. red.).

pereții goi, îi absoarbe și bruma de energie pe care o are. Simte că pierde în greutate, în timp ce casa se îngreunează.

Uneori, după ce dă pe gât un nes cu substitut de lapte și după ce molfăie o brioșă veche de tărâțe, se duce în ușa camerei de zi, ca să contemple grămăjoarele de rumeguș pe care le face acum Nate. Camera de zi, zice el, e singura încăpere din casă destul de mare pentru aparatele lui. Cu toate că niciunul dintre cele mari n-a apărut încă, a adus câteva unelte de mână și vreo câțiva cai neterminați, ca hobby, și chiar și-a petrecut vreo două ore acolo, pilind și șmirgheluind. Grămăjoarele de rumeguș o liniștesc. Ele înseamnă că, măcar teoretic, Nate se mută aici. Se instalează.

I-a explicat cu mare grijă de ce mai doarme încă în ceea ce ea consideră a fi casa lui Elizabeth. Lesje a ascultat, a încercat să asculte, dar nu înțelege. Simte că a fost târâtă să bâjbâie în ceva încurcat și complex, subtil, amenințător fără speranță. Nu e în apele ei. Dacă ar avea controlul situației, mișcările ar fi concrete, directe. Ea așa a fost, directă. Îl iubește pe Nate; de-aia l-a părăsit pe William și-a plecat să locuiască cu el. Și-atunci, de ce Nate nu vine încă să locuiască împreună cu ea?

El susține că va veni. A și rămas să doarmă acolo de câteva ori și, în a doua noapte, uitându-se dimineața cum mișună prin bucătărie, tresărind de fiecare dată când își îndreaptă trupul, s-a dat bătută, și-a scotocit prin buget și a cumpărat o saltea la mâna a doua. Ceea ce a fost, oarecum, ca atunci când instalezi o colivie: nu puteai să faci pasărea să intre în ea.

„Asta-i casa mea adevărată”, zice Nate. Și, altădată, odihnindu-și capul pe pântecul ei: „Vreau să am un copil de la tine.” A schimbat-o repede în „cu tine”, apoi a adăugat: „Vreau ca noi doi să avem un copil împreună”, dar Lesje a fost atât de uluită de conținut, încât n-a băgat de seamă

frazarea. Nu vrea, în mod special, să aibă un copil, nu chiar acum; nu ştie dacă e în stare de asta; însă a înduioşat-o dorința lui Nate. Se consideră nu numai dezirabilă, ci acceptabilă. S-a sculat şi şi-a ridicat capul, îmbrățişându-l recunoscătoare.

Ceea ce nu poate explica e prăpastia dintre ceea ce spune că simte şi ceea ce face de fapt. Nu poate împăca declarațiile de dragoste – pe care ea le crede! – cu simplul fapt că el e absent. Absența lui e palpabilă, e empirică. S-a făcut acum tare ca piatra, un gogoloi pe care îl cară peste tot cu ea, în golul stomacului.

Urcă treptele cenuşii ale Muzeului, trece pe lângă taxatorii de bilete, iuțeşte pasul pe scări, spre Sala Evoluției Vertebratelor, trasând din nou calea ei zilnică: craniul uman, pisica cu dinți-sabie în lacul ei bituminos, scenele iluminate din viața marină, cu mozazaurii înfometați şi cu amoniții blestemați. Ajunge la uşa ce dă în biroul ei trecând prin porțiunea de fund de mare străvechi. Majoritatea celorlalte birouri din Muzeu au intrări obişnuite; e bucuroasă că uşa ei e camuflată în aşa fel, încât pare o stâncă. Dacă tot nu poate locui într-o peşteră, ceea ce ar prefera pe moment (meditație, pâine şi apă, fără complicații), acesta e cel de-al doilea lucru foarte bun.

Cu toate că a ajuns târziu, a şi rămas mai târziu, uneori, până la şapte jumate sau opt, catalogând fără încetare, mijind ochii cocoşată asupra etichetelor şi fişelor, fixându-şi privirea pe tibii, metatarsiene, fărâme ale vieții reale. Contemplarea detaliilor i se pare odihnitoare; opreşte zgomotul acela mic din mintea ei, îngrijorarea că există ceva încarcerat dincolo de traforaj. De asemenea, amână întoarcerea în casa ei goală.

Când e singură, seara, dă târcoale prin casă. Deschide dulapul din dormitorul al doilea şi se holbează la cele patru

umeraşe abandonate, gândindu-se c-ar trebui să facă ceva cu hârtiile roase şi cu căcărezele de şoarece de pe jos. Se străduieşte să tragă de ea, să facă lucruri utile, cum ar fi să râcâie depozitul mineral galben din spatele bazinului veceului, cu un cuțitaş de cojit legume; dar riscă să se trezească peste o jumătate de oră stând în acelaşi loc, fără să fi făcut nimic, privind în gol. Îşi dă seama acum că viața ei alături de William, aşa aleatorie cum părea, îşi avea, măcar, obiceiurile ei zilnice. Rutina te ține la locul tău. În lipsa ei, pluteşte, lipsită de greutate. Pe Nate nu-l aşteaptă înainte de ora zece.

Face semn cu capul, prin uşa deschisă, spre Dr. Van Vleet, care-i răspunde la fel. N-a scos încă niciun cuvânt în legătură cu întârzierea ei. Speră ca, atunci când s-o pensiona, să vină cineva la fel de tolerant ca el, şi la fel în multe alte privințe.

Când pătrunde în nişa ei, Elizabeth Schoenhof e acolo.

Lesje nu e pregătită pentru asta. Evită cafeneaua, toaletele la care s-ar putea duce Elizabeth, toate cotloanele unde s-ar putea întâlni cu ea şi presupusese că şi Elizabeth o evita, la rândul ei. Nu se simte vinovată şi nu are nimic de ascuns. Pur şi simplu, nu crede că ar avea să-şi spună ele două ceva.

Acum, iat-o pe Elizabeth, stând pe scaunul lui Lesje, zâmbind grațios, de parcă ar fi biroul ei, iar Lesje a venit în vizită. Poşeta ei e pe pupitru, odihnindu-se pe o tavă cu fragmente de țipar, jerseul îi atârnă pe spătarul scaunului. Arată de parcă e gata-gata să spună: „Cu ce te pot ajuta?”

Dar ea zice:

— Ți-am adus eu aceste cereri. Poşta internă e-atât de înceată.

Nu mai există alt scaun în birou; n-are loc. Elizabeth pare să umple tot spațiul disponibil. Lesje se lipeşte cu spatele de o planşă de pe perete, erele geologice marcate cu litere mari,

colorate. Dinozaurii, o sută douăzeci de milioane de ani de galben roşiatic; omul, un strop de roşu. Ea e o scamă, o moleculă, un ion pierdut în timp. Dar şi Elizabeth e tot aşa.

Îşi trece privirea peste foaia pe care i-a înmânat-o. Vor ceva pentru vitrina din pasajul subteran, de preferinţă un picior sau o labă a piciorului. Va trebui să discute chestiunea cu Dr. Van Vleet, să aleagă specimenul, să semneze.

— Bine, zice ea.

Elizabeth a dat, cu siguranţă, căldura mai tare. Lesje fierbe; vrea cu disperare să-şi scoată haina, însă simte că dacă cedează în momentul acesta, va avea de pierdut. Pe lângă asta, are nevoie de acoperire, de o izolaţie între ea şi Elizabeth.

— Am simţit c-avem câte ceva de discutat, zice Elizabeth, zâmbind în continuare. Cred c-ar trebui să lucrăm împreună. E în interesul fiecăreia, nu crezi?

Lesje ştie că se referă la Nate, nu la labele fosilizate. Însă tonul glasului ei sugerează un proiect caritabil de un fel sau altul, un concert de binefacere, o vânzare de vechituri. Lesje nu-l vede pe Nate ca pe un proiect caritabil şi n-are niciun chef să discute despre el.

— Bineînţeles, zice ea.

— Nate şi cu mine ne-am străduit mereu să lucrăm împreună, zice Elizabeth. Am reuşit să rămânem prieteni buni. Presupun că e mai bine aşa, nu? Discutăm tot felul de lucruri, când face baie în cadă.

Râde nonşalant. E limpede că vrea ca Lesje să creadă că şi ea e unul dintre subiectele importante pe care le abordează în discuţiile de cadă.

Lesje ştie foarte bine că Elizabeth şi Nate n-au mai vorbit nimic într-o asemenea intimitate de luni şi luni de zile. Asta dacă nu minte el. Oare, ar minţi? Îşi dă seama că nu-l cunoaşte destul ca să fie sigură de asta.

Peste cincisprezece minute, când Elizabeth pleacă de-acolo zâmbind încă, Lesje nu-şi poate aminti nimic din ceea ce s-a discutat, de fapt. Îşi scoate haina şi şi-o pune în cui, după care se duce în laboratorul de substanțe lichide să-şi facă o ceaşcă de nes. Nu e sigură dacă Elizabeth a zis ceva, nu pe față, nu clar. Dar a rămas cu două impresii. Una e că lui Nate i s-au dat sau e pe cale să-i fie dați papucii pentru incompetență şi că ea e, din acest motiv, liberă să-l preia. Adică, dacă vrea. Cealaltă e că a fost angajată într-o slujbă pe care n-a cerut-o. Se pare că urmează să fie supusă la probe, ca un soi de guvernantă. Elizabeth are nevoie de ceva timp numai pentru ea însăşi. „O să fie atât de bine pentru fete, a zis Elizabeth, să învețe să relaționeze cu cineva cu interese mai puțin obişnuite!”

Lesje îşi spune că ea intenționa ceva mai complicat, mai puțin neutru. Ceva de genul *venetic.* Nu chiar în sensul de murdar, ca atunci când era în clasa a patra, iar fetele mai mari, cu fețe de irlandeze, s-au adunat în jurul ei, pe când traversa curtea şcolii. Pfffuuu, strigaseră ele, ținându-se de nas, în vreme ce Lesje zâmbea slab, împăciuitor. Şterge-ți zâmbetul ăla de pe față că, dacă nu, ți-l ştergem noi. Mai spală-te şi tu.

Elizabeth este o prea bună Wasp ca să facă aşa. Ar fi folosit mai degrabă ceva de genul *alohton,* adică cineva venit de dincolo de locul acesta. Interesant de ținut minte; ca şi când ea ar cânta la vioară şi-ar interpreta dansuri etnice fermecătoare, ceva din filmul *Scripcarul de pe acoperiş.* Ca să le amuze pe fete.

Lesje vede că n-a studiat ce trebuie. Despre mamiferele moderne, asta ar fi ajutat-o, cumva. Comportamentul primatelor. Îşi aminteşte că a citit, cândva, ceva despre pleoa-pele maimuțelor mari. Maimuța dominantă se uită lung, celelalte, îşi coboară ochii, clipind cu pleoapele lor colorate. Se evită, în felul acesta, omorurile.

Mâine, când o fi mai puțin deprimată, o va întreba pe Marianne despre treaba asta; Marianne e foarte la curent cu comportamentul primatelor. Sau pe Dr. Van Vleet, sau pe altcineva. Cu siguranță oricine va şti mai multe decât ea despre asemenea lucruri.

Miercuri, 13 aprilie 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă lungită în pat, cu cuvertura indiană trasă până sub bărbie. Fereastra e un pic deschisă, doar la bază, a lăsat-o aşa când a plecat la serviciu în dimineața aceasta, şi în încăpere e frig şi umezeală. Se uită la ceasul de pe noptieră, întrebându-se dacă merită efortul să se scoale, să se îmbrace şi să se întoarcă la birou pentru vreo oră. Probabil că nu.

Pe brațul ei, se odihneşte un cap. Capul lui William. Capul lui William se află pe brațul ei, pentru că tocmai au făcut dragoste. Înainte de asta, luaseră prânzul, o masă prelungită, scumpă, la Courtyard Café, constând în supă de castravete, momițe şi... şoapte. Şi în două sticle de vin, care s-ar putea să fi fost cauza şoaptelor. William a tot oftat şi a ridicat de mai multe ori din umeri, de parcă şi-ar fi exersat trist melancolia. I-a spus despre un studiu recent asupra efectelor unei diete cu carne crudă, ca a inuiților, dar el n-o

prea avea la inimă. Deşi au făcut aluzii la problema lor comună, n-au discutat-o direct. E dureros să fii părăsit.

Elizabeth a zis (dar numai o dată) că e mulţumită că Nate pare, în sfârşit, că îşi rezolvă unele conflicte personale şi că ea însăşi socoteşte că e mai puţin stresant acum că nu-l mai ţine, ei bine, sub papuc atât de mult. Asta nu l-a stârnit pe William. În timpul spumei de ciocolată cu Armagnac, Elizabeth l-a mângâiat pe mână. S-au privit în ochi, ironic: fiecare era premiul de consolare al celuilalt. Logic; pe lângă asta, Elizabeth simţea că îi datorează o tăvăleală bună. Şi asta, în parte, era pentru că Lesje îl părăsise atât de brusc din cauza ei. Nu prevăzuse că se va petrece totul atât de repede. Ceea ce intenţionase era o confruntare, apoi o reconciliere, iar după reconciliere, Lesje să aibă, desigur, onoarea să renunţe la Nate. Atunci, Elizabeth ar fi putut să-şi folosească timpul consolându-l pe Nate, şi nu pe William.

Pe vremuri, aşa mergeau treburile între ea şi Nate şi avusese grijă să nu-şi divulge niciodată iubiţii, până în momentul în care era gata să renunţe la ei. Cel puţin, în teorie. Însă nici William, nici Lesje nu s-au comportat conform planului. Nu prea ştie ce s-a întâmplat. S-a dus la masă cu William şi ca să afle. Însă el n-a vrut să discute problema.

Împerecherea cu William n-a fost neplăcută, îşi zice ea, dar nici memorabilă. A fost ca şi cum s-ar fi culcat cu o felie mare şi destul de activă de cremă de brânză Philadelphia. Păstoasă. Nu că William n-ar avea misterul lui. Probabil că e la fel de misterios ca orice obiect din univers: o sticlă, un măr. Însă nu e genul de mister care o intrigă, de obicei, pe Elizabeth. Dacă te gândeşti mai bine, nu e totalmente anost. Amintindu-şi de cum şi-a folosit dinţii, e sigură că are rezerve de energie, chiar de violenţă, ascunse în el, precum boabele de fasole mexicană săltăreaţă, într-o cutie cu vată.

Numai că ei nu-i plac cutiile al căror conținut îl poate ghici. De ce să-l deschidă pe William? Pentru ea, el nu conține nicio surpriză. Chris era un tărâm periculos, clocotind de ambuscade şi de gherile, miezul vârtejului, un iubit demonic. Poate pentru altcineva şi William era aşa: Elizabeth e destul de bătrână să ştie că iubitul demonic al unei femei e papucul uzat al alteia. Nu-i poartă pică lui Lesje pentru fascinația pe care o are Nate față de ea, odată ce n-a mai trecut prin asta. Ceea ce invidiază ea nu sunt persoanele implicate, ci faptul în sine. Îşi doreşte să mai simtă din nou asta, n-are importanță pentru cine.

William se foieşte, iar Elizabeth îşi trage brațul de sub capul lui.

— A fost nemaipomenit, zice el.

Elizabeth tresare uşor. *Nemaipomenit.*

— Şi pentru tine, la fel? întreabă el cu îngrijorare.

— Bineînțeles, zice ea. Nu ți-ai dat seama?

William rânjeşte satisfăcut.

— La naiba, zice el. Lesje nu e de calibrul tău.

Elizabeth consideră remarca de prost gust. Nu se face să-ți compari iubitele, mai ales aşa, pe față. Totuşi, zâmbeşte.

— E timpul să plec, zice ea. Trebuie să mă duc la birou, bănuiesc că şi tu.

De asemenea: copilele vin de la şcoală peste o oră. Însă nu spune asta cu glas tare.

Nu intenționează în mod special ca William s-o privească din spate, dar n-are cum să-l oprească. Se scoală din pat, îşi încheie sutienul, îşi trage slipul mov. L-a ales de dimineață, gândindu-se că nu se ştie niciodată.

— Eşti al naibii de sexy, zice William un pic cam înflăcărat; tonul lui ar putea prefața o palmă peste fese. Bine făcută.

Pe Elizabeth o trece un fior de iritare. Proastă; uneori, e foarte proastă. *Pune-ți pantalonii tăi idioți de jocheu şi ieşi*

naibii din patul meu. Îi surâde grațios, peste umăr, şi sună soneria.

În mod normal, Elizabeth nu şi-ar face apariția la uşă pe jumătate îmbrăcată, în miezul zilei. Vecinii vorbesc, le spun copiilor lor; trebuie să-l fi văzut cineva pe William intrând cu ea. Dar în momentul acesta nu-şi doreşte decât să iasă din încăpere.

— Probabil e cititorul de contor, zice ea.

Nu ştie dacă e aşa. De când a început să lucreze de acasă, Nate a fost cel care s-a ocupat de lucruri de genul acesta.

— Iartă-mă o secundă.

Îşi pune capotul albastru, îşi leagă cordonul şi porneşte, inconfortabil, pe scări cu picioarele goale. Soneria sună din nou, în timp ce deschide lanțul de la uşă.

Tuşica Muriel stă în fața verandei din față, uitându-se dezgustată la balansoarul alb cojit, la treptele sparte, la micile peluze ale vecinilor, cu rămăşițele uscate ale grădinilor de astă-vară. Poartă o pălărie albă de velur, de forma unei olițe de noapte răsturnate, cu mănuşi tot albe, de parcă ar fi în drum spre biserică, de Paşti, şi cu o etolă de nurcă, de care Elizabeth îşi aminteşte de-acum douăzeci şi cinci de ani. Tuşica Muriel nu-şi aruncă lucrurile şi nici nu le dă de pomană.

Tuşica Muriel n-a mai venit niciodată până acum în vizită la Elizabeth. A ales să ignore existența adresei ei nerespectabile, de parcă Elizabeth nici n-ar locui într-o casă, ci se materializează doar la uşa tuşicii Muriel, odată cu fiecare vizită, şi se dematerializează la loc, când pleacă. Însă numai pentru că tuşica Muriel nu mai făcuse ceva până acum nu exista niciun motiv să crezi că n-o va face vreodată. Elizabeth ştie că n-ar trebui să fie surprinsă – *cine altcineva să fie?* – dar e. Simte că i se taie răsuflarea, de parcă a lovit-o cineva în plexul solar şi-şi apucă strâns, cu mâna, halatul în dreptul stomacului.

— Am venit aici, zice tuşica Muriel, făcând o mică pauză înaintea cuvântului *aici,* pentru că am simțit că se cuvine să-ți spun ce cred despre a ceea ce-ai făcut. Nu că te-ar interesa.

Face un pas înainte, iar Elizabeth e nevoită să se dea îndărăt. Tuşica Muriel, cu respirația mirosind a naftalină şi a pudră Blue Grass, intră în marş în camera ei de zi.

— Eşti bolnavă, zice tuşica Muriel uitându-se, nu la Elizabeth, ci la încăperea ei perfect aranjată, care se strânge, piere, iradiază pulbere sub privirea ei. Boala ar fi singura scuză că porți capot ziua-n amiaza mare, şi încă unul amărât. Nu arăți bine. Nu mă surprinde.

Nici tuşica Muriel nu arată prea strălucit. Elizabeth se întreabă, o clipă, dacă o fi având ceva, dar alungă repede gândul. Tuşica Muriel nu are niciodată nimic. Tropăie prin încăpere, inspectând scaunele şi canapeaua.

— Nu vrei să iei loc? zice Elizabeth.

Ştie cum va proceda. Numai miere şi senin, nu se va da de gol cu nimic. *Nu te lăsa manipulată.* Tuşica Muriel atât aşteaptă s-o provoace.

Tuşica Muriel se instalează pe canapea, dar nu-şi scoate mănuşile şi etola. Hârâie sau, poate oftează, de parcă doar faptul că e în casa lui Elizabeth reprezintă prea mult pentru ea. Elizabeth rămâne în picioare. *S-o domine prin înălțime.* Nicio speranță.

— După părerea mea, zice tuşica Muriel, mamele de copii mici nu-şi strică familiile pentru plăcerile lor egoiste. Ştiu că multă lume face aşa, în zilele noastre. Numai că există lucruri precum comportamentul imoral şi lucruri precum decența, bunul-simț.

Elizabeth nu poate să recunoască în fața tuşicii Muriel că plecarea lui Nate n-a fost numai şi numai alegerea ei. Şi-apoi, dacă zice: „Nate m-a părăsit”, o să audă că din vina ei.

Soții nu-şi părăsesc soțiile care se comportă aşa cum trebuie. Fără nicio îndoială.

— Cum ai aflat? zice ea.

— Nepotul lui Janie Borroughs, Philip, lucrează la Muzeu, zice tuşica Muriel. Janie e o veche prietenă de-ale mele. Am fost împreună la şcoală. Trebuie să mă gândesc la nepoatele mele; vreau ca ele să aibă o casă decentă.

Despre rudenia lui Philip cu Janie Burroughs era ceva ce Elizabeth uitase, în timpul prezetării pline de spirit, senine, a situației ei familiale, la masa de prânz de săptămâna trecută. Un oraş incestuos.

— Nate le vede la sfârşit de săptămână, zice ea slab şi îşi dă imediat seama ce gafă serioasă de tactică a făcut: a recunoscut că e ceva, dacă nu greşit, măcar deficient, în legătură cu tații care nu locuiesc acasă. Au o casă decentă, adaugă ea repede.

— Mă îndoiesc, zice tuşica Muriel. Mă îndoiesc foarte tare.

Elizabeth simte cum îi fuge pământul de sub picioare. Dacă, măcar, ar fi îmbrăcată şi fără un bărbat în dormitor, ar fi într-o poziție strategică mult mai bună. Speră ca William să stea cuminte, dar, luând în considerare prostia lui în general, n-are nicio speranță. Se gândeşte c-are să-l audă bălăcindu-se în baie.

— Chiar cred, zice Elizabeth cu demnitate, că hotărârile lui Nate şi ale mele ne privesc doar pe noi.

Tuşica Muriel ignoră spusele ei.

— N-am fost niciodată de acord cu el, zice ea. Ştii foarte bine. Numai că un tată, oricum ar fi el, tot e mai bun decât niciunul. Tu ar trebui să înțelegi asta mai bine ca oricine.

— Ştii, Nate n-a murit, zice Elizabeth. Pieptul i se umple de ceva ca un pumn fierbinte. E viu-nevătămat şi îşi adoră fetele. Numai că, întâmplător, trăieşte cu altă femeie.

— Oamenii din generația voastră nu înțeleg ce înseamnă sacrificiul, zice tuşica Muriel, dar fără vigoare, de parcă

repetiția acestui gând a obosit-o. Eu m-am sacrificat ani de zile.

Nu specifică pentru ce. E limpede că n-a auzit un cuvânt din ceea ce tocmai i-a spus Elizabeth.

Elizabeth se sprijină cu mâna de bufetul de pin, ca să se liniştească. Închide scurt ochii; îndărătul lor, simte o rețea de benzi elastice. În cazul oricui altcuiva, ştie sigur că există o diferență între esență şi aparență. Majoritatea oamenilor mimează; ea însăşi mimează de ani de zile. Dacă are motiv, poate imita o nevastă, o mamă, un funcționar, o rudă ascultătoare. Secretul e să descoperi ce încearcă ceilalți să mimeze şi apoi să-i susții în propria lor credință. Sau viceversa: *Văd prin tine.* Numai că tuşica Muriel nu imită; fie asta, fie că ea însăşi e o imitație atât de desăvârşită, încât a devenit autentică. Ea e propria-i suprafață. Elizabeth nu e capabilă să vadă prin ea, pentru că nu există nimic de văzut. E opacă precum o piatră.

— Am să mă duc să-l văd pe Nathaniel, zice tuşica Muriel.

Ea şi mama lui sunt singurele persoane care-i zic aşa.

Brusc, Elizabeth îşi dă seama ce are tuşica Muriel în minte. Are de gând să se ducă la Nate şi să-l plătească. E dispusă să plătească pentru aparența unei vieți de familie standard, chiar dacă aceasta înseamnă nefericire. Ceea ce, pentru ea, înseamnă viață de familie standard; n-a pretins niciodată că a fost fericită. Are de gând să-i dea bani ca să se întoarcă, iar Nate va crede că Elizabeth e cea care a trimis-o.

*

Tuşica Muriel, îmbrăcată într-o rochie de lână cenuşie, stă în salon în picioare, alături de pianul cu coadă. Elizabeth are doisprezece ani şi tocmai şi-a terminat lecția de pian. Profesoara, nevolnica domnişoară MacTavish, cu pieptul carenat, e pe holul din față, căznindu-se să-şi pună trenciul

bleumarin, aşa cum face de patru ani, în fiecare zi de marți. Domnişoara MacTavish e unul dintre avantajele cu care tuşica Muriel îi tot scoate ochii lui Elizabeth. Mătuşa Muriel aşteaptă să audă uşa din față închizându-se, zâmbindu-i neliniştitor. „Unchiul Teddy şi cu mine, zice ea, suntem de părere că, în circumstanțele date, tu şi Caroline ar trebui să nu ne mai ziceți tuşica Muriel şi unchiul Teddy." Se apleacă, trecându-şi degetele printre partiturile lui Elizabeth, *Tablouri dintr-o expoziție*[37].

Elizabeth stă încă pe taburetul de la pian. Trebuie să exerseze o jumătate de oră după fiecare lecție. Îşi încrucişează mâinile în poală şi se uită lung, în sus, la tuşica Muriel, cu chipul lipsit de orice expresie. Nu ştie ce urmează, însă a învățat că cea mai bună apărare împotriva tuşicii Muriel e tăcerea. Îşi poartă tăcerea în jurul gâtului, ca pe o funie de usturoi împotriva vampirilor. *Ursuză,* aşa-i zice tuşica Muriel. „V-am adoptat legal, continuă ea, şi considerăm c-ar trebui să ne ziceți mamă şi tată."

Elizabeth n-avea nimic împotrivă să-i zică unchiului Teddy „tată". De-abia şi-l aminteşte pe propriul ei tată şi ceea ce-şi aduce ea aminte nu e deloc plăcut. Uneori, le spunea bancuri, de asta îşi aminteşte. Caroline păstrează felicitările lui sporadice de Crăciun; pe-ale ei, Elizabeth le aruncă, fără măcar să se mai obosească să se uite la ştampilă, ca să vadă pe unde hălăduieşte acum. Însă tuşica Muriel? *Mamă?* I se face pielea de găină. „Păi, am deja o mamă", zice Elizabeth politicos. „A semnat deja actele de adopție", zice tuşica Muriel, fără să-şi ascundă triumful. „A părut fericită c-a avut şansa să scape de responsabilitate. Bineînțeles,am plătit-o."

---

[37] Celebră suită pentru pian a compozitorului Modest Musorgski (1839–1881) (n. red.).

Elizabeth nu-şi mai aminteşte cum a reacţionat la aflarea veştii că mama ei adevărată o vânduse tuşicii Muriel. Crede c-a încercat să închidă pianul peste mâna tuşicii Muriel; a uitat dacă i-a reuşit sau nu. A fost pentru ultima oară când s-a lăsat întărâtată în asemenea hal.

— Ieşi afară din casa mea, se trezeşte Elizabeth ţipând. Şi să nu te mai întorci vreodată, să nu te mai întorci vreodată!

I se urcă sângele în cap, odată cu strigătul ei.

— Cățea bătrână şi mucegăită!

Îi stă pe limbă să-i zică ticăloasă, s-a gândit la asta de multe ori, dar n-o face, din superstiţie. Dacă rosteşte acest ultim cuvânt fermecat, cu siguranţă tuşica Muriel se va transforma în altceva; se va umfla, se va înnegri, va sfârâi ca zahărul ars, emanând fumigaţii mortale.

Tuşica Muriel, cu chipul împietrit, se ridică ţeapănă, iar Elizabeth apucă primul obiect la îndemână şi îl aruncă spre pălăria aceea albă, respingătoare. N-o nimereşte şi unul dintre bolurile ei frumoase, de porţelan, se face ţăndări de perete. Dar, în sfârşit, în sfârşit, a înspăimântat-o pe tuşica Muriel, care a luat-o la goană acum, pe hol. Uşa se deschide, apoi se închide: o izbitură, satisfăcătoare, precum o împuşcătură.

Elizabeth tropăie cu picioarele ei goale, jubilând. Revoluţie! Tuşica Muriel e ca moartă; nu va mai fi nevoită s-o vadă vreodată. Se roteşte, îmbrăţişându-se, într-un mic dans în jurul scaunului ei de pin, cu spătar. Se simte fioroasă, e-n stare să mănânce o inimă.

Însă când William coboară, îmbrăcat şi pieptănat, o găseşte zăcând ghemuită, nemişcată, pe canapea.

— Cine-a fost? întreabă el. M-am gândit c-ar fi mai bine să nu cobor.

— De fapt, nimeni, zice Elizabeth. Mătuşa mea.

Nate ar fi consolat-o, chiar şi acum. William râde, de parcă mătuşile sunt, prin definiţie, amuzante.

— Semăna un pic a bătaie, zice el.

— Am aruncat cu un bol în ea, zice Elizabeth. Era un bol de valoare.

— Poți să încerci cu superglu, zice William practic.

Elizabeth nu consideră că merită să-i răspundă. Bolul Kayo ce nu poate fi duplicat. Un bol plin cu nimic.

Vineri, 29 aprilie 1977

Lesje

Lesje, într-un halat mai şleampăt decât de obicei, stă în laboratorul de la parter, de lângă coridorul cu rafturi de depozitare din lemn. Bea o cană de nes, ceea ce e tot ce intenționează să mănânce la prânz. Sortează şi etichetează aşa, de ochii lumii, o tavă cu dinți mici, de proto-mamifere din cretacicul superior. Se foloseşte de o lupă şi de un tabel, deşi cunoaşte aceşti dinți de-a fir a păr. Muzeul a publicat o monografie despre ei, la editarea căreia a dat şi ea o mână de ajutor. Însă îi e greu să se concentreze. Stă aici şi nu în biroul ei, pentru că simte nevoia să vorbească cu cineva.

În încăpere, sunt doi tehnicieni. Theo stă aplecat asupra şlefuitorului, curățând o mandibulă semiîncastrată, cu o sondă dentară ascuțită. În mamalogie, unde oasele sunt reale, nu se folosesc sonde dentare ascuțite. Au un congelator plin de carcase moarte – cămile, elani, lilieci – şi,

când sunt gata să asambleze scheletul, oasele sunt curățate atât cât se poate, după care sunt plasate în încăperea cu gândaci, unde insectele carnivore mănâncă urmele rămase. Camera insectelor miroase a putred. În fața uşii, sunt mai multe poze de femei goale, prinse cu scoci pe fişete. Tehnicienii din acest departament lucrează pe muzică rock şi country de la radio. Lesje se întreabă dacă solitarului Theo chiar îi place să se afle acolo.

Gregor, artistul departamentului, aplică tencuiala de argilă pe un os, un soi de femur ornitopod, cam aşa arată. Nu că lui Gregor i-ar prea păsa, probabil, ce e. Treaba lui e să facă o matriță, apoi să scoată mulajul de ghips. În felul acesta, încet-încet, şi bucată cu bucată, scheletele se construiesc de la sine. În secolul al nouăsprezecelea, Lesje o ştie prea bine, Andrew Carnegie şi-a modelat şi remodelat dinozaurul lui personal, *Diplodocus carnegiei,* şi le-a prezentat replicile capetelor încoronate ale Europei. Nimeni nu-şi mai permite să facă asta acum; chiar de-ar mai dăinui pe undeva niscaiva capete încoronate.

Lesje se străduieşte să se gândească la ceva să le spună tehnicienilor, nu despre *Diplodocus carnegiei,* pentru că n-ar fi adecvat; ci la ceva prin care să inițieze o conversație. Însă nu ştie ce-ar putea fi de interes pentru ei. Îşi fac treaba şi pleacă la cinci, în fiecare după-amiază, să-şi trăiască celelalte vieți, care sunt pentru ea de nepătruns. Ştie, de altfel, că Muzeul nu e esențial pentru ei, aşa cum e pentru ea. Gregor ar putea să lucreze, la fel de bine, într-un magazin de artă, Theo ar putea curăța mortarul de pe cărămizi sau vopseaua de pe mânerele de alamă vechi ale sertarelor. Probabil că le place şi să lipească femei goale, cu scoci, aici.

Oricum, îşi doreşte foarte mult ca unul dintre ei, oricare, să-i spună: „Hai la o bere!” S-ar uita la meciurile de baseball, la televizor, împreună cu ei, mâncând chipsuri de

cartofi şi bând direct din sticlă. I-ar ține de mână, s-ar tăvăli cu ei pe carpetă, ar face dragoste ca o continuare firească, fără să acorde mai multă importanță acestui lucru decât oricărui alt antrenament pentru sănătate – o partidă de înot, o alergare în jurul blocului. Totul ar fi din prietenie şi fără viitor. Vrea acțiune, activități, fără semnificație şi fără sancțiuni ascunse.

Se gândeşte cu nostalgie la viața ei cu William, pe care acum o vede ca fiind nebunatică şi cu bucurie adolescentină. Frumusețea cu William a fost că ei nu-i păsase, la modul serios, ce părere avea el despre ea. Cândva, îşi dorea ceva mai puțin bidimensional. Acum asta are. E drept, nu l-a iubit pe William, cu toate că, pe-atunci, n-avea cum să-şi dea seama. Îl iubeşte pe Nate. Nu mai e chiar atât de sigură că e făcută pentru iubire.

Probabil că, la început, nici măcar nu fusese Nate, în sine, cel care o atrăsese, ci Elizabeth şi Chris. Se uitase la Elizabeth şi văzuse o lume matură, în care alegerile avuseseră consecințe, semnificație, erau ireversibile.

William n-a reprezentat niciodată o asemenea alegere. Probabil că se gândea că putea trăi alături de William un milion de ani, fără să se schimbe ceva, cu adevărat, în ea. Evident, el n-a simțit acelaşi lucru. William, ca un calic, investise în lucruri pe la spatele ei, numai aşa îşi putea explica surpriza ei la izbucnirea lui violentă. Însă acum e dincolo de William, dincolo chiar de furia lui. William a fost doar o durere efemeră.

Nate, pe de altă parte, e o durere continuă. Îi ia mâinile într-ale lui şi-i spune: „Ştii foarte bine cât eşti de importantă pentru mine.” Când ea şi-ar dori să audă că ar ucide, ar muri pentru ea. Ce bine-ar fi să-i spună asta! Atunci ar face orice pentru el. Însă *cât de importantă* te invită să măsori, să-ți pui întrebări: *Cât* de important? Pentru ea, Nate e absolut, însă pentru el, ea există pe o scală a lucrurilor

relativ remarcabile. Nu ştie exact unde e ea pe această scală; fluctuează.

Seara, se aşază la noua lor masă, alături de maşina de gătit şi de frigiderul hârâitor, achiziționat de la Goodwill, pe care a dat mult prea mult, şi cugetă. Pe când trăia cu William, el era cel ce cugeta. „Ce e, iubire?” zice Nate.

Ea nu ştie ce să-i răspundă.

Îşi prelungeşte ceaşca de cafea cât poate de mult, însă tehnicienii nu zic nimic. Gregor fluieră în surdină, Theo nu face decât să curețe. Dându-se bătută, îşi cară tava cu dinți sus, la birou. Are un tur şcolar la patru, din nou în Cretacicul crepuscular, automatizat, învârtindu-se întruna în jurul arborilor de cicadă, cu o mie de copii după ea. Apoi se va întoarce în casa aceea.

Trebuie să ajungă devreme, având în vedere că e primul sfârşit de săptămână pe care fetele lui Nate şi-l vor petrece cu ei. S-a frământat înspăimântată toată săptămâna. „Dar n-au unde să doarmă”, a zis ea. „Pot să împrumute saci de dormit de la prietenele lor”, a zis Nate.

Lesje a zis că n-au destule farfurii. Nate a zis că e greu de crezut că fetele s-ar aştepta la o cină ceremonioasă. O să gătească el tot, a zis, iar copilele au să spele vasele. Ea nu va trebui să facă nimic în plus. Atunci Lesje s-a simțit exclusă, dar n-a comentat. Aşa că a numărat tacâmurile şi s-a chinuit cu jegul îmbibat în podele. Când locuia cu William, asemenea scrupule ar fi făcut-o să râdă disprețuitor. Adevărul era că nu voia ca fetele să se ducă acasă şi să-i raporteze lui Elizabeth că nu avea tacâmuri şi că duşumelele erau murdare. Nu-i păsase ce gândea William despre ea, dar îi pasă cu disperare de ceea ce cred două mucoase pe care nici măcar nu le cunoaşte şi nu are niciun motiv temeinic să le placă. Nici ele nu au vreun motiv special s-o placă pe ea. Probabil au impresia că l-a furat pe

Nate. Se simte condamnată aprioric, nu pentru ceva ce-a făcut de fapt, ci pentru poziția ei ambiguă în univers.

Joi s-a dus la Ziggy şi a cumpărat o plasă de delicatese: fursecuri englezeşti la cutie de tablă, două feluri de brânză, ficat tocat, chifle cu fructe, ciocolată. Ea nu mănâncă aproape niciodată chifle cu fructe sau ciocolată, dar le-a înşfăcat de pe rafturi de disperată ce era: cu siguranță, copiilor le plac asemenea lucruri. Şi-a dat seama că habar n-are ce le place copiilor. Celor mai mulți le plac dinozaurii – singurul lucru pe care îl ştia. „Nu era necesar, iubire", a zis Nate, când a deşertat conținutul pungii de la Ziggy pe masa din bucătărie. „Vor fi foarte fericite cu nişte sandviciuri cu unt de cacao."

Lesje a fugit la etaj, s-a aruncat pe salteaua lor şi a plâns fără zgomot, inspirând mirosul de cârpă veche, de vatelină uzată, de şoareci. Altă dandana: fetele au să vadă salteaua.

După o vreme, a intrat Nate în încăpere. S-a aşezat şi a frecat-o pe spate. „Ştii cât e de important pentru mine să vă înțelegeți bine", a zis el. „Dacă ai avea copii, ai înțelege."

Lui Lesje i s-a strâns abdomenul: o simțea – un perete de muşchi, în jurul unui gol central. El se plasase pe el, pe fete şi pe Elizabeth, desigur, într-o mică oază înverzită, unde lucruri precum înțelegerea erau posibile. În deşertul ei deficitar, izolată, singură, fără copii şi vinovat de tânără, era menită să-şi ispăşească penitența, urmărind o pantomimă pe care nu putea s-o descifreze.

Nate nu-şi dădea seama de cruzimea lui. Credea că-i vine în ajutor. A mângâiat-o pe spate; şi-l putea imagina uitându-se la ceas, să se asigure că i-a acordat timpul cuvenit.

Multituberculata, îşi murmură Lesje. Un cuvânt alinător. Îşi doreşte să fie alinată; nu e alinată. Seara aceasta o

înspăimântă. O înspăimântă gândul că va sta la masa ei şubredă, cu tacâmurile inadecvate şi cu farfuriile ieftine, simțind cum i se mişcă fălcile, făcând conversație stângace sau uitându-se la mâini, în timp ce două perechi de ochi o privesc judecând-o. Trei perechi.

Sâmbătă, 14 mai 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă în semiîntunericul din subsolul Tavernei Pilotului, inspirând mirosul de cartofi pai cam stătuți, urmărind umbrele. Şi-a petrecut multe seri cu Chris aici, odată ca niciodată. Era un loc nimerit unde se puteau duce, pentru că era puțin probabil să vadă pe cineva cunoscut. Şi acum l-a ales, din aceleaşi motive.

Chelnerul a venit pentru comandă, dar ea a zis că aşteaptă pe cineva. Ceea ce e adevărat. Le-a sărutat pe copile de noapte bună, a lăsat nişte gogoşi şi nişte cola pentru dădacă, a chemat un taxi şi-a urcat în el, totul numai ca să poată sta aici, în Taverna Pilotului s-aştepte. Deja regretă. Însă păstrase cartea de vizită, acea carte de vizită de afaceri, vârâtă în compartimentul portofelului, unde îşi ține mărunțişul şi suportul pentru cartea de identitate. Ştie că nu păstrează asemenea lucruri decât dacă

întenționează să se folosească de ele, cândva. Un trup disponibil, vârât undeva, într-un cotlon al minții.

Poate încă să trăiască, dar ce-o să fie după? Va trebui să se întoarcă, s-o plătească pe dădacă şi să se întindă singură în casa aceea care e şi nu e goală, ascultând respirația abia perceptibilă a copilelor ei. Câtă vreme sunt treze, suportă. Cu toate că nu prea sunt o companie grozavă. Nancy zace inertă în pat, ascultând discuri sau citind aceleaşi cărți, iar şi iar: *Hobbitul*[38]*, Prințul Caspian*[39]*.* Janet stă după coada lui Elizabeth, oferindu-se s-o ajute: o să curețe ea cartofii, o să debaraseze ea masa. Se plânge de dureri de stomac şi nu e mulțumită, până când Elizabeth nu-i dă nişte Gelusil sau nişte lapte de magneziu de la Philips, din flacoanele abandonate ale lui Nate. Pe de altă parte, Nancy evită îmbrățişările şi sărutările de noapte bună. Uneori, Elizabeth crede că fetele mimează, mai degrabă, vina, decât tristețea.

Ce să le spună? Tati n-a plecat cu adevărat sau, pur şi simplu, a plecat. Mami şi tati vă iubesc amândoi. Nu aveți nicio vină. Ştiți bine că vă sună în fiecare seară, când îşi aduce aminte. Şi l-ați tot văzut la sfârşit de săptămână. Însă ea şi Nate s-au înțeles să nu discute cu fetele despre separarea lor, până nu va găsi el un prilej s-o facă – ceea ce, până acum, a tot amânat. Oricum, nu prea contează. Copilele nu sunt proaste, ştiu ce se întâmplă. O ştiu atât de bine, încât nici măcar nu pun întrebări.

Bărbatul-în-costum-maro se iveşte nehotărât dincolo de masă; e mai înalt decât şi-l aminteşte şi nu mai poartă costumul maro. E îmbrăcat într-unul gri-deschis şi are o

---

[38] Carte a scriitorului J.R.R. Tolkien (1892–1973) (n. red.).

[39] Titlul volumului 4 din ciclul narativ pentru copii *Cronicile din Narnia*, de C.S. Lewis (1898–1963) (n. red.).

cravată mare, cu romburi albe ce pare că străluceşte în întuneric. E mai prosper acum.

— Văd c-ai ajuns deja, zice el.

Se lasă pe scaunul din faţa ei, oftează şi întoarce capul după chelner.

Când l-a sunat, nu şi-a amintit de ea. A trebuit să-i reitereze întâlnirea lor din staţia de metrou, conversaţia despre imobiliare. Brusc a devenit un pic cam exuberant: „Sigur că da! Sigur că da!" Lapsusul acesta al lui i s-a părut umilitor. Apoi râsul acela cleios ca sosul, de parcă ştia ce voia ea de la el.

N-are cum să ştie cu adevărat. Tot ce-şi doreşte ea e uitarea. Temporară, dar totală: o noapte fără stele, un drum ce duce drept pe marginea unei prăpăstii. Un epilog. *Terminal.* Înainte să-l sune, era sigură că el i l-ar putea oferi. Poate că da. Pe masă, sunt mâinile lui greoaie, cu păr negru, practice.

— Am fost plecat cu treburi, zice. Tocmai m-am întors, alaltăieri.

Vine chelnerul, iar el comandă un rom cu coca-cola, apoi o întreabă pe Elizabeth ce doreşte.

— Un scotch cu sifon, pentru doamna.

Îi spune cât e de epuizat. Singurul lucru care mai ostoieşte monotonia călătoriilor lungi cu maşina pe care trebuie să le facă e radioul CB[40]. Poţi face câteva conversaţii pe tema asta. O pune jucăuş să ghicească ce maşină conduce acum. Elizabeth ezită.

— Un Hulk, zice el, zâmbind uşor jenat.

Elizabeth pare să nu fi uitat că, mai devreme, mai degrabă zburase, decât şofase. Ori una, ori alta, e comis-voiajor. O persoană care trebuie să vândă lucruri, presupune ea;

---

[40] *Citizens Band radio,* sistem care permite comunicarea vocală bidirecţională pe distanţe scurte între persoane (n. red.).

oricum ar fi, e pe cale să ajungă de râsul lumii. Cu siguranță, poate aspira la ceva mai bun. Dar nu vrea. Mai bun înseamnă Philip Borroughs, prietenii prietenelor, soții prietenelor, bine îmbrăcați, predictibili. Bărbatul acesta are o valiză cu chiloți cu fantă, o aură de bucurie sordidă. *Carnaval.* Fără circumspecție în cazul lui, nu-şi va scoate mai întâi ceasul de la mână, ca să-l pună pe noptieră, n-o să-şi împăturească maioul, n-o să miroasă a mentă de la tabletele pe care le-a mestecat pentru ulcer. El e încrezător, se lasă pe spate, expiră promisiuni nerostite. Pentru altcineva, ar putea fi predictibil, însă pentru ea, nu; nu, deocamdată.

Sosesc paharele, iar Elizabeth şi-l dă pe gât pe al ei, ca pe un medicament, sperând să simtă pofta înflorindu-i între coapse, precum o floare în deşert. Bărbatul în costum cenuşiu se apleacă peste masă şi îi spune, cu un glas confidențial, că se gândeşte să-şi vândă casa. Soția lui are în minte una nouă, ceva mai departe, în nord, un pic mai mare. Poate ştie ea pe cineva interesat? Casa pe care o vinde are instalația electrică nouă, de cupru, iar el a mochetat duşumeaua din perete în perete. Simte că-şi poate permite mutarea; a abordat o nouă linie de conduită. Idei.

— Idei? face Elizabeth.

Trupul ei stă pe bancheta de plastic cu perniță, ca un sac cu nisip; greu, fără vlagă, inert.

— Pentru petrecerile de ziua de naştere, zice el.

Elicoptere în miniatură, fluiere, cranii moi, de plastic, monştri, ceasuri de mână de jucărie. Genul acesta de lucruri. O întreabă ce mai fac copiii ei.

— Păi, soțul meu şi cu mine ne-am separat, zice ea.

Poate această veste va trezi în el reacțiile de prădător pe care cuvintele *separat* şi *divorțat* le scot la iveală în cazul bărbaților căsătoriți. Dar nu pare decât să-l irite. Aruncă priviri în jur, chipurile să-l caute pe chelner. Pe Elizabeth o

izbeşte faptul că nici el nu e mai dornic să fie văzut cu ea, decât e ea să fie văzută cu el. Oare se gândeşte că vrea să pună laba pe el, că-l vrea pentru uzul domestic? Absurd. Dar ar fi insultător să-i spună asta.

Se întreabă dacă n-ar fi bine să încerce să fie cinstită cu el. *Nu mă interesează decât o aventură de-o noapte. O oră, dacă e posibil, şi nu e nevoie să stai de vorbă cu mine. Fără sfori, fără undiţe, fără cârlige, nu vreau să fac talmeş-balmeşul şi mai mare. Nu te vreau în viaţa mea; de-aia te-am sunat pe tine.*

Dar el începe să-i povestească despre o operaţie de negi plantari pe care a făcut-o cu două luni în urmă. Mult mai dureroasă decât ţi-ai putea închipui. N-are niciun rost, ar face bine să se oprească la timp, să nu cadă din lac în puţ. Au trecut timpurile acelea: agaţamente în parc, pipăieli la cinema. Şi-a pierdut deprinderea, dexteritatea. Cum să-şi dorească ceva.

— Cred că e timpul să plec, zice ea politicos. Îţi mulţumesc mult pentru băutură. A fost o plăcere să te reîntâlnesc.

Îşi pune jerseul pe umeri şi se ridică, strecurându-se afară, pe după masă. El pare consternat.

— E încă devreme, zice el. Hai să mai bem un păhărel.

Văzând că Elizabeth refuză, se scoală, clătinându-se, în picioare.

— Oricum, te duc acasă cu maşina.

Elizabeth şovăie, apoi acceptă. De ce să plătească un taxi? Păşesc spre parcare prin aerul cald. El o ia de cot, un gest ciudat, demodat. Ce-ar fi să danseze un foxtrot, sub felinarele din parcare? Seara ei în oraş!

În maşină, Elizabeth nu se oboseşte să facă conversaţie. Îi spune unde locuieşte şi bălmăjeşte oarecum absentă, în vreme ce el se plânge de proasta calitate a mâncării din hoteluri, mai ales în Thunder Bay. Ea e lucidă şi rece, ca un bolovan. Rece ca un bolovan. O consolează totuşi ceva: a

ieşit din situaţia aceasta cu faţa curată, fără să rănească pe nimeni. Trebuie să-şi dea seama că n-o interesează. El se opreşte din perorat şi porneşte radioul CB, căutând un post. Se aude un staccato de glasuri hârâite, stinse.

Însă înainte să ajungă pe strada ei, intră pe o fundătură şi frânează brusc. Farurile încremenesc pe o tablă de şah, o săgeată neagră; îndărătul ei, un gard înalt de sârmă. O fabrică oarecare.

— Strada mea nu e aici, zice Elizabeth.

Pe la începutul serii, ar fi întâmpinat cu bucurie un asemenea gest.

— Nu face pe proasta, zice el. Ştim amândoi pentru ce eşti aici.

Se apleacă şi desprinde microfonul radioului.

— O să le facem o bucurie, zice el. Zece-patru, zece-patru, dă-mi o pauză.

Elizabeth bâjbâie după butonul centurii de siguranţă, însă înainte să poată să se elibereze, el se aruncă asupra ei. Forţată să-şi dea capul pe spate de greutatea gurii lui, îşi pierde răsuflarea. Genunchiul lui e între coapsele ei, ridicându-i fusta; fundul lui se înghesuie în torpedou. Simte ceva rece, metalic, comprimându-i beregata şi vede că e microfonul.

El se zvârcoleşte, geme; izbeşte geamul cu cotul. Elizabeth se zbate să nu se sufoce. Ăsta face atac de cord. O să rămână înţepenită aici, sub trupul lui, până când ţipetele ei vor fi auzite prin microfon şi vor veni s-o scoată.

Însă în mai puţin de un minut, lui îi cade faţa pe gâtul ei şi zace inert. Elizabeth se căzneşte să-şi ridice braţul stâng, să ia o gură de aer.

— Măi să fie! face el, ridicându-se de pe ea, în capul oaselor. Minunată treabă!

Elizabeth îşi trage fusta peste genunchi.

— Mă duc acasă, spune ea.

Îşi poate auzi tremurul din voce, deşi nu crede că este speriată. Idiotul, se aştepta la mai mult.

— Hei, e rândul tău, zice bărbatul. Mâna lui i se caţără pe coapsă, precum un păianjen. Eu am terminat, adaugă el. Hai, distrează-te şi tu.

Îi ţine în faţă microfonul, cu mâna stângă, de parcă s-ar aştepta ca ea să înceapă să cânte.

— Ia mâna de pe picioarele mele, zice Elizabeth.

Se simte de parcă ar fi deschis un pachet cu aspect nevinovat şi din el a sărit un şarpe încolăcit. Nu i-au plăcut niciodată farsele.

— La naiba, m-am străduit doar să fiu prietenos, zice el, retrăgându-se. Îşi agaţă iar microfonul la locul lui. Tuturor ne place să ne mai şi distrăm un pic.

— Eliberează canalul, frate, zice un glas de la radio. Pişă-te sau aruncă oliţa!

— O să merg pe jos acasă, zice Elizabeth.

— Nu pot să te las, zice bărbatul. Nu într-un asemenea loc.

Stă jos, cu mâinile pe genunchi, cu capul plecat; se uită fix la volan.

— Am ceva de băut în torpedou, zice el. Trăieşte şi tu puţin, bea o gură, în cinstea mea. Hai să tragem amândoi câte una.

Are glasul neliniştit.

— Nu, mersi, chiar nu vreau, zice Elizabeth, forţându-se să fie iar politicoasă.

Desface centura de siguranţă; de data asta, el nu face nicio mişcare s-o oprească. Tristeţea iradiază din toţi porii lui, precum căldura, şi îşi dă seama acum că aşa a fost mereu. După ce pleacă ea, probabil va plânge. În felul lui ciudat, crispat, a vrut s-o facă să se simtă bine. Cine-a dat greş aici, de nu e mulţumită?

Afară sunt copaci, vânt, apoi case. Păşeşte spre prima intersecție, uitându-se după numele străzilor. Aude motorul turat îndărătul ei, dar el nu întoarce, nu trece pe lângă ea. Cine râde? Simte un nod în gât. Nimeni, de fapt.

Joi, 7 octombrie 1976

NATE

Nate e afară, pe veranda din față, legănându-se uşor în balansoarul pe care l-a cumpărat Elizabeth pe cincisprezece dolari, cu cinci ani în urmă, la o licitație agricolă, de lângă Lloydtown. Înainte ca el să vândă maşina. L-a pus să-l vopsească în alb, ca să acopere crăpăturile de pe spătarul întărit de sârme vârâte prin găurele stângaci perforate, de-o parte şi de alta. O să se potrivească pe veranda din față, a zis ea atunci. Unul la fel, fără defecte şi cârpeli ar costa cel puțin cincizeci de dolari, i-a explicat. Acum, după cinci ani de intemperii, balansoarul trebuie şmirgheluit şi vopsit din nou. Însă chiar dac-o face, Elizabeth îl va ignora. N-o mai interesează mobilierul.

Încearcă să-şi păstreze mintea limpede şi se abține să se uite pe strada pe care, curând, va apărea Elizabeth, în lumina târzie a după-amiezii, păşind printre frunzele moarte, în drum spre casă, din stația de autobuz. El o aşteaptă, chiar vrea să se vadă cu ea. E o senzație atât de

demult uitată, încât e aproape ca una nouă. Îşi simte trupul deşelat, la fel ca balansoarul pe care stă, cu spinarea încordată. O să se întâmple ceva, un fel de început, lucrurile sunt pe cale să se schimbe, iar el nu se simte pregătit.

Cu şase zile în urmă, a zis că vrea să discute un pic cu el. Se aştepta la o pledoarie asupra unor proceduri: vasele, lenjeria, cine ce-a spălat pentru cine, cine ce-a împăturit, ce obiecte de pe duşumea trebuiau să se transfere singure pe rafturile potrivite. La asta se limitează micile ei conversaţii. *Să pună osul la treabă.* Şi-a pregătit deja apărarea: atunci când face el diverse lucruri, nici măcar nu observă, aşa că de unde ştie ea dacă şi-a făcut sau nu treaba? Trăsese de timp, îşi turnase ceva de băut, îşi căutase ţigările, înainte să se aşeze, fără nicio tragere de inimă, în faţa ei, la masa din bucătărie.

Numai că, în loc de toate astea, i-a spus pe şleau că se despărţise de Chris. Conform regulilor asupra cărora căzuseră de acord, nu mai era treaba lui cu cine se întâlnea. A vrut atunci să-i aducă aminte de înţelegerea lor. „Fă cum vrei tu”, zisese el. De ce l-o deranja cu asta? „Vreau să-mi faci o favoare”, a spus ea, înainte să poată el zice ceva. Deşi inspira corectitudine, Elizabeth nu solicita favoruri prea des, cel puţin, nu din partea lui, nu în ultima vreme. „Dacă vine Chris pe-aici, nu vreau să-i dai drumul în casă.”

Nate s-a holbat la ea. Nu mai spusese niciodată aşa ceva, probabil că nu avusese motive. Modalitatea ei de a se debarasa de iubiţi era, de obicei, fără replică. Nu ştia ce le spunea, dar după ce se sătura de ei, dispăreau din peisaj atât de rapid, atât de definitiv, de parcă le legase un bloc de ciment de picioare şi-i azvârlise în port. O suspecta că vrea să facă acelaşi lucru cu el – cu siguranţă, era sătulă de el – dar o împiedicau copilele.

Voise s-o întrebe ce n-a mers: Exista posibilitatea să vină Chris la ei acasă? De ce? Dar ea i-ar spune că e viața ei. Cândva, fusese a lor.

Asta vrea el, o întoarcere în timp. Imaginea unei vieți armonioase petrecute împreună, rămăşița unei cărți poştale de Crăciun, din anii patruzeci – un foc de lemne, ghemul de tricotat într-un coş, zăpadă lipită – fusese aruncată la gunoi de amândoi de-atât de multă vreme, încât uitase de ea. Acum se arăta din nou o posibilitate la timpul prezent. Poate voia şi Elizabeth, poate era dispusă să încerce din nou. Simțea să acționeze hotărât. Îl acuzase adesea că nu era în stare să acționeze hotărât. Aşa că o invitase pe Martha la masă, în oraş.

Martha a fost încântată. La masa dintr-un colț al cafenelei Jurgens, alegerea ei, l-a luat de mână şi i-a spus ce minunat era că putea să-l vadă aşa, spontan, în afara orelor alocate. S-a uitat nefericit la ea, cum mânca un sandvici de homar la grătar şi bea whisky cu lămâie. Îndărătul ei era o fotografie boțită cu... să fi fost Veneția? „Eşti tăcut astăzi", a zis Martha. „Ți-a mâncat pisica limba?"

Nate a reuşit să zâmbească. Era pe cale să-i spună că nu se mai puteau vedea şi voia s-o facă blând, calm. Nici măcar nu-şi prea dorea asta, deşi, în ultima vreme, lucrurile ajunseseră într-un impas în ceea ce-i priveşte. Dar realitatea era că, odată cu dispariția din peisaj a lui Chris, se crea un dezechilibru. Va trebui ca şi Martha să fie aruncată peste bord; altfel, era posibil să ajungă să se mute cu ea. Ceea ce el nu voia. Ar fi fost mult mai bine pentru toată lumea dacă putea să aranjeze treburile cu Elizabeth; mai bine, pentru copile. Se simțea îngrozitor, dar totul era pentru o cauză bună. Ce-ar fi să încerce o pauză? Nădăjduia că nu va țipa la el. Vitalitate, aşa-i zicea el, cândva.

Dar ea n-a țipat. Nu l-a mai ținut de mână şi şi-a plecat capul, uitându-se fix la cojile sandviciului ei. I s-a părut că-i picase o lacrimă în maioneză. „Meriți mai mult”, a zis Nate, denigrându-se. „Ai nevoie de cineva care poate...” „Cățeaua aia”, a zis Martha. „Până la urmă, a făcut-o, nu-i aşa? A pus-o la cale de mult.” „Ce vrei să spui?” a zis Nate. „Sincer, asta n-are nicio legătură cu Elizabeth, pur şi simplu, cred...” „Când ai de gând să stai pe propriile-ți picioare, Nate?” a zis Martha aproape în şoaptă. Şi-a ridicat privirile, uitându-se drept în chii lui. „Pun pariu că-ți leagă şi afurisitele alea de şireturi!”

La stânga, se aude un huruit, aproape ca o explozie. Nate îşi ridică brusc ochii. În fața lui, acolo unde nu-l mai văzuse de peste un an („Fă ce vrei tu, îi spusese el, dar nu sub ochii mei.”), se află vechea decapotabilă albă a lui Chris, acum cu acoperişul ridicat. Nate se aşteaptă ca Elizabeth să coboare din ea şi să se apropie ca o adiere pe alee, peste măsură de afabilă, aşa cum e ea totdeauna atunci când are ceva ce-şi doreşte, iar el, nu. Nu prea crede că Chris a fost surghiunit, în niciun caz permanent; a durat prea mult, ea a fost prea împătimită în ceea ce-l priveşte. Au să revină în pătratul numărul unu, unde s-au aflat, probabil, tot timpul.

Însă Chris coboară singur. Urcă treptele din față, clătinându-se un pic pe cea pe care Nate intenționa s-o repare, şi îl uimeşte cât de dărâmat arată. Are două crestături întunecate sub ochi, de parcă l-a lovit cineva cu o curea peste față. Are părul vâlvoi, mâinile i se bălăbănesc grele, din mânecile sacoului de catifea cord, mototolit. Se holbează în jos, la Nate, cu privire de bețiv gata să ceară o mână de ajutor. „Bună”, zice Nate slab. Dă să se ridice în picioare, să fie la acelaşi nivel, dar Chris se ghemuieşte, sprijinindu-se pe călcâie. Duhneşte a sticle de whisky, a şosete purtate, a carne ce începe să intre în putrefacție.

„Trebuie să m-ajuți”, zice el. „Ți-ai pierdut slujba?” îl întreabă Nate. O întrebare idioată poate, dar ce altceva să-i spună iubitului surghiunit al soției sale? În niciun caz nu-i poate ordona înfumurat, de pe verandă, acum că e aici în carne şi oase. Arată atât de zdrobit; cu siguranță, nici Elizabeth nu şi-a putut imagina asemenea prăbuşire.

Chris râde uşor. „Am demisionat”, zice el. „Nu puteam să suport să fiu în aceeaşi clădire cu ea. N-am dormit deloc. Nici nu mă vede.” „Şi ce să fac eu?” zice Nate. Adică: *Ce aşteptți tu de la mine?* Dar el chiar vrea să-i sară în ajutor, oricine-ar vedea asemenea durere şi-ar dori să-i sară în ajutor, deşi înduioşarea lui spontană îl consternează. Iar afurisiții ăia de unitarieni! Ar trebui să-l dea pe Chris pe mâna mamei sale; i-ar ține un discurs despre cum ar trebui să se gândească numai la lucruri pozitive în viață, în loc să se cuibărească în cele deprimante. După care i-ar pune numele pe listă şi, peste câteva săptămâni, ar primi un pachet prin poştă – crâmpeie de săpun de prin moteluri, o duzină de şosete pentru copii, o vestă tricotată. „Fă-o să m-asculte”, zice Chris. „Îmi închide telefonul. Nici s-asculte nu vrea.”

Nate îşi aminteşte acum de sunetul depărtat al telefonului în miez de noapte, la două sau trei, de ochii mijiți ai lui Elizabeth, dimineața.

„Nu pot s-o determin pe Elizabeth să facă nimic”, zice Nate. „Pe tine o să te asculte.” Se uită în jos, la podeaua verandei, apoi îşi ridică ochii plini de ură spre Nate. „Pe mine nu mă respectă.”

Pentru Nate, e o revelație că Elizabeth îl respectă. Oricum, el nu crede asta; e un truc pe care ea îl foloseşte împotriva lui Chris, care e prea orbit ca să-şi dea seama.

„Spune-i”, zice Chris beligerant. „Trebuie să trăiască alături de mine. Vreau să mă căsătoresc cu ea. Spune-i că trebuie s-o facă.”

Năucitor, îşi zice Nate. Situaţia e năucitoare. Chiar se aşteaptă Chris ca el să-i poruncească propriei sale soţii să fugă cu alt bărbat? „După cum arăţi, ai nevoie să bei ceva”, zice Nate. Şi el vrea un păhărel. „Hai înăuntru.”

Pe la jumătatea holului, cu Chris în urma lui, îşi aminteşte de rugămintea lui Elizabeth. Nu-l lăsa să intre în casă. A fost o rugăminte, acum îşi dă el seama, nu o solicitare rece. Ea n-a renunţat la Chris; a fugit pentru că se teme de el. Ca s-o faci pe Elizabeth să se teamă pentru propria-i integritate nu era lucru uşor. Se gândeşte, cu siguranţă, c-o va ataca, c-o să-i tragă o mamă de bătaie. Imaginea lui Elizabeth încolţită, carnea ei albă încovoindu-se sub pumnii aceia, fără vlagă, scâncind, îi apare, pentru o clipă doar, erotică.

Nate simte un fior în ceafă. Se îndrepta spre bucătăria cu frigăruile şi cuţitele de-acolo, dar se întoarce spre camera de zi, cotind prea brusc. „Scotch?” zice el.

Chris tace. Se sprijină de tocul uşii, zâmbind – un zâmbet de şobolan, cu buza răsfrântă, dezvelindu-i dinţii îngălbeniţi. Nate n-are chef să se întoarcă cu spatele la el, ca să se ducă la bucătărie după pahare, dar nu poate să meargă de-a-ndăratelea. Scenarii de filme nocturne i se desfăşoară dinaintea ochilor: el lovit în cap cu un sfeşnic de alamă sau cu unul dintre bolurile lui Elizabeth, zăcând inconştient pe hol; copilele răpite, ţinute ostatice, baricadate şi terorizate în ascunzătoarea de două camere a lui Chris, în vreme ce el se apleacă asupra tablei lui de şah, ca fantoma de la operă, iar de afară se aude megafonul poliţiei; Elizabeth, prăbuşită într-un canal, goală, plină de răni, cu cearşaful înnodat în jurul gâtului. Toate acestea, evitabile; numai din vina lui; ce bine-ar fi fost să...

Chiar în clipa când propria-i vinovăţie îi trece ca un fulger prin faţa ochilor, Nate simte să-i ofere lui Chris ceva, ceva de mâncare; ce? Un bilet de autobuz pentru o destinaţie

oarecare – Mexic, Venezuela – ceva ce-şi dorise şi el adesea. Îi vine să întindă mâna, să atingă braţul lui Chris; caută o maximă, ceva banal, dar magic, o parabolă dătătoare de speranţă care să-l pună instantaneu pe Chris pe picioare, să-l facă să înfrunte viaţa cu vitejie. În acelaşi timp, ştie că, dacă Chris face o mişcare, o singură mişcare, spre casa scării ce duce la uşa închisă, îndărătul căreia se jucau fetele, cu o jumătate de oră în urmă, captivate de Admirals[41], ar sări la el şi l-ar izbi cu capul de balustradă. L-ar omorî. L-ar omorî fără nicio părere de rău.

Pe verandă, se aud paşi hotărâţi, egali; clicul uşii din faţă. Elizabeth. Acum se va petrece explozia, Chris o va ataca precum un elan în călduri, Nate va trebui s-o apere. Altfel, va dispărea pe aleea din faţă, cu fundul înainte, atârnând pe umărul lui Chris, cu creioanele şi cheile revărsându-i-se din poşetă. Poate ei i-ar plăcea, îşi zice Nate. Îi tot făcea aluzii că lui îi lipseşte forţa.

Numai că tot ce zice e: „Ieşi afară!” E în spatele lui Chris, pe hol; din camera de zi, Nate n-o vede. Chris s-a întors, cu chipul încreţit, vălurind ca apa lovită de-o piatră. Când Nate ajunge pe hol, el nu mai e acolo. E doar Elizabeth, cu linia buzelor strânsă a nemulţumire, trăgându-şi mănuşile, deget cu deget.

Cum se uită la ea, gândindu-se la Chris ţâşnind peste stradă ca un soldat rătăcit al unei armate înfrânte, vede limpede că, undeva vag, în viitor, el însuşi va trebui s-o părăsească.

---

[41] Joc de strategie de luptă navală din anii 1970 (n. red.).

Miercuri, 22 iunie 1977

LESJE

Lesje, legănându-şi tava, se întoarce spre o masă goală, înconjurată de alte mese goale. Nu-i mai e uşor să coboare la cafea cu Marianne şi cu Trish şi nici să mai meargă cu ele să ia prânzul împreună. Sunt încă destul de prietenoase, dar precaute. Îşi aminteşte simţământul şi le înţelege: trebuie să te fereşti de persoanele care trec prin crize. Sunt curiozităţi şi vorbeşti despre ele doar când nu sunt prezente; când sunt acolo, amuţeşte toată lumea. Pentru Marianne şi pentru Trish, ea e ca electricitatea statică.

Dr. Van Vleet nu e la serviciu; face, în fiecare an, febra trandafirilor, pentru care ia remedii naturiste preparate de soţia lui. Lesje se întreabă dacă va trăi destul cu Nate ca să înveţe remedii naturiste şi să i le administreze. Sau cu altcineva. Încearcă să-l vizualizeze pe Nate într-o vestă cu decolteu în V tricotată, de om bătrân, moţăind la soare, dar nu reuşeşte. Dr. Van Vleet zice mereu „pe vremea mea". Lesje se întreabă dacă era conştient, pe atunci, că era vremea lui. Ea, una, nu simte că timpul prin care trece e al ei.

Şi-ar dori ca Dr. Van Vleet să fie aici. El nu ascultă niciodată bârfele, n-a auzit nimic despre aşa-numita ei viaţă privată. E singura persoană cunoscută care e dispusă s-o trateze cu o indulgenţă paternă amuzată, ceea ce simte că, pe moment, este lucrul de care are mare nevoie. Îi corectează pronunţia, ea râde la epigramele lui. Dacă ar fi acum aici, în faţa ei, la masă, ar putea să-l întrebe ceva, ceva tehnic, iar atunci nu s-ar mai fi gândit la nimic altceva.

Hrănirea şi înmulţirea pteranodonilor, de exemplu. Dacă planau mai degrabă decât dădeau din aripi – cum se aeropurtau? Pur şi simplu, aşteptau şi cea mai mica briză să-i ridice cu aripile lor de peste trei metri? Unii speculează că, din cauza structurii lor osoase foarte fine, pteranodonii n-ar fi putut să aterizeze niciunde, nici pe apă, nici pe uscat. Dacă era aşa, cum se reproduceau? O clipă, Lesje întrevede mări liniştite şi calde, vânturi blânde, pteranodonii imenşi, blănoşi, plutesc ca nişte şomoioage albe de vată. Asemenea viziuni sunt încă posibile, dar nu pentru multă vreme. Inevitabil, vede o fază ulterioară: duhoarea mărilor muribunde, peştii morţi de pe ţărmurile nămoloase, turmele uriaşe micşorându-se, eşuând, cu timpul lor expirat. Brusc, Utah.

Stă jos, privind dincolo de încăpere. Acolo e Elizabeth, Lesje a reperat-o de îndată ce-a intrat. Cu câteva luni în urmă, ar fi ieşit imediat, dar acum nu mai are niciun rost. Elizabeth, la fel ca razele gama, va continua să existe, fie c-o vede Lesje, fie că nu. Mai e cu o femeie negricioasă, destul de robustă. Se uită amândouă la ea când trece pe lângă ele, fără să zâmbească, dar nici cu ostilitate. De parcă ar fi nişte turiste, iar ea, un peisaj.

Lesje e conştientă că, atunci când Nate s-a mutat cu totul la ea, mă rog, ce poate însemna cu totul în accepţiunea lui, Elizabeth ar fi trebuit să se simtă pustiită şi trădată, iar ea, dacă nu victorioasă, măcar aşa, convenţional, mândră. Dar pare că e invers. Lesje îşi doreşte ca Elizabeth să dispară într-un cotlon depărtat al trecutului şi să rămână acolo pentru totdeauna, însă ştie că dorinţele sale nu au şanse să aibă mare efect asupra lui Elizabeth.

Înlătură folia de pe iaurt şi înfige un pai în cutie. Măcar mănâncă mai bine de când s-a mutat Nate la ea. El o face să mănânce mai bine. Şi-a adus câteva cratiţe şi găteşte, de obicei, el singur, cina; apoi o supraveghează în timp ce

mănâncă. Îl deranjează dacă nu-şi termină tot ce are în farfurie. Mâncarea lui e, probabil, bună, cu siguranţă mai bună decât ce-ar putea ea să facă şi îi e ruşine să-şi recunoască pofta pe care o simte câteodată pentru o cutie de Betty Crocker Noodles Romanoff. A trăit atâta vreme cu mâncare de-a gata, la pachet sau semipreparată, încât e sigură că i s-a tocit capacitatea de apreciere. Aşa că, din punctul acesta de vedere, inadecvarea ei e firească.

Reacţiile ei, de pildă. *Reacţii* e un cuvânt folosit adesea de Nate. Lui i se par, aceste reacţii ale ei, nu tocmai dezamăgitoare, dar surprinzătoare, specifice barbarilor şi analfabeţilor, îşi zice ea. Nici măcar nu se enervează. Îi explică doar, întruna, întruna; presupune că, dacă înţelege ce-i zice, îl va şi aproba.

De exemplu, Elizabeth. Când sună, ceea ce face destul de des, ca să întrebe dacă fetele şi-au lăsat şosetele sau cizmele de cauciuc, sau periuţele de dinţi, sau chiloţii acasă la Lesje, e totdeauna politicoasă. Atunci, ce motiv ar avea Lesje să se plângă? Adevărul e că ea nu vrea s-o mai sune Elizabeth. Mai ales, nu la birou. Nu vrea să fie întreruptă în mijlocul prezentării cretacicului de Elizabeth, întrebându-o cuviincios dacă n-a văzut cumva vreo mănuşă roşu cu alb. O supără şi, în final, deşi timid, a reuşit să izbucnească.

Dar copiii uită unele lucruri, a zis Nate. Elizabeth avea nevoie să ştie unde erau toate astea. Pentru că nu aveau chiar aşa de multe.

Poate, s-a aventurat Lesje, fetele ar putea să nu-şi mai uite lucrurile. Nate a zis că sunt copii. „Ai putea să-i dai tu telefon”, a zis Lesje, „sau să-ţi telefoneze ea ţie. Nu mie.”

Nate i-a mărturisit că n-a fost niciodată foarte bun în a urmări periuţele de dinţi şi cizmele de cauciuc, nici măcar pe ale sale. Pur şi simplu, n-avea talent la asta. „Nici eu n-am”, a zis Lesje. Sau n-a observat? Duminica seara, când fetele îşi împachetau lucrurile înainte de plecare, casa arăta

precum o gară după bombardament. Nici nu încercase, dar, odată ce nu ştia ce-şi aduseseră ele, de unde să ghicească exact cu câte lucruri să se întoarcă acasă?

Nate a zis că, având în vedere că niciunul dintre ei nu era mai breaz, spre deosebire de Elizabeth care avea o practică îndelungată, era firesc să-i telefoneze când dispăreau sus-numitele articole disparate. Lesje n-a putut decât să fie de acord.

Uneori, când se aştepta ca fetele să fie acolo la cina de vineri seara, Lesje se întorcea de la Muzeu şi nu-l găsea decât pe Nate. „Ai putea să-i spui să nu ne mai ducă cu zăhărelul?" a zis ea, după a patra oară când s-a întâmplat. „Cum adică?" a întrebat Nate trist. „Păi e vineri, e cam târziu să te anunțe." „Mi-a spus de marți." „Mie nu mi-a spus nimeni", a zis Lesje.

Nate a recunoscut că-i scăpase; chiar şi aşa, existau modalități mai potrivite de exprimare. *A duce cu zăhărelul* i s-a părut cam tăios, chiar brutal. „Iar eu am pregătit cina", a conchis el rezonabil. „Asta nu te deranjează, nu-i aşa?" „Nu", a zis Lesje. Se simțise în dezavantaj: nu era deloc obişnuită cu genul acesta de dialoguri. Părinții ei, cel puțin nu de față cu ea, nu dezbăteau niciodată asupra comportamentului şi a motivelor, iar bunicile nu discutau niciodată nimic. Se limitau la monologuri – bunica ucraineană, la reverii nostalgice, bunica evreică, la comentarii hârâite. Conversațiile cu William se centrau pe un schimb de banalități şi chiar în rarele dispute păreau o hârjoneală între copii: *Vreau. Tu ai făcut asta.* Nu era obişnuită să spună ce simte, de ce sau pentru ce ar trebui ca altcineva să se comporte altfel. Ştia că nu e din cale-afară de subtilă, că părea adesea nepoliticoasă, deşi nu voia decât să fie limpede. Invariabil, ieşea din aceste conversații simțindu-se ca un căpcăun meschin. Nu că-i displăceau sau

că nu le putea suferi pe fete aşa, în sine, îi venise ei să zică. Nu voia decât să fie consultată.

Însă nu avea cum să spună aşa ceva; dacă o făcea, exista pericolul ca el să înceapă altă conversaţie. „Vreau să simt că trăiesc cu tine", a zis ea. „Nu cu tine, cu nevasta ta şi cu copiii." „Mă voi strădui cât pot eu să le fac să nu-ţi mai stea în drum", a zis Nate, cu atâta tristeţe, încât ea a dat imediat îndărăt. „Asta nu înseamnă că nu pot să vină *aici*", a zis ea generoasă. „Îmi doresc să simtă că aici e şi casa lor", a zis Nate.

Lesje nu mai e sigură a cui e casa. N-ar surprinde-o să primească un telefon politicos de la Elizabeth şi să-i spună că ea şi fetele aveau să se mute a doua zi şi s-o roage să pregătească camera de rezervă şi să se asigure că a adunat toate şosetele şi cizmele desperecheate. Nate n-ar avea nimic împotrivă. Simte că ar trebui să încerce amândoi să uşureze lucrurile pentru Elizabeth, ceea ce, din punctul de vedere al lui Lesje, înseamnă s-o lase să facă ce vrea ea. El spune adesea că Elizabeth e foarte civilizată. Şi el simte că e civilizat. Nu pare să creadă că Lesje ar trebui să facă vreun efort special ca să fie şi ea civilizată. Oricum, nu e implicată direct. „Noi ne avem unul pe altul", zice el. Lesje trebuie să admită că aşa e. Ei chiar se au unul pe altul, indiferent ce-o însemna aici *a avea.*

Lesje suge ultimul strop de iaurt şi pune cutia goală pe tavă. Îşi stinge ţigara, se apleacă să-şi ia geanta de umăr, când aude un glas penetrant:

— Scuză-mă.

Lesje ridică ochii. Lângă ea, stă femeia cu păr negru care lua masa cu Elizabeth.

— Locuieşti cu Nate Schoenhof, nu-i aşa? zice ea.

Lesje e prea uluită ca să spună ceva.

— Te superi dacă stau jos? zice femeia.

Poartă un costum roşu de lână şi e dată cu ruj asortat.

— Şi eu am fost la un pas să trăiesc cu el, zice ea neutru, de parcă vorbeşte de o slujbă pe care n-a obținut-o. Eu sunt cea de dinaintea ta. Numai că mie mi-a spus că nu-şi va putea părăsi familia niciodată.

Izbucneşte în râs, ca de o glumă bună.

Lui Lesje nu-i vine absolut nimic în minte să spună. Asta trebuie să fie Martha, pe care Nate a menționat-o în trecere. Din spusele lui, părea a fi ştearsă. Lesje se aştepta să fie micuță, de un metru jumătate, şi sfioasă. Martha cea adevărată nu pare ştearsă, iar Lesje se întreabă dacă ea însăşi nu va fi redusă, cândva, mai târziu, la o umbră la fel de palidă. Bineînțeles, Nate n-avea cum să menționeze sânii mari ai Marthei şi gura frapantă, mai ales față de ea.

— Ai vreo problemă cu *ea*? zice Martha, smucindu-şi capul.

— Cine? zice Lesje.

— Nu-ți face griji, tocmai a plecat. Regina Elizabeth.

Lesje nu-şi doreşte să fie atrasă într-o conspirație. A spune ceva împotriva lui Elizabeth în prezența acestei persoane ar fi neloial față de Nate.

— A fost totdeauna foarte civilizată, zice ea. Nimic de obiectat, în această privință.

— Văd că el te-a spălat *pe tine* pe creier, zice Martha râzând din nou. Doamne, ăştia doi iubesc cuvântul ăsta.

Rânjeşte la Lesje – un rânjet roşu, de țigancă. Brusc, lui Lesje simte că-i place enorm de ea.

Îi surâde şi ea, slab.

— Nu-i lăsa să te calce în picioare, zice Martha. Dacă-i laşi, au să-ți facă creierii terci. Ține-le piept. Fă-le viața un iad!

Se ridică.

— Mulțumesc, zice Lesje.

E recunoscătoare că există cineva pe lumea asta care s-a gândit la ea cu atâta înțelegere.

— Pentru puțin, zice Martha. Nu mă pricep eu la multe, dar, crede-mă, sunt expertă în ceea ce-i priveşte pe ăştia doi.

Lesje pluteşte vreo cincisprezece minute. A fost răzbunată; propriile ei percepții, în care începuse, încet, încet, să nu mai aibă încredere şi chiar să le renege, e posibil să fie valide. Însă întorcându-se în biroul ei, rememorând conversația, îi trece prin minte că Martha o fi avut vreo două motive ascunse.

De asemenea: Martha n-a spus împotriva a ce să lupte şi nici cum s-o facă. E limpede că Martha le ținuse piept. Dar e de notat – un fapt concret – că Martha nu trăieşte acum cu Nate.

Vineri, 8 iulie 1977

NATE

Nate se duce acasă la el; fosta lui casă. Nu-i vine să creadă că nu mai stă acolo. O ia pe Shaw Street, pe lângă Yarmouth, pe lângă Dupont, liniile de metrou, fabrica unde se făceau nişte produse pe care nu s-a obosit niciodată să le identifice. Grinde de oțel, ceva de genul acesta, ceva de care

el n-are nevoie. E o zi caniculară, înăbuşitoare, cum se spune; aerul, terci cald de ovăz.

Şi-a petrecut întreaga dimineaţă mergând din magazin în magazin, acolo unde îşi plasează jucăriile – Yorkville, Cumberland, sudul bulevardului Bayview, districtele cu buticuri – sperând că s-a vândut ceva, măcar cât să-l ajute să se ţină pe picioare. O Mary avea un mieluşel. Partea lui, zece dolari. Se întreabă dacă unii dintre proprietari nu-i ascund unele lucruri; trebuie să-şi fi dat seama cât e de disperat, iar disperarea provoacă, o ştie prea bine, dispreţ. Aşteptând în magazinele drăguţe, cu şorţurile lor în pătrăţele şi cu husele din petice pentru scaune, cu învelitoarele de ceainic în formă de cloşcă, coşuri de ouă în formă de găini, săpunurile din fructe de arbore de ceară, din Statele Unite, toate seducţiile din ţară, a simţit un pic din disperarea mamei sale. Oamenii cheltuiesc bani pe astea, mulţi bani. Oamenii cheltuiesc bani pe jucăriile lui. Nu exista nimic mai bun? E un mod de a-ţi câştiga existenţa, şi-a zis. Din nou, greşit; nu e. A dat cu piciorul unei cariere promiţătoare, cu toate că nu i-a spus nimeni ce anume-i promitea. A vrut să facă lucruri cinstite, a vrut ca viaţa lui să fie cinstită şi tot ce are acum e gustul de rumeguş din gură.

Dar e destul de mulţumit că are cei zece dolari. Trebuie să se întâlnească cu puştoaicele în vechea lui casă. Au s-o pornească spre nord, spre St. Clair, cu Nancy în faţa lor, de parcă n-ar fi cu ei, fără să catadicsească să-l ia de mână; în ultima vreme a declarat că e prea mare ca să mai fie ţinută de mână. Prin asta îşi manifestă ele supărarea pe el, pe care, altfel, şi-o ascund destul de bine. Spăsit, le va cumpăra câte un baton de îngheţată, după care se vor duce la patiseria italiană, să-i cumpere lui Elizabeth un tort. Îl va plăti şi-aşa o să termine cei zece dolari. Deşi îi va mai

rămâne nişte mărunţiş din cei cinci pe care i-a împrumutat de la Lesje.

Nu e în stare să facă legătura între sculptatul, vopsirea şi lăcuirea unui miel, şi consecinţa lor: tortul pentru ziua de naştere a lui Elizabeth. Nu poate face legătura dintre acţiunile lui, oricare-ar fi ele, şi consecinţele lor. Copacii pe lângă care trece, frunzele moleşite de căldură, casele cu pajiştile lor răzleţe sau grădinile pline de tomate sunt segmentate, o colecţie de elemente fără o legătură evidentă între ele. Frunzele nu sunt ataşate copacilor, acoperişurile nu aparţin caselor; le poţi doborî dintr-o suflare – un oraş lego. Tot aşa îşi simte şi trupul. Cândva, făcuse o jucărie – preferata lui, cu ani în urmă – la strung, un om alcătuit din inele pe un pilon central. Capul se înşuruba, fixând celelalte piese. I-a făcut un zâmbet de clovn. Aşa şi trupul lui, fragmente înţepenite, fixate de şira spinării, cu capul înşurubat. Omul segmentat. S-ar putea să aibă nevoie de sare.

Credea că mutându-se la Lesje va scăpa de nevoia de a fi în două locuri simultan. Însă şi acum îşi petrece aproape la fel de mult timp în vechea casă, ca în cea nouă. Lesje n-ar trebui să-şi dea seama, dar, oricum, ea se comportă ca şi cum ar şti. Ar fi bine să aibă două rânduri de haine, două identităţi, câte una pentru fiecare casă; tocmai această absenţă a dublurii hainelor sau a trupului îl dă peste cap. Teoretic, a ştiut dinainte că separarea e dureroasă; însă n-a ştiut că va fi exact aşa. S-a despărţit; e despărţit. Dezmembrat. Nu mai e un membru. Propria lui casă îl dojeneşte, îl umple de corbi: *Niciodată*. Povara asta a lui, sentimentală, insuportabilă e resimţită de Lesje şi ignorată de Elizabeth.

Elizabeth e foarte civilizată, însă până la un punct. De-o politeţe deliberată, plictisitoare. De câte ori vine să-şi ia copilele, ea îl invită înăuntru şi-i oferă un ceai sau, în

funcție de momentul zilei, un *apéritif*[42]: Cinzano, Dubonnet. Ştie că el nu bea aşa ceva niciodată, dar ea îi dă peste nas, tratându-l ca pe un musafir în propria lui casă. Care nu e casa lui. Poate să pună pariu că mai sunt nişte sticle sau resturi de băutură rămase în bufetul de la bucătărie sau în fundul dulapului de pin – Elizabeth nu prea bea, nu le-a terminat, cu siguranță – însă nu-i poate strica jocul cu întrebările lui. Aşa că se proțăpeşte pe marginea unuia dintre fostele lui scaune, sorbind dintr-o băutură ce nu-i place, dar n-o poate refuza, în vreme ce Elizabeth îl pune la curent cu noutățile despre fete – ce note au luat, ce le interesează în ultima vreme – de parcă n-ar mai fi vorbit cu ele de un an. De parcă ar fi un unchi, un director nou de la şcoală. *Sunt tatăl lor!* Îi vine să strige. *N-am uitat asta,* ar zice ea. *Însă tu uiți, uneori.* E una dintre presupunerile ei, atât de bine înrădăcinată, încât nici nu se mai oboseşte s-o pună în discuție, faptul că-şi neglijează copiii.

Ştie că ar trebui să-i ia un cadou de ziua de naştere, aşa a făcut mereu. Chiar dacă ea nu se aşteaptă, fetele, da. Numai că Lesje şi-ar da seama, pentru că ar trebui să împrumute bani de la ea, şi-atunci ar avea necazuri. Nu vrea să aibă necazuri, nu-şi mai doreşte astfel de necazuri. Lesje nu reuşeşte s-o privească pe Elizabeth ca pe un factor, o condiție, ca pe ceva ce trebuie să suporți, cum ar fi un viscol; neutru, din punct de vedere moral. Aşa cum simte Nate că ar trebui să fie considerată Elizabeth. Numai că ea insistă să fie considerată... ce? propriul ei trol, o combinație între femeia-dragon şi un aspirator. În ceea ce-l priveşte, Nate încearcă să fie obiectiv. În privința asta, are mai multe scuze pentru propriu-i eşec, decât pentru cel al lui Lesje.

---

[42] „Aperitiv” (fr. în original) (n. red.).

Îi vine să-i spună că ia totul prea în serios; dar cum s-o facă, odată ce, printre altele, el e cel pe care ea îl ia în serios cel mai mult? Elizabeth a încetat demult să-l mai crediteze cu ceva, iar el nu e prea sigur nici de el însuşi. Însă Lesje, da. Nu-şi aminteşte să-l fi ascultat cineva vreodată cu atâta atenție; chiar şi când spune banalități, comentarii întâmplătoare. Ca şi când ar vorbi într-o limbă străină, cu care ea e doar uşor familiarizată. Crede că el ştie lucruri din care are de învățat; îl vede ca fiind mai în vârstă decât ea. Ceea ce îl flatează, dar îl şi alarmează: nu poate să rişte expunându-se total, să-şi dezvăluie confuzia sau disperarea lui ascunsă cu atâta grijă. Nu i-a spus niciodată cum tremura în cabinele telefonice, seară de seară, formând numărul ei, închizând când îi răspundea. Laşitate, bicisnicie.

În dormitorul pe care începe să-l perceapă ca fiind al lor, ea licăreşte ca o lună subțire, albă, numai pentru el. O înveşmântează cu toată frumusețea pe care i-o oferă ochii lui. Dar dacă ea va descoperi adevărul? Ceea ce suspectează el c-ar fi adevărul. Şi anume că el nu e decât o peticeală, un om de tinichea, cu inima plină de rumeguş.

O vede aşteptându-l undeva, pe o insulă subtropicală, însă nu înăbuşitoare, cu părul ei lung unduind în briza mării, cu o floare de hibiscus la ureche. Dacă are noroc, îl va aştepta până când se va înfăptui totul, până când va ajunge el acolo, ca să fie cu ea.

(Deşi pe țărm, la o distanță discretă şi în ciuda străduniilor sale, va exista totdeauna altă colibă. Vrea s-o facă să dispară, dar e prea indigenă. Bineînțeles, pentru fete, pentru Elizabeth. Cine altcineva să aibă grijă de ele?)

Sâmbătă, 9 iulie 1977

ELIZABETH

Elizabeth s-a descălțat şi acum îşi perie părul, în picioare, în fața biroului cu oglinda în ramă de stejar. Aerul e umed şi încremenit, cu toate că fereastra e larg deschisă. Îşi simte tălpile hipersensibile, tumefiate. Speră să nu facă varice.

În ovalul de sticlă, îndărătul propriului chip, rigid şi, i se pare, buhăit în lumina palidă, percepe umbra feței sale aşa cum va arăta peste douăzeci de ani. În urmă cu douăzeci, avea nouăsprezece ani. Peste alți douăzeci, va avea cincizeci şi nouă.

Astăzi e ziua ei de naştere. Rac. În decada Scorpionului, după cum îi spusese o mică impostoare cu pretenții, la petrecerea de Crăciun de la Muzeu. Una de la sectorul textile, imprimeuri florale şi ceaiuri medicinale. De ieri, Pământul s-a învârtit o dată în jurul axei sale, iar acum are treizeci şi nouă de ani. Vârsta lui Jack Benny[43], o vârstă de râs. Dac-o întreabă cineva câți ani are, o să creadă automat că glumeşte şi, în acelaşi timp, minte. Bineînțeles, Jack Benny a murit. Nu numai asta, dar fetele ei nici nu ştiu cine a fost. Înainte de această aniversare, n-a fost preocupată niciodată de vârsta ei.

---

[43] Benjamin Kubelsky (Jack Benny) (1894–1974), actor de comedie, animator, violonist, care s-a bucurat de un succes legendar în radioul şi televiziunea americană timp de peste 30 de ani. Personajul interpretat de el pretindea în mod ridicol că are 39 de ani, indiferent care era vârsta lui reală (n. red.).

Îşi goleşte paharul pe jumătate. Bea sherry, de la o vreme îl preferă. E stupid ceea ce face, e stupid că bea; dar, de când a plecat Nate, bufetul cu băuturi nu mai e bine aprovizionat. Ea nu bea regulat, aşa, ca Nate, şi uită să reînnoiască provizia. A terminat un rest de scotch, ceva mai devreme. Altă rămăşiţă lăsată de el.

Copilele au insistat să dea o petrecere de ziua ei, deşi a încercat să le împiedice. Când locuia Nate aici, o sărbătoreau dimineaţa, simplu, doar cu cadouri. Petrecerile erau pentru copii, le spunea ea, iar Nate îi ţinea isonul. Dar anul acesta, ele merseseră până la capăt. Se pare că erau de părere că asta o va înveseli. Trebuia să fie o surpriză, dar şi-a dat seama, în momentul în care Nancy i-a sugerat aşa, în treacăt, după masa de prânz, să tragă un pui de somn. „Dar nu mi-e somn, draga mea", a zis ea. „Ba da, îţi e. Ai ochii umflaţi rău." „Te rog, mamă", a zis Janet. În ultima vreme, Janet începuse să-i zică „mamă", în loc de „mami." Elizabeth se întreabă dacă tonul acela de exasperare frântă, superioară n-a fost cumva copiat de la ea.

A urcat scările în camera ei, unde zace în pat bând scotch şi citind *Tapiseria engleză de-a lungul veacurilor.* Dacă-i pregătesc o surpriză, va trebui să se arate surprinsă.

Pe când avea cinci ani, Janet i-a adus o ceaşcă cu ceai amar, imposibil de băut şi i-a poruncit să coboare când aude fluierul de trei ori. S-a dus tiptil în baie, ca să verse ceaiul; la întoarcere, le-a auzit certându-se în bucătărie. S-a dat cu cremă pe faţă, şi-a pus o bluză neagră de bumbac şi broşa pe care ştia că Janet o consideră elegantă. Când a auzit fluierăturile firave ale lui Nancy, şi-a încordat colţurile gurii, a făcut ochii mari şi a luat-o atent pe trepte, ţinându-se de balustradă. Nud coborând scara, în fragmente elegante. Cherchelită coborând scara. Însă nu era chiar beată. Abţiguită, după cum spunea unchiul Teddy.

Aprinseseră lumânări în bucătărie şi atârnaseră decoraţiuni roz şi albastre, cu ursuleţi, pe pereţi.

— La mulţi ani, mama! a ţipat Nancy. Surpriză!

Janet stătea lângă tort, cu mâinile împreunate cuviincios. Tortul era pe masă. Avea trei lumânări înfipte într-un colţ şi nouă, la capătul opus.

— Pentru că, dacă le-am fi pus pe toate treizeci şi nouă, n-am fi avut loc, a zis Nancy.

Era scris, cu grafia impecabilă a cofetarului, înconjurată de coroniţe nupţiale de trandafiri roz: „La mulţi ani, mamă!”

Elizabeth, care nu se aştepta să fie emoţionată, s-a aşezat pe unul dintre scaunele din bucătărie şi i-a îngheţat zâmbetul pe buze. *Trismus maxilar.* Era umbra tuturor petrecerilor de aniversare ce nu-i fuseseră niciodată dăruite. Propria ei mamă fie uita, fie considera că ziua ei de naştere nu era prilej de sărbătorire, deşi i se dădeau cadouri, din remuşcare, la câteva zile după eveniment. Tuşica Muriel, pe de altă parte, îşi amintea mereu de ziua ei, dar făcea din ea o ocazie prin care îi dăruia solemn ceva mare sau costisitor, ceva ce implica vinovăţie în avans, ceva ce se cerea zgâriat, pierdut, furat. O bicicletă, un ceas. Neîmpachetate.

— Vă mulţumesc, dragile mele, a zis ea, îmbrăţişându-le pe rând. E cea mai minunată zi de naştere pe care-am avut-o vreodată.

A suflat în lumânări şi şi-a desfăcut cadourile, exclamând la vederea pudrei de talc de lăcrimioare, de la Janet, şi a jocului de puzzle, de la Nancy, ce consta în trei bile albe şi trei bile negre care trebuiau aruncate în orificiile lor. Nancy e bună la asemenea jocuri.

— Unde e cadoul tău de la tata? a întrebat-o Nancy. A zis c-o să-ţi dea şi el unul.

— Presupun c-a uitat anul acesta, iubito, a zis Elizabeth. Sunt sigură că-şi va aminti mai târziu.

— Nu prea înțeleg, a zis Janet pe gânduri. El ne-a dat banii pentru tort.

Nancy a izbucnit în lacrimi.

— Nu trebuia să-ți spunem!

Apoi, a fugit din încăpere; Elizabeth a auzit-o urlând pe scări.

— A fost stresată, în ultima vreme, a zis Janet, cu un glas de adult care-i frânge inima. A urmat-o liniştită, lăsând-o singură pe Elizabeth, cu tortul nemâncat şi cu o grămăjoară de hârtii de împachetat mototolite.

Ea a tăiat tortul şi a pus feliile pe două farfurii, apoi le-a dus la etaj, pregătită de mângâieri şi de alinări. A intrat în camera fetelor şi s-a aşezat, masând spatele umed al lui Nancy, care stătea întinsă, cu faţa în jos, pe pat. Era mult prea cald. Simţea sudoarea condensându-se pe buza de sus, în dosul genunchilor.

— Se dă în spectacol, a zis Janet. Ea stătea pe celălalt pat, ciugulind dintr-un trandafir roz de zahăr. De fapt, n-are nimic serios.

Când s-a mai liniştit din suspinat, Elizabeth şi-a lăsat capul pe al lui Nancy.

— Ce se întâmplă, draga mea?

— Tu şi tata nu vă mai iubiți.

Oh, la naiba, îşi zice Elizabeth. El a pus totul la cale. Trebuia să-l las să se descurce cu asta. Să le fi pus într-un taxi şi să i le trimit pachet.

— Ştiu că sunteți nefericite că tata nu mai locuieşte aici, cu noi, a zis ea cu grijă, corect. Am simțit că ar fi mai bine pentru noi toți să trăim, o vreme, separat. Tata vă iubeşte foarte mult pe amândouă. Tata şi cu mine ne vom iubi mereu, pentru că suntem părinții voştri şi vă iubim amândoi. Acum ridică-te şi mănâncă-ți tortuleţul tău bun, ca o fetiță cuminte ce eşti.

Nancy se ridică în capul oaselor.

— Mami, a zis ea, ai să mori?

— Cândva, da, iubito, a zis Elizabeth. Însă nu chiar acum.

Janet a venit şi s-a aşezat de partea cealaltă a lui Elizabeth. Voia să fie îmbrăţişată, aşa că Elizabeth s-a conformat.

Mami. Un leş uscat, într-o carcasă aurită. *Mămica,* tăcută. *Mama,* prescurtare pentru glandă mamară. Un arbore a cărui gură înfometată apasă. Dacă nu ţi-ai dorit ca arborii să-ţi sugă din sânu-ţi diafan şi dulce, de ce-ai făcut copii? Se pregătesc deja pentru zbor, trădare, o vor părăsi, va deveni fundalul lor. Vor discuta despre ea, întinse în pat cu iubiţii lor, o vor folosi ca pe o explicaţie pentru orice li se pare idiosincratic sau dureros la ele însele. Dacă va reuşi să le facă să se simtă îndeajuns de vinovate, vor veni s-o viziteze la sfârşit de săptămână. Umerii ei vor cădea, îi va fi greu cu plasele de cumpărături, va deveni *Mama mea,* rostit cu un oftat. Le va pregăti ceşti de ceai şi, fără să vrea, dar incapabilă să se oprească, îşi va tot băga nasul, ca un cuţitaş, în vieţile lor.

Acum nu intenţionează; acum chiar o face. Întrebările acelea, puse cu precauţie, în legătură cu cealaltă casă:Ce le-au dat la cină? Până la ce oră au stat seara? S-au distrat? Şi răspunsurile, la fel de precaute. Simt că e o capcană. Dacă spun că le place cealaltă casă, familia, se va simţi jignită; dacă nu, se va enerva. „A fost bine”, îi spun, evitând s-o privească în ochi, iar ea se dispreţuieşte că le-a pus în asemenea situaţie, că le face să dea înapoi şi să se eschiveze. Vrea ca ele să fie fericite. În acelaşi timp, îşi doreşte să audă despre vătămări, atrocităţi, ca să se dezlănţuie pe bună dreptate.

Îşi perie părul, chipul ei din oglindă, o placă lătăreaţă. Cenuşie. Îi face viaţa prea uşoară, îi e prea uşor. Nu el trebuie să şteargă nasuri şi să se trezească în miez de noapte pentru că fetele lui ţipă în somn. Dacă i-ar spune

măcar despre asta, el ar crede că foloseşte şantajul emoţional. Dă peste cap paharul; lichidul maroniu roşcat îi alunecă pe gât.

Nu Lesje e cea care o irită. Poate să reguleze pe cine vrea el, de ce i-ar păsa? Ceea ce nu-i poate ea lua e libertatea. Liber ca afurisita de pasăre a cerului, în timp ce ea e încuiată în casa aceasta, încuiată în casa aceasta prin acoperişul căreia plouă, temelia se face bucăţi, pământul se învârte, iar frunzele cad din calendare ca neaua. În miezul oaselor ei arde mocnit un metal întunecat.

Stă pe marginea patului, holbându-se la încheieturile mâinilor ei încrucişate; la venele albastre, acolo unde se ramifică şi se revarsă. Bătaia pulsului în fiecare secundă, numărătoarea inversă. Ar putea sta lungită cu lumânări la căpătâi şi la picioare. Treizeci şi nouă. Ar putea să oprească timpul. *Ceas de mână.*

Face un efort şi întoarce mâna. E unsprezece treizeci.

Verifică dormitorul fetelor. Dorm amândouă, respirând regulat. Se întoarce pe hol, cu intenţia să se ducă la culcare; însă se trezeşte că-şi pune pantofii în picioare. Nu ştie ce-o să facă.

Elizabeth stă afară, în noaptea fierbinte, în faţa noii case a lui Nate, casa veche a lui Nate, pe care n-a văzut-o niciodată. Cu toate că, bineînţeles, ştie adresa şi numărul de telefon. În caz de ceva urgent. Poate asta e o urgenţă. Casa e întunecată, cu excepţia unei lumini la fereastra de sus. Dormitorul.

Nu-şi dorise decât să vadă, asta-i tot. Să-i intre bine în cap, ca să creadă. (O magazie, o mocirlă; probabil, gândaci de bucătărie. Această dărăpănătură o satisface; casa e mult mai rea decât a ei.) Însă urcă în linişte treptele din faţă şi încearcă uşa. Nu ştie ce-o să facă, dacă e deschisă. O să se strecoare pe scări şi-o să dea brusc uşa dormitorului la o

parte, ca într-o melodramă antică? Însă uşa din faţă e încuiată bine.

Au încuiat-o pe dinafară. O ignoră, chicotind în dormitor, în timp ce ea stă aici, în noapte, expulzată, invizibilă. Va lăsa o urmă: o cărămidă azvârlită pe fereastră, iniţialele ei pe uşă? N-are cu ce să scrie. Să răstoarne ghena cu piciorul, lada de gunoi de pe verandă, să ţipe? Uitaţi-vă, sunt aici, nu scăpaţi aşa uşor de mine.

Dar nu e în stare să ţipe: glasul i-a fost furat. În ea nu mai există decât putere negativă.

Brusc, îi trece prin minte: Şi dacă se uită pe fereastră şi mă văd aici, jos? I se îmbujorează chipul, pielea îi e udă pe sub bluză şi simte furnicături; i se lipeşte părul de ceafă. Răvăşit, un clişeu răvăşit. Au să râdă. Se întoarce repede cu spatele la casă şi-o ia în fugă spre nord, trează acum, supărată pe ea însăşi că şi-a permis să fie atrasă de strada aceasta abjectă, pustie.

Şi mai rău: unde sunt copilele? Închise în casă, singure. *Mămăruţă, mămăruţă.* Nu le-a lăsat niciodată singure aşa, ca acum. Se gândeşte la incendii, la atacatori criminali căţărându-se, la siluete intrând pe fereastra lor deschisă. O neglijenţă crasă. Dar dacă mor fetele, va fi, într-un fel, vina lui Nate. De ziua ei de naştere; o răzbunare obscură.

Numai la gândul acesta simte teroarea. Îl alungă şi se gândeşte la tort, la lumânări. *Micuţa Nancy Etticoat, cu fustiţă albă* şi nas roşu. Şi Nancy, uitându-se la poza cu femeia care se topeşte, din *Cărticica de ghicitori,* a zis, *Asta sunt eu?* Fericită că e în carte. Era mult mai mică, pe atunci.

„Dacă sufli şi stingi toate lumânările deodată", a zis Nancy, „o să ţi se îndeplinească orice dorinţă." Nancy nu ştie încă ce e cu dorinţele, despre primejdia lor. *Cu cât trăieşte mai mult, cu atât străluceşte mai puţin.*

PARTEA A CINCEA

Sâmbătă, 3 septembrie 1977

NATE

Asta e. Multe luni a tot evitat Nate s-o facă. Ar fi făcut orice altceva pe lumea asta. Prin fața ochilor, se vede, pentru o clipă, pe o plută, navigând pe Amazon, învăluit de aburi paludici. Din apa verde, mocirloasă, se iveşte capul unui crocodil, sau să fi fost un aligator, duhnind a şarpe mort, şuierând, întinzându-se spre el. Îi înfige cu iscusință o bâtă între fălcile deschise, se răsuceşte şi îl neutralizează, se prăbuşeşte la pupa, iar el pluteşte senin înainte, ars de soare şi slăbit, dar nu încă sfârşit, nu pentru multă vreme. Ce bine-ar fi fost să nu-şi fi pierdut casca de safari în încăierare! E pe cale să descopere ceva sau, poate, a găsit ceea ce căuta. O civilizație pierdută. Are, în buzunarul de la spate, o hartă mototolită şi pătată de apă, care va rămâne singura mărturie, în cazul în care ajunge victima săgeților otrăvite. Da, o să fie-n delir. Ce bine-ar fi să ajungă la Lima! În zadar se căzneşte să-şi amintească în ce parte a Americii de Sud se află, cu adevărat, Lima. Toată lumea va spune că e un miracol c-a rezistat atât.

Însă tensiunea, vârtejul inevitabil îl frâng până la urmă, şi e sorbit, fără să se mai poată controla, spre un hău pe care

abia de-l percepe. Se străduieşte să nu intre în panică, deşi îşi simte ochii spasmodici, iar încăperea pâlpâie ca o peliculă veche. Se concentrează asupra mărului lui Adam. Refuză să înghită, ea şi-ar da seama într-o clipită. Îşi tot încrucişează picioarele, stângul peste dreptul, primul pas din viața de cercetaş: nodul marinăresc. Nimic de băut, afară de ceai, nici măcar o bere, iar el ştie sigur că a făcut-o intenționat. S-a gândit că l-ar zăpăci şi da, are dreptate, are dreptate, are dreptate!

Ceea ce l-a tulburat e menționarea avocaților. La primele cuvinte pe care le-a spus – „avocatul meu" şi „avocatul tău" – lui i s-a tăiat respirația. El însuşi a fost avocat, o ştie. Cine să ştie mai bine că nu e niciun mister, nicio putere ocultă? Totul e hârțogăraie şi pălăvrăgeală. Însă oricât de falsă ar fi structura, i-ar putea distruge viața.

— N-am putea-o face fără avocați? o întreabă el, iar Elizabeth surâde.

S-a proțăpit pe canapea, unde se cuibăreşte, vizibil, cât se poate de confortabil. El, pe de altă parte, stă pe un scaun de pin cu spătar, de pe care, observă, pernița a dispărut de când a fost ultima oară aici. Îl doare fundul, os pe lemn, îl doare şira spinării, scaunul acesta a fost mereu prea scund pentru el.

— N-ai cum să divorțezi fără avocați, zice ea.

Nate începe să-i explice că există, de fapt, o modalitate, dar ea îl opreşte.

— N-ar fi cinstit, zice ea. Tu cunoşti legea, eu, nu. Simt că am nevoie să am o protecție.

Nate e jignit. Protecție împotriva lui? E o chestiune de susținere a copiilor. Ar trebui să ştie că va face tot ce poate, în sensul acesta.

Ține în mână o foaie de hârtie, pe care i-o întinde. Nădăjduieşte că el îşi va da seama că a încercat să fie cât mai corectă. Zice de facturile de la dentist, în timp ce Nate

încearcă să se concentreze asupra semnelor negre din faţa lui. Fetele sunt sus şi se uită la televizor în camera lor, unde le-a trimis Elizabeth. De mai multe săptămâni, nu l-a mai lăsat să intre în casă, când venea să le ia, la sfârşit de săptămână. A trebuit să mişune afară, o dată chiar în ploaie, ca un pervers sau un vânzător de ziare, aşteptându-le să-şi facă apariţia pe uşa din faţă, cu băgăjelele lor patetice de-o noapte. Făcea parte din campania ei, din strădania de a-l încolţi aşa, ca acum. Când a intrat astăzi pe uşă, Nancy a crezut că se mută iar acolo. *Acasă.*

Trebuie să-i spună clar lui Elizabeth că nu va tolera ca fetele să fie folosite ca arme împotriva lui. (*Să-i spună clar,* ce glumă! Ce putere are el, de unde să ştie el ce le spune ea când nu e de faţă?) „Mami zice că familiile monoparentale trebuie să muncească mai mult şi să fie mai unite", i-a spus Nancy săptămâna trecută. „Nu sunteţi familie monoparentală", i-a spus Nate. Elizabeth se compartă de parcă el ar fi murit. Dar n-a murit încă şi nici n-are de gând, ca să-i facă în ciudă. Nu e Chris. În ultimele săptămâni, se simte tot mai apropiat de Chris, prin acea disperare fatală. „Voi aveţi şi veţi avea mereu doi părinţi." „Nu şi dacă moare mama", a zis Nancy. Nate vrea să stea de vorbă cu Elizabeth pe tema aceasta ce tot apare în discuţie. Ia pastile, îşi taie venele de faţă cu copiii? Nate nu crede asta, nu crede că ar merge atât de departe, doar ca să-i facă în ciudă. Nu arată bine, e buhăită şi palidă, dar e îmbrăcată frumos şi, deşi se uită atent, nu vede bandaje sau cicatrici.

Ştie ce se va întâmpla dacă abordează discuţia despre starea de spirit a fetelor. Parcă vede disprețul: Cu ce drept comentează? El a ales. Elizabeth se comportă de parcă s-a dus să se tolănească printre flori şi să se rostogolească pe covoare, înconjurat de femei goale, când el nu face decât să-şi petreacă cea mai mare parte din viaţă trudind să facă bani. Recesiunea nu s-a terminat. Poate, îşi zice el,

aruncându-şi ochii pe lista ordonat dactilografiată a lui Elizabeth, ar trebui să sublinieze acest lucru. În primii ani, oamenii au avut impresia c-o să treacă repede, dar acum s-au obişnuit cu gândul unui lung asediu. Nu mai sunt dispuşi să plătească optzeci de dolari pentru girafa Jérôme şi calul Horace, oricât ar fi de bine lucrate. Cât despre femeile goale, Lesje de-abia de-i vorbeşte. E convinsă că el trage de timp deliberat cu divorţul. „Nu e decât o formalitate", i-a spus el. „Nu înseamnă nimic." „Poate nu înseamnă nimic pentru tine", a zis ea, „dar Elizabeth se consideră că e măritată cu tine. Ceea ce şi e." „Doar pe hârtie", a zis Nate. „Dacă pentru tine nu înseamnă nimic, de ce n-o faci ca să termini odată cu asta?" a zis Lesje. Nate simte că e bolnăvicios de obsedată de această întrebare. O chestiune minoră, îi spune el. A încercat să-i explice de nenumărate ori că relaţiile ce ţin zece ani încheiaţi (unsprezece? doisprezece?) nu se termină şi gata. Elizabeth e mama copiilor lui. E drept, i-a cerut să se ducă la ea s-o ajute să agaţe perdelele în camera fetelor şi, e-adevărat, el s-a dus; poate că nu trebuia. Dar asta s-a întâmplat cu o lună jumătate în urmă. Nu vede de ce Lesje o tot aduce în discuţie. Se iubesc unul pe altul, îi spune el; cui îi pasă ce scrie în registrul stării civile? Dar Lesje s-a întors cu spatele la el, în pat, ghemuindu-se în ea însăşi. Sau stă la Muzeu până târziu sau îşi aduce acasă cărţi groase, pline de diagrame cu dinţi fosili şi le citeşte la masa din bucătărie, până când presupune că el a adormit. „Dinozaurii au murit", i-a spus el, într-una din zile, încercând să mai înviioreze atmosfera. „Dar eu sunt încă în viaţă." „Eşti sigur?" a zis ea, cu una dintre privirile acelea de-ţi îngheaţă boaşele. De parcă era un răhăţel de câine.

Asta e, acest deşert, acest fiasco din ce în ce mai mare l-a condus, până la urmă, în salonul ei de culoarea ciupercii. Năvodul ei.

Îi vine brusc să se ridice, să se aplece peste ea, s-o apuce cu mâinile de gât şi s-o sugrume. I-ar da o oarecare satisfacție. Mama lui îi tot spune că bărbații ar trebui să fie protectori ai drepturilor femeilor; Nate vede asta în abstract. Ştie despre violurile croitoreselor, bucătăreselor, ale profesoarelor universitare. Însă în cazurile concrete ca al lui, nu se pune problema. El e cel care, absolut evident, are nevoie de protecție.

Recurge la ceva amuzant ce făcea pe vremea când era la liceu, când îşi metamorfoza profesorii în gând. *Hocus pocus,* şi Elizabeth se preface într-un burete alb, uriaş. *Presto schimbare,* şi ea devine o budincă mare, de vanilie. *Abracadabra,* un set de dinți falşi, de mamut. *Hopa,* şi se umple de ciumă bubonică. Mama copilelor lui geme, se împestrițează şi se învinețeşte, se umflă şi explodează. O să ducă la curățat covorul, covorul ei, şi cu asta, basta.

— Eşti de acord? zice Elizabeth.

Ochii îi sar de pe pagină; se forțează să se uite la ea. Contact vizual cu juriul, aşa au fost instruiți, e totdeauna un lucru bun. Ştie că va fi periculos să spună „Desigur”, aşa că va trebui să-i spună adevărul şi anume că n-a ascultat-o.

— În legătură cu facturile de la dentist? întreabă el plin de speranță.

Elizabeth îi surâde iar, tolerant.

— Nu, zice ea. În legătură cu corespondenții[44]. Spuneam că ar fi mai bine dacă aş băga eu divorț, decât invers, odată ce n-aş prea putea să-l folosesc pe Chris drept corespondent.

Nate vrea s-o întrebe de ce nu, odată ce e puțin probabil ca asta să-l deranjeze pe Chris. Pe când el întrevede deja anumite dificultăți cu Lesje. Însă ştie că ar fi o întrebare

---

[44] Persoană citată în procedura de divorț, despre care se presupune că a comis adulter cu pârâtul (n. red.).

lipsită de tact. De asemenea, e o chestiune de drept dubioasă. Deşi Elizabeth ar putea jura că a comis adulter, nu poate demonstra decât prin ce cleveteşte lumea.

Zice c-ar fi rău pentru fete să pună iar totul pe tapet. Bineînțeles, are dreptate; totul acum pare nefast pentru fete.

— Nu ştiu, zice Nate rar. Poate ar fi bine să nu folosim deloc aceste premise. Poate ar fi bine să mergem pe deteriorarea căsătoriei. E ceva mai aproape de adevăr, nu-i aşa?

— Păi, dacă vrei s-aştepți trei ani... Elizabeth ridică din umeri. Mie mi-e egal, câtă vreme primesc pensia alimentară.

Zice ceva despre cecurie postdatate, iar Nate dă vag din cap. E prins într-o menghină, mânerul se învârteşte, încet, inexorabil. Ce-o să țâşnească din el? Zeamă de curcan, bănuți. Orice-ar fi, el e strâns cu uşa. Dacă optează pentru un caz rapid de adulter, Lesje va fi oripilată să fie implicată în asta. „Nu eu ți-am distrus căsnicia, nu?" i-a tot spus în ultima vreme. Dar o să-i iasă pe nas şi ei, dacă au să fie nevoiți să aştepte trei ani.

Nate îşi doreşte cu ardoare să trăiască în California, în Nevada, oriunde altundeva, numai nu în țara asta bățoasă, bisericoasă. Totul este vina Quebecului. Căsătoria, care ar trebui să fie o sită, e, de fapt, o capcană de homari, cu momeală de carne. Cum de-a ajuns acolo? Nu-şi mai aminteşte. Râcâie în van, bâjbâind după o ieşire.

Oare-ar putea s-o întrebe pe Elizabeth dacă s-a culcat cu cineva în ultima vreme? Cu cineva, aşa, în viață? Cum s-o formuleze? Nu poate, nu îndrăzneşte.

Sâmbătă, 3 septembrie 1977

ELIZABETH

Elizabeth stă cu picioarele strânse sub ea, cu fusta ei înflorată (nouă, în nuanțe de mov, cumpărată din impuls, într-o zi, când era indispusă) de jur împrejurul ei. A simțit că poziția avea să creeze un efect de relaxare. Îşi doreşte să pară liniştită, senină, Buddha ei de piatră, din colecția orientală. O va avantaja.

Nu numai că îşi doreşte să pară senină, chiar vrea să fie aşa. Uneori, îşi zice că i-a reuşit; alteori, că nu e decât imobilitate. Este, oare, statuia un Buddha sau doar un pietroi? De exemplu: nu pare, pentru moment, interesată de bărbați. Încearcă încă, cercetându-i pe străinii din metrou, imaginându-şi diverşi angajați ai Muzeului în posturi exotice, dar nu licăreşte nimic. Nu mai acceptă invitații la cină: nu mai e dispusă să suporte atâta plictiseală doar ca să mănânce. Dacă are poftă se devoreze ficații uriaşi de gâşte moarte, carcase jumulite de păsări, sălbatice sau domestice, pancreasuri de vaci tinere, şi le poate cumpăra singură.

Mai demult, nu se plictisea. Ghicea mutarea următoare şi încerca s-o manipuleze. Dar acum cunoaşte mutările şi nu o pot atinge flatările fruste ce-i vor aduce, prin consimțământ popular, ceea ce i se cuvine. E nevoie de doi pentru un tangou şi de valsat nu mai valsează nimeni. Decât o parodie, cu atingeri de genunchi la Courtyard Café, mai bine un huligan, cineva fără vocabular, o umbră de piele, o întrebare directă, pe o alee dosnică. Da sau ba.

(Precum Chris. Da sau ba. Da, a zis ea, şi apoi, după multă vreme, ba. Pauza a fost cea care l-a terminat. Motivul real pentru care nu vrea să fie Chris menţionat în procesul de divorţ nu are nimic de-a face cu legea, cu Nate, nici măcar cu fetele. Nu-l vrea implicat în asta. Rostirea numelui său în felul acela ritualic s-ar putea să ducă la materializarea lui în boxa martorilor, palid şi acuzator, sau, mai rău, fragmentat, cu capul urmărind-o râânjind ca pisica Cheshire[45], cu trupul contorsionat încă, în agonie. L-a îngropat în siguranţă, nu vrea nicio înviere.)

Îşi doreşte să stea aici, netulburată, în încăperea aceasta liniştită, ronţăind din biscuitul ce zace, deocamdată, neatins, pe farfuriuţa ei, cu gânduri liniştite, lăsând evenimentele să se aşeze singure. Ceea ce nu e chiar atât de uşor. Elizabeth ştie, dintr-o lungă experienţă, că evenimentele au nevoie de ajutor. De asemenea, poziţia ei firească îi împiedică circulaţia în picioare. Dar nu vrea să şi-o schimbe, nu vrea să se mişte. I-ar putea sugera lui Nate ideea că şi el se poate mişca, că e liber să se ridice şi să iasă în orice moment. Ştie – cine altcineva s-o ştie mai bine ca ea? – că există totdeauna acea libertate, acea ieşire. Într-un fel sau altul. Nate, dimpotrivă, el n-a descoperit-o niciodată.

Începe să discute despre bani, despre detaliile de pe lista ei. Punct cu punct, îl conduce până la sfârşitul paginii. A lăsat asta la urmă, până când e sigură că el îşi dă limpede seama că ea are cărţile pe masă. Aşii ei. Dacă el vrea o rasoleală, ea va fi cea care dictează termenii. Dacă vrea să aştepte cei trei ani, îi va oferi timp de manevră, iar ea se poate oricând răzgândi cu contestaţia şi să-l facă să mai aştepte cinci. Cel

---

[45] Pisică imaginară, din *Alice în Ţara Minunilor,* de Lewis Caroll, cunoscută pentru zâmbetul ei malefic (n. tr.).

mai important este să se prindă că ei nu-i pasă ce hotărăşte el. Într-un fel, chiar aşa e. Doar nu-i ard călcâiele s-o ia la fugă şi să se mărite cu altul.

Îi spune că, aşa cum ştie, el nu prea are bani, aproape deloc, de fapt, însă că va face tot posibilul. Ea subliniază că lipsa lui de bani nu e grija ei. Fie că are un milion sau zece dolari, copilele vor continua să mănânce, să se îmbrace, să meargă la dentist, să se joace cu jucării. Au nevoie de bani de buzunar şi de meditații. Janet îşi doreşte să ia lecții de dans, Nancy patinează de un an, iar Elizabeth nu vede de ce ar trebui să renunțe.

— Bineînțeles, le-aş putea întreține fără probleme din salariul meu, zice ea. Realmente, aş putea, dar ar fi necesar să renunțăm la anumite lucruri.

Dă să zică: *Va trebui să dăm pisica la adăpost,* dar îşi dă seama c-ar sări peste cal. Una, că, deşi promisă, n-a fost achiziționată încă, iar pisica din tufiş nu înseamnă posesie. Iar dacă ar fi avut-o, copilele n-ar fi iertat-o, dacă s-ar fi descotorosit de ea. Cu sau fără ajutorul lui Nate. Totuşi, îi va trimite nota de plată, când va fi gata.

— Dar parcă-ai zis că vei contribui cât poți tu de mult. Fetele trebuie să ştie că sunt iubite de ambii părinți.

Nate se înfurie.

— Chiar crezi că, dacă n-am o lețcaie, nu-mi iubesc copiii? izbucneşte el. Ce idioțenie!

— O să te-audă fetele, zice Elizabeth încetişor. Poate sunt o idioată. Presupun că dacă chiar iubeşti pe cineva, eşti dispus să faci unele sacrificii.

Sacrificii. Noțiune provenită direct din preceptele doctrinei tuşicii Muriel. Îşi schimbă poziția picioarelor. Nu-i place să se audă rostind cu propria-i gură expresiile ei, nici chiar când crede în ele. Deşi tuşica Muriel ar fi evitat cuvântul *iubeşti.*

Îşi dă seama că fraza e ambiguă: trebuia să se refere la fete sau la ea însăşi. Vrea, oare, ca Nate s-o iubească şi să facă sacrificii pentru ea? Probabil că da. E greu să renunți la tributul pe care cineva era, cândva, dispus să-l plătească; greu să nu-l pretinzi. Stă întinsă într-un pat, nu al ei, din niciun punct de vedere, pe-atunci, în vreme ce Nate îşi trece mâinile mângâietoare peste trupul ei, peste umeri, sâni, pântec, peste vergeturile rămase de la sarcini – îi place să-i atingă cu degetele orice urmă de mutilare. E totdeauna atent, o aşteaptă. Oare asta-şi doreşte? Pe-atunci tot ce putea ea să-şi zică era: Să trecem cu vederea.

Se străduieşte să-şi amintească dacă l-a iubit vreodată şi ajunge la concluzia că da, deşi, pe alocuri, insuficient. Nate era un om bun, iar ea recunoaşte bunătatea, deşi nu-şi poate ascunde un uşor dispreț. Ce-a simțit în ziua nunții lor? Siguranță, despovărare: scăpase, în sfârşit, de pericol. Avea să devină o femeie de casă, făuritoarea unui cămin. În sine, părea ceva improbabil, chiar şi pe vremea aceea. Ce altceva se întâmplase, afară de clasica erodare, uzură, moarte celulară? Construise un cămin, dar nu prea era în stare să creadă în el, să-l consolideze. Iar siguranța nu era unicul lucru pe care şi-l dorea. *Vulnerabilitate,* a zis tuşica Muriel, când s-a măritat cu Nate, dar nu avea dreptate. Vulnerabilitatea presupunea pericol, or Nate nu era aşa. Sau, cel puțin, nu la modul obişnuit.

Nu mai auzise nimic despre tuşica Muriel, în ultima vreme; speră să nu mai audă vreodată de ea. Asta ar trebui s-o facă să se simtă victorioasă. *Fericită şi glorioasă.* Tuşica Muriel fie trebuie s-o şteargă din viața ei, fie pretinde că ultima scenă de neconceput, când pălăria ei albă, de velur, ca o oală de noapte, a scăpat ca prin urechile acului, n-a avut loc vreodată. E foarte posibil ca Elizabeth să primească telefon în decembrie, ca de obicei, să stabilească data vizitei cu ocazia Anului Nou. Nici nu-i trece prin cap să se ducă. Pe

de altă parte, nici nu se vede neducându-se. Va sta iar pe canapeaua roz, lunecoasă, înconjurată de suprafețe lustruite, de mărețul pian cu coadă, de tava de argint, cu tuşica Muriel sfredelind-o cu ochii ei de culoarea pietrişului şi cu trecutul căscându-se în jurul ei, un hău plin de ecouri amenințătoare.

— Ce sacrificii ai vrea tu exact să fac? o întreabă Nate, furios încă. Adică: *N-ai cum* să scoți apă din piatră seacă.

— Nate, zice ea, ştiu cât e de greu pentru tine. Crede-mă, şi mie mi-e greu. Dar ce-ar fi să privim această problemă cu cât mai mult calm posibil? Nu încerc să te torturez, adaugă ea. Trebuie s-o iei ca atare.

Asta-i adevărat, mai mult sau mai puțin. Nu încearcă să-l tortureze pe Nate: tortura e un produs secundar. Ea nu face decât să încerce să câştige. Uitându-se la el cum se lasă înapoi pe scaun, ştie că va câştiga, imposibil să fie altfel. Va câştiga şi speră că asta o va face să se simtă mai bine.

Sâmbătă, 3 septembrie 1977

LESJE

Lesje e în camera de zi, în jurasicul superior, unde aleargă de-a lungul potecii bătătorite de iguanodoni. Poartă hanoracul ei bleumarin, pe care scrie, cu roşu: MIC ÎNSEAMNĂ FRUMOS. Cândva, asta a fost ideea lui William

pentru un cadou de ziua ei; nu i-a trecut prin minte că scrisul o să-i ajungă exact pe piept. Nu l-a prea purtat. Binoclul cu carcasă de piele atârnat pe umăr i se izbeşte neplăcut de şold.

Nu e nimic în faţa ei, nimic în spate, afară de poteca noroioasă. De-o parte şi de alta, tufişurile sunt de nepătruns; umezeala picură de pe ramuri, e cald ca într-o baie de aburi, îşi simte carnea fierbând. Lacul e la kilometri depărtare. Încetineşte şi continuă la pas. Departe, dinaintea ei, unde ştie că trebuie să fie spaţiu deschis, arbuşti şi soare fierbinte, aude ţipete aspre de pterodactili ce dau târcoale, în căutare de hoituri.

Nu există niciun alt loc unde şi-ar dori să fie, însă de data aceasta nu e vorba de explorare; cunoaşte terenul prea bine. E doar evadare.

Se deconectează, se scoală de pe scaun, se întoarce în bucătărie cu ceaşca ei goală, lăsând urme de rumeguş. Ar putea şi el să mănture. Porneşte ochiul de sub ibric, îşi pune praf cafeniu în ceaşcă.

E sâmbătă şi e pentru prima dată singură. Dintr-un motiv cât se poate de bun: Nate e acasă la Elizabeth să discute, în sfârşit, despre divorţ. Îşi doreşte asta de multă vreme, aşa că e nedrept din partea ei să nu-i convină că a fost lăsată pe dinafară. Lăsată pe dinafară, ca un copil ai cărui părinţi au închis uşa ca să discute chestiuni importante, lucruri pe care ei consideră că e nepotrivit pentru ea să le audă. I-ar plăcea să se ducă tiptil, să-şi lipească urechea de gaura cheii. I-ar plăcea să spioneze. Îşi doreşte să audă ce se spune despre ea. Dacă se spune ceva.

Dar nu e treaba ei. Acum c-a început, o să şi continue. E la mâna lui Elizabeth. O să pretindă din ce în ce mai multe întrevederi din astea, mai multe negocieri. S-ar putea să dureze ani de zile.

Îşi toarnă apă fiartă în cană, adaugă lapte praf dintr-un borcan. Nu c-ar avea poftă să bea asta, dar trebuie să facă ceva. Ca să treacă timpul, începe s-o clasifice pe Elizabeth, un exerciţiu ce i-a devenit familiar. Dacă ar avea-o pe Elizabeth pe un raft, frumos osificată, pe etichetă ar scrie: CLASA: *Chondrichthyes;* ORDINUL: *Selachii;* GENUL: *Squalidae;* SPECIA: *Elizabetha.* Astăzi o clasifică pe Elizabeth ca rechin; în unele zile, e o broască uriaşă din jurasic, primitivă, ghemuită, veninoasă; în altele, un cefalopod, un calamar gigant, cu tentacule, cu un cioc ascuns.

Lesje ştie că obiectivitatea ştiinţifică e o înşelăciune. Doar a citit poveştile despre jaf şi răzbunare, despre probe furate de la câte un om de ştiinţă de altul, despre marii vânători de dinozauri care-şi mituiau lucrătorii unii altora, îşi atacau reputaţia. Ştie că pasiunea pentru ştiinţă e la fel ca oricare altă pasiune. Cu toate acestea, şi-ar dori ca obiectivitatea ştiinţifică chiar să existe şi să aibă şi ea un picuţ din ea. Atunci ar fi capabilă s-o aplice în propria-i viaţă. Ar deveni filozoafă şi înţeleaptă, ar putea să dea piept cu Elizabeth de-o manieră mai adultă, mai demnă decât acest joc secret care e, la urma urmei, doar un pic mai bun decât poreclele juvenile.

Aşa cum e acum, nu face faţă. Şi, se pare, că nici Nate nu e în stare. Cu toate că se dezlănţuie în accese de furie private, în orice caz, e o descărcare faţă de faza anterioară, în care refuza s-o critice pe Elizabeth; în loc s-o confrunte, să se târguiască în legătură cu banii sau cu vizitele copilelor, el se moaie ca masticul. Îşi justifică atitudinea spunând că o face pentru Lesje, nu vrea să pună în pericol divorţul. E permanent lipsit de bani, dar Elizabeth îşi primeşte pensia alimentară lunar, la fix. Obişnuieşte să împrumute mici sume de la Lesje, cinci, zece dolari. Cum să refuze, cum să-i refuze ţigările şi lada de bere, când e

limpede că înnebuneşte în tăcere? Îi e milă de el. Nu vrea să-i fie milă de el. Nici el nu vrea. Aşa că nu zice nimic şi-i împrumută bani.

Cu o săptămână în urmă, Lesje a adus iar vorba despre un copil, pentru ea, pentru ei. A sondat terenul, dar e bine s-o facă înainte să îmbătrânească, acum, poate?

Nate n-a fost încântat. Nu prea-şi permite acum, a zis el. „Dar tu ai venit cu ideea întâi", i-a spus Lesje. S-a simţit de parcă i-ar fi făcut avansuri, iar el a refuzat-o. Era urâtă? Deficientă, din punct de vedere genetic?

Nate i-a explicat că atunci când i-a spus că vrea să aibă un copil cu ea, şi-a exprimat o dorinţă, n-a făcut o sugestie pe care s-o pună în practică pe loc.

Lesje ştia că ea nu prea face această distincţie, dar a încercat să înţeleagă. S-a gândit că el avea dreptate. Copiii lui Elizabeth trăiau din venitul lui Nate, atât cât era, iar ea cu el trăiau din venitul ei. Nu prea avea cum să saboteze acest aranjament făcând un copil. Nu e absolut sigură că vrea să aibă un copil, însă îi repugnă să-i fie refuzat unul de către Elizabeth.

Poate, îşi zice Lesje, ar trebui să se alăture unui grup de discuţii. A auzit despre asemenea grupuri, citeşte despre ele la secţiunile destinate familiilor, din ziarele pe care le aduce Nate acasă în fiecare seară. Se întâlnesc în subsolurile bisericilor şi le oferă bandaje celor răniţi de şrapnelul familiilor explodate. Poate ar trebui să se ducă şi să bea ceai cu un asemenea grup, să mănânce fursecuri şi s-o toace mărunt pe Elizabeth. Dar ştie că nu e în stare. E pierdută în grupuri, se teme de ce-ar putea să-i iasă pe gură. La orice întrunire a persoanelor cu handicap ea va fi cel mai puţin infirmă sau cel puţin aşa pretinde. De asemenea, grupurile au nume precum „A doua şansă" şi se referă la cuplurile căsătorite, iar ea nu e măritată.

Presupune că, dacă ar fi avut independență și putere de caracter, lucrul acesta n-ar fi deranjat-o, de fapt l-ar fi întâmpinat cu bucurie. Multe femei nu le mai zic soților lor pe nume, se supără când li se spune „cutăriță sau cutăriță al meu", iar Nate, atunci când trebuie s-o prezinte cuiva, ceea ce nu se întâmplă foarte des, nu folosește posesivul. Pur și simplu, îi zice numele, fără măcar un „domnișoară" acolo, ceea ce lui îi face mare plăcere. Îi face plăcere că numele ei nu e doamna Schoenhof. Doamne ferește să existe vreo asemănare între ea și maică-sa sau nevastă-sa. Dar în loc să se considere o entitate pe picioarele ei, așa cum pretinde Nate c-ar fi, ea simte că nu e decât o nulitate. Deși conservatorismul ei, la care nu se gândise până acum, o înspăimântă, ea vrea să aparțină, să fie privită ca fiind a cuiva; își dorește să fie clasificabilă, să fie membrul unui grup. Există deja un grup de doamne Schoenhof: una e mama lui Nate, cealaltă, mama copiilor lui. Lesje nu e mama nimănui; oficial, nu e nimic.

Cu siguranță, ea n-a fost așa, înțepenită mereu în acest scheunat interior, critică, pizmașă. Poate se gândește prea mult la Elizabeth. *Dacă te tot strâmbi,* i se spunea la școală, *așa o să rămâi când crești mare.* Dacă n-are grijă, o să se transfome în Elizabeth. Uneori îi trece prin minte că Nate nu e decât o farsă pe care i-o joacă Elizabeth, dintr-un motiv de nepătruns știut numai de ea. Așa că, râzi. Dar nu poate.

Nu e bine, ar trebui să-i spună ea lui Nate. N-are niciun rost. Dar nu-i adevărat: e bine, are rost. În unele zile, în unele clipe. Din când în când.

Adevărul e că e dependentă de versiunea ei din ochii lui Nate. Uneori, când o atinge, nu se simte goală, ci îmbrăcată într-un veșmânt lung, nedefinit, ce se risipește în jurul ei precum un nour pâlpâitor. Își dă seama, cu un simțământ aproape de panică, că imaginea ei născocită de Nate e falsă. Se așteaptă să fie senină, un loc de refugiu; se așteaptă să

fie blândă şi drăguţă. El chiar crede că e aşa, undeva, în adânc, şi dacă va fi în stare să sape îndeajuns, va reuşi să scoată la iveală toate acestea. În mod normal, ar trebui să-şi dea seama că ea nu e deloc aşa. Dar ea îşi doreşte să fie aşa; să fie această fantomă frumoasă, acest spectru fără oase pe care şi l-a făurit prin magie. Uneori, chiar îşi doreşte asta.

Lesje păşeşte pe duşumeaua din bucătărie, care trebuie spălată. Nu c-ar arăta altfel dac-ar fi curată. Cocoloaşe albe în cafeaua ei, chiuveta e pavată cu ceşti şi linguri, la fel de pline de cocoloaşe. Ar trebui să facă o baie. Însă, în loc de asta, îşi pune ceaşca în chiuvetă alături de celelalte şi iese încuind uşa după ea.

Porneşte spre sud, pe jos, pe trotuarul fierbinte, apoi o ia spre vest, de-a lungul străzii cu clădiri cu cărămidă aparentă coşcovită, cu pridvoare deformate, case vechi, povârnite şi aglomerate. Locul îi e din ce în ce mai familiar; aproape că e pe tărâmul bunicilor. Casa bunicii ei mici era pe strada aceasta, sau poate nu pe asta, pe una alăturată; bunica ei rotundă locuia la câteva cvartale mai spre vest, mai aproape de cupola aurită a bisericii, dar în acelaşi tip de casă.

N-a prea acordat atenţie acestor străzi, de când muriseră ambele bunici, iar ea nu le-a mai vizitat. Şi le aminteşte şi pe bunici, aşa cum arătau, anumite încăperi din casele lor, dar nu clădirile în sine. Era ca şi cum cartierul fusese şters total de pe hartă. Acum, însă, vrea să găsească iar casele, pe cele reale. Ele vor sta, oarecum, mărturie, odată ce bunicile – adevărata mărturie – s-au dus.

Se opreşte şi stă nemişcată. Se află pe o străduţă năpădită de arbori, de maşini parcate, de copii jucându-se printre ele, alergând pe trotuar. Casele par mai mici decât se aştepta; unele au fost zugrăvite – albastru strălucitor, galben – mortarul dintre cărămizi vopsit cu grijă într-o culoare

diferită. Nu mai recunoaşte nimic; dacă vrea să le întâlnească pe bunici, va trebui să le caute în altă parte. Acum sunt oameni noi aici, din alte ţări. La rândul lor, vor face şi ei bani şi se vor muta mai spre nord. Nu e un loc aşezat – aici, pentru eternitate – aşa cum credea ea când era copil, ci o gară în drum, un camping. Cândva, în viitorul depărtat, arheologii vor săpa prin moloz şi vor aduce la lumină straturi succesive. *E-al oamenilor negri,* zicea bunica ei; vorbind despre magazinul ei.

Dacă bunicile ei ar mai fi trăit, poate şi ele s-ar fi mutat spre nord. În orice caz, şi-ar fi azvârlit rochiile lor negre, ar fi plecat în excursii la cascada Niagara, şi-ar fi făcut părul permanent, la fel ca mama ei, şi-ar fi cumpărat taioare şi pantaloni neşifonabili. Ar fi fost asimilate. Aşa însă, ele sunt fixate, specimene instalate bine în capul ei, decupate din trecutul lor eşuat şi întunecat, lipite apoi aici. Anacronisme, ultimele de acel tip.

Binecuvântarea unei mame, asta aveam noi pe-atunci. Era important. Când pleacă un tânăr la război, trebuie să primească binecuvântarea unei mame. Am fost prima care a muncit la Eaton, ceilalţi erau cu toţii englezi. Nu le-a plăcut. Eu, pur şi simplu, n-am spus nimic, când m-au întrebat ce fel de nume e ăsta. Mi-am ţinut gura şi m-am descurcat destul de bine în felul acesta. Ceea ce aveam noi pe-atunci erau florile în jurul capului şi dansul. Se încearcă şi acum asta, dar nu e acelaşi lucru.

Pe vremea aceea, Lesje nu-şi putea imagina că bunica ei fusese vreodată subţirică, mult mai tânără. Părea c-a fost mereu aşa, ca atunci, cu faţa boţită, melancolică, mirosind a subsuoară şi a lac de mobilă. Şi cealaltă bunică dansase sau, cel puţin, aşa susţinea. Menţionase ceva despre nişte batiste; Lesje nu prea înţelesese, aşa că, până la urmă, a scos un şerveţel din mânecă şi l-a fluturat în aer. Tot ce-şi putea ea imagina a fost bunica ei la vârsta de atunci,

țopăind ridicol de colo-colo, cu cizmulițele ei negre, fluturând mănunchiuri de şervețele.

Un bărbat, cu pielea măslinie, scund, o atinge în trecere şi zice ceva ce Lesje nu înțelege, însă ghiceşte că nu e ceva prietenos. Nu ştie unde se află, va trebui să se orienteze. Soarele scapătă, aşa că trebuie să fie în partea de vest, spre biserica aurită pe care a văzut-o pe dinafară, dar nu i s-a permis niciodată să intre. Nu mai fusese nici într-o sinagogă, înainte de funeralii. Se întoarce, încercând să refacă traseul.

N-a ascultat aşa cum trebuia, poveştile lor o plictiseau, le simțea ca pe nişte încercări s-o convertească, de-o parte sau de alta. N-avea răbdare cu ele, iar nemulțumirile şi ciondănelile lor, cu poveştile acelea atât de străine de ea şi care, la fel ca relatările lor nesfârşite despre războaie, suferințe şi orori – copii înfipți în săbii – nu aveau nimic comun cu ea. Vechea țară, arhaică şi groaznică; nu ca aici. Acum le vrea glasurile înapoi; chiar şi ciorovăiala şi furia. Vrea să danseze cu flori pe cap, vrea să fie sprijinită, sanctificată, n-are importanță de către cine. Vrea binecuvântarea unei mame. Deşi nu şi-o poate imagina pe propria-i mamă făcând un asemenea lucru.

Asta-i problema. Ştie acum că oamenii nu se comportă cum vrea ea. Aşa că, ce-ar trebui să facă? Să-şi schimbe dorințele?

Când avea zece ani, voia să se ducă la Muzeu, nu cu una dintre bunici, sâmbăta dimineața, ca de obicei, ci cu amândouă. Una să o ia de mâna dreaptă, cealaltă de mâna stângă. Nu se aştepta să vorbească una cu alta, le auzise adesea zicând că mai bine mureau decât să facă aşa ceva. Însă pentru plimbare, nu exista nicio regulă. Ar păşi toate trei, încet, din cauza bunicii grase, pe treptele de piatră ale Muzeului, ea, în mijloc, şi ar intra pe sub domul auriu. Spre deosebire de dinozauri, era ceva ce s-ar fi putut întâmpla cu

adevărat; când, până la urmă, a văzut că era imposibil, a renunțat.

În ceea ce-l privește pe Nate, e simplu. Tot ce-și dorește pentru ei amândoi e să fie diferiți. Nu foarte diferiți, ci cât de cât. Aceleași molecule, într-un aranjament diferit. Tot ce-și dorește e un miracol, pentru că orice altceva e fără speranță.

Vineri, 25 noiembrie 1977

NATE

Nate, prăbușit într-un separeu în formă de potcoavă, în barul de la hotelul Selby, bea bere la halbă și se uită la televizor. E vineri seara și glasurile bolborosesc, e greu să audă sonorul. În ultimele câteva luni, se strecoară tot felul de mizerii despre Mounties[46], iar acum sunt comentate atent, fără încetare, de un trio de analiști. Cei din Mounties, pretinzând că sunt teroriști separatiști, au trimis scrisori violente undeva. Au dat foc unui grajd și au furat nu știu ce corespondență și se aude că un fost cap al spionilor era agent dublu la CIA. Prim-ministrul pretinde că nu știe nimic și, chiar mai mult, că nu crede că e treaba lui. Știri vechi ce nu sunt tratate cu înțelepciune nouă. Nate fumează,

[46] Royal Canadian Mounted Police (RCMP), forța de poliție federală a Canadei (n. red.).

uitându-se la capetele acelea fantomatice cum se încruntă şi rânjesc sceptice.

Ca de obicei, mama lui strânge semnături pe o scrisoare de protest.Va fi multă vorbărie şi nu se va întâmpla nimic. Îi displac deştepții care pretind că va fi ceva, seriozitatea şi indignarea lor obosită. În clipa asta şi-ar dori să audă scorurile la hochei, deşi scârbele alea de la Leafs sunt sus, ca de obicei. În jurul lui, se înalță fumul, se ciocnesc pahare, glasurile îşi trec în revistă banalitățile de zi cu zi, pustiul se întinde cât vezi cu ochii.

Martha intră şi se opreşte nesigură, la capătul celălalt al barului. Nate ridică mâna să-i atragă atenția. Îl vede şi se apropie cu pas mare, zâmbind.

— A trecut ceva vreme de când nu ne-am văzut, zice ea.

Asta-i ironie crasă, deoarece Nate o vede acum la birou în fiecare zi. Însă în seara aceasta a invitat-o la cină. Îi e dator cu ceva. De cum se aşază, îşi dă seama c-a făcut o gafă, n-ar fi trebuit să-i sugereze Selby. Mai demult, beau mult aici. Speră ca Martha să nu devină sentimentală.

Până acum, nu trădează nimic de felul acesta. Îşi propteşte coatele pe masă.

— Băi, frate, mă ustură rău tălpile, zice ea.

Nate îi interpretează grosolănia aşa cum a făcut-o mereu: e o mască pentru alte lucruri, mai delicate. Îşi zice că şi-a schimbat cumva părul, deşi îi e greu să-şi amintească cum îl avea înainte. E mai slabă acum. Îşi odihneşte sânii pe brațele încrucişate, îi zâmbeşte, el simte un fior de dorință. Împotriva voinței sale. N-are cum să fie din cauza cizmelor, Martha a purtat cizme mereu.

Mai comandă două halbe şi îşi reaminteşte că această cină e absolut de rutină. Fără Martha sau cu Martha împotriva lui, n-ar fi putut să obțină nici măcar slujba umilă pe care o prestează acum. Avocați tineri, mai tineri decât el – brusc, îl alarmează tinerețea lor – sunt pe toate drumurile, şi de ce

să-l fi angajat firma pe el, după ce dăduse bir cu fugiții? E şi ruginit, a uitat foarte multe, lucruri pe care, cândva, credea că nu va mai fi nevoit vreodată să şi le reamintească. Dar e disperat să câştige bani, n-a ştiut unde să apeleze în altă parte.

Îi e recunoscător Marthei că nu râde, că nu-şi arată disprețul. Nici măcar n-a zis: Ştiam eu c-ai să vii înapoi. L-a ascultat ca o asistentă medicală sau ca un lucrător social, după care i-a spus c-o să vadă ea ce-i de făcut.

El, unul, n-ar fi ales ceea ce i s-a dat. Se ocupă de asistență juridică. *Ajutor legal.* Datorită reputației radicale a firmei, se pare că trebuie să ia mai mult decât rația de cazuri de ajutor legal ce i se cuvine; nu vin numai pentru Adams & Stein, iar juniorii se descurcă. Nate se ocupă de surplus. E plătit cu jumătate de normă, pentru ceva ce s-a dovedit, de fapt, normă întreagă, păstorind cazurile lipsite de importanță, cele pe care nu le vrea nimeni, pentru că sunt sortite eşecului – mardeiaşii, spărgătorii de case şi drogații – prin tribunale, în puşcărie, iar la tribunal, iar la puşcărie. Ştie că e un proces circular.

A readus la viață servieta şi cele două costume, întrebându-se, în timp ce scotocea prin cufărul de după dulapul din vechea lui încăpere, de ce nu le-o fi aruncat. Îşi lustruieşte pantofii acum şi îşi curăță unghiile; cuticula permanentă de vopsea înnegrită aproape c-a dispărut. Dimineața inspiră mirosul antiseptic de la arest, mirosul de puşcărie, de carne încarcerată, aerul acru, trecut prin plămâni de mai multe ori; mirosul plictisului şi-al urii. Ascultă minciunile clienților lui, se uită la ochii lor ce se feresc pentru o clipă, ştie că-l disprețuiesc, cu pantofii ăia lustruiți, cu încrederea pe care o are în ei.

Ei nu ştiu că el nu-i crede, de fapt. Se duce la tribunal cu ei, face tot ce poate, pledează, negociază, face mici tranzacții ieftine cu procurorii Coroanei. Ascultă pălăvrăgelile, glumele

altor avocați, pe care îi considera altădată ofensivi; în ultima vreme, li s-a alăturat şi el. Uneori, câştigă câte un caz, iar clientul lui pleacă liber, dar nu des. Chiar şi-aşa, nu e un triumf. Meschinăria criminalității mărunte, particularitatea absurdă, îl râcâie. Pare să nu fie vreo legătură între ceea ce li se întâmplă acestor oameni şi ceea ce-au făcut: două radiouri şi un casetofon stereo, împuşcături pe alee, conținutul sertarelor de la biroul unei babe.

Mama lui ar spune că aceşti clienți ai săi sunt produsul mediului în care trăiesc, ceea ce, desigur, e adevărat. Şocul cultural, de asta suferă ei; punctul în care un set de reguli asimetrice intră orbeşte în coliziune cu altul. Mama lui reuşeşte să combine această perspectivă cu credința în demnitatea umană şi cu voința liberă, cel puțin aşa cum e în cazul ei. Nate nu e capabil de o astfel de contradicție logică. El nu-i judecă pe oamenii aceştia, nici nu simte că e un instrument al justiției. El prestează o muncă. Ar putea, la fel de bine, să lucreze pentru SPCA[47].

I-ar plăcea să se implice în treaba cu Mountie: firma s-a angajat să lucreze pentru un ziar al facțiunii extremiste, vandalizat acum. Însă, bineînțeles, o înhață Stein.

Chelnerul le trânteşte pe masă halbele de bere, iar Martha şi-o presară pe-a ei cu sare.

— Aşadar, cum merg treburile? zice ea.

Bea şi-i rămâne o mustăcioară de spumă deasupra buzei de sus. Mai demult, îi plăcea tare mult felul în care îşi îngurgitează berea. Simte cum îl învăluie tandrețea, pluteşte, pentru o clipă, doar.

Pe ecranul pe care el îl vede, ea, nu, apare acum René Lévesque, cu chipul veştejit, gesticulând, ridicând din umeri, explicând, aruncând priviri furtive din ochii lui trişti.

---

[47] Societatea pentru prevenirea cruzimii față de animale (n. red.).

Ceva în legătură cu economia, din ce reuşeşte Nate să prindă. Acum zic că n-au intenționat niciodată secesiunea, în niciun caz aşa. Nate e dezamăgit de el; până acum, toată treaba n-a fost decât un anticlimax. Ocazii pierdute, compromis şi îngrădiri, la fel ca în toată țara. La urma urmei, e o lume a lipsei de libertate. Doar un fraier şi-ar fi putut închipui altceva, iar Lévesque nu e prost. (La fel ca Nate: nu mai e fraier.) Seamănă din ce în ce mai puțin cu un clovn. Mai degrabă, cu o țestoasă: înțelepciunea îl ridase, îl încapsulase într-o carapace eficientă.

— Hei, visătorule, zice Martha.

Primul semn pe care-l dă că fuseseră, cândva, iubiți: lumea ei de odinioară. Nate îşi coboară ochii spre ea.

— Excelent, zice el. Aşa cred.

Şi-ar dori să arate cât mai mult entuziasm. Martha vrea să fie convinsă că demersul ei, ajutorul acordat, l-a făcut fericit. Ştie că şi-a călcat pe inimă pentru el; nu ştie de ce. Martha nu-i dă niciun indiciu.

— Pentru vremurile de altădată, zice ea şi îşi goleşte halba.

În sala de mese de la Selby, mai puțin decât i-ar fi plăcut lui şi mai mult decât îşi permite, mănâncă amândoi ficat şi cartofi prăjiți, iar Martha vorbeşte despre ce mai e la birou: cine-a plecat, cine-a venit, căsnicia cui se duce de râpă, cine cu cine mai e. Ca de obicei, Martha ştie toate bârfele; i le împărtăşeşte jovial. „N-aş vrea să fiu în locul ei”, zice ea sau, „Să-i fie de bine!” Nate se linişteşte în acest confort familiar, de parcă ar asculta respirația unui animal mare, cu crupă caldă.

I-ar plăcea să se cuibărească, să-şi vâre capul sub brațul ei şi să închidă ochii; dar Martha îl tratează ca pe un prieten, un prieten vechi, demn de încredere, dar neutru. Se comportă ca şi cum nu şi-ar aminti c-a plâns vreodată, că l-ar fi lovit sau ar fi țipat la el, iar Nate reflectează pentru a

nu ştiu câta oară asupra neruşinării femeilor. A lipsei lor de ruşine. Consideră că tot ce fac se justifică pe moment, aşa că, de ce să se simtă vinovate? Nate le pizmuieşte pentru asta. El, unul, ştie că n-a tratat-o pe Martha cât de bine şi-ar fi dorit, însă, se pare, ea a uitat-o şi pe-asta.

Când ajung la plăcinta cu cireşe la conservă, Martha îi prezintă ultimele ei preferinţe: strânge, voluntar, fonduri pentru Nellie's Halfway House, iar marţi şi joi seara, se duce la yoga. Lui Nate îi e greu să şi-o imagineze pe Martha, amplă, dar în niciun caz graţioasă, purtând un tricou negru, de balerină, încolăcindu-se ca un covrig, şi nici nu şi-o poate închipui identificându-se cât de cât cu nevestele bătute, adăpostite la Nellie's. N-a fost niciodată vreo mare sportivă, iar teoriile, *dezbaterile,* le zicea ea, o lăsau rece. O ştie foarte bine: încercase cândva s-o facă să-şi cumpere bicicletă, iar când se apuca să-i vorbească despre ce e în joc în Quebec, în Israel sau în Cambodgia, zicea că e sătulă de câte de-astea vede la ştiri. Dar iat-o acum, improbabilitatea întruchipată, stând vizavi de el, înfigându-şi furculiţa în crusta plăcintei, vorbind despre reforma legilor referitoare la viol.

Nate îşi zice că aşa e Martha, se cramponează de o cauză anume sau de un hobby, după care, când ajunge la apogeu, în timp, se dezumflă încet-încet, coborând în troaca aceea demodată, frecventată de oameni ca mama lui: christadelfieni[48], vegetarieni din şcoala autointoxicării, vorbitori de esperanto, conferinţe despre nave spaţiale, unitarieni. Aceasta a fost totdeauna impresia lui Elizabeth despre ea, bazată, după cum vedea el lucrurile, pe garderoba Marthei. După Elizabeth, libidoul femeilor e pe

[48] Grup creştin fondat în jurul anului 1848 de John Thomas, dar care diferă de creştinismul de masă în mai multe domenii doctrinare (ex.: membrii săi resping Trinitatea şi nemurirea sufletului) (n. red.).

cale de dispariție; iar interesul față de cultele orientale nu era ce părea să fie. Însă pe Martha nu pare s-o preocupe vreuna dintre ele. Face comentarii asupra înfățișării lui Nate: arată ca şi cum ar avea o lipsă de oxigen, zice ea. Foarte puțini oameni ştiu să respire corect. Ar trebui să încerce un pic respirația profundă şi o versiune mai simplă a Salutului Soarelui[49]. Martha îi garantează, personal, că asta va face minuni în cazul lui.

Apoi o coteşte îndărăt, la probleme de drept. Şi-a declarat punctele ei de vedere asupra sistemului dreptului familial; de fapt, dacă va putea economisi destui bani, şi-ar dori să studieze dreptul, ca să ajungă ea însăşi avocat şi să presteze o muncă specializată în acest domeniu. În ceea ce priveşte şcoala, va fi floare la ureche, odată ce ea este pusă la punct deja aproape cu tot; numai Dumnezeu ştie câte a dactilografiat ea din astea. Nate clipeşte. Acum îşi dă seama că n-o crede pe Martha, neapărat, proastă, dar, în niciun caz, vreo lumină. Deşi, foarte posibil ca, la ora asta, să ştie mai mult drept decât el. S-ar putea să fie bună, ba chiar foarte bună. Pentru tribunalul familiei.

Însă Nate se simte minimalizat. Şi-a petrecut zile, săptămâni, luni din viață fără să se gândească măcar o dată la Martha. Palmele lui reține doar o amintire firavă a interiorului coapselor ei, gustul ei i s-a evaporat de pe limbă, nu-şi mai aminteşte nici măcar dormitorul: ce culoare au perdelele? Totuşi, e profund ofensat că el însuşi a fost atât de uşor, atât de repede uitat. A fost chiar atât de neimportant? Îşi zice că e imposibil ca Martha să aibă vreun bărbat nou în mânecă, pe cineva care să însemne la fel de mult ca el, odinioară; altfel n-ar fi atât de interesată să studieze dreptul.

---

[49] Exercițiu cu origini îndepărtate în practicile yoghine hinduse (n. red.).

Plăteşte nota şi pornesc amândoi spre ieşire, Martha în faţă. Îşi ţine paltonul pe braţ, i se văd pulpele pe sub fusta de tuid, în clini, iar el i le mângâie cu privirea. Oare o să-l cheme înapoi? Ar putea sta în camera ei de zi, la câteva păhărele. Nimic mai mult. Cugetă: bineînţeles că va accepta. E vineri seara, vin fetele, îl aşteaptă Lesje. Nu i-a spus unde se duce; i-a spus că are de rezolvat nişte treburi juridice. Într-un fel, faptul c-a invitat-o pe Martha la cină e o treabă juridică, însă ar fi fost prea greu de explicat.

Dar, odată ajunşi în stradă, Martha îi mulţumeşte şi-i dă papucii.

— Ne vedem luni, zice ea. Înapoi, la corvoadă!

Porneşte spre colţ, cu tot cu cizmele ei, făcând semn după un taxi. Se uită cum opreşte unul, deschide portiera, se urcă. E curios încotro se îndreaptă, dar fie că ştie el, fie că nu, ea tot acolo se va duce. Lumea există şi în afara lui. Şi-a tot repetat asta destul, în teorie; pur şi simplu, n-a fost sigur niciodată. Prin urmare, trupul lui e un obiect în spaţiu şi va muri, într-o bună zi.

Acum îşi dă seama că a avut această percepţie de mai multe ori înainte. Rămâne acolo unde l-a lăsat ea. Nu vrea să se ducă acasă.

Vineri, 14 aprilie 1978

ELIZABETH

Tuşica Muriel e în spital. Un lucru incredibil, în sine. Întâi, faptul că i s-ar putea întâmpla ei vreodată ceva rău. Elizabeth nu s-a gândit niciodată la mătuşa ei ca fiind alcătuită din carne muritoare, aşa, ca tot omul; mai degrabă, ca fiind construită, din cap până-n picioare, din tumori pline de negi, ceva ca de cauciuc, impermeabil şi indestructibil. Al doilea, că, dacă s-a petrecut ceva rău cu ea, lucru de care Elizabeth se îndoieşte, atunci tuşica Muriel era în stare să se obişnuiască cu gândul. Oricum ar fi, e în spital, mai exact, Prinţesa Margaret e în spital, iar Elizabeth a fost convocată. În ciuda jurământului că n-o s-o mai vadă niciodată pe tuşica Muriel, n-a avut îndrăzneala s-o refuze.

Stă pe scaunul vizitatorilor, alături de patul ridicat, în vreme ce tuşica Muriel, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte albastră, proţăpită acolo, în capul oaselor, se plânge. Ăştia de-aici pun mai mult clor în apă, doar simte gustul foarte bine. Ea îşi aduce aminte cum era când apa era apă, dar nu prea crede că Elizabeth îşi dă seama de diferenţă. La început, n-a putut obţine o rezervă pentru o singură persoană. Îşi poate Elizabeth imagina aşa ceva? A fost nevoită să împartă camera, auzi, s-o împartă!, cu o babă cumplită, care hârâia noaptea. Tuşica Muriel e convinsă că femeia era pe moarte. Nu putea să se odihnească. Iar acum că e singură în cameră, n-o mai bagă nimeni în seamă. E nevoită să tot sune, chiar şi de trei ori, până vine asistenta. Toate citesc romane poliţiste, le-a văzut ea. Asistenta de noapte e din Indiile de Vest. Mâncarea e cumplită. Ea nu tolerează sfecla, bifează mereu alte legume din meniu, dar ei aduc sfeclă. Uneori, tuşica Muriel se gândeşte că-i fac lucruri de genul acesta intenţionat. O să vorbească cu doctorul MacFadden, mâine. Dacă trebuie să rămână aici ca să se odihnească puţin şi să-şi facă nişte analize, după cum

spune el, măcar să se asigure că stă în condiții confortabile. N-a fost bolnavă o zi, în viața ei, doar n-o fi acum ceva cu ea, nu e obişnuită cu spitalele.

Elizabeth crede că s-ar putea să fie adevărat. Face legătura cu propriile-i internări în spital când cu naşterile fetelor, dar, bineînțeles, tuşica Muriel nu trecuse prin aşa ceva. Elizabeth nu şi-o poate imagina născând, să nu mai vorbim de preliminarii. E dificil să şi-l închipuie pe unchiul Teddy, cu bărbia lui teşită, atacând baricadele acelea în chingi elastice, dezvelind coapsele ei de culoarea lăstarilor de cartofi; greu de imaginat că tuşica Muriel i-ar fi permis una ca asta. Deşi, e posibil s-o fi făcut aşa, dintr-un simțământ al datoriei.

Tuşica Muriel şi-a adus ghergheful de brodat, cu fața de pernă la care lucrează, la spital, aceeaşi de ani de zile: un coş cu panseluțe. În vremurile trecute, zăcea pe diferite scaune şi canapele din casa tuşicii Muriel, mărturie a faptului că nu e o femeie leneşă. Nu se potriveşte cu pătura de spital. În timp ce vorbeşte, tuşica Muriel îl tot ridică şi-l lasă jos.

Elizabeth stă pe scaunul vizitatorilor. A adus nişte flori, crizanteme, în ghiveci, nu tăiate; s-a gândit că tuşicii Muriel s-ar putea să-i placă ceva ce creşte încă, însă le-a şi desființat ca mirosind prea tare. Nu-şi aminteşte Elizabeth că nu suportă mirosul de crizanteme?

Poate că-şi aminteşte; poate i-a convenit să uite. A simțit că trebuie să aducă ceva, o ofrandă, pentru că tuşica Muriel e pe moarte; chiar în momentul acesta, moare. Elizabeth, ca rudă de gradul întâi, a fost anunțată prima. „Are metastaze peste tot”, i-a spus doctorul MacFadden în şoaptă. „Probabil a început de la intestin. Colonul. Presupun c-a avut dureri considerabile, înainte să vină să mă vadă. Zicea mereu că e puternică precum un cal. Ceea ce-a speriat-o a fost sângele.”

Dureri considerabile, normal. A strâns din dinți săptămâni întregi, până şi-a trecut peste inimă şi-a recunoscut că avea colon şi că această porțiune din ea a trădat-o. Şi tuşica Muriel trebuie să fi fost la fel de surprinsă ca Elizabeth să afle că sângerează. Dar speriată? Un cuvânt cu siguranță străin de vocabularul tuşicii Muriel. Elizabeth se holbează la ea, fără milă, neîncrezătoare. O asemenea vitalitate malefică nu poate să moară. Hitler a continuat să trăiască şi după descoperirea dinților lui fumegând, iar tuşica Muriel este şi ea o nemuritoare.

Dar s-a ofilit. Carnația, altădată compactă şi solidă, se fleşcăieşte pe oase; pudra pe care tuşica Muriel continuă să şi-o aplice pe față se adună în broboane, în şănțulețe cu pielea în descompunere. Gâtlejul e o cavitate înfundată deasupra fundiței virginale a cămăşii de noapte, pieptul ei ca o proră de corabie s-a veştejit. Colorația, altădată de un bej ferm, s-a decolorat şi a devenit alb-murdar, ca un dinte murdar. Ochii, cândva uşor proeminenți, cam ca ai pechinezilor îi sunt afundați în adâncimile craniului. Se adânceşte în ea însăşi, se topeşte, ca vrăjitoarea din *Vrăjitorul din Oz,* şi văzând-o aşa, Elizabeth îşi aminteşte: Dorothy n-a jubilat când vrăjitoarea s-a transformat într-o băltoacă de zahăr brun; s-a îngrozit.

Tuşicii Muriel nu i s-a spus încă. Doctorul MacFadden simte că ea nu e genul care ar avea ceva de câştigat dintr-o asemenea revelație, prea devreme. Elizabeth l-a iscodit, cât a putut ea de delicat, să-i spună o dată. Cât de mult timp s-ar putea aştepta să reziste tuşica Muriel? Dar el a fost vag. Depindea de mai mulți factori. Uneori, se petrec răsturnări uluitoare de situație. Au s-o țină pe analgezice şi, dacă e necesar, pe sedative, şi, desigur, sperau să primească un oarecare suport moral din partea familiei.

Adică din partea lui Elizabeth, care, în clipa aceasta se întreabă ce-o căuta ea aici. Trebuia să-i fi spus babei ăsteia

ticăloase s-o pupe-n fund demult şi să nu cedeze. Nu există nici măcar un motiv practic pentru care se află aici: cunoaşte termenii testamentului tuşicii Muriel şi e puțin probabil să fie schimbați. Câteva mii pentru fete, când vor împlini douăzeci şi unu de ani, iar restul, pentru vreun porc burtos de la biserica lui Timothy Eaton. S-a obişnuit cu gândul.

O fi venit ca să jubileze? Posibil. Mintea ei e adesea cutreierată de răzbunări. Îi va spune tuşicii Muriel că e pe moarte. Tuşica Muriel n-o va crede, dar fie şi numai sugestia o va devasta. Sau o va amenința c-o va îngropa în altă parte decât în locul ei din cimitir. O va incinera şi-o va împrăştia pe Centre Island, unde joacă italienii fotbal. O s-o pună într-un borcan de gem şi-o s-o îngroape în Regent Park; să fie călcată de tălpi murdare. Asta o va da gata.

Elizabeth respinge aceste gânduri, această dorință de răzbunare pe care-o urzeşte; totuşi, ele există. Se holbează la mâinile tuşicii Muriel, ce se frâng singure pe fundalul cămăşii albastre de noapte; pe care nu suportă să le atingă.

Femeia care-a apucat-o de braț, în ziua aceea, în față la Eaton's College Street, de îndată ce ieşiseră de la spectacolul de Crăciun pentru copii de la Toronto Children's Players, o concesie din partea tuşicii Muriel, *Toad of Toad Hall*[50]. Alături de ele, cânta şi zăngănea din clopoței sextetul Sally Ann. Paltonul uzat, din stofă maro, şi mirosul acela al răsuflării sale, dulce şi acid. Femeia nu avea decât o mănuşă; cu mâna goală o apucase pe Elizabeth de braț. Elizabeth avea unsprezece ani. Era cu Caroline. Erau

[50] „Broscoiul râios din lumea ticăloşilor", piesă de teatru scrisă de A.A. Milne, prima dintre dramatizările cărții lui Kenneth Grahame, *Vântul prin sălcii* (n. tr.).

amândouă îmbrăcate în paltoanele albastre, de tuid, cu gulere de catifea şi cu pălăriuțe asortate, tot de catifea, considerate de tuşica Muriel îmbrăcămintea adecvată pentru incursiunile în centrul oraşului.

Femeia plângea. Elizabeth nu înțelegea ce zice; vorbea bolborosit. Pe brațul ei albastru de tuid, mâna se convulsiona, se moleşea, ca tresărirea unei pisici muribunde. Elizabeth a apucat-o de mână pe Caroline şi a tras-o. Apoi au luat-o la fugă. *Era mama,* a zis Caroline. *Nu, n-a fost ea.* În față la Maple Leaf Gardens[51], cu răsuflarea tăiată. *Nu mai spune c-a fost ea.*

Era mama, a zis Caroline. Elizabeth i-a dat un pumn în stomac, iar Caroline s-a frânt, ghemuindu-se pe trotuar, țipând. *Ridică-te,* i-a spus Elizabeth. *Poți să mergi, ne ducem acasă.* Caroline s-a chircit pe trotuar, urlând, neclintită în credința ei.

Asta nu poate Elizabeth să ierte. Nu poate să ierte propria-i perfidie. Tuşica Muriel nu trebuie lăsată să scape. Trebuie să sufere vizibil, spre satisfacția lui Elizabeth. În sfârşit.

— Nu mă asculți niciodată, zice tuşica Muriel.

— Poftim? face Elizabeth.

Chiar şi glasul tuşicii Muriel e altfel. Nu mai e o acuzație, e un vaier.

— Nu mă asculți niciodată, zice tuşica Muriel. Ți-am pus totul la dispoziție.

Nu chiar totul, îşi zice Elizabeth, dar nu poate s-o contrazică.

---

[51] Clădire istorică din Toronto, construită în anul 1931, „catedrala hocheiului” din Canada, dar şi cel mai mare loc acoperit pentru diverse evenimente culturale, politice, religioase (n. red.).

— Am spus că habar n-aveai. Ai impresia c-am fost dură cu ea, dar i-am dat bani în toți anii aceia. Eu, nu unchiul Teddy.

Elizabeth își dă seama că tușica Muriel se referă la mama ei. Nu vrea s-asculte, nu vrea să mai audă altă genealogie a propriei sale inutilități.

— N-am sărit peste nicio săptămână. Nimeni nu m-a crezut, zice tușica Muriel. Bineînțeles, cheltuia tot pe băutură. Chiar și-așa, i-am dat în continuare; nu voiam s-o am pe conștiință. Presupun că nu înțelegi ce-nseamnă asta.

Elizabeth n-are nevoie de informația aceasta. Ar prefera să se gândească la mama ei ca fiind nevoiașă, o ghinionistă, o sfântă la lumina felinarelor stradale. Chiar și după ce a crescut, când știa că poate afla unde era mama ei, a ales să n-o facă. Mama ei, la fel ca nourii și îngerii, trăia în aer, sau, poate – dacă se gândea la aspectele materiale – pe spezele unchiului Teddy. Imaginea celor două surori întâlnindu-se, poate chiar atingându-se, o tulbură.

— Te întâlneai cu ea? o întreabă Elizabeth. Ai stat de vorbă cu ea?

— Am lăsat instrucțiuni la bancă, zice tușica Muriel. Mă ura. Nu voia să mă vadă, mă suna la telefon, când se-mbăta, și zicea... Dar eu mi-am făcut datoria. Asta ar fi vrut tata să fac. Mama ta a fost totdeauna favorita lui.

Spre oroarea lui Elizabeth, tușica Muriel începe să plângă. Lacrimile îi izvorăsc din ochii plini de riduri; o răsturnare a naturii, o statuie sângerând, un miracol. Elizabeth privește detașată. Ar trebui să se bucure. În sfârșit, tușica Muriel simte gustul de cenușă al vieții sale. Însă Elizabeth nu se bucură.

— Ai impresia că nu știu, zice tușica Muriel. Știu că sunt pe moarte. Toată lumea de aici e pe moarte.

Îşi ridică iar ghergheful de brodat, înfige acul gros, fără să mai ţină seama de lacrimile pe care nu face niciun efort să le şteargă.

— Ştiai, zice ea, acum acuzator. Şi nu mi-ai spus. Doar nu sunt copil.

Elizabeth o urăşte pe tuşica Muriel. A urât-o şi-o va urî pentru totdeauna. N-o s-o ierte. E vechiul ei jurământ, o axiomă. În fine.

În fine, asta nu e tuşica Muriel. Tuşica Muriel din copilăria lui Elizabeth se topeşte, lăsând în urmă această coajă, baba asta căreia acum îi scapă ghergheful stupid din mână, şi plânge cu ochii închişi, bâjbâind cu degetele de-a lungul păturilor de spital.

Lui Elizabeth îi vine să se ridice de pe scaunul vizitatorilor şi să plece, să fugă din încăpere, s-o lase singură. O merită.

Şi totuşi se apleacă şi apucă mâinile oarbe ale tuşicii Muriel. Degetele ei butucănoase o strâng cu putere. Elizabeth nu e preot: nu-i poate acorda iertarea. Ce poate ea să dea? Ca să fim sinceri, nimic. Alături de propria-i mamă arzând stătuse, fără să scoată un cuvânt, ţinând-o de mâna nevătămată. Cea nevătămată, cu osatură fină. Cea vătămată, încă frumoasă, spre deosebire de cioturile astea brăzdate de vene, pestriţe pe care le ţine şovăitor în mâinile ei, mângâindu-le cu degetele mari, aşa cum face cu copilele ei când sunt bolnave.

O năpădeşte greaţa. Nu contează, nu contează, şopteşte ea: Este în regulă. Este în regulă.

Sâmbătă, 15 aprilie 1978

NATE

Nate călătoreşte în viteză cu metroul prin bine-cunoscutul tunel, cu chipul cadaveric oglindindu-se în geamul întunecat de vizavi, deasupra căruia se află un poster înfăţişând un sutien ce se transformă în pasăre. Se duce la mama lui să ia fetele. Au stat peste noapte acolo; şi-a petrecut dimineaţa singur, cu Lesje, care îi tot sugerează că, de când s-a întors la ceea ce toată lumea numeşte *muncă,* nu se prea mai văd, în ultima vreme. Vrea să zică singurătate.

În dimineaţa aceasta au fost singuri, însă nu s-a întâmplat nimic ieşit din comun. Au mâncat ouă fierte, după care el a citit ziarele de vineri seara, stând în camera din faţă, în lumina soarelui, printre aparatele inerte şi căluţii de lemn neterminaţi. Crezuse că va putea să continue cu jucăriile, seara şi la sfârşit de săptămână, dar e prea obosit. Şi nu e numai asta. Nu-şi poate alătura, în minte, cele două lucruri, atacul şi bătaia de pe Front Street East şi Jerry Girafa, cu zâmbetul ei mirat. Realitatea e ori una, ori alta, aşa că, pe zi ce trece, jucăriile se estompează, sunt tot mai vlăguite. Le vede deja ca pe nişte piese de muzeu, pitoreşti, lucrate de mână, cu o sută de ani în urmă. Curând se vor face nevăzute, iar încăperea se va umple de hârţoage.

Lesje şi-ar fi dorit tot sfârşitul de săptămână, dar n-a putut-o refuza pe Elizabeth, care e fermă pe poziţie, zilele acestea, când e vorba de timpul ei liber. Nate se întreabă în treacăt ce-o fi făcând cu el. Speră să se vadă cu un bărbat, ceea ce i-ar uşura viaţa. Lui. În orice caz, nu Elizabeth ar fi cea pe care ar refuza-o, ci pe fete. Aşa că e imposibil, ceea ce Lesje nu prea pricepe. Obtuzitatea, refuzul ei de a vedea că e

dificil pentru amândoi, nu numai pentru unul dintre ei, îl înfurie. E un lucru simplu şi evident că aproape tot ce face e pentru ea sau, altfel spus, dacă nu era ea, n-ar fi trebuit să facă asta. A încercat să-i explice, dar ea pare să creadă c-o acuză. Se uită lung, pe fereastră, la perete, la orice spațiu disponibil, cu excepția celui dintre urechile lui.

Are noroc cu mama sa. Nate simte că e totdeauna încântată să le primească pe fete, de fapt abia aşteaptă asemenea ocazii. La urma urmei, e bunica lor.

Nate coboară la stația de metrou Woodbine, urcă scările, iese în soarele plăpând de aprilie. O ia spre nord, spre strada de cutiuțe construite în grabă, ce-i conțin copilăria. Casa mamei sale e şi ea o cutiuță aidoma celorlalte, tencuită cu stuc bej murdar ce nu încetează să-i reamintească de anumite programe de radio: *The Green Hornet*[52]*, Our Miss Brooks*[53]. Femeia din casa de alături are o statuie pe pajişte, un băiat negru, îmbrăcat în jocheu, cu un felinar în mână. Statuia e sursă de iritare perpetuă pentru mama lui Nate. Uneori o necăjeşte, asemănând-o cu pictura emoționantă a băiatului negru de pe frontispiciul bisericii unitariene. Catolicii din clasa de jos, zice el, au Marii şi Iisuşi de ghips pe pajişti; poate femeia din vecini e o unitariană din clasa de jos. Mamei lui Nate nu i s-a părut niciodată foarte amuzant, dar Nate ar rămâne dezamăgit dacă ar face-o.

Sună la uşă, îşi aprinde o țigară în vreme ce aşteaptă. Mama lui, cu papucii ei de casă uzați, turcoaz, pe care îi are de cel puțin zece ani, îi deschide până la urmă uşa. Copilele sunt jos, în pivniță, jucându-se de-a cucoanele, îi spune ea,

---

[52] Erou al unui serial radio omonim, precum şi a două seriale pentru televiziune şi a câtorva cărți de benzi desenate (n. red.).

[53] Serial radio de mare succes, care a avut şi o versiune pentru televiziune, cu Eve Arden în rolul principal (n. red.).

în timp ce el îşi scoate jacheta. Păstrează în pivniţă o cutie de carton special pentru ele, unde sunt câteva haine ce nu i s-au părut potrivite să le doneze organizaţiilor caritabile: rochii de seară de la sfârşitul anilor treizeci, o mantie de catifea, un furou lung, magenta. Ori de câte ori le vede, lui Nate nu-i vine să creadă că mama lui se ducea, cândva, la petreceri, dansa, era curtată.

A pregătit ceai şi îi oferă şi lui Nate. Se întreabă dacă n-o avea vreo bere prin casă, dar n-are. Nu cumpără bere decât pentru el, iar acum n-a avut când. Nu se plânge şi nici nu întinde coarda; pare un pic mai obosită ca de obicei. Se aşază la masa din bucătărie împreună cu ea, bând ceai şi încercând să evite să se uite la harta ei cu atrocităţile lumii, pe care stelele se multiplică precum şoarecii. Curând fetele vor termina cu găteala şi vor veni sus, ca să se etaleze – scopul întregului joc.

— Elizabeth îmi spune că te-ai întors la Adams, Prewitt & Stein, zice mama lui.

Nate simte cum îl leagă conspiraţia de mâini şi de picioare. De unde ştie Elizabeth? El nu i-a spus, n-a vrut să recunoască o asemenea înfrângere. O fi Martha? Reţeaua aceea mai e încă în funcţiune? Elizabeth nu prea-i telefona mamei lui; sau, poate – trădare! – o sună ea pe Elizabeth. Face asemenea lucruri aşa, din principiu. Cu toate că n-au fost niciodată apropiate. A acceptat cu greutate că el şi Elizabeth s-au separat. N-a spus-o, dar e sigur că ea consideră că e rău pentru fete. De exemplu, n-o menţionează niciodată pe Lesje. Ce bine-ar fi s-o vadă protestând, criticând, ca să se poată apăra, să-i spună ce viaţă de termită a dus din cauza lui Elizabeth.

— Mă bucur tare mult, zice mama lui, cu ochii ei albaştri, de porţelan, strălucind, de parcă ar fi câştigat ceva: nu la loterie, ci un premiu. Am simţit totdeauna că asta ţi se potriveşte. Cred că eşti mai fericit acum.

Nate simte că i se pune un nod în gât de furie. Nu-şi dă seama, oare nu vede orice idiot că e obligat, forţat, că n-are de ales? Greutatea fiului ei ideal îl apasă pe piept, un manechin de ghips care ameninţă să intre şi să-l sugrume. Îngerul oprimaţilor. Ea va ierta pe oricine, afară de ea însăşi şi de el, de orice, de orice culpă, de orice responsabilitate.

— Nu, nu sunt, zice el. La naiba, nu mi se *potriveşte* deloc. O fac numai pentru că am nevoie de bani.

Zâmbetul ei nu păleşte.

— Cum aşa? Doar e lucrul cel mai potrivit, zice ea senină. Măcar faci şi tu ceva cu viaţa ta.

— Şi înainte făceam ceva cu viaţa mea, zice Nate.

— Nu e nevoie să ridici tonul, dragă, zice mama lui rănită în amorul propriu.

Nu suportă aşa ceva, tonul lui, care ar trebui să-l facă să se simtă ca un maimuţoi cu bâta-n mână, bătându-se cu pumnul în piept. Ani de îngâmfare morală, îngropându-l ca neaua, ca nişte baloturi de lână. Îngâmfarea intolerabilă a tuturor – Elizabeth, mama lui, chiar şi Lesje. Ea se plânge, dar nemulţumirile sale sunt mize fudule, limitate. Cunoaşte acea ecuaţie tăcută, a fost bine instruit: *Sufăr, deci am dreptate.* Dar suferă şi el, oare nu-şi dau seama? Ce să facă, să-şi zboare creierii, ca să-l ia şi ele în serios? Se gândeşte la Chris zăcând zdrobit pe catafalcul saltelei sale, jelit de doi poliţişti. *Serios.* Nu c-ar face una ca asta.

— Dacă chiar vrei să ştii, zice Nate, coborând, totuşi, glasul, urăsc fiecare clipă petrecută acolo.

Se întreabă dacă e chiar aşa, până la urmă, se pricepe, bineînţeles, atât cât se poate, la ceea ce face.

— Dar ajuţi oamenii, zice mama lui uluită, de parcă o contrariază că nu înţelege o axiomă elementară la geometrie. Doar e vorba de ajutor legal. Sunt oameni săraci.

— Mamă, zice el, redobândindu-şi răbdarea, cine crede că asta-i ajută realmente pe oameni, mai ales ceea ce fac eu, e un ageamiu.

Mama lui oftează.

— Mereu ți-a fost teamă că eşti ageamiu. Chiar şi în copilărie.

Nate e stupefiat. Chiar aşa? Se căzneşte să-şi amintească cum se manifesta.

— Până la urmă, cred că şi eu sunt o ageamie, zice mama lui. Zâmbeşte în continuare, implacabil. Poate că sunt. Dar cred că toată lumea e aşa.

Nate nu se aşteaptă la atâta cinism din partea ei. O ştie ca pe o persoană ce crede în infinita perfectibilitate a omului; sau, poate, nu?

— Atunci, de ce faci toate astea? zice el.

— Adică, ce, dragă? întreabă ea uşor absent, de parcă mai avuseseră de multe ori aceeaşi conversație.

— Păi, poeții coreeni, veteranii schilozi, toate astea.

Face un semn amplu cu brațul, înglobând harta cu steluțe roşii, norul acela al ei, în formă de ciupercă.

— Păi, zice ea, sorbindu-şi ceaiul, trebuia să fac ceva, să mă țină în viață. Ştii tu, în timpul războiului. Chiar după ce te-ai născut tu.

Ce vrea să zică? Cu siguranță, e ceva metaforic, vorbeşte probabil de plictiseala de gospodină sau ceva de genul acesta. Dar îl lămureşte.

— M-am gândit la multe, continuă ea, dar, până la urmă, ce se întâmplă dacă nu funcționează? Puteam să sfârşesc, înțelegi, prin a-mi pierde mințile. După care, începi să te gândeşti dacă o să te găsească cineva mai apoi. Imediat după tatăl tău, exact după, am făcut rost de un cablu; dar nu numai din cauza asta. Presupun că, pur şi simplu, nu mai voiam să trăiesc pe o planetă ca asta.

Nate e îngrozit. Nu poate nicicum să şi-o imagineze pe mama lui ca pe o potențială sinucigaşă. E absurd. Pe lângă asta, pe el nu l-a menționat nici măcar o dată. L-ar fi putut abandona cu atâta uşurință, l-ar fi putut părăsi într-un coş şi să păşească senină în necunoscut? E destul ce s-a întâmplat cu tatăl său, dar măcar a murit din întâmplare. Iresponsabilă, mamă denaturată; nu, în niciun caz! Potențial orfan; simte cum se clatină la buza prăpastiei ce s-a căscat brusc în fața lui.

— La început, m-am apucat de tricotat, zice mama lui, râzând scurt. Tricotam şosete. Ştii tu, pentru război. Dar asta nu-mi ocupa timpul destul. În orice caz, cred că simțeam că era mai bine să fac ceva mai util decât să tricotez. Când ai mai crescut, am început cu veteranii şi, uite-aşa, dintr-una într-alta...

Nate se holbează la mama lui, care, de altfel, arată la fel ca totdeauna. Nu-l îngrozeşte numai revelația pe care o are, ci şi neaşteptata asemănare dintre ei. N-a crezut-o capabilă de o asemenea disperare, iar acum îşi dă seama că va depinde totdeauna de ea, de această neputință a ei. Ce mai urmează?

Dar iată-le pe fetițele lui, clămpănind pe treptele din pivniță, cu pantofi cu toc înalt, decupați la degete, înfăşurate în catifele şi satin, cu gurile înroşite cu cine ştie ce ruj expirat de-al mamei sale, cu sprâncenele negre, date cu creionul. Le aplaudă furtunos, uşurat de prezența lor, de încântarea lor genuină.

Şi totuşi, îşi zice el: *Curând, vor fi femei,* şi această revelație îl străpunge ca un ac. Îi vor pretinde să le cumpere sutiene, după care le vor arunca, şi vor da vina pe el şi-ntr-un caz, şi-ntr-altul. Se vor lega de hainele lui, de slujba lui, de turnura frazelor pe care le rosteşte. Vor pleca de acasă, ca să trăiască cu cine ştie ce tineri aroganți, degenerați; sau se vor mărita cu dentişti şi vor fi înnebunite după covoare

albe şi după statui de lână, agățate pe pereți. Indiferent de situație, îl vor judeca. Fără mamă, fără copii, se aşază la masa din bucătărie – pribeag solitar, sub stelele reci şi roşii.

La uşă, o sărută pe mama lui, ca de obicei, pupicul obligatoriu. Ea se comportă de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, de parcă au stat de vorbă despre ceva ce ştia de multă vreme.

În timp ce mama lui închide uşa, brusc simte că nu mai poate suporta apropierea de uşa aceasta. Se avântă peste gărduțul de fier al pridvorului de ciment, sare gardul viu, scurt, pe pajiştea vecinilor. Face un salt de broască peste jocheul negru şi atacă următorul gard, apoi altul şi altul, aterizând pe iarba îngălbenită a iernii, îmbibată de zăpadă topită; călcâiele i se afundă, noroiul îi sare pe picioare. Îndărătul lui, aude corul, armata de glasuri feminine ostenite: *pueril.* Să le ia dracu'! Pluteşte peste rahat de câine, pe straturile jilave de brânduşe ale cuiva, apoi se înalță din nou. Fetițele lui aleargă de-a lungul trotuarului, râzând şi strigând:

— Tati! Aşteaptă-mă!

Ştie că va ateriza curând; îi bubuie deja inima. Dar porneşte iar spre acel punct inexistent, unde tânjeşte să fie. Undeva, în aer.

Marți, 30 mai 1978

LESJE

Lesje ține în mână o foaie de hârtie. A încercat s-o citească de patru sau de cinci ori, dar nu pare să se poată concentra. Ceea ce e stupid, odată ce primeşte asemenea epistole prin poştă în fiecare zi. E o scrisoare, scrisă cu pix albastru, pe foaie de caiet dictando, adresată sectorului *Dinozauri,* din grija Muzeului.

Domnilor,

Sunt în clasa a şasea şi profesoara noastră ne-a cerut să facem un proiect despre dinozauri şi mă întrebam dacă-mi puteți răspunde pe larg, cu exemple.

1. Ce înseamnă „dinozaur”?
2. De ce se numeşte mezozoic?
3. Desenați-mi schimbările geologice care au avut loc în această eră, în America de Nord, vă rog includeți şi hărți.
4. Ce e o fosilă?
5. De ce nu s-au găsit fosile de dinozaur în Ontario?

Vă rog să-mi trimiteți răspunsurile cât mai curând, deoarece proiectul meu trebuie predat pe 15 iunie.

A dumneavoastră, Lindy Lucas

Totul îi e familiar la această scrisoare. Lesje ştie că i-a fost trimisă de un copil şiret, înclinat s-o apuce pe scurtătură, care ar prefera să copieze răspunsuri gata făcute decât să se concentreze asupra unei cărți. Recunoaşte până şi întrebările, uşor reformulate, întâi, de profesoară, apoi, mai drastic, de elev, dar care rămân aproape identice cu acelea din broşura Muzeului despre dinozauri, la care ea însăşi a dat o mână de ajutor, când a fost pregătită şi editată. Şi profesoara o ia pe scurtătură.

În mod normal, ar ataşa, pur şi simplu, câteva foi şapirografiate, la o scrisoare formală. *Îți mulțumesc pentru interes. Sperăm ca aceste pagini să te ajute să găseşti*

informațiile pe care le soliciți. Astăzi, însă, uitându-se la grafia rotunjită, inocentă, îşi dă seama că e furioasă. Îi repugnă implicațiile acestei scrisori: şi anume că dinozaurii sunt prea plictisitori ca să merite să-ți pierzi vremea, că ea însăşi există ca să fie exploatată. Îi repugnă absența unui timbru şi a unui plic pentru răspuns. FĂ-ȚI TEMELE SINGURĂ, vrea ea să mâzgălească cu roşu, peste scrisul ordonat, cu albastru. Dar nu poate să facă una ca asta. Răspunsul la astfel de scrisori face parte din atribuțiile ei.

Mai citeşte o dată scrisoarea şi cuvintele plutesc. De ce se numeşte mezozoic? Răspunsul corect pe care îl aşteaptă profesoara, se află pe foaia informativă. *Meso,* mijloc, *zoos,* viață. După paleozoic, înainte de cenozoic. Dar, oare, mezozoicul există? Pe vremea aceea, nu se numea în niciun fel. Dinozaurii nu ştiau că sunt în mezozoic. Nu ştiau că sunt doar în mijloc. N-au avut intenția să dispară; din ceea ce ştiau ei, aveau să trăiască pentru totdeauna. Poate ar trebui să scrie adevărul: *Mezozoicul nu e real. E doar un nume pentru un loc unde nu mai poți să te duci, pentru că nu mai e. Se numeşte mezozoic, pentru că aşa-i zicem noi*. Şi să rişte, în felul acesta, o scrisoare indignată de la cine ştie ce profesoară frustrată: Ce răspuns e acesta?

Îi tremură mâinile, simte nevoia de o țigară. Nu se descurcă deloc cu scrisoarea asta, pe moment, n-are răspunsuri, nu ştie nimic. I-ar plăcea s-o mototolească şi s-o arunce la coş, însă ea o împătureşte frumos în două, ca să nu-i mai vadă scrisul, şi o pune alături de maşina de scris. Se îmbracă cu pelerina de ploaie, îşi încheie atent nasturii şi cureaua.

În sertarul biroului e nişte pâine cu brânză, pe care intenționase s-o mănânce la prânz, dar o să se ducă la Murray. O să găsească o masă pentru o singură persoană şi-o să se uite la funcționari cum îşi înfulecă mâncarea şi la

ospătărițele pătate cu supă, abia trăgându-şi sufletul. Simte nevoia să iasă din Muzeu, măcar pentru o oră.

Aseară s-a certat cu Nate, teribil, pentru prima oară, după ce au adormit fetițele sus, sau nici nu ştie dacă dormeau. Încă un lucru: erau acolo, deşi era zi de lucru. Căzuseră de acord că fetițele nu vor dormi la ei în zilele de lucru, dar Nate a primit un telefon de la Elizabeth. În ultima vreme, toate telefoanele ei erau în ultima clipă. „Tocmai a murit mătuşa ei", i-a spus Nate, când a intrat pe uşă şi a găsit fetițele mâncând macaroane cu brânză, jucând scrabble la masa din bucătărie. „Elizabeth s-a gândit c-ar fi mai bine pentru ele să-şi petreacă noaptea aici. Nu vrea să le tulbure cu propria ei indispoziție."

Fetițele nu păreau afectate peste măsură, iar Lesje era sigură că nici Elizabeth nu se prea omora. Nu era decât alt atac prin învăluire. N-a zis nimic până după ce fetițele spălaseră vasele, iar Nate le-a citit ceva şi le-a pregătit pentru culcare. Erau destul de mari să-şi citească singure, dar Nate a zis că aşa e tradiția lor.

Când a ajuns jos, a zis că simte c-ar trebui să meargă la înmormântare. „De ce?" l-a întrebat Lesje.

Era mătuşa lui Elizabeth, nu a lui; funeraliile nu erau treaba lui. Nate a zis că trebuia s-o susțină puțin pe Elizabeth. Are să fie dată peste cap de înmormântare, a zis el. „Din câte mi-ai spus, o ura pe mătuşa aia", a zis Lesje.

Nate i-a spus că, deşi aşa era, mătuşa a fost importantă în viața lui Elizabeth. După părerea lui, importanța unui lucru nu are nimic de-a face cu calitățile, ci doar cu impactul, puterea acestuia, iar mătuşa fusese o forță. „Am o veste pentru tine", a zis Lesje. „Elizabeth n-are nevoie de nicio susținere din partea ta. Elizabeth are nevoie de susținere cât are o călugăriță nevoie de țâțe. N-am văzut pe nimeni care să aibă mai puțină nevoie de susținere ca ea."

Nate a zis că aparențele înşală şi că simțea că, după doisprezece ani de căsnicie, e mai în măsură decât Lesje să judece de câtă susținere are Elizabeth nevoie. Elizabeth, a zis el, avusese o copilărie nefericită. „Cine n-a avut?" a zis Lesje. „Cine n-a avut o copilărie nefericită? Ce e aşa special?"

Dacă voia copilărie nefericită, o să-i povestească despre a ei. Gândindu-se mai bine, probabil că n-ar fi făcut-o, odată ce nefericirea ei a fost fără evenimente deosebite. Ştia foarte bine că n-avea cum să egaleze melodrama flamboa-iantă a lui Elizabeth, pe care Nate i-o relatase în amănunt. Ar pierde în orice competiție de copilării nefericite.

Nate i-a spus că trebuie să păstreze tonul scăzut, gândindu-se la fetițe.

Lesje s-a gândit la fetițe şi a văzut o ceață. Adevărul era că, deşi veneau acasă la ea aproape în fiecare sfârşit de săptămână, îi era greu să le deosebească, pentru că rareori se uita direct la ele. Nu-i displăceau; îi era teamă de ele. În ceea ce le priveşte, aveau şi ele propriile lor metode indirecte de a acționa. Împrumutau de la ea curele şi cămăşi, fără să i le ceară, ceea ce înseamnă, zicea Nate, că au acceptat-o. Îşi preparau băuturi, amestecând lapte cu cacao şi cu înghețată şi îşi lăsau paharele nespălate prin casă, spuma maronie se întărea în ele, pentru că Lesje nu le găsea până luni sau marți, după ce plecau. Nate i-a spus să stea de vorbă cu ele despre orice nu-i convenea, dar nu era aşa proastă. Dacă ar face vreodată asta, lui nu i-ar plăcea deloc. Erau totdeauna extrem de politicoase cu ea şi ştia bine cine le-a spus să fie aşa. Ambii părinți, fără nicio îndoială. Copilele nu erau entități individuale, erau un colectiv, un cuvânt. *Copilele.* Îşi zicea că nu trebuie să rostească decât *copilele,* iar ea ar tăcea imediat, ca prin farmec. „La naiba cu copiii", a zis ea indiferentă. „Ştiu că asta simți tu", a zis Nate, cu o resemnare condescendentă.

Ar fi trebuit să se apere, să-i explice că nu asta voise să spună. Aşa făcuse mereu. Însă, de data aceasta, n-a spus nimic. Era prea furioasă. Dacă încerca să zică ceva, orice, din gură i-ar fi ieşit înjurăturile bunicii: *Hristosu' mă-tii, rahat de câine! Sper să-ți explodeze curu'! Sper să te ia moartea!*

A luat-o la fugă spre baie, cu cizmele bubuind pe treptele goale, fără să-i pese c-o aud fetele, apoi s-a încuiat acolo. Sub impulsul momentului, se hotărâse să-şi pună capăt zilelor. Decizia ei a uimit-o; până atunci, nu mai avusese o asemenea pornire. Oamenii de genul lui Chris o buimăceau. Însă acum a înțeles, în sfârşit, de ce-o făcuse: din cauza acestei furii şi, mai era ceva, mult mai rău, teama că eşti un nimic. Oamenii de genul lui Elizabeth te puteau conduce la asta, aveau capacitatea să te distrugă; oamenii ca Nate te dădeau peste cap doar cu frământările lor. Năravurile altora te pot ucide. Chris n-a murit din dragoste. Îşi dorise să stârnească un eveniment şi, în felul acesta, a reuşit.

A îngenuncheat lângă cadă, strângând în mână cuțitul pe care îl înşfăcase de pe masă în trecere. Din păcate, era un cuțitaş pentru grapefruit. Mai degrabă s-ar ciopârți cu el, decât să se taie, ceea ce nu era efectul pe care şi-l dorea ea. Însă rezultatul avea să fie acelaşi. Nate va sparge uşa, când o s-ajungă pe-acolo, şi-o va găsi plutind într-o mare rozalie. Apa caldă, ştia ea, te face să sângerezi mai repede. Nate avea să simtă mirosul de sare, de pasăre moartă. Ce-o să facă atunci? Cu efigia ei de ceară, cu ochii ficşi?

Numai că nu asta-şi dorea Lesje cu adevărat. După un moment de reflecție, a ascuns cuțitaşul de grapefruit în dulăpiorul cu medicamente. Nate nici măcar n-o văzuse când l-a luat; altfel, ar fi bubuit deja în uşă. (Oare?) Totuşi, era încă furioasă. Cu o oarecare încetineală, a tras apa aruncând pastilele rămase în dozatorul ei verde, de plastic. Când Nate a venit în pat, s-a întors spre el şi l-a îmbrățişat,

ca să-i arate că l-a iertat. Dacă fetele erau secretul, dacă asta era singura cale prin care n-ar mai fi fost invizibilă, atunci, la naiba, are şi ea ac de cojocul lui.

De dimineaţă, n-a avut nicio remuşcare. Ştia că făcuse un lucru greşit şi răzbunător, un lucru atât de ranchiunos, cum nu şi-ar fi putut închipui cu un an în urmă. Cu siguranţă, un copil conceput cu asemenea furie n-ar fi dus la nimic bun. Ar fi avut un atavism, o reptilă, un fel de mutant cu solzi şi cu un cornuleţ pe rât. Are ea o teorie că Omul e un pericol pentru univers, un maimuţoi ticălos, duşmănos, distructiv, pizmaş. Asta, însă, pur teoretic. În realitate, credea că, dacă oamenii şi-ar da seama de cum acţionează, şi-ar schimba comportamentul. Acum ştie că e adevărat.

Nu va abdica de la ideile ei. Nate, fără să ştie ce i se coace, mânca fulgi de porumb şi făcea conversaţie. Plouă, a remarcat el. Lesje, molfăind dintr-o brioşă de tărâţe, cu părul pe faţă, l-a măsurat cu privirea, precum Soarta, ursuz, intens. Când va atrage atenţia cu trupul ei? „Mi-aş dori să-ţi dai seama că", a zis ea, ca să-i demonstreze că era încă liberă, că nu fusese încă pusă în colivie, îmblânzită, „dacă mori, Elizabeth o să-ţi ia trupul. Va trebui să i-l trimit într-o ladă. La urma urmei, ea e încă nevasta ta".

Nate a luat-o ca pe o glumă.

Pe când coboară scara clătinându-se, cu mâinile liniştite în buzunarele pelerinei de ploaie, începe să şovăie. Are pelvisul îngust, o să moară la naştere, nu ştie nimic despre copii; ce-o să se întâmple cu slujba ei? Chiar şi cu Nate lucrând o jumătate de normă, n-au să se descurce. Nu e prea târziu, n-avea cum să se fi întâmplat ceva atât de repede. O să deschidă rapid alt flacon, o să ia două pastile şi-o să facă o baie fierbinte şi totul va fi ca înainte.

Dar apoi îşi zice: De data asta, nu. Nu-şi mai doreşte confruntări, lucruri lipsite de logică, cuțitaşe de grapefruit.

Pe când se îndreaptă spre uşă, cu capul plecat, sub domul aurit, simte o atingere pe braț. Speră să fie Nate, cu gânduri de împăcare, capitulând, printr-un gest grațios. Numai că e William.

— Am trecut întâmplător pe la Muzeu, zice el, şi m-am gândit să văd ce mai faci.

Lesje ştie perfect că William nu se duce niciunde întâmplător, cu atât mai mult la Muzeu. Minunatul, transparentul William, uşor de citit, precum o carte de telefon, în ordine alfabetică. Are să-i spună ceva, de-aia a venit. Nu i-a telefonat dinainte, pentru că ştia că-l va refuza. Foarte corect, aşa ar fi făcut. Acum însă zâmbeşte, rânjeşte.

— Mă duceam la Murray, să mănânc ceva de prânz,zice ea.

Nu-şi va schimba programul pentru William.

William, deşi, după părerea lui, Murray e îngălat, iar mâncarea de acolo îți declanşează cancer de colon, o întreabă dacă, în cazul acesta, ar deranja-o compania lui. Absolut deloc, spune ea, şi chiar aşa e, nu o deranjează. William aparține trecutului, fără niciun pericol. Păşeşte alături de el, cu inima uşoară. E o bucurie pură să fie cu cineva care n-o poate afecta în niciun fel.

Lesje ia un sandvici cu ouă fierte tocate şi o țigară. William ia un sandvici cu omletă. Simte acum, zice el, ciopârțind pâinea cu unt, împrăştiind firimituri, c-a trecut destul timp şi-ar vrea ca ea să ştie că îşi dă seama că nu s-a comportat cum trebuie, la sfârşit, dacă înțelege ce vrea să spună. Ochii lui albaştri o privesc candid, obrajii rozalii îi ard.

Lesje nu face greşeala să ia construcția verbală a lui William drept căință sinceră. E mai degrabă un punct bifat pe foaia lui de bilanț – acea foaie de bilanț imperativă în

London, Ontario, acea pagină pe care William o poartă în cap peste tot, pe care trebuie, în final, să apară suma corectă. O tentativă de viol, o scuză. Însă acum, Lesje e dispusă să accepte o convenție de decență. Pe vremuri, ar fi pretins sinceritate.

— Cred eu că nimeni nu s-a comportat tocmai cum trebuie, zice ea.

William se simte uşurat şi se uită la ceas. Mai stă zece minute, face ea calculul, ca să fie treaba treabă. Nu şi-a dorit cu adevărat s-o vadă. Chiar în clipa asta, se gândeşte la altceva şi, îşi dă seama, încercând să ghicească la ce, că nu reuşeşte să afle.

Îşi cuprinde fața în căuşul mâinii şi se uită la el prin fumul de țigară. O exasperează că nu-l mai poate citi pe William atât de uşor, atât de simplu, ca altădată. Ceea ce vrea ea să-l întrebe e: Te-ai schimbat? Ai învățat ceva? În ceea ce-o priveşte, a învățat mai mult decât intenționase vreodată, mai mult decât îşi doreşte. Nu i se pare că ea s-a schimbat?

Îi studiază chipul: poate e mai slab. Nu-şi aminteşte. Şi ochii aceia albaştri precum cerul nu sunt ochii unei păpuşi caucaziene, ai unui manechin de pălării, aşa cum îşi zicea ea pe vremuri.

William stă în fața ei, bând apă dintr-un pahar de la Murray, cu o urmă de ruj pe margine. Degetele lui sunt în jurul paharului, cealaltă mână zace pe masă, gâtul i se iteşte din gulerul verde-deschis, iar deasupra e capul. Ochii lui sunt albaştri şi are doi. Acesta e totalul, suma lui William, la timpul prezent.

Sâmbătă, 3 iunie 1978

ELIZABETH

Elizabeth, fără pălărie, dar cu mănuşi, stă în zona cea mai dorită a cimitirului Mount Pleasant. Lângă mausoleele vechilor familii – Magazinul Universal Eaton, Biscuiții Weston; Doamne fereşte, nu în zonele mai noi, cu arborii lor adolescenți sau prin părțile ciudate, suburbane, cu pietre pătrate plate, scrise în chineză sau cu monumente pline de ornamente, cu fotografii în rame de plastic, alături de nume.

Doi bărbați aruncă pământ cu lopata peste tuşica Muriel, care, deşi şi-a incinerat toți membrii apropiați ai familiei pe care-a putut pune laba, a ales să fie coborâtă în țărână mai mult sau mai puțin intactă. Alături, aşteaptă un sul de gazon artificial, menit să acopere glia maronie, neplăcută la vedere, după ce tuşica Muriel va fi bine tasată în groapă.

Părul lui Elizabeth flutură în briza călduță. E o zi plăcută de primăvară, ceea ce e păcat; tuşicii Muriel i-ar fi plăcut, e sigură de asta, o burniță densă. Dar nici măcar tuşica Muriel nu poate, de dincolo de mormânt, să-şi programeze vremea.

Totuşi, a reuşit să-şi pună la punct aproape toate celelalte detalii ale propriile-i funeralii şi înhumări. În testament, erau trecute instrucțiunile complete, redactate înainte de moarte, când, până la urmă, n-a mai avut nicio scăpare. Au fost achiziționate şi plătite sicriul şi locul. Îmbrăcămintea, inclusiv desuurile, au fost alese meticulos şi puse deoparte, împachetate în hârtie fină, lipită cu scoci. („E o rochie veche”, şi-o imaginează Elizabeth zicând. „N-are rost să bagi în pământ una bună.”) S-a opus îmbălsămării cadavrului ei,

pe motiv că e scump, şi-a optat pentru un sicriu închis. Alesese până şi imnurile şi versetele din Biblie, pentru slujbă. Le-a vârât apoi într-un plic separat, lipit, adresat bisericii. Ştiind toate acestea, Elizabeth simţea că-i aude glasul, la fel de intransigent ca totdeauna, ţâşnind din gurile participanţilor trişti adunaţi acolo.

Până şi Timothy Eaton s-ar fi simţit stânjenit faţă de tuşica Muriel. În moarte, la fel de fără dubii ca în viaţă, îşi zisese Elizabeth, în vreme ce asculta glasul ezitant al tânărului care o sunase. „E vorba de slujbă", zisese el. „Mă gândesc dacă n-aţi vrea să facem unele schimbări. Selecţia e cam nepotrivită." „Bineînţeles", zisese Elizabeth. „Bun", zisese tânărul. „Poate ar fi bine să ne întâlnim şi să..." „Ceea ce vreau să spun e că bineînţeles că e nepotrivită", îl întrerupsese Elizabeth. „Doar ai cunoscut-o. La ce te aşteptai? Las-o pe reptila aia bătrână să aibă ce-a vrut! Aşa a făcut mereu şi când era în viaţă." Ei moşteneau prada; măcar să-şi ducă sarcina până la capăt, oricum ar fi fost ea.

Se gândise că bărbatul s-ar fi putut simţi ofensat – chiar asta intenţionase, de altfel – dar a fost aproape sigură că aude un chicotit la capătul celălalt al firului. „Foarte bine atunci, doamnă Schoenhof", zisese glasul. „Atunci, mergem înainte."

Totuşi, Elizabeth a fost luată pe neaşteptate, când orga a izbucnit în acordurile imnului de deschidere: „Iisus azi se înalţă." Era, oare, pentru că bestia bătrână voia să ştie toată lumea că se considerase nemuritoare sau doar îl adăugase pe listă, pur şi simplu, pentru că-i plăcea? Se uitase în jur la grupul surprinzător de mare al celor care veniseră s-o plângă, vechi membri ai parohiei, rude îndepărtate: cântau vitejeşte, deşi uşor încurcaţi. După cântarea imnului, preotul şi-a dres glasul, şi-a rotit umerii ca un scufundător ce-şi făcea încălzirea, apoi s-a lansat în lectura Bibliei.

„Pe cât s-a mărit pe sine şi a fost în desfătări, tot pe atâta daţi-i chin şi plângere. Fiindcă în inima ei zice: Şed ca împărătească şi văduvă nu sunt şi jale nu voi vedea nicidecum! [...] Iar împăraţii pământului, care s-au desfrânat cu ea şi s-au dezmierdat cu ea, se vor jeli şi se vor bate în piept pentru ea, când vor vedea fumul focului în care arde."[54]

Îşi dădea toată silinţa, rostogolind r-urile şi comportându-se ca şi cum ştia despre ce e vorba, dar din rândurile congregaţiei se auzise un murmur uluit. Tuşica Muriel friza lipsa de bun-simţ. Ar fi trebuit să aleagă ceva mai convenţional, iarba ce se ofileşte şi piere, iertare nesfârşită. Dar desfrânare, la înmormântare?! Elizabeth îşi aminti de preotul tânăr pe care îl excomunicaseră, cu ochii lui negri, focoşi şi cu pasiunea lui pentru sorii sângerii şi vălurile sfâşiate. Probabil că suspectau că tuşica Muriel era de-aceeaşi teapă cu el, ascunzându-se în toţi aceşti ani în mijlocul lor. Posibil, nu prea în toate minţile: uitaţi-vă la sora şi la nepoata ei.

Elizabeth nu se îndoia că era un mesaj personal, direcţionat către ea: ultimul cuvânt al tuşicii Muriel pe subiectul mamei sale, moartea în flăcări etc. etc, şi pe al ei, probabil. Parc-o vedea pe tuşica Muriel cercetând Biblia cu atenţie, cu bifocalii pe vârful nasului, căutând versetele potrivite: usturătoare, punitive, prezumţioase. Amuzant era că enoriaşii nu şi-au dat seama de asta. Cunoscându-le modul de a gândi, Elizabeth simţea că aveau impresia că tuşica Muriel se căia, se spovedea, chiar, într-un fel bizar. Îşi mărturisea o viaţă tainică, plină de delicii.

„Pentru aceea, într-o singură zi vor veni pedepsele peste ea: moarte şi tânguire şi foamete, şi focul va arde-o de tot,

---

[54] Apocalipsa, 18:7, 9, Biblia, ed. cit. (n. red.).

căci puternic este Domnul Dumnezeu, Cel ce o judecă."[55] După care, preotul a închis Biblia, şi-a ridicat privirile apologetic şi toată lumea a răsuflat uşurată.

Tuşica Muriel nu-şi alcătuise propriul discurs, care punea mare accent pe cuvintele *dăruire* şi *generozitate.* Toată lumea ştia ce însemna asta. Elizabeth şi-a lăsat privirile să zburde peste bine-cunoscuta statuie de bronz închinată celor morţi în Primul Război Mondial, apoi spre celălalt perete. GATA PENTRU ORICE FAPTĂ BUNĂ. Una dintre femeile din clanul Eaton.

Dar la ultimul imn, Elizabeth aproape că s-a făcut singură de ruşine, izbucnind într-un hohot de râs nestăpânit. Tuşica Muriel alesese „Undeva, într-o iesle", iar chipurile din jur au trecut iute de la consternare la panică. Bâlbâiala s-a transformat în tăcere, iar Elizabeth şi-a cuprins faţa în mâinile făcute căuş şi-a fornăit. Spera ca fornăielile ei să fie luate drept sfâşiere. „Opreşte-te, mama", a şuierat Janet.

Dar, cu toate că ţinea gura închisă, Elizabeth nu se putea opri. După ce s-a sfârşit imnul, iar ea a putut să-şi ridice din nou capul, a rămas uimită că-i vede pe unii plângând. Se întrebase de ce-or fi jelind: n-are cum să fie de mila tuşicii Muriel.

Îşi ţine fetiţele de mână, Janet, la dreapta, Nancy, la stânga. Ele poartă ciorapi trei sferturi albi şi pantofi cu baretă: a fost ideea lui Janet, pentru că asta purtaseră când o vizitaseră pe tuşica Muriel. Janet plânge cuviincios; ştie că aşa se face la înmormântări. Nancy se uită în jur, rotindu-şi capul nestânjenită. „Ce se-ntâmplă, mami? De ce face asta?"

Elizabeth are ochii uscaţi şi se simte cam buimacă. Îşi mai simte încă râsul în fundul gurii. Oare, slujba era o consecinţă a senilităţii premature sau tuşica Muriel făcuse,

---

[55] *Ibid.*, 18:8 (n. tr.).

în sfârşit, o glumă? E posibil c-o fi programat de ani de zile momentul acela de uluială neputincioasă; jubila închipuindu-şi chipurile vechilor ei asociaţi, pe măsură ce îşi dădeau seama că s-ar putea ca ea să fi fost altceva decât ceea ce părea. Elizabeth se îndoieşte, dar speră că-i aşa. Acum că tuşica Muriel a murit cu adevărat, are libertatea s-o reconstruiască mai aproape de cerinţele ei; de asemenea, îşi doreşte să afle ceva în ea cu care să fie de acord.

Iată-l pe Nate, de partea cealaltă a mormântului. S-a ţinut departe de ele în timpul slujbei; poate n-a vrut să se bage. Se uită acum la Elizabeth, iar ea îi zâmbeşte. Drăguţ din partea lui că s-a gândit să vină; ea nu i-a cerut-o. Drăguţ, dar nu necesar. Îi trece prin minte că, în general, Nate nu e necesar. Poate sau nu să fie acolo. O simplă clipire din ochi a lui Elizabeth şi Nate dispare; clipeşte iar şi el reapare. Se trezeşte că ar putea să-i fie recunoscătoare pentru prezenţă. Ştie foarte bine că recunoşinţa ei pe moment s-ar putea să nu ducă la nimic şi se va evapora cu prima ocazie când va veni, din nou cu întârziere, după fetiţe. Oricum, războiul acesta s-a sfârşit. *Gata.*

— Mă duc să-l văd pe tati, şopteşte Nancy, eliberându-se din mâna lui Elizabeth.

Nancy găseşte o scuză să se apropie de mormânt, ca să vadă bine oamenii care lucrează cu lopata; dar vrea şi să fie cu tatăl ei. Elizabeth zâmbeşte şi aprobă.

Ilaritatea se revarsă din ea şi-o înmoaie. Îi e greu să creadă că tuşica Muriel, acum veştejită, băgată la cutie, acoperită cu tină şi terminată, chiar a făcut tot răul, lucrurile acelea devastatoare de care-şi aminteşte limpede. E posibil ca Elizabeth să fi exagerat, să mai fi şi inventat; dar de ce-ar fi inventat-o pe tuşica Muriel? Oricum, aşa a fost ea; Elizabeth ar trebui s-o ştie, doar i-au rămas cicatricile.

Şi atunci, de ce, brusc, nu suportă s-o vadă pe tuşica Muriel contopită cu pământul, nivelată, ca un strat de flori? Distrusă. „A fost îngrozitoare”, îi vine să spună, să depună mărturie că-i aşa. „A fost îngrozitoare.” Tuşica Muriel a fost un fenomen, precum viţelul cu două capete sau cascada Niagara. I-ar plăcea să depună mărturie în acest sens. Iar ea vrea ca acest fenomen să fie admirat; nu-l vrea diminuat sau glosat pe undeva.

Acum, tuşica Muriel a dispărut din vedere, iar jelitorii bătrâni încep să se risipească, îndreptându-se spre maşinile lor. Eşarfele şi coroanele lor se unduiesc în bătaia vântului.

Elizabeth şi-ar dori să plece şi ea acum, dar nu poate: pentru ea, moartea tuşicii Muriel nu s-a desăvârşit încă. La funeralii, n-a cântat şi nici n-a spus rugăciuni cu ceilalţi. Simţea că, dacă deschide gura, o să iasă ceva necuviincios de-acolo. Dar trebuie să spună ceva, un cuvânt de despărţire, înainte să fie aşternut covorul verde. *Odihneşte-te în pace* pare nepotrivit. Tuşica n-are nimic în comun cu odihna sau cu pacea.

— Glasuri ancestrale profeţind războiul, se aude ea murmurând.

Janet îşi ridică privirile spre ea, încruntându-se. Elizabeth surâde absentă; îşi frământă mintea după o idee. *Un dom-al-poftelor*.[56] Li s-a cerut să înveţe tot poemul, în clasa a şaptea. Acolo unde curge Alf, râul sfânt, ceva despre nişte caverne, spre marea întunecată. Şi-o aminteşte pe profesoară, o oarecare domnişoară Macleod, care avea păr alb, cârlionţat şi le vorbea despre zâne, rotindu-se în cerc, cu ochii închişi. *Acele peşteri de gheaţă.*

Afară de zgomotul lopeţilor, e o linişte mormântală. În depărtare, se întinde verdele înnourat al arborilor, spongios,

---

[56] Vers din poezia *Kubla Khan sau O viziune într-un vis*, de S.T. Coleridge (1772–1834), traducere de Tudor Dorin (n. tr.).

fin ca un voal, n-ai de ce să te sprijini, n-ai de ce să te ții. O soarbe un vid negru, o adiere de vânt, un huruit molcom. Ținând-o încă de mână pe Janet, Elizabeth se prăbuşeşte în spațiu.

Cel care o ridică e Nate.

— Eşti bine acum? zice el.

O curăță neîndemânatic de noroiul de pe haină.

— Nu e nevoie, zice Elizabeth. O s-o duc la curățătorie.

Acum că se vede limpede că e încă în viață, Nancy decide că poate să plângă în siguranță. Janet, exasperată, îl întreabă pe Nate dacă n-are ceva de băut la el; ca s-o resusciteze, presupune Elizabeth. De data asta nu are, iar pentru Janet e picătura care umple paharul. Părinții ei n-au niciun farmec şi, pe deasupra, mai sunt şi incompetenți. Le întoarce spatele.

— Sunt foarte bine, zice Elizabeth.

O înfurie că trebuie să le spună pe rând că e bine. Căci nu e, e înspăimântată. I s-au întâmplat tot felul de lucruri, dar nu şi-a pierdut niciodată cunoştința ca acum. Preconizează un viitor de leşinuri subite, se vede împleticindu-se la metrou, în intersecții, fără cineva care s-o ia de acolo. Căderi pe scări. Se hotărăşte să-şi facă analizele pentru glicemie. Femeile în vârstă, cele care pleacă, se uită la ea cu interes prietenos. În ceea ce le priveşte, era exact ceea ce trebuia să facă.

Cei doi bărbați ridică fâşia de iarbă verde de plastic şi o derulează. Acum că înmormântarea s-a terminat, poate să-şi ducă fetițele acasă.

În loc să ia maşina de la pompe funebre ca să se întoarcă în salonul funerar sau la biserică, unde se vor servi prăjituri şi cafea, ele se vor duce pe jos, la metrou. Acasă au să se schimbe de haine şi-o să le pregătească ceva. Sandviciuri cu unt de arahide.

Brusc o uimeşte că e în stare de ceva atât de simplu. De câte ori a fost gata-gata să facă şi ea ce-a făcut Chris? Mai important: Ce-a oprit-o? O fi fost puterea aceea pe care o avea el asupra ei, fărâma aceea de cosmos ce-o purta cu el, ferecată în tensiunile trupului lui, până la explozia finală? Îşi aminteşte de un joc de la liceu de care auzise, dar nu-l jucase niciodată: *Laşul*. Trebuia să conduci spre faleză, la întrecere, îndreptându-te spre prăpastia adâncă, până la lac, încercând să nu fii primul care pune frână. Stând acolo, în lumina soarelui, simte uşurarea după spaimă a celui care a oprit în ultima secundă, uitându-se cum unul dintre adversari se rostogoleşte cu încetinitorul peste margine.

Dar ea trăieşte încă, poartă haine, merge, are chiar şi o slujbă. Are doi copii. În ciuda rafalelor de vânt, a glasurilor ce-o somează de sub pământ, a arborilor ce se topesc, a hăului ce i se cască la picioare; şi, periodic, se va căsca la nesfârşit. Nu-i e greu să perceapă lumea vizibilă ca pe un voal străveziu sau ca pe un vârtej. Miracol e s-o faci temeinică.

Abia aşteaptă să ajungă acasă, în camera ei de zi liniştită, cu bolurile goale, grație pură, la masa din bucătărie. Casa ei nu e perfectă; pe alocuri, se ruinează, mai ales veranda din față. Dar e o minune că are casă, că a reuşit să aibă o casă. În ciuda degradării. A construit o locuință peste abis, dar unde altundeva s-o fi construit? Deocamdată, e pe picioarele ei.

Vineri, 18 august 1978

NATE

Nate stă pe un scaun pliant de lemn, la o masă de jucat cărți, în partea de est a Yonge Street, la un cvartal distanță, la sud de Shuter Street. Soarele amiezii îl loveşte drept în creştet. Îşi umbreşte ochii cu mâna; ar fi trebuit să poarte ochelari de soare. Şi-ar dori o bere, doar o doză de Molson, jos, între picioare, s-o ridice rapid la gură. Dar n-ar da bine.

Peste stradă, tubulatura intestinală a Centrului comercial şi de birouri Eaton tiveşte pereții şi scările. Cumpărătorii intră şi ies, picioare vioaie, chipuri atente, croite pe pofte mărunte, micile lor idealuri. Cei de pe partea lui de stradă au mai puține speranțe. Oameni bătrâni târşâindu-şi picioarele ca bețivii notorii, tineri cu tricouri negre, fără mânecă, cu blugii strânşi în curele cu capse, cu brațele tatuate; funcționari cu chipuri bolnăvicioase, în costume de vară, privindu-l pieziş; femei țâfnoase, cu glezna groasă şi cu pantofi scâlciați, cu degetele înnodate de plasele lor de cumpărături. Zâmbete puține. Unii se încruntă, dar majoritatea sunt placizi, înfrânându-şi zvâcnirile musculare de furie sau de bucurie, păstrându-le pentru momente ceva mai intime.

Nate îl fixează pe fiecare dintre pietonii care se apropie de el cu ceea ce, speră el, a fi o privire severă: *Patria are nevoie de Tine*. Majoritatea se uită în treacăt la nota de pe masă şi iuțesc pasul, încercând să treacă rapid, înainte ca el să-i angreneze în ceva supărător, în orice angajament. Acolo scrie ABUZURI ÎN RCMP[57], ca o muştruluială discretă a

[57] În original: *RCMP Wrongdoing* (n. red.).

celor de la Mounties. CORUPȚIE sau chiar PĂCAT ar fi atras mai mulți bani.

Unii se opresc, iar el le înmânează pliante. Din când în când, rar, stârneşte o fărâmă de interes şi îşi recită discursul. Strânge semnături pentru o petiție, zice el; oare chiar se opun abuzurilor RCMP? Scoate în evidență violarea corespondenței, dar lasă deoparte incendierea depourilor şi devastarea birourilor din Quebec. Majoritatea oamenilor nu au depouri sau birouri şi Quebecul îi lasă indiferenți sau chiar ostili, dar corespondență au. Ca să-şi demonstreze seriozitatea, semnatarilor petiției li se cere să contribuie fiecare cu un dolar pentru un fond ce va fi folosit ca să continue campania.

Nate le vorbeşte liniştit, fără fervoare exagerată. Trebuie evitată orice manifestare de genul fanatismului. Se subînțelege că reprezintă cetățeanul de rând, zdravăn la cap. Dar ştie că nu-i aşa. Asta îi conferă acea satisfacție ambiguă la care au ajuns majoritatea celor care au răspuns până acum cu un oarecare entuziasm, din rândul tinerilor cu tricouri negre – evident trăgători pe nas – chilipirgii şi hoți mărunți. Se aşteaptă să vadă, din moment în moment, un client sau un fost client de-ai lui, printre ei.

— La puşcărie cu ticăloşii ăşta, zice unul. Au dat buzna peste mine sâmbăta trecută şi-au scotocit până-n cele mai mici cotloane. Da' degeaba, n-au găsit nici pe dracu'!

Se întreabă cum ar aborda mama lui fenomenul şi conchide că nu s-ar simți ultragiată, nici măcar surprinsă. „Nu e decât o semnătură", ar zice ea. Şi chiar avea s-o spună, la sfârşitul săptămânii viitoare, când fesele ei competente aveau să se instaleze drept pe scaunul acesta, cu picioarele înfipte în pantofii decenți, cu talpă de crep, bine plasate pe trotuarul acesta.

Ar fi fost rândul ei astăzi, dar şi-a sucit glezna, la spital. „Mi l-am sucit, nu mi l-am scrântit", zisese ea la telefon.

„Duc mare lipsă de voluntari, altfel nu te-aş fi rugat pe tine. Nu ți-am cerut asta niciodată.”

Nu e aşa, l-a mai rugat şi înainte*. Pieces for Peace,* salvați poetul coreean, stop bombelor. Numai că el nu fusese niciodată de acord până acum. Se minunează cum de-o fi acceptat acum. Nu că demersul ar avea mai mulți sorți de izbândă decât altele. Însă strângerea de semnături împotriva RCMP nu pare, în momentul acesta, cu nimic mai inutil decât majoritatea altor lucruri din viață.

Un bărbat între două vârste scanează rapid pliantul, apoi îl străpunge pe Nate cu privirea înflăcărată, apoi se uită pe furiş în jur. „Am să-ți dau un dolar – şopteşte el – dar nu pot să semnez cu numele meu.” Are un accent care nu e nici franțuzesc, nici italian. Nate îi mulțumeşte şi vâră dolarul în puşculiță. Se pare că mai mulți oameni decât şi-ar fi putut el imagina sunt gata să creadă c-au să intre într-un mare bucluc dacă-şi scriu numele. Cei de la Mounties aveau să pună laba pe ei, o să-i biciuiască la tălpi ca pe hoții de cai, au să-i electrocuteze cu ondulatoarele la organele sexuale; în ultimă instanță, le vor deschide corespondența.

Nate se îndoieşte; se îndoieşte că celor de la Mounties le-ar păsa de ei. Nu se va întâmpla nimic de genul ăsta aici, nu încă. Probabil din acest motiv nu mai făcuse aşa ceva. E prea puțin riscant. Pe el îl incită un țel copleşitor, primejdia, viața pe marginea prăpastiei; surâzând nonşalant, lipsit de griji, cu ochi strălucitori, cu moartea pe urmele lui, la orice pas greşit. Numai că el fierbe mocnit în soarele de august, ademeneşte nişte străini; îşi mai aprinde o țigară, ca să combată gazele de eşapament de pe stradă.

Când a urcat în birou ca să ia pliantele, l-au întâmpinat ca pe fiul rătăcitor. Trei femei în rochii de vară şifonate au țâşnit din separeurile lor ca să-i strângă mâna; mama lui e o minune, au zis ele, atâta energie, trebuie să fie tare mândru de ea. Directorul l-a invitat în biroul lui maroniu, cu

pupitrul plin până la brâu de teancuri soioase de hârtii: scrisori, formulare, tăieturi vechi din ziare. Nate i-a explicat treaba cu glezna sucită şi i-a spus cât se poate de limpede, fără să fie nepoliticos, că o făcea temporar, doar ca înlocuitor. Nu i s-a părut necesar să adauge că petiția e un fel de glumă. E menită să ajungă la prim-ministru, care va face, fără niciun dubiu, avioane de hârtie din ea. De ce nu? A citit scrisorile către redacție, ştie că majoritatea oamenilor le vor permite, mai degrabă, celor şase milioane de quebechezi, pakistanezi, lideri sindicali şi travestiți să le fie smulse unghiile, decât să recunoască faptul că a mai sărit vopseaua de pe roşul strălucitor al figurinei muzicale Mountie din visurile lor.

E posibil ca directorul însuşi să ştie că e o glumă. Rânjea în gol. Zâmbise ca o puşculiță în formă de clovn, cu gura uşor deschisă, arătându-şi dinții albi şi lacomi, cu o blândețe înşelătoare. Ochii lui deasupra pometilor erau vicleni şi Nate a început să se foiască sub privirea aceea. Se comportau cu toții de parcă ar fi cu adevărat ceea ce se căznise atâta să evite să devină: fiul mamei sale. Ceea ce poate că e.

Dar nu numai, nu numai atât. Refuză să fie definit. Nu e terminat, timpul îl poartă mai departe, s-ar putea întâmpla alte şi alte lucruri. Lângă cotul lui, e ediția de dimineață a ziarului *Globe,* pe care speră să-l răsfoiască mai târziu, când se va mai rări valul de clienți. Poate găseşte acolo, în sfârşit, vreo ştire. O părticică din el încă mai aşteaptă, încă mai nădăjduieşte, încă mai tânjeşte după un mesaj, după un mesager; în vreme ce stă în ghereta lui proclamându-le celorlalți un mesaj pe care el îl suspectează a fi o glumă.

La patru fix, înlocuitorul lui, un teolog catolic german, aşa i s-a spus, va sosi acolo şi-i va strânge mâna cu tot sufletul, de parcă i-ar fi, într-adevăr, un suflet pereche. Jenat, Nate avea să părăsească ghereta şi să intre în rândul pietonilor, a

celor ce se îndreaptă spre casă, a celor ce doar hoinăresc de colo-colo; se va pierde printre apatici, fatalişti, neînregimentaţi, cinici; în sânul cărora şi-ar dori să se simtă ca acasă.

Vineri, 18 august 1978

LESJE

Îmbrăcată în halatul ei alb, Lesje coboară, ocolind unduitor stâlpul totemic în drumul ei spre subsol. Astăzi nu face muncă de laborator, dar, chiar şi-aşa, poartă halatul. Asta o face să simtă că aparţine acestui loc. Pentru că ea chiar aparţine acestui loc.

Îşi aminteşte cum îi urmărea cu privirea cândva pe cei de acolo, în vizitele sale de sâmbătă, bărbaţi şi femei, dar mai ales femeile, cum păşeau hotărât de-a lungul coridoarelor sau cum intrau repede pe uşile marcate cu NUMAI PENTRU PERSONAL. Pe atunci, considera halatele nişte semne distinctive ale naţionalităţii, ale apartenenţei la ceva. Îşi dorise atât de mult să poată şi ea să treacă prin uşile acelea: taine, chiar minuni, dincolo de ele. Acum are chei, se poate duce aproape oriunde, e familiarizată să jongleze cu fragmentele de roci, cu cioburile, cu grămezile prăfuite de hârţoage nesortate. Taine, poate, dar nicio minune. Cu toate acestea, aici e singurul loc unde ar vrea ea să lucreze. Pe

vremuri, nu exista nimic la fel de important, şi nici acum nu este. Este singura comunitate pe care o preţuieşte.

Nu va ceda. Cu pumnii vârâţi în buzunarele halatului, păşeşte pe duşumeaua subsolului, printre lăzile cu manechine de indieni în hainele lor de ceremonie furate, şi cu măşti sculptate, voioase, înspăimântătoare. Merge vioi, de parcă ar şti unde se duce; dar, de fapt, se ostoieşte, străbătând încă o dată Muzeul în minte, de la cap la coadă, încăpere cu încăpere familiar, o litanie a obiectelor. Cât de curând va sosi clipa în care n-o să-l mai vadă deloc?

Uneori se gândeşte la Muzeu ca fiind depozitarul cunoaşterii, resortul învăţaţilor, un palat construit în căutarea adevărului, cu aer condiţionat deficitar, dar totuşi un palat. Alteori, e o grotă a bandiţilor: trecutul a fost vandalizat şi aici e prada. Aici zac hălci de timp, aurite şi îngheţate; ea e unul dintre gardieni, singurul gardian, fără ea întregul edificiu s-ar topi precum o meduză pe plajă, n-ar mai exista trecut. Ştie că e, de fapt, tocmai invers, şi anume că fără trecut n-ar exista nici ea. Totuşi, trebuie să persiste cumva să creadă în propria-i importanţă. E ameninţată, e nesăţioasă. Dacă trebuie, se va încuia într-una dintre lăzile acestea, cu o mască păroasă pe faţă, se va piti şi n-o vor mai scoate de acolo.

Au să-i ceară să plece? Adică, să demisioneze. Nu ştie. O paleontologă gravidă e o contradicţie în termeni. Treaba ei e să dea nume oaselor, nu să creeze carne. Vorba e că nu i-a venit menstruaţia de două ori la rând. Ceea ce s-ar putea să fie din cauza a ceea ce se numeşte *surmenaj.* N-a fost încă la analize, să i se confirme, nu s-a gândit mai departe de faptul în sine. Va fi o mama necăsătorită. Bineînţeles, un lucru care devine din ce în ce mai obişnuit, dar ce-o să facă atunci Dr. Van Vleet, un domn de şcoală veche care, în mod evident, nu trăieşte în anul ١٩٧٨?

Şi ce-o să facă Nate, ce-o să facă ea? Greu de crezut că un asemenea act de neglijență din partea ei ar putea avea consecințe cuantificabile pentru ceilalți oameni, fie şi aşa puțini câți sunt ei. Deşi trecutul e un sediment compus din asemenea acte – miliarde, trilioane.

Nu e obişnuită să fie cauza a ceva. Pe peretele biroului, arborele evoluției îşi întinde ramurile ca un coral spre tavan: Peşti, Amfibieni, Therapsida, Thecodontia, Arheozauri, Pterozauri, Păsări, Mamifere şi Omul, un amărât de punct. Şi ea însăşi alta, şi în interiorul ei alta. Care, la rândul său, se va exfolia.

Sau nu; s-a gândit şi la asta. Ar putea să facă un chiuretaj, să oprească timpul. Ştie că e mai simplu acum decât era pe vremuri. Nu i-a spus încă lui Nate, nu e nevoie s-o facă. Totul ar merge ca înainte. Nu-şi doreşte asta.

Nu ştie dacă el va fi încântat sau furios sau disperat; e posibil ca, având în vedere simțămintele lui față de ceilalți doi copii ai săi, să fie toate trei. Dar indiferent care ar fi reacția lui, ştie că reacția ei finală nu se va baza pe asta. Nate a fost strămutat, fie şi doar o idee, din centrul universului.

Urcă scările din spate şi o ia înainte, prin sala cu costume europene, pe lângă Expoziția de Artă Rurală Chineză, pentru care are un interes deosebit. În vreme ce o ia pe după colț spre scara principală, vede o siluetă pătrată, întunecată, la etajul de deasupra. E Elizabeth. Elizabeth n-o vede. Se uită peste balustradă, la rotonda de jos. Lesje nu crede c-a mai văzut-o pe Elizabeth aşa, inconştientă. E ca şi cum ar fi în ultima zi din viața ei. Pentru Lesje, nu e un lucru obişnuit; se gândea că Elizabeth e o permanență, ceva ca o icoană. Însă Elizabeth stând acolo, singură, neconectată, e mai scundă, uzată, banală; muritoare. Are liniile chipului şi ale trupului prăbuşite. Cu toate că ştie că

sarcina ei n-o va clinti cu nimic pe Elizabeth, ba, poate, o va face să întârzie cu divorţul cât mai mult posibil, ca să-i demonstreze ceva – ce, că e prima soție? – Lesje nu-şi aminteşte de ce s-a temut atâta de ea.

Peste douăzeci de ani va fi la fel? Vor fi femei mai în vârstă, babe, îmbrăcate în negru, tăcute; ostile; fără să se întâlnească vreodată, dar păstrându-se una pe alta ferecată în cap, o zonă tainică, întunecată, precum o tumoare sau un vârtej negru din mijlocul unei ținte. Cândva, poate vor fi bunici. Brusc îi trece prin cap o idee nouă, şi anume că tensiunea dintre ele două va fi o povară pentru copii. Ar trebui să se oprească.

Totuşi, nu-i vine să treacă prin circul zâmbetelor şi al gesturilor aprobatoare; nu în clipa asta. Se piteşte în liftul deschis care o duce în sus.

Intră în Galeria Evoluției Vertebratelor, drumul greşit, trecând pe lângă semnul EXIT. Se simte uşor ameţită, probabil pentru că n-a mâncat toată ziua. Prea multă cafea. Se aşază pe bordura capitonată ce separă trecătorii de dinozauri. Tânjeşte să fumeze o ţigară în crepusculul tihnit al cretacicului, înainte să păşească afară, în vipia de după-amiază, dar ştie de pericolul de incendiu. Mai bine se odihneşte un pic. Şi aici e cald, prea cald, dar măcar e întuneric.

Iată-le pe vechile ei cunoştințe, ce-i sunt familiare precum iepuraşii de companie: *Alosaurus*, carnivorul, *Chasmosaurus* cu cioc de papagal, *Parasaurolophus* cu creasta lui ca un corn de cerb. Sunt doar oase, oase şi sârme, într-un peisaj de plastic prăfuit, iar ea e om în toată firea; de ce continuă să-i considere în viață?

Pe când era mult mai tânără, credea, mai bine zis încerca să creadă că noaptea, când Muzeul era închis, obiectele dinăuntru îşi duceau o viață numai a lor; ce bine-ar fi fost să fi putut afla o cale într-acolo, ca să vadă şi ea! Mai târziu,

a abandonat gândul acesta în favoarea unuia mai puțin extravagant: e-adevărat, obiectele arătau tăcute şi nemişcate, dar, pe undeva, exista vreo ustensilă sau vreo forță (o rază secretă, energie atomică) care să le readucă la viață. Comploturi copilăreşti, bazate, fără doar şi poate, pe cartea ciudată science-fiction de benzi desenate sau pe acel matineu de Crăciun, suita *Spărgătorul de nuci*, la care o târâseră ai ei când hotărâseră, un dezastru, că ar trebui să se apuce de balet.

Totuşi, acum, ridicându-şi privirile spre tigvele imense ce se înălțau deasupra, în lumina slabă, la coloanele gigante şi la gheare, aproape că aşteaptă ca aceste făpturi să-şi coboare degetele spre ea, salutând-o prietenos. Deşi, dacă ar fi fost vii cu adevărat, ar fi luat-o la sănătoasa sau ar sfâşia-o. Urşii, totuşi, dansează pe muzică; la fel şi şerpii. Ce-ar fi dacă ar apăsa pe butoanele de la diafilme şi, în loc de discursurile obişnuite sau de țipetele de morsă sau de focă folosite pentru a simula vocile de sub ape ale reptilelor marine, s-ar înălța un cântec necunoscut? Muzică indiană, murmurată hipnotic. Încercați să vă imaginați, scrie în broşura pe care a făcut-o ea, un ghid pentru părinți şi profesori, *cum ar fi dacă dinozaurii s-ar trezi brusc la viață.*

Ei i-ar plăcea; i-ar plăcea să stea acolo, timp de o oră, fără să facă nimic altceva. Ar închide ochii, iar fosilele şi-ar urni picioarele, una după alta, mişunând de colo-colo, în crângul cu arbori readuşi la viață, cu carnea coagulându-se ca gheața sau ca o burniță în jurul lor. Ar dansa tropăind pe scara Muzeului în jos şi ar ieşi pe uşa din față. În Queen's Park ar răsări ferigi de doi metri jumătate, soarele ar deveni portocaliu. Ar azvârli acolo câteva libelule de tipul gigant, nişte flori albe şi galbene, un lac. Ea ar păşi prin frunziş spre casă, o expediție de una singură.

Dar nu are puterea să facă aşa ceva. Fie şi-a pierdut credința, fie e prea obosită; în orice caz, nu se mai poate

concentra. Frânturi de imagini noi apar nepoftite. Se uită în jos la pietriş, la crâmpeiele de scoarță, la cicadele prăfoase de pe partea cealaltă a bordurii, la mii de kilometri depărtare.

Mai în față, se strecoară ferm, vrea nu vrea, ceea ce Marianne ar numi viața ei. E posibil s-o fi dat în bară. Asta se subînțelege referitor la *maturitate:* ajungi în punctul în care ai impresia că ți-ai dat viața peste cap. Ar fi trebuit să afle mai multe, în avans, ar fi trebuit să studieze mai mult, până să se arunce cu capul înainte; dar nu-i pare rău.

E drept, există şansa să fi făcut ceva stupid. Poate de mai multe ori. Sau să fi făcut ceva înțelept, dintr-un motiv stupid. Îi va spune astăzi lui Nate, în seara asta. O va ierta, oare?

(Nu de iertare are ea nevoie; în orice caz, nu din partea lui Nate. Ci ar prefera să ierte ea pe cineva, cumva, pentru ceva; dar nu e sigură de unde să înceapă.)

Vineri, 18 august 1978

NATE

Nate aleargă. Face jogging spre Universitate, prin trafic, cu soarele lucind pe acoperişuri şi pe parbrizele maşinilor ce trec, bătându-l în creştet. Sângele îi răsună ca un gong în urechi, dogoreşte ca metalul, trotuarul bufneşte implacabil

sub tălpile lui. Îşi smulge cămaşa albastră, cu dungi, cea de cetăţean, cu care s-a îmbrăcat să strângă semnături, şi-o trage afară din pantalonii de catifea, o lasă să-i fluture în urmă. Bate un vânt înăbuşitor ce miroase a garaje şi a ulei vărsat pe jos.

La clădirile parlamentului, aşteaptă să se facă o breşă în trafic, sare să traverseze, continuă pe sub portic, de-a lungul caldarâmului de piatră roz, mizerabil înainte să fie sablat. S-ar putea să intre în politică, într-o bună zi, s-a gândit la asta. În cea provincială, nu în cea municipală. În niciun caz federală, nu tânjeşte la exil. Dar nu încă, nu încă.

Umbra păşeşte alături de el, subţire şi idioată, întinzându-se în dreapta, o negreală pâlpâind peste iarbă. O premoniţie, mereu cu el; propra-i moarte inevitabilă. La care se va gândi altă dată.

Ar trebui, însă, să fie mai atent, măcar să încerce. Nu i-ar strica un program. Trezirea, la şase, alergare timp de o jumătate de oră, în ceaţa dimineţii, înainte ca gazele de eşapament să devină prea dense. Apoi, un mic dejun frugal, să fie atent la ouă şi la unt, să ajungă la un pachet de ţigări pe zi. Cu fiecare păhărel, moare o celulă din creier. Din fericire, sunt miliarde; o să-i ia ceva vreme până să ajungă senil. Dacă ar putea să alerge, s-ar simţi mai bine, se poate ţine de asta, o ştie. La aceeaşi oră, în fiecare zi, mereu, mereu, pentru totdeauna.

În clipa aceasta, n-o să fie în stare să facă turul complet. E lac de sudoare, îşi simte respiraţia ca şmirghelul în gât, oxigenul îi ascute toate muchiile. Nu există nimic pentru totdeauna. Se îndreaptă spre National War Memorial, e la jumătatea drumului, dar se aruncă pe iarbă înainte să ajungă acolo, rostogolindu-se pe spate. Puncte mici înoată în albastrul amniotic; bastonaşe şi conuri, stele negre în capul lui. Sub el, iarba se căzneşte să se înalţe.

I-ar plăcea s-o poată duce pe Lesje undeva, la țară, ținut ce se întinde, cu siguranță, în jur, deşi nu-şi aminteşte când a fost ultima oară. Dar cum au să ajungă acolo? Cu autobuzul, pe jos pe un drum nesemnalizat, plin de praf şi pietriş? Nu contează. Ar putea face dragoste, încet şi blând, sub nişte copaci sau pe câmp, cu aurul vălurind deasupra lor, în mireasma de iarbă strivită. Această posibilă zi pâlpâie dinaintea lui, un oval de lumină; în lumina aceasta, Lesje e nedesluşită, trăsăturile ei strălucesc şi se estompează, părul i se topeşte în mâini, trupul întins pe iarbă, alb şi subțire, se foieşte, scânteiază, se stinge. E ca şi când ar fi prea aproape de ea ca s-o poată vedea, să şi-o fixeze în minte. Când e departe de ea, abia de-şi aminteşte cum arată.

Totuşi, pe Elizabeth o vede limpede, fiecare linie, fiecare umbră. O ducea pe Elizabeth la țară, înainte să se nască Janet, înainte să vândă maşina. Dar ea nu voia să sară garduri şi să se târască prin tufe, iar lui îi lipsea putința s-o convingă. Aşa că se duceau la licitații, la vânzări de vechituri pe la ferme, la familii destrămate sau prea bătrâne, care îşi vindeau lucrurile. Elizabeth se tocmea, scaune de bucătărie, seturi de linguri, în timp ce el stătea la standul cu sucuri şi hotdog, cu mâinile în buzunar, jucându-se cu degetele prin mărunțiş, chei, simțindu-se stânjenit, ca un gunoier.

Se gândeşte la Elizabeth, scurt, cu detaşare. O clipă, e o persoană pe care a cunoscut-o cândva. Se întreabă ce s-a ales de ea. Ceea ce regretă el acum sunt plimbările pe care nu le-au făcut niciodată, câmpiile pe care n-a reuşit s-o convingă să păşească.

Se scoală în capul oaselor, îşi scoate cămaşa udă şi îşi şterge capul şi pieptul cu ea, apoi şi-o întinde alături, s-o usuce soarele. Acum îi e frig, în ciuda arşiței. În câteva minute, când îşi va recăpăta răsuflarea, o să-şi aprindă o țigară şi-o s-o fumeze. Poate-o s-o arunce la jumătate. După

care se va ridica în picioare şi-şi va pune iar cămaşa pe el. Va aşepta să se facă o breşă în trafic şi-o să traverseze în fugă, uşor, în vârful picioarelor.

Va merge spre nord, pe lângă Planetariul cu panourile sale uriaşe, pe care le vede de aici. PLANETARIUL E ÎNCĂ DESCHIS. Se construieşte o aripă nouă la Muzeu; Lesje zice că mai e mult până departe. *ROM*[58]*-ul nu s-a construit într-o zi,* scrie pe peretele de placaj, făcându-se un joc de cuvinte cu numele Muzeului, pledând pentru bani. Altă cauză pentru care merită să lupți. Au să-l secătuiască, în ciuda inimii lui de rumeguş.

Va urca treptele şi se va sprijini acolo unde o aştepta pe Elizabeth, cu umărul lipit de piatră. Va aprinde altă țigară, se va uita la vizitatorii Muzeului, intrând şi ieşind precum nişte cumpărători, în aşteptarea lui Lesje. O să fie surprinsă să-l vadă, poate se va bucura; cândva era sigur că da. Poate va fi doar surprinsă, posibil că nici măcar atât. Aşteaptă cu nerăbdare momentul impredictibil, ce lasă loc pentru speranță, dar şi pentru dezastru. Vor merge să bea ceva sau nu. În orice caz, se vor duce acasă.

Vineri, 18 august 1978

ELIZABETH

[58] Royal Ontario Museum (ROM) (n. red.).

Elizabeth stă în picioare uitându-se la o fotografie. Fotografia e înrămată şi acoperită cu geam. Dincolo de geam, se întind frunze de un verde sclipitor, cu asimetria armonioasă a unei carpete florale chinezeşti; printre ele, strălucesc nişte fructe purpurii. Trei femei cu trei coşuri, la cules. Le lucesc dinţii în surâsuri, obrajii lor sunt bucălaţi şi rozalii, ca de păpuşă. *O recoltă bună de vinete,* scrie dedesubt, în chineză, engleză şi franceză. Elizabeth îşi spune că nu trebuie să uite să cumpere hotdog în drum spre casă, la cererea copilelor, iar pentru ea, pui fript. Se vor aşeza pe veranda din faţă, ideea lui Nancy de picnic. Poate până atunci se va mai răcori.

Un bărbat în salopetă, ce împinge o maşină mare de curăţat duşumeaua, ajunge în colţul lui Elizabeth şi îi spune să se mute de-acolo. Păşeşte pe lângă perete. Tocmai s-a închis Muzeul şi majoritatea vizitatorilor au plecat. A aşteptat această golire relativă, ca să se uite mai atent la expoziţia care s-a deschis cu patru zile în urmă, dar pe care n-a văzut-o, pentru că a fost prea ocupată. E mulţumită de ecourile din presă. China e o ştire, spre deosebire de India bunăoară, care era o ştire cândva, în timpul războiului aceluia. Şi s-a bulucit destulă lume, nu atât de multă ca lungile cozi pe care le-au avut pentru expoziţia *Arta Chinei antice,* cu câţiva ani în urmă. Oamenii sunt dispuşi să stea la coadă destul de mult timp ca să vadă aur, mai ales pe cel dezgropat din morminte. Elizabeth îşi aminteşte şi acum caii, bidiviii aceia cu dinţi fioroşi, din groapa unui împărat oarecare. Nu erau din aur; nu-şi mai aminteşte din ce erau făcuţi, dar păstrează acea impresie de întuneric. Un semn rău, o catastrofă, ridicându-se pe picioarele dindărăt, intimidanţi.

Totuşi, în aceste picturi nu există nimic catastrofal. *Noul aspect al cocinii noastre,* citeşte Elizabeth. N-o prea interesează porcii. Porcii aceştia sunt ca nişte jucării, seamănă cu cei din plastic din ferma în miniatură cu care se mai joacă fetiţele, din când în când. Sunt discreţi şi curaţi şi, evident, nu râmă şi nici nu se cacă. Dovlecii şi bostanii cresc în despărţiturile decorative dintre cocini.

Maşina de lustruit duşumeaua vine după ea. Traversează, o ia după colţ, pe al doilea culoar. Picturile atârnă pe paravanele mobile care împart galeria. Au făcut treabă bună cu aranjamentul expoziţiei, îşi zice ea; fotografiile alb-negru în mărime naturală ale artiştilor adaugă o tentă plăcută. Îşi aminteşte când întreaga secţiune a fost folosită pentru expunerea armurilor şi armelor medievale: arbalete, buzdugane, halebarde, epingole incrustate, muschete. Doar parchetul nu se schimbă niciodată.

Nu le permiteţi lui Lin Piao şi lui Confucius să ponegrească femeile, citeşte ea şi zâmbeşte. *Oamenii se ajută reciproc la construcţia caselor.*

Brusc Elizabeth se simte, nu singură, ci necăsătorită, stingheră. Nu-şi aminteşte de cineva care s-o fi ajutat ultima oară să facă ceva, afară de fetiţele ei. Ştie că plouă în China, deşi în picturile acestea, nu. Ştie că oamenii de acolo nu zâmbesc tot timpul, nu au toţi asemenea dinţi albi şi obraji rozalii. Dedesubtul guaşelor, primare precum o pictură de copil, se află ranchiună, lăcomie, disperare, ură, moarte. Cum de n-a ştiut? China nu e un paradis; paradisul nu există. Chiar şi chinezii o ştiu, trebuie s-o ştie, doar trăiesc acolo. La fel ca oamenii cavernelor, ei nu pictează ce văd, ci ce-şi doresc.

S-au copt curmalele japoneze la poalele Muntelui Chungman, citeşte ea. Foaia e plină de globuri portocaliu-gălbui; prin încâlceala de crengi, nişte fete se caţără, îşi iţesc feţele fericite, conturate strălucitor şi uniform, ca păsările.

Elizabeth clipeşte ca să-şi reţină lacrimile: ce prostie să fii mişcat de asemenea lucruri. Asta-i propagandă. Nu vrea să se alinieze şi să înveţe să arunce grenade, nu vrea să lucreze pe o treierătoare, n-are niciun chef să se supună criticii de grup şi să i se spună ce să gândească. Nu asta o mişcă, aşa că scotoceşte prin poşetă după un şerveţel, un petic de hârtie, orice, ca să-şi şteargă faţa. Asta din cauza napilor înşiruiţi inocent, banal, luminaţi dinlăuntru, a slăvii irosite pe bietele tomate, a ciorchinilor de struguri pictaţi în toate nuanţele lor străvezii. De pacă ar merita-o.

Elizabeth îşi tamponează nasul. Dacă vrea să vadă struguri, se poate duce la supermarket. Oricum trebuie să se ducă, odată ce n-au nimic în casă pentru cină.

China nu există. Cu toate acestea, tânjeşte să fie acolo.

MULŢUMIRI

Aş dori să le mulţumesc următoarelor persoane care mi-au furnizat comentarii, informaţii, sprijin sau orice alt ajutor: Carl Atwood, Lenore Mendelson Atwood, Ruth Atwood, Peter Boehm, Liz Calder, J. A. Donnan, Kate Godfrey Gibson, Jennifer Glossop, Beverley Hunter, Matla Kavin, Marie Kwas, Jay Macpherson, Marie Thompson, Fred J. Roberts, Rick Salutin, J. B. Salsberg, Savella Stchishin, Zenia Stchishin, Nan Talese, Mrs. Walpert, Jean Wachna, Mrs. Werblinsky.

De asemenea, aş dori să-i mulţumesc Donyei Peroff, investigatoarea mea neobosită de mulţi ani; lui Phoebe Larmore, agenta mea; şi numeroşilor angajaţi de la Royal Ontario Museum şi de la Planetariu, care mi-au oferit din timpul lor, mai ales lui Joanne Lindsay, de la Paleontologia Vertebratelor, care m-a călăuzit prin cretacicul superior cu mână de fier.

Notă: *Lesje* se pronunţă „Lasha”.

Margaret Atwood

Pentru comenzi şi informaţii, contactaţi:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, Bucureşti, cod poştal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoşoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

ISBN: 978-606-088-069-1